

SUD
EUROPSKE UNIJE

2017.

GODIŠNJE IZVJEŠĆE

PRAVOSUDNA AKTIVNOST

SUD EUROPSKE UNIJE

GODIŠNJE IZVJEŠĆE 2017.

PRAVOSUDNA AKTIVNOST

Pregled pravosudne aktivnosti Suda i Općeg suda Europske unije

Luxembourg, 2018.

curia.europa.eu

SUD EUROPSKE UNIJE

SUD
2925 LUXEMBOURG
LUKSEMBURG
TEL. +352 4303-1

OPĆI SUD
2925 LUXEMBOURG
LUKSEMBURG
TEL. +352 4303-1

Internetska stranica Suda: curia.europa.eu

Printed by Court of Justice of the European Union in Luxembourg

Tekst dovršen u veljači 2018.

Ni institucija ni osoba koja djeluje u ime institucije nije odgovorna za upotrebu informacija navedenih u nastavku.

Luxembourg: Sud Europske unije / Uprava za komunikaciju / Odjel za publikacije i elektroničke medije, 2018.

© Europska unija, 2018.

Photos © Georges Fessy

Photos © Gediminas Karbauskis

Umnožavanje je dopušteno uz navođenje izvora.

Zabranjuje se svaka upotreba ili umnožavanje fotografija ili drugih dokumenata za koje Europska unija nema autorska prava bez dopuštenja nositelja autorskih prava.

Print	ISBN 978-92-829-2786-1	ISSN 2467-0995	doi: 10.2862/366079	QD-AP-18-001-HR-C
PDF	ISBN 978-92-829-2837-0	ISSN 2467-1223	doi: 10.2862/290322	QD-AP-18-001-HR-N
EPUB	ISBN 978-92-829-2797-7	ISSN 2467-1223	doi: 10.2862/57196	QD-AP-18-001-HR-E

SADRŽAJ

<i>Predgovor K. Lenaerts, predsjednika Suda Europske unije</i>	8
--	---

POGLAVLJE I / SUD

A/ RAZVOJ I AKTIVNOST SUDA U 2017.	12
B/ SUDSKA PRAKSA SUDA U 2017.	14
I. Temeljna prava	14
II. Građanstvo Unije	18
III. Institucionalne odredbe	21
1. Ovlasti europskih institucija	21
2. Pravni akti Unije	22
2.1. Pravni oblik akata	22
2.2. Postupci donošenja akata	22
3. Pristup dokumentima	24
4. Izvanugovorna odgovornost Unije	27
IV. Pravo Europske unije i nacionalno pravo	28
V. Postupci prema pravu Unije	31
VI. Poljoprivreda	32
VII. Slobode kretanja	33
1. Slobodno kretanje radnika	33
2. Sloboda poslovnog nastana	33
3. Slobodno pružanje usluga	35
VIII. Granična kontrola, azil i useljavanje	36
1. Politika azila	36
1.1. Status izbjeglica	37
1.2. Razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu	38
1.3. Međunarodna zaštita u slučaju migrantske krize	42
2. Politika useljavanja	45

IX. Pravosudna suradnja u građanskim stvarima	46
1. 1. Uredbe br. 44/2001 i 1215/2012 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima	46
2. Uredba br. 1259/2010 o pravu primjenjivom na razvod braka	48
3. Uredba br. 650/2012 u nasljednim stvarima	49
X. Pravosudna suradnja u kaznenim stvarima	50
XI. Tržišno natjecanje	51
1. Članak 101. UFEU-a	51
1.1. Odgovornost društva majke	52
1.2. Vertikalni sporazumi	53
2. Članak 102. UFEU-a	54
3. Koncentracije	55
4. Postupak primjene pravila o tržišnom natjecanju	56
5. Državne potpore	58
XII. Porezne odredbe	60
XIII. Usklađivanje zakonodavstva	64
1. Intelektualno i industrijsko vlasništvo	64
2. Zaštita osobnih podataka	66
3. Telekomunikacije	68
4. Elektronička trgovina	69
5. Prijenos poduzeća	70
6. Hrana	70
XIV. Ekonomska i monetarna politika	71
XV. Socijalna politika	73
XVI. Zaštita potrošača	74
XVII. Okoliš	76
1. Odgovornost za okoliš	76
2. Trgovanje emisijama	77
3. Zaštićene lokacije	77
4. Arhuška konvencija	79
XVIII. Zajednička trgovinska politika	80

XIX. Međunarodni sporazumi	83
XX. Zajednička vanjska i sigurnosna politika	85
C/ AKTIVNOST TAJNIŠTVA SUDA U 2017.	90
D/ SUDSKA STATISTIKA SUDA	94
E/ SASTAV SUDA	122
1. Promjene u sastavu Suda u 2017.	123
2. Protokolarni red	124
3. Bivši članovi Suda	126

POGLAVLJE II / OPĆI SUD

A/ AKTIVNOST OPĆEG SUDA U 2017.	132
B/ SUDSKA PRAKSA OPĆEG SUDA U 2017.	134
TRENDovi U SUDSKOJ PRAKSI OPĆEG SUDA U 2017.	134
I. Sudski postupak	136
1. Nadležnost suda Unije	136
2. Pojam akta koji se može pobijati	137
3. Zastupanje po odvjetniku koji nije treća osoba	138
II. Institucionalno pravo	138
III. Primjena pravila o tržišnom natjecanju na poduzetnike	141
1. Doprinosi sudskoj praksi u području primjene članka 101. i 102. UFEU-a	141
2. Doprinosi sudskoj praksi u području koncentracija	144
IV. Državne potpore	146
1. Dopuštenost	146
2. Upravni postupak	147
3. Usluge od općeg gospodarskog interesa	148
V. Intelektualno vlasništvo	149
1. Sastav žalbenih vijeća nakon vraćanja na ponovno odlučivanje	149

2. Žig Europske unije	150
a. Širina i narav nadzora što ga provode žalbena vijeća	150
b. Izvanugovorna odgovornost	152
c. Apsolutni razlozi za odbijanje	152
d. Relativni razlozi za odbijanje	154
3. Dizajni	156
4. Biljne vrste	157
VI. Zajednička vanjska i sigurnosna politika – Mjere ograničavanja	158
1. Ukrajina	158
2. Republika Tunis	160
VII. Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	162
VIII. Zaštita zdravlja	163
IX. Carinska unija	164
X. Damping	165
XI. Nadzor financijskog sektora	167
XII. Javna nabava koju provode Unijine institucije	169
XIII. Arbitražna klauzula	170
XIV. Pristup dokumentima institucija	171
1. Dokumenti koji se nalaze u spisu upravnog postupka koji se tiče zlouporabe vladajućeg položaja	171
2. Dokumenti koje je država članica sastavila u okviru postupka zbog povrede obveze	172
3. Dokumenti koje posjeduje ECHA u okviru postupka povodom zahtjeva za davanje autorizacije za uporabu kemijske tvari	173
4. Dokumenti koji se odnose na zahtjeve za ponudu za sve grupe navedene u pozivu na nadmetanje	174
XV. Javna služba	175
XVI. Sporovi o naknadi štete	180
XVII. Žalbe	183
XVIII. Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu	184

C/ AKTIVNOST TAJNIŠTVA OPĆEG SUDA U 2017.	188
I. Organizacijski učinci stupanja na dužnost novih dvoje sudaca	189
II. Zadaća podrške Općem sudu	189
III. Zadaća upravne podrške	192
D/ SUDSKA STATISTIKA OPĆEG SUDA	195
E/ SASTAV OPĆEG SUDA	221
1. Promjene u sastavu Općeg suda u 2017.	222
2. Protokolarni red	223
3. Bivši članovi Općeg suda	226

Koen LENAERTS

Predsjednik Suda Europske unije

Transparentnost i suradnja bile su ključne riječi u 2017. godini.

U travnju prošle godine pod okriljem Suda uspostavljena je „Pravosudna mreža Europske unije” (PMEU), kao nastavak Foruma sudaca na kojem su se mjesec dana ranije, povodom šezdesete obljetnice Ugovora iz Rima, okupili članovi institucije i predsjednici ustavnih i vrhovnih sudova država članica kako bi raspravili o temi „Mreža europskog pravosuđa: jamstvo kvalitetnog pravosuđa”. Cilj je te mreže, koja djeluje od 3. siječnja 2018., jačanje suradnje između Suda i nacionalnih sudova posredstvom višejezične platforme koja će im omogućiti savršeno sigurnu razmjenu svih informacija i dokumenata koji bi trebali olakšati uzajamno poznavanje sudskih praksi Unije i država članica te produbljivanje dijaloga Suda i nacionalnih sudova u prethodnim postupcima.

Ovim putem posebno zahvaljujem službama za informacijske tehnologije, istraživanje i dokumentaciju, komunikaciju i prevođenje, čiji su angažman i učinkovitost uvelike pridonijeli zainteresiranosti i entuzijazmu koje je ta inicijativa izazvala kod 67 ustavnih i vrhovnih sudova sudionika.

Na institucionalnom planu praktički su završene dvije od triju faza reforme ustrojstva Suda Europske unije koju su europska zakonodavna tijela prihvatila u prosincu 2015. Iako se još iščekuje posljednje imenovanje kako bi se privela kraju prva faza udvostručenja broja sudaca Općeg suda do 2019., druga faza spomenute reforme u cijelosti je okončana stupanjem na dužnost dodatnih dvoje sudaca u lipnju i listopadu 2017.

I dok se osjetno kraće trajanje postupaka pred Općim sudom pokazalo kao prvi opipljiv rezultat te važne reforme, Sud je, na poziv Unijina zakonodavca, 14. prosinca prošle godine uputio Europskom parlamentu, Vijeću i Komisiji izvješće u kojem zaključuje da u ovoj fazi nije potrebno na Opći sud djelomično prenijeti nadležnost za odlučivanje u prethodnom postupku, nego poziva na dublje promišljanje o podjeli nadležnosti između Suda i Općeg suda, osobito u području izravnih tužbi i postupaka pred Sudom povodom žalbi.

Proteklu godinu na unutarnjem planu također je obilježio preustroj administrativnih službi institucije s ciljem da se – u kontekstu smanjenih proračunskih sredstava i u okolnostima koje obilježavaju stalan rast radnog opterećenja i brz razvoj tehnologija – ostvari znatna sinergija, a službe još više približe potrebama sudbene djelatnosti. Krajnja je svrha tog preustroja, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2018., na taj način omogućiti instituciji da bude još otvorenija i spremnija za pojačanu suradnju s različitim sugovornicima, osobito onima na nacionalnoj razini.

Konkretno, administrativni ustroj institucije postavljen je oko triju glavnih uprava – umjesto dotadašnjih četiriju – odnosno Glavne uprave za administrativna pitanja, Glavne uprave za višejezičnost – prve u europskim institucijama – i Glavne uprave za informiranje, dok su Uprava za istraživanje i dokumentaciju i Odjel za terminološke projekte i koordinaciju izravno podređeni tajniku Suda.

Na statističkom planu protekla je godina, kao i prethodne, bila vrlo intenzivna. Ukupan broj novih predmeta pred sudovima koji čine instituciju (1656) veći je od onoga u 2016. (1604). Takav porast osobito vrijedi za Sud, kojemu je protekle godine podnesen rekordan broj predmeta (739). S druge strane, broj zaključenih predmeta u 2017. i dalje je na zavidnoj razini (1594, u odnosu na 1628 u 2016.).

Ovo izvješće pruža cjelovit prikaz razvoja i aktivnosti institucije tijekom 2017. godine. Kao i prethodnih godina, bitan dio izvješća posvećen je sažetom, ali iscrpnom pregledu sudbene djelatnosti Suda i Općeg suda. Posebni statistički podaci za svaki od sudova, koji slijede nakon kratkog uvodnog dijela, upotpunjuju i ilustriraju analitički dio izvješća.

Koristim ovu priliku kako bih srdačno zahvalio svojim kolegama i cjelokupnom osoblju na njihovoj predanosti i izvanrednom poslu koji su obavili u okviru naše institucije i time posredno na europskom projektu. To što je u listopadu 2017. Zaklada princeze od Asturije dodijelila Europskoj uniji nagradu „Mir” za „jedinstven model nadnacionalne integracije” koji je „donio najdulje razdoblje mira u modernoj Europi” i za univerzalno širenje „vrijednosti poput slobode, ljudskih prava i solidarnosti” treba nas podsjetiti koliko je nužno – u kontekstu koji i dalje obilježavaju terorizam, migrantska kriza i retorika izolacionizma – neumorno potvrđivati svu važnost tih temeljnih vrijednosti i bezrezervno im se posvetiti.

POGLAVLJE I

SUD

A/ RAZVOJ I AKTIVNOST SUDA U 2017.

Koen LENAERTS, predsjednik

U prvom dijelu Godišnjeg izvješća sažeto su prikazane aktivnosti Suda u 2017. godini. U ovom dijelu, dijelu (A), najprije se iznosi pregled razvoja Suda i njegove sudske aktivnosti u protekloj godini. U drugom dijelu (B), kao i svake godine, iznose se glavni doprinosi sudskoj praksi razvrstani prema područjima, u trećem i četvrtom dijelu nude se pojedinosti o radu tajništva u promatranom razdoblju (C) te statistika za proteklu sudsku godinu (D), dok peti dio prikazuje sastav Suda u toj godini (E).

1.1. Protekla godina obilježena je savršenom stabilnošću sudačkog sastava – kako u pogledu sudaca Suda tako i u pogledu nezavisnih odvjetnika – s obzirom na to da u njoj nije zabilježen nijedan odlazak ni novo stupanje na dužnost.

1.2. Kada je riječ o funkcioniranju institucije, provedba reforme ustrojstva Suda Europske unije koja proizlazi iz Uredbe (EU, Euratom) 2015/2422 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Protokola br. 3 o Statutu Suda Europske unije (SL 2015., L 341, str. 14.) i koja treba dovesti do udvostručenja broja sudaca Općeg suda do 2019. u protekloj se godini nastavila. Iako za dovršetak prve faze te reforme još nedostaje jedno imenovanje, njezina druga faza dovršena je stupanjem na dužnost dodatnih dvoje sudaca na svečanim sjednicama održanima 8. lipnja i 4. listopada 2017.

2. Na statističkom planu čitatelja valja uputiti na komentare u uvodu dijela C ovog Godišnjeg izvješća, koji se odnose na podatke iz protekle godine, pri čemu ću se na ovom mjestu usredotočiti na kratak prikaz glavnih trendova vidljivih iz tih podataka.

Prvi uočljiv detalj tiče se broja novih predmeta pred Sudom u 2017. Tako je u prošloj godini zaprimljeno 739 predmeta, što je rekordan broj u povijesti institucije, nakon 713 predmeta u 2015. On je osobito posljedica povećanja broja zahtjeva za prethodnu odluku (533, to jest 13 % više zahtjeva u odnosu na prethodni rekord iz 2016.), što se u velikoj mjeri objašnjava pokretanjem niza sličnih predmeta (43) koji se tiču tumačenja Uredbe (EZ) br. 261/2004¹ o naknadi štete putnicima u zračnom prijevozu. Istodobno se zapaža nastavak trenda povećanja broja tužbi zbog povrede obveze države članice (41 u 2017., u odnosu na 31 u 2016.). S druge strane, broj žalbi koje su Sudu podnesene u 2017. (141) smanjio se u odnosu na prethodne dvije godine (206 u 2015. i 168 u 2016.).

Drugi uočljiv trend u protekloj godini odnosi se na ukupan broj zaključenih predmeta pred Sudom: sa 699 zaključenih predmeta, Sud je u 2017. pokazao produktivnost praktički jednaku onoj iz prethodne godine (704). Uzimajući u obzir spajanje spomenutih predmeta „o zračnom prijevozu“, 2017. bila je godina uravnoteženih rezultata (697 novih i 699 zaključenih predmeta).

Što se tiče prosječnog trajanja postupaka pred Sudom, trajanje prethodnih postupaka – iako u blagom porastu u odnosu na 2016. (kada je iznosilo 15 mjeseci, što je povijesno kratko trajanje) – i dalje je kraće od 16 mjeseci (15,7 mjeseci), što je pohvalno s obzirom na složenost pojedinih propisa čije se tumačenje u posljednje vrijeme zahtijevalo od Suda. Dulje prosječno trajanje postupaka izraženije je kad je riječ o postupanju sa žalbama

^{1/} Uredba (EZ) br. 261/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. veljače 2004. o utvrđivanju općih pravila odštete i pomoći putnicima u slučaju uskraćenog ukrcanja i otkazivanja ili dužeg kašnjenja leta u polasku te o stavljanju izvan snage Uredbe (EEZ) br. 295/91 (SL 2004., L 46, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 26., str. 21.)

(17,1 mjesec u odnosu na 12,9 mjeseci u 2016.), što se u velikoj mjeri može objasniti prošlogodišnjim zatvaranjem složenih predmeta u području tržišnog natjecanja, među kojima je i 14 žalbenih postupaka u opsežnom spisu koji se ticao zabranjenih sporazuma među proizvođačima u sektoru kupaonske opreme.

B/ SUDSKA PRAKSA SUDA U 2017.

I. TEMELJNA PRAVA

Tijekom 2017. godine Sud se u više navrata izjašnjavao o temeljnim pravima u pravnom poretku Unije. Neke od tih odluka prikazane su u ovom izvješću¹. U ovom dijelu osobito valja istaknuti mišljenje 1/15 i presude **G4S Secure Solutions** (C-157/15), **Boungaoui i ADDH** (C-188/15), **Florescu** (C-258/14) i **Jyske Finans** (C-668/15).

U **mišljenju 1/15** ([EU:C:2017:592](#)) od 26. srpnja 2017. Sud se, okupljen u velikom vijeću, izjašnjavao o *sukladnosti s odredbama Ugovorâ i prvi put s odredbama Povelje Europske unije o temeljnim pravima jednog međunarodnog sporazuma – onog između Kanade i Europske unije o prijenosu i obradi podataka iz popisa imena putnika, potpisanog 2014.* Predviđenim sporazumom omogućava se sustavan i kontinuiran prijenos podataka iz popisa imena (podaci iz PNR-a) svih zrakoplovnih putnika koji putuju na relaciji između Kanade i Europske unije nadležnom kanadskom tijelu radi njihova korištenja i čuvanja te eventualnog daljnjeg prenošenja drugim tijelima ili trećim zemljama u svrhu borbe protiv terorizma i teških oblika prekograničnog kriminaliteta.

Budući da u skladu s predviđenim sporazumom podaci iz PNR-a mogu biti predmet različitih obrada, Sud je utvrdio da one ugrožavaju temeljno pravo na poštovanje privatnog života, zajamčeno u članku 7. Povelje i da su također obuhvaćene njezinim člankom 8., s obzirom na to da je riječ o obradama osobnih podataka u smislu te odredbe. Kada je riječ o mogućem opravdanju za to zadiranje u temeljna prava, Sud je istaknuo da cilj koji se želi ostvariti predviđenim sporazumom – a to je zajamčiti javnu sigurnost prijenosom podataka iz PNR-a Kanadi i njihovim korištenjem u borbi protiv kaznenih djela terorizma i teških oblika prekograničnog kriminaliteta – predstavlja cilj od općeg interesa Unije kojim se može opravdati čak i ozbiljno zadiranje u temeljna prava iz članaka 7. i 8. Povelje, pod uvjetom da ne prekoračuje granice onoga što je krajnje nužno.

Kada je riječ o mogućnosti prijenosa Kanadi osjetljivih podataka, poput onih o rasnom ili etničkom podrijetlu, političkim gledištima, vjerskim ili filozofskim uvjerenjima, članstvu u sindikatima, zdravstvenom stanju ili spolnom životu osobe, Sud je istaknuo da bi – s obzirom na rizik od obrade koja bi bila u suprotnosti sa zabranom nediskriminacije utvrđenom u članku 21. Povelje – prijenos tih podataka zahtijevao precizno i veoma čvrsto opravdanje koje se temelji na drugim razlozima osim zaštite javne sigurnosti od terorizma i teških oblika prekograničnog kriminaliteta. Sud je ocijenio da u predmetnom slučaju takvo opravdanje ne postoji. On je stoga zaključio da odredbe sporazuma o prijenosu osjetljivih podataka i njihovoj obradi i čuvanju nisu u skladu s temeljnim pravima.

^{1/} Navode se sljedeće presude: presuda od 13. lipnja 2017., **Florescu i dr.** (C-258/14, [EU:C:2017:448](#)), prikazana u dijelu I. „Temeljna prava”; presuda od 10. svibnja 2017., **Chavez-Vilchez i dr.** (C-133/15, [EU:C:2017:354](#)), prikazana u dijelu II. „Građanstvo Unije”; presude od 16. veljače 2017., **C. K. i dr.** (C-578/16 PPU, [EU:C:2017:127](#)); od 7. ožujka 2017., **X i X** (C-638/16 PPU, [EU:C:2017:173](#)); od 15. ožujka 2017., **Al Chodor i dr.** (C-528/15, [EU:C:2017:213](#)); od 25. listopada 2017., **Shiri** (C-201/16, [EU:C:2017:805](#)); od 26. srpnja 2017., **Jafari** (C-646/16, [EU:C:2017:586](#)) i od 6. rujna 2017., **Slovačka i Mađarska/Vijeće** (C-643/15 i C-647/15, [EU:C:2017:631](#)), prikazane u dijelu VIII.1. „Politika azila”; presude od 7. ožujka 2017., **RPO** (C-390/15, [EU:C:2017:174](#)) i od 16. svibnja 2017., **Berlioz Investment Fund** (C-682/15, [EU:C:2017:373](#)), prikazane u dijelu XII. „Porezne odredbe”; presuda od 29. studenoga 2017., **King** (C-214/16, [EU:C:2017:914](#)), prikazana u dijelu XV. „Socijalna politika”; presuda od 20. prosinca 2017., **Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation** (C-664/15, [EU:C:2017:987](#)), prikazana u dijelu XVII.4. „Arhuška konvencija” i presuda od 28. ožujka 2017., **Rosneft** (C-72/15, [EU:C:2017:236](#)), prikazana u dijelu XX. „Zajednička vanjska i sigurnosna politika”.

Kada je, s druge strane, riječ o podacima koji nisu osjetljive prirode, Sud je ocijenio da odredbe predviđenog sporazuma ne prekoračuju granice onoga što je krajnje nužno time što omogućuje da se Kanadi prenesu podaci iz PNR-a svih zrakoplovnih putnika. Naime, cilj je automatske analize podataka iz PNR-a identificirati opasnost za javnu sigurnost koju bi eventualno mogle predstavljati osobe koje nisu poznate nadležnim službama te koje bi zbog te opasnosti mogle biti podvrgnute detaljnoj graničnoj provjeri. Ta obrada podataka olakšava i ubrzava sigurnosne kontrole koje se prema članku 13. Čikaške konvencije² primjenjuju na sve zrakoplovne putnike koji žele ući u Kanadu ili izići iz te zemlje, pri čemu se oni moraju pridržavati uvjeta za ulazak i izlazak propisanih važećim kanadskim pravom. Zbog istih razloga, sve dok se putnici nalaze u Kanadi ili su na polasku iz te treće zemlje, postoji potreban odnos između tih podataka i cilja zacrtanog spomenutim sporazumom, pa on ne prekoračuje granice onoga što je krajnje nužno samo zbog činjenice da omogućava sustavno čuvanje njihovih podataka iz PNR-a i korištenje tim podacima.

Međutim, kad je riječ o korištenju podacima iz PNR-a tijekom boravka zrakoplovnih putnika u Kanadi, Sud je istaknuo da se, s obzirom na to da je potonjima nakon provjere njihovih podataka iz PNR-a odobren ulazak na državno područje te treće zemlje, korištenje tim podacima tijekom njihova boravka u Kanadi mora temeljiti na novim okolnostima koje opravdavaju to korištenje. To korištenje, dakle, zahtijeva pravila koja predviđaju materijalne i procesne uvjete kojima se ono uređuje, kako bi se, među ostalim, ti podaci zaštitili od rizika zlouporabe. Takva se pravila moraju temeljiti na objektivnim kriterijima za definiranje okolnosti i uvjeta pod kojima je kanadskim tijelima predviđenima tim sporazumom dopušteno njima se koristiti. Kako bi se u praksi osiguralo puno poštovanje tih uvjeta, korištenje zadržanim podacima iz PNR-a tijekom boravka zrakoplovnih putnika u Kanadi u načelu, osim u valjano opravdanim hitnim slučajevima, mora biti podvrgnuto prethodnom nadzoru suda ili neovisnog upravnog tijela, a odluka tog suda ili tijela mora biti donesena nakon obrazloženog zahtjeva nadležnih tijela podnesenog osobito u okviru postupaka sprečavanja, otkrivanja ili progona kaznenih djela.

Osim toga, nakon odlaska zrakoplovnih putnika iz Kanade kontinuirano pohranjivanje njihovih podataka iz PNR-a, koje predviđeni sporazum omogućava, ne ograničava se na ono što je krajnje nužno. Naime, kad je riječ o zrakoplovnim putnicima kod kojih rizik u pogledu terorizma ili teških oblika prekograničnog kriminaliteta nije bio utvrđen prilikom njihova dolaska u Kanadu te sve do njihova odlaska iz te zemlje nije izgledno da, nakon što su otišli, postoji veza, makar i neizravna, između njihovih podataka iz PNR-a i cilja zacrtanog predviđenim sporazumom koja bi opravdavala čuvanje tih podataka. S druge strane, pohranjivanje podataka iz PNR-a zrakoplovnih putnika kod kojih je utvrđeno postojanje objektivnih elementa iz kojih se može zaključiti da bi mogli, čak i nakon odlaska iz Kanade, predstavljati takav rizik dopušteno je i izvan okvira njihova boravka u toj zemlji, čak i u trajanju od pet godina.

Budući da zadiranja iz predviđenog sporazuma nisu u svim slučajevima ograničena na ono što je krajnje nužno i da stoga nisu u potpunosti opravdana, Sud je ocijenio da se predviđeni sporazum ne može sklopiti u trenutačnom obliku.

U predmetima u kojima su 14. ožujka 2017. donesene presude **G4S Secure Solutions** (C-157/15, [EU:C:2017:203](#)) i **Boungaoui i ADDH** (C-188/15, [EU:C:2017:204](#)) Sud je, sastavljen u velikom vijeću, bio pozvan izjasniti se o *sukladnosti poslodavčeve zabrane vidljivog nošenja vjerskih simbola na radnom mjestu s Direktivom 2000/78*³. Spomenuta je direktiva u tim presudama tumačena, među ostalim, s obzirom na članak 10. stavak 1. Povelje, kojim se utvrđuje pravo na slobodu savjesti i vjeroispovijedi.

2/ Konvencija o međunarodnom civilnom zrakoplovstvu, potpisana u Chicagu 7. prosinca 1944. (*Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda*, , sv. 15., str. 102.)

3/ Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (SL 2000., L 303, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 69.)

U prvom je predmetu bila riječ o zaposlenici koja je otpuštena jer je – unatoč internom pravilu svojeg poduzeća kojim se zabranjuje vidljivo nošenje svih političkih, filozofskih ili vjerskih simbola na radnom mjestu – u nekoliko navrata izrazila volju da tijekom radnog vremena nosi islamsku maramu za glavu. U drugom predmetu zaposlenica je otpuštena nakon što je njezin poslodavac, po pritužbi klijenta kojem je tu zaposlenicu uputio, zatražio da više ne nosi maramu kako bi poštovala načelo potrebne neutralnosti u odnosu s klijentima.

Sud je podsjetio da pravo na slobodu savjesti i vjeroispovijedi, koje je zajamčeno člankom 10. stavkom 1. Povelje, odgovara pravu koje jamči članak 9. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (EKLJP) i da, sukladno članku 52. stavku 3. Povelje, ima isto značenje i opseg primjene. Budući da EKLJP i, posljedično, Povelja daju široko tumačenje pojma „vjera”, tako da u njega uključuju i pojam slobode iskazivanja vjeroispovijedi, Sud je zaključio da taj pojam u smislu članka 1. Direktive 2000/78 valja tumačiti tako da obuhvaća i *forum internum*, odnosno činjenicu imanja uvjerenja, i *forum externum*, odnosno javno iskazivanje vjere.

Budući da se u prvom predmetu interno pravilo o kojem je riječ odnosi se na nošenje vidljivih simbola političkih, filozofskih ili vjerskih uvjerenja te stoga bez razlike obuhvaća svako njihovo iskazivanje, Sud je zaključio da u pogledu navedenog pravila valja smatrati da postoji jednako postupanje prema svim zaposlenima u poduzeću jer im se na općenit način i bez ikakve razlike nameće obveza neutralnosti u pogledu odijevanja koja se protivi nošenju tih simbola. U navedenim je okolnostima Sud najprije presudio da zabrana nošenja islamske marame za glavu koja proizlazi iz spomenutog internog pravila ne predstavlja izravnu diskriminaciju na temelju vjere ili uvjerenja u smislu članka 2. stavka 2. točke (a) Direktive 2000/78. S druge strane, Sud je istaknuo da to interno pravilo može predstavljati neizravnu diskriminaciju u smislu članka 2. stavka 2. točke te direktive ako se utvrdi da naizgled neutralna obveza koju ono predviđa zapravo dovodi u neravnopravan položaj osobe određene vjere ili uvjerenja, osim u slučaju kad je ono objektivno opravdano legitimnim ciljem, kao što je to poslodavčeva želja da u odnosima sa svojim klijentima slijedi politiku političke, filozofske i vjerske neutralnosti, a da su sredstva za postizanje tog cilja prikladna i nužna, što treba provjeriti nacionalni sud.

U drugom predmetu Sud je, nadalje, naglasio da samo u vrlo malom broju slučajeva određena značajka koja je, među ostalim, povezana s vjerom može predstavljati stvaran ili odlučujući uvjet za obavljanje zanimanja. Naime, taj pojam upućuje na značajku koja je objektivno određena prirodom profesionalne djelatnosti ili uvjetima u kojima se obavlja i ne može se odnositi na subjektivna promišljanja, kao što je to poslodavčeva namjera da vodi računa o klijentovim posebnim željama. Slijedom toga, Sud je zaključio da se poslodavčeva namjera da vodi računa o klijentovoj želji da njegove usluge više ne pruža zaposlenica koja nosi islamsku maramu za glavu ne može smatrati stvarnim i odlučujućim uvjetom za obavljanje zanimanja u smislu spomenute direktive.

U presudi **Jyske Finans** (C-668/15, [EU:C:2017:278](#)), donesenoj 6. travnja 2017., Sud se izjašnjavao o *zabrani bilo kakve izravne ili neizravne diskriminacije na temelju etničkog podrijetla*, propisanoj u članku 2. stavku 2. točkama (a) i (b) Direktive 2000/43⁴. U tom je predmetu zainteresirana osoba rođena u Bosni i Hercegovini boravila u Danskoj i 2000. stekla dansko državljanstvo. Prilikom kupnje rabljenog automobila putem zajma, zajedno s izvanbračnom partnericom danskog državljanstva, kreditna institucija od zainteresirane je osobe – s obzirom na to da posjeduje vozačku dozvolu u kojoj je navedena država rođenja koja nije članica Unije odnosno Europskog udruženja slobodne trgovine (EFTA) – zatražila dodatni dokaz identiteta podnošenjem preslike putovnice odnosno boravišne dozvole. Taj zahtjev nije bio upućen njegovoj izvanbračnoj partnerici, rođenoj u Danskoj. Smatrajući tu praksu kreditne institucije diskriminirajućom, zainteresirani je pokrenuo postupak pred danskim Odborom za jednako postupanje,

^{4/} Direktiva Vijeća 2000/43/EZ od 29. lipnja 2000. o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo (SL 2000., L 180, str. 22.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 20., svezak 1., str. 19.)

koji mu je dodijelio naknadu štete zbog neizravne diskriminacije. Smatrajući da je poštovala obveze koje joj nalaže primjena propisa u vezi sa sprečavanjem pranja novca^{5/}, kreditna institucija, tužitelj pred sudom koji je uputio zahtjev, osporavala je kvalifikaciju te prakse kao diskriminirajuće.

Razmatrajući, kao prvo, čini li sporna praksa izravnu diskriminaciju na temelju etničkog podrijetla, Sud se bavio pitanjem treba li zemlju rođenja smatrati izravno ili neraskidivo povezanom s određenim etničkim podrijetlom. Sud je istaknuo da se etničko podrijetlo ne može utvrditi na osnovi samo jednog kriterija, nego se, naprotiv, mora temeljiti na skupu elemenata od kojih su neki objektivne, a neki subjektivne naravi, poput osobito zajednice nacionalnosti, religije, jezika, kulturalnog i tradicijskog podrijetla i životne sredine. Posljedično, Sud je ocijenio da zemlja rođenja ne može sama po sebi biti temelj za opću predmnjevu pripadnosti određenoj etničkoj skupini kojom se utvrđuje postojanje izravne i neraskidive veze između tih dvaju pojmova. Prema tome, ne može se smatrati da zahtjev dodatne identifikacije izravno počiva na etničkom podrijetlu i da stoga sporna praksa uključuje nejednako postupanje koje se na njemu izravno temelji.

Kao drugo, Sud je razmatrao predstavlja li sporna praksa, iako formulirana na neutralan način, neizravnu diskriminaciju na temelju etničkog podrijetla koja osobe određene rase ili navedenog podrijetla može dovesti u posebno nepovoljan položaj u usporedbi s drugim osobama. S tim u vezi, Sud je upozorio na to da se postojanje nepovoljnog postupanja ne može utvrditi na opći i apstraktan način, već na određen i konkretan način u odnosu na povoljnije postupanje o kojem je riječ. Sud je stoga odbio argument prema kojem primjena neutralnog kriterija zemlje rođenja o kojem je riječ u glavnom postupku vrlo vjerojatno općenito utječe na osobe „određenog etničkog podrijetla” u usporedbi „s drugim osobama”. Zbog istog je razloga odbio navod prema kojem primjena tog kriterija stavlja u nepovoljniji položaj osobe etničkog podrijetla iz zemlje koja nije država članica Unije odnosno EFTA-e.

Budući da praksa o kojoj je riječ u glavnom postupku nije ni izravno ni neizravno povezana s etničkim podrijetlom dotične osobe, Sud je zaključio da nije protivna članku 2. stavku 2. točkama (a) i (b) Direktive 2000/43.

Dana 13. lipnja 2017. u presudi **Florescu i dr.** (C-258/14, [EU:C:2017:448](#)) veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o tumačenju Protokola Sporazuma koji su 2009. sklopile *Europska zajednica i Rumunjska*, a koji u točki 5. predviđa da će isplata svake rate financijske pomoći koju Unija dodjeljuje Rumunjskoj biti izvršena pod uvjetom uspješne provedbe strukturnih reformi javnih financija, te o tumačenju *više odredaba primarnog prava Unije, među kojima i članka 17. Povelje o temeljnim pravima*. Glavni postupak ticao se *rumunjskog zakona koji propisuje zabranu kumuliranja neto starosne mirovine u javnom sektoru s prihodima koji proizlaze iz obavljanja djelatnosti u javnim institucijama ako njezin iznos prelazi određeni prag*. Tužitelji u glavnom postupku istodobno su uz sudačku dužnost obavljali i posao sveučilišnih predavača. Tijekom umirovljenja sa sudačke dužnosti u početku su mogli kumulirati svoju starosnu mirovinu s prihodima koji potječu iz djelatnosti sveučilišnog predavača. Međutim, nakon donošenja spornog nacionalnog zakona takvo je kumuliranje zabranjeno. Tužitelji u glavnom postupku istaknuli su pred nacionalnim sudom da je taj zakon protivan pravu Unije, osobito odredbama Ugovora o Europskoj uniji (UEU) i Povelje, bez obzira na to što je donesen radi usklađivanja s Protokolom Sporazuma.

Sud je smatrao da je pravni temelj tog protokola članak 143. UFEU-a, koji Uniji dodjeljuje nadležnost za odobravanje zajedničke pomoći državi članici čija valuta nije euro i koja je suočena s poteškoćama ili ako joj ozbiljno prijete poteškoće u odnosu na njezinu platnu bilancu. Stoga je zaključio da Protokol Sporazuma – s obzirom na to da predstavlja konkretizaciju obveza koje su u pogledu gospodarskog programa preuzele Unija i država članica – treba smatrati aktom institucije Unije u smislu članka 267. UFEU-a, koji stoga može biti podvrgnut tumačenju Suda. S tim u vezi, Sud je napomenuo da spomenuti protokol Sporazuma, iako je obvezujuće naravi, ne sadržava

^{5/} Direktiva 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2005. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma (SL 2005., L 309, str. 15.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 2., str. 116.)

nijednu konkretnu odredbu kojom se nalaže donošenje nacionalnog zakonodavstva poput onoga u glavnom postupku. Slijedom navedenog, na nacionalnim je tijelima da u granicama kriterija navedenih u Protokolu Sporazuma odluče o tome koje su mjere najbolje za ispunjenje navedenih obveza.

Sud je potom ispitivao sukladnost spornog nacionalnog zakona s člankom 6. UEU-a i člankom 17. Povelje, koji se odnosi na pravo vlasništva. U tom pogledu Sud je, kao prvo, potvrdio da je cilj spomenutog zakona provedba obveza koje je Rumunjska preuzela u Protokolu Sporazuma, tako da je Povelja, a osobito njezin članak 17., primjenjiva na glavni postupak. Istaknuo je, međutim, da je navedeni zakon izvanredne naravi i da ima privremenu namjenu. Usto je utvrdio da on ne dovodi u pitanje samo načelo prava na mirovinu, nego ograničava njegovo ostvarivanje u jasno određenim i izdvojenim okolnostima. Na taj način spomenuti zakon poštuje bitan sadržaj prava na vlasništvo koje uživaju tužitelji u vezi sa svojim mirovinama. Kao drugo, prema mišljenju Suda, ciljevi tog zakona – koji se sastoje od smanjenja troškova plaća u javnom sektoru i reforme mirovinskog sustava u izvanrednim okolnostima financijske i gospodarske krize u Rumunjskoj – od općeg su interesa. Kada je, naposljetku, riječ o prikladnosti i nužnosti nacionalnog zakonodavstva iz glavnog postupka, Sud je istaknuo da – vodeći računa o konkretnim gospodarskim okolnostima – države članice raspolažu širokom marginom prosudbe kad donose odluke u gospodarskom području i da su u najboljem položaju za utvrđivanje mjera kojima se može postići traženi cilj. Slijedom navedenog, Sud je zaključio da sporni nacionalni zakon nije protivan pravu Unije.

II. GRAĐANSTVO UNIJE

Kada je riječ o građanstvu Unije, valja istaknuti tri presude. Prva se tiče uvjeta pod kojima se na građanina može primijeniti odluka o protjerivanju koju je donijela država članica koja nije država njegova podrijetla, dok se druga i treća presuda odnose na izvedeno pravo boravka državljanina treće države koji je član obitelji građanina Unije.

U presudi **Petrea** (C-184/16, [EU:C:2017:684](#)), donesenoj 14. rujna 2017., Sud se izjašnjavao o primjeni *Direktive 2004/38⁶ u slučaju u kojem se osoba kojoj je zabranjen pristup državnom području vraća u dotičnu državu članicu protivno toj zabrani*. U predmetnom slučaju grčke su upravne vlasti 2011. donijele odluku o protjerivanju rumunjskog državljanina uz odluku o zabrani njegova pristupa državnom području, s obrazloženjem da on predstavlja ozbiljnu prijetnju javnom poretku i javnoj sigurnosti. Zainteresirani se 2013. vratio u Grčku, gdje je zatražio potvrdu o prijavi u statusu građanina Unije, koja mu je izdana. Nakon što je otkriveno da za njega još uvijek vrijedi zabrana pristupa državnom području, grčke upravne vlasti odlučile su poništiti navedenu potvrdu i odrediti vraćanje zainteresiranog u Rumunjsku. On je tu odluku pobijao.

S tim u vezi, Sud je podsjetio da izdavanje boravišne dozvole državljaninu države članice ne treba smatrati aktom kojim se stvaraju prava, već aktom kojim država članica utvrđuje osobni status državljanina druge države članice u kontekstu odredaba prava Unije. Prema tome, navedena potvrda o prijavi ima isključivo deklaratornu narav, pa njezino izdavanje samo po sebi ne može biti temelj za legitimna očekivanja zainteresiranog u pogledu njegova prava na boravak na državnom području dotične države članice. Osim toga, države članice raspolažu mogućnošću iz članka 27. stavka 1. Direktive 2004/38 da ograniče slobodu kretanja i boravka građaninu Unije ili članu njegove obitelji, bez obzira na njihovo državljanstvo, u svrhu zaštite javnog poretka, javne sigurnosti ili javnog zdravlja. Sud smatra da iz same prirode mjere zabrane pristupa državnom području proizlazi da ona ostaje na snazi sve

6/ Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji slobodno se kretati i boraviti na državnom području država članica, o izmjeni Uredbe (EEZ) br. 1612/68 i stavljanju izvan snage direktiva 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ (SL 2004., L 158, str. 77.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 42. i ispravak SL 2016., L 87, str. 36.)

dok ne bude ukinuta. Slijedom toga, sâm utvrđenje njezina kršenja omogućava nadležnim tijelima donošenje nove odluke o protjerivanju. Sud je stoga zaključio da Direktivi 2004/38 i načelu zaštite legitimnih očekivanja nije protivno to da se u okolnostima predmetnog slučaja zainteresiranom ukine boravišna dozvola i da se protiv njega donese nova odluka o protjerivanju.

Nadalje, Sud se izjašnjavao o pitanju protivi li se načelu djelotvornosti sudska praksa prema kojoj se državljanin države članice protiv kojeg je donesena odluka o vraćanju ne može, u prilog žalbi podnesenoj protiv te odluke, pozvati na nezakonitost protiv njega prethodno donesene odluke o zabrani pristupa državnom području. U tom pogledu Sud je podsjetio da je, u uvjetima nepostojanja Unijinih pravnih propisa, na državama članicama da utvrde postupovna pravila o pravnim sredstvima koja ne smiju učiniti ostvarivanje tih prava praktično nemogućim ili pretjerano teškim. U predmetnom slučaju pravo Unije ničime ne priječi to da se nacionalnim zakonom zaniječe mogućnost pozivanja – protiv pojedinačnog akta kao što je odluka o vraćanju – na nezakonitost odluke o zabrani pristupa državnom području koja je postala konačna, bilo zato što je rok za podnošenje pravnog lijeka protiv nje istekao ili zato što je pravni lijek odbijen odnosno odbačen. Međutim, Sud je pojasnio da zainteresiranom mora biti doista omogućeno da pravodobno ospori potonju odluku s obzirom na odredbe Direktive 2004/38.

Kada je, naposljetku, riječ o tome zahtijeva li se člankom 30. Direktive 2004/38 da se odluka donesena na temelju njezina članka 27. stavka 1. zainteresiranom priopći na jeziku koji razumije, bez obzira na to što nije podnio zahtjev u tom smislu, Sud je napomenuo da države članice moraju poduzeti sve potrebne mjere kako bi zainteresirani shvatio sadržaj i posljedice odluke kojom mu se ograničava pravo ulaska i boravka zbog razloga javnog poretka, javne sigurnosti ili javnog zdravlja. Međutim, ne može se zahtijevati da mu se takva odluka priopći na jeziku koji razumije ili za koji se može opravdano pretpostaviti da ga razumije ako nije podnio zahtjev u tom smislu.

Dana 10. svibnja 2017. u presudi **Chavez-Vilchez i dr.** (C-133/15, [EU:C:2017:354](#)) Sud je, okupljen u velikom vijeću, dao pojašnjenja o *izvedenom pravu boravka na koje se, na temelju članka 20. UFEU-a, može pozvati državljanin treće zemlje, roditelj maloljetnog djeteta koje je građanin Unije*. Zahtjev za prethodnu odluku odnosio se na situaciju više državljanke trećih zemalja, majki djece koja imaju nizozemsko državljanstvo, a čiji su očevi također nizozemski državljani. Ta su djeca u Nizozemskoj živjela uglavnom, ponekad i isključivo, sa svojom majkom. Zainteresirane su podnijele zahtjeve za socijalnu pomoć i obiteljske doplatke koje su nadležna nizozemska tijela odbila zato što nemaju pravo na boravak u Nizozemskoj. Postupajući u sporovima pokrenutima zbog odbijanja navedenih zahtjeva, nizozemski sud postavio je Sudu pitanje o tome mogu li tužiteljice, kao majke djeteta građanina Unije, izvesti svoje pravo boravka iz članka 20. UFEU-a.

U tom pogledu Sud je podsjetio na svoju sudska praksu prema kojoj su članku 20. UFEU-a protivne nacionalne mjere, uključujući odluke o odbijanju prava na boravak članovima obitelji građanina Unije, koje dovode do toga da se potonjem uskraćuje uživanje bitnog sadržaja prava proizišlih iz njegova statusa⁷. U predmetnom slučaju eventualna obveza majki da napuste područje Unije mogla bi dovesti do toga da se njihovoj djeci uskrati stvarno uživanje bitnog sadržaja njihovih prava, time što se i njih same prisiljava na napuštanje tog područja, što treba provjeriti sud koji je uputio zahtjev. Kako bi se ocijenila ta opasnost, potrebno je utvrditi koji se roditelj stvarno brine o djetetu i postoji li stvarni odnos ovisnosti između djeteta i roditelja državljanina treće zemlje. Sud smatra da u sklopu te ocjene nadležna tijela moraju voditi računa o pravu na poštovanje obiteljskog života iz članka 7. Povelje te o primarnom cilju zaštite interesa djeteta iz njezina članka 24. stavka 2.

Nadalje, Sud je pojasnio da je činjenica da je drugi roditelj, građanin Unije, doista sposoban i spreman sam preuzeti svakodnevnu i stvarnu brigu o djetetu važan čimbenik, ali sam po sebi nedovoljan za zaključak da između roditelja državljanina treće zemlje i djeteta ne postoji takav odnos ovisnosti da bi dijete bilo prisiljeno napustiti područje

7/ Presude Suda od 8. ožujka 2011., **Ruiz Zambrano** (C-34/09, [EU:C:2011:124](#)) i od 6. prosinca 2012., **O. i S.** (C-356/11 i C-357/11, [EU:C:2012:776](#))

Unije ako se tom državljaninu treće zemlje uskrati pravo na boravak. Naime, takav zaključak mora se temeljiti na uzimanju u obzir, u primarnom cilju zaštite interesa dotičnog djeteta, svih okolnosti slučaja, a osobito djetetove dobi, njegova fizičkog i emocionalnog razvoja, stupnja emocionalne povezanosti i s roditeljem građaninom Unije i s roditeljem državljaninom treće zemlje kao i rizika koji bi mogli nastati za stabilnost tog djeteta u slučaju razdvajanja od potonjeg roditelja. Što se tiče tereta dokazivanja, Sud je zaključio da je na roditelju državljaninu treće zemlje da podnese dokaze na temelju kojih se može ocijeniti da bi odlukom kojom mu se odbija pravo na boravak djetetu bilo uskraćeno stvarno uživanje bitnog sadržaja prava vezanih uz status građanina Unije na način da bi ono bilo prisiljeno napustiti njezino područje. Međutim, Sud je naglasio da nacionalna tijela moraju paziti na to da nacionalna pravila o teretu dokazivanja ne dovode u pitanje koristan učinak članka 20. UFEU-a.

Dana 14. studenoga 2017. u presudi **Lounes** (C-165/16, [EU:C:2017:862](#)) Sud se, okupljen u velikom vijeću, izjašnjavao o *izvedenom pravu boravka na koje se, na temelju članka 21. UFEU-a, može pozvati državljanin treće zemlje, član obitelji građanina Unije, u državi članici u kojoj je potonji boravio prije nego što je, uz izvorno, stekao i njezino državljanstvo*. U predmetnom slučaju tužitelj, alžirski državljanin, ušao je u Ujedinjenu Kraljevinu s vizom za posjetitelje u trajanju od šest mjeseci, nakon čega je nezakonito nastavio boraviti na britanskom državnom području. Ondje se upoznao sa španjolskom državljankom koja je, nakon španjolskog, prirođenjem stekla i britansko državljanstvo. Nakon sklapanja braka, tužitelj je zatražio izdavanje boravišne iskaznice u Ujedinjenoj Kraljevini kao član obitelji državljanina Europskog gospodarskog prostora (EGP). Britanska tijela odbila su taj zahtjev, obrazlažući svoju odluku time da se njegova supruga, u skladu s britanskim zakonom kojim je prenesena Direktiva 2004/38⁸, nakon stjecanja britanskog državljanstva više ne smatra „državljankom EGP-a“, zbog čega se tužitelj nije mogao pozvati na pravo na izdavanje boravišne iskaznice kao član obitelji državljanina EGP-a. Odlučujući o tužbi protiv te odluke, britanski sud uputio je Sudu pitanje o njezinoj sukladnosti te o sukladnosti britanskog zakonodavstva s pravom Unije.

Kada je, kao prvo, riječ o Direktivi 2004/38, Sud je naglasio da se njome utvrđuju uvjeti pod kojima građani Unije ostvaruju pravo na slobodno kretanje i boravak unutar državnog područja država članica te da nema za cilj urediti boravak građanina Unije u državi članici čiji je državljanin jer ondje ima bezuvjetno pravo na boravak u skladu s načelom međunarodnog prava. Stoga Sud smatra da boravak tužiteljeve supruge u Ujedinjenoj Kraljevini nakon što je stekla britansko državljanstvo više nije uređen Direktivom 2004/38. Posljedično, njezin suprug – tužitelj u glavnom postupku – ne može ostvariti izvedeno pravo na boravak u Ujedinjenoj Kraljevini na temelju te direktive.

Kao drugo, Sud je razmatrao pitanje može li se tužitelju izvedeno pravo na boravak u toj državi članici priznati na temelju članka 21. stavka 1. UFEU-a, koji svakom građaninu Unije jamči pravo na slobodno kretanje i boravak na području država članica. U tom pogledu Sud je naveo da koristan učinak prava koja građanima Unije dodjeljuje ta odredba, osobito prava na vođenje normalnog obiteljskog života u državi članici domaćinu, na način da ondje uživaju prisutnost članova obitelji, zahtijeva da građanin u situaciji kakva je ona tužiteljeve supruge može nastaviti uživati to pravo u državi članici domaćinu nakon što je, uz izvorno, stekao i njezino državljanstvo te može graditi obiteljski život sa svojim bračnim drugom, državljaninom treće države. Sud je stoga presudio da državljanin treće države u tužiteljevoj situaciji može imati izvedeno pravo na boravak u državi članici domaćinu na temelju članka 21. stavka 1. UFEU-a, pod uvjetima koji ne smiju biti stroži od onih predviđenih Direktivom 2004/38 za odobravanje tog prava državljaninu treće države, članu obitelji građanina Unije koji je ostvario svoje pravo na slobodno kretanje i nastanio se u državi članici različitoj od one koje je državljanin.

8/ Navedena u bilješki 6.

III. INSTITUCIONALNE ODREDBE

1. OVLASTI EUROPSKIH INSTITUCIJA

U presudi od 26. srpnja 2017., *Češka Republika/Komisija* (C-696/15 P, [EU:C:2017:595](#)) Sud je u žalbenom postupku potvrdio presudu Općeg suda⁹ kojom su odbijene dvije tužbe za poništenje delegiranih uredbi br. 885/2013¹⁰ i 886/2013¹¹ kojima se upotpunjuje Direktiva 2010/40¹², donesenih u okviru prometne politike. U svojim tužbama Češka Republika istaknula je, među ostalim, da je Komisija, donošenjem spornih uredbi, *prekoračila ovlasti koje su joj delegirane* namećući državama članicama obvezu uspostave nadzornih tijela čija je zadaća ocjenjivati poštovanje zahtjeva navedenih u tim uredbama. U presudi protiv koje je podnesena žalba Opći sud je smatrao da je Komisija poštovala granice svoje nadležnosti iz članka 290. UFEU-a i granice ovlasti utvrđenih u Direktivi 2010/40.

U tom pogledu Sud je naglasio da delegiranje ovlasti na temelju članka 290. UFEU-a omogućuje Komisiji dopunu ili izmjenu elemenata zakonodavnog akta koji nisu ključni. Međutim, ta odredba zahtijeva da zakonodavni akt o kojem je riječ izričito razgraničava ne samo ciljeve nego i sadržaj, opseg i trajanje delegiranja ovlasti, pri čemu sud Unije ne može opravdati nepostojanje granica zahtijevanih u spomenutoj odredbi. Kada je riječ o utvrđivanju elemenata zakonodavnog akta koje valja kvalificirati kao „ključne”, Sud je podsjetio da to nije samo stvar ocjene zakonodavca Unije, nego se mora temeljiti na objektivnim elementima koji mogu biti predmet sudskog nadzora. Tako je element ključan osobito ako njegovo donošenje zahtijeva političke odabire za koje je odgovoran zakonodavac Unije ili ako dopušta zadiranje u temeljna prava dotičnih osoba u takvoj mjeri da je potrebno djelovanje zakonodavca Unije.

Primjenjujući ta načela, Sud je u predmetnom slučaju potvrdio da Direktiva 2010/40 Komisiji pruža dovoljnu pravnu osnovu za uspostavu spornih nadzornih tijela i da ta uspostava nije ključan element predmetnog područja.

9/ Presuda Općeg suda od 8. listopada 2015., *Češka Republika/Komisija* (T-659/13 i T-660/13, [EU:T:2015:771](#))

10/ Delegirana uredba Komisije (EU) br. 885/2013 od 15. svibnja 2013. o dopuni Direktive 2010/40/EU Europskog parlamenta i Vijeća (Direktiva o ITS-u) s obzirom na pružanje usluga informiranja o sigurnim i zaštićenim parkirališnim mjestima za kamione i gospodarska vozila (SL 2013., L 247, str. 1.)

11/ Delegirana uredba Komisije (EU) br. 886/2013 od 15. svibnja 2013. o dopuni Direktive 2010/40/EU Europskog parlamenta i Vijeća s obzirom na podatke i postupke za pružanje korisnicima, gdje je to moguće, besplatnih osnovnih općih prometnih informacija u vezi s cestovnom sigurnosti (SL 2013., L 247, str. 6.)

12/ Direktiva 2010/40/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 7. srpnja 2010. o okviru za uvođenje inteligentnih prometnih sustava u cestovnom prometu i za veze s ostalim vrstama prijevoza (SL 2010., L 207, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 8., str. 296.)

2. PRAVNI AKTI UNIJE

2.1. Pravni oblik akata

U presudi **Komisija/Vijeće (CMR-15)** (C-687/15, [EU:C:2017:803](#)) od 25. listopada 2017. veliko vijeće Suda prihvatilo je Komisijinu tužbu za poništenje zaključaka Vijeća donesenih 26. listopada 2015. o Svjetskoj radiokomunikacijskoj konferenciji 2015. (WRC15) Međunarodne telekomunikacijske unije (ITU) jer je Vijeće povrijedilo bitne postupovne zahtjeve iz članka 218. stavka 9. UFEU-a.

Kada je, kao prvo, riječ o obliku pobijanog akta, Sud je podsjetio da članak 13. stavak 2. UEU-a određuje da svaka institucija Unije djeluje u granicama ovlasti koje su joj dodijeljene u Ugovorima i u skladu s njima određenim postupcima, uvjetima i ciljevima. U tom pogledu on je ocijenio da su pravila koja se odnose na formiranje volje institucija Unije određena Ugovorima i nisu na diskreciji ni država članica ni samih institucija, s obzirom na to da samo Ugovori mogu u određenim slučajevima ovlastiti instituciju da izmijeni postupak donošenja odluka koji je njima određen. Što se tiče pravnog oblika koji akti moraju imati na temelju članka 218. stavka 9. UFEU-a, Sud je podsjetio da činjenica da institucija Unije odstupa od pravnog oblika predviđenog Ugovorima (u predmetnom je slučaju riječ o donošenju odluke) jest bitna povreda postupka koja može dovesti do poništenja akta o kojem je riječ, ako to odstupanje može stvoriti neizvjesnosti u pogledu njegove naravi ili postupka koji treba slijediti za njegovo donošenje, ugrožavajući time pravnu sigurnost povredom bitnih postupovnih zahtjeva iz te odredbe.

Kada je, kao drugo, riječ o činjenici da se u pobijanom aktu ne navodi pravna osnova na kojoj se on temelji, Sud je podsjetio na svoju sudsku praksu prema kojoj je odabir odgovarajuće pravne osnove od ustavnopravne važnosti jer Unija, s obzirom na to da raspolaže samo dodijeljenim ovlastima, akte koje donosi mora vezati uz odredbe Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) koje ju za to stvarno ovlašćuju. Na taj način odstupanje od pravnog oblika predviđenog člankom 218. stavkom 9. UFEU-a i nenavođenje pravne osnove dovode do nesporazuma u pogledu naravi i pravnog dosega pobijanog akta i postupka koji treba slijediti za njegovo donošenje, a koji može oslabiti Uniju u obrani njezinih stajališta tijekom Svjetske radiokomunikacijske konferencije.

2.2. Postupci donošenja akata

U ovom dijelu valja istaknuti tri presude. Prva se tiče obveze savjetovanja s Europskim parlamentom u Unijinu zakonodavnom postupku. Druga se odnosi na prijedlog europske građanske inicijative. Treća je presuda *Slovačka i Mađarska/Vijeće* (C-643/15 i C-647/15, [EU:C:2017:631](#)), koja se tiče privremenih mjera obveznog premještanja tražitelja azila¹³.

U presudi **RPO** (C-390/15, [EU:C:2017:174](#)), donesenoj 7. ožujka 2017., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, potvrdio *valjanost odredaba Direktive 2006/112¹⁴ koje dopuštaju državama članicama da prodaju tiskanih publikacija poput knjiga, novina i časopisa podvrgnu sniženoj stopi poreza na dodanu vrijednost (PDV), pritom isključujući iz tog posebnog*

^{13/} Ta presuda prikazana je u dijelu VIII.1. „Politika azila“.

^{14/} Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (SL 2006., L 347, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 120.), kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2009/47/EZ od 5. svibnja 2009. o izmjeni Direktive 2006/112/EZ o sniženim stopama poreza na dodanu vrijednost (SL 2009., L 116, str. 18.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 286.)

režima digitalne publikacije, osim digitalnih knjiga na fizičkom nosaču. U glavnom postupku poljski Ustavni sud – postupajući po zahtjevu za utvrđenje nesukladnosti s poljskim ustavom nacionalnih odredaba koje isključuju primjenu snižene stope PDV-a na digitalne publikacije – dvojio je o valjanosti odgovarajućih odredaba Direktive 2006/112, kako je izmijenjena Direktivom 2009/47¹⁵. Sudu je, s jedne strane, uputio pitanje o tome je li Parlament bio dovoljno uključen u zakonodavni postupak u kojem je donesena Direktiva 2009/47, kojom su izmijenjene odredbe Direktive 2006/112 i omogućena primjena snižene stope PDV-a na tiskane publikacije, te mu je, s druge strane, postavio pitanje o mogućoj povredi načela jednakog postupanja počinjenoj predmetnim odredbama Direktive 2006/112¹⁶.

Kada je riječ o zakonodavnom postupku u kojem je donesena Direktiva 2009/47, Sud je – nakon utvrđenja da njezina konačna verzija sadržava izmjene u odnosu na prijedlog na temelju kojeg je provedeno savjetovanje s Parlamentom – podsjetio na to da je redovito savjetovanje s Parlamentom u slučajevima koji su uređeni UFEUom bitan postupovni zahtjev čije nepoštovanje dovodi do ništavosti predmetnog akta. Ta obveza savjetovanja s Parlamentom znači da mu se valja ponovno obratiti svaki put kada konačno donesen tekst, promatran u cjelini, odstupa u sâmoj svojoj biti od onoga o kojem je već provedeno savjetovanje s Parlamentom, uz iznimku slučajeva u kojima izmjene u bitnome odgovaraju izraženoj želji sâmog Parlamenta. Budući da je konačna verzija sporne odredbe Direktive 2009/47 samo redakcijsko pojednostavnjenje teksta koji se nalazio u prijedlogu direktive o kojem je provedeno savjetovanje s Parlamentom i čija je bit u cijelosti zadržana, Sud je zaključio da Vijeće nije bilo dužno ponovno se savjetovati s Parlamentom prije njezina donošenja.

U presudi od 12. rujna 2017., **Anagnostakis/Komisija** (C-589/15 P, [EU:C:2017:663](#)) Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o žalbi protiv presude Općeg suda¹⁷ kojom je odbijena tužba za poništenje *Komisijine odluke o odbijanju registracije europske građanske inicijative (EGI)*, predložene na temelju članka 4. stavka 2. točke (b) Uredbe br. 211/2011¹⁸. Konkretna cilj tog prijedloga bio je propisati u pravu Unije „načelo stanja nužde” prema kojem bi se mogao brisati javni dug zemalja čiji je financijski i politički opstanak njime ugrožen.

Kada je riječ o Komisijinoj obvezi da organizatore građanske inicijative obavijesti o razlozima odbijanja registracije njihova prijedloga, kako je propisana u članku 4. stavku 3. Uredbe br. 211/2011, Sud je najprije naglasio da – vodeći računa o važnosti europske građanske inicijative kao mehanizma sudjelovanja građana u demokratskom životu Unije – Komisija mora jasno obrazložiti to odbijanje. Međutim, budući da je predmetni prijedlog inicijative vrlo sažet i nedovoljno jasan, Sud je potvrdio ocjenu Općeg suda prema kojoj je Komisijina odluka o odbijanju u predmetnom slučaju dostatno obrazložena.

Sud je potom naglasio da odluka o registraciji prijedloga EGI-ja mora biti donesena u skladu s načelom dobrog upravljanja, uz koje se osobito veže obveza nadležne institucije da s dužnom pažnjom i nepristrano ispita prijedlog, vodeći računa o svim relevantnim elementima slučaja. Uvjet registracije prijedloga europske građanske inicijative, propisan u članku 4. stavku 2. točki (b) Uredbe br. 211/2011, prema kojem prijedlog ne smije očitito izlaziti iz okvira Komisijinih ovlasti u predlaganju pravnih akata, ta institucija treba tumačiti i primjenjivati tako da osigura laku dostupnost tog instrumenta. Slijedom navedenog, Komisija može odbiti registraciju prijedloga europske građanske inicijative samo ako on, s obzirom na svoj predmet i ciljeve, očitito izlazi iz okvira njezinih ovlasti. Međutim, Sud je

15/ Direktiva Vijeća 2009/47/EZ od 5. svibnja 2009. o izmjeni Direktive 2006/112/EZ o sniženim stopama poreza na dodanu vrijednost (SL 2009., L 116, str. 18.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 286.)

16/ Odgovor Suda na to drugo pitanje prikazan je u dijelu XII. „Porezne odredbe”.

17/ Presuda Općeg suda od 30. rujna 2015., **Anagnostakis/Komisija** (T-450/12, [EU:T:2015:739](#))

18/ Uredba (EU) br. 211/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. veljače 2011. o građanskoj inicijativi (SL 2011., L 65, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 20., svezak 1., str. 31.)

u tom pogledu potvrdio da odredbe UFEU-a na koje se pozvao organizator građanske inicijative u prilog svojoj tužbi za poništenje, to jest članak 122. stavci 1. i 2. i članak 136. stavak 1. UFEU-a, ne mogu poslužiti kao pravna osnova za uvođenje „načela stanja nužde”, navedenog u tom prijedlogu.

3. PRISTUP DOKUMENTIMA

Sud je 2017. bio u prilici donijeti više važnih presuda u području pristupa dokumentima. One su mu, među ostalim, omogućile da pruži nova pojašnjenja u vezi s pojmom postojećeg dokumenta u smislu Uredbe br. 1049/2001¹⁹, a u kontekstu elektroničkih baza podataka, s primjenom te uredbe na podneske država članica u sudskom postupku, s primjenom opće pretpostavke o povjerljivosti dokumenata u postupku EU Pilot i, naposljetku, s pojmom istrage. Sud se također izjašnjavao o tumačenju Uredbe br. 1049/2001 u kontekstu primjene Arhuške konvencije²⁰.

Sud se najprije – u presudi **Typke/Komisija** (C-491/15 P, [EU:C:2017:5](#)), koja je donesena 11. siječnja 2017. i kojom je potvrđena pobijana presuda Općeg suda²¹ – izjašnjavao o *pojmu postojećeg dokumenta u elektroničkim bazama podataka*. U predmetnom slučaju tužitelj je zahtijevao od Europskog ureda za odabir osoblja (EPSO) pristup „tablici” koja sadržava niz podataka iz više EPSO-ovih dokumenata u elektroničkom obliku koje nije bilo moguće izdvojiti iz baze podataka Ureda obavljanjem uobičajenog pretraživanja.

Sud je ocijenio da, unatoč tome što elektronička baza podataka omogućava izdvajanje svih u njoj sadržanih informacija, mogućnost stvaranja dokumenta iz te baze ne dopušta zaključak da on postoji u smislu Uredbe br. 1049/2001. Naime, Sud je podsjetio da se pravo na pristup dokumentima institucija odnosi samo na postojeće dokumente koji su u posjedu dotične institucije te da, prema tome, nije moguće pozivati se na Uredbu br. 1049/2001 kako bi se instituciju obvezalo da izradi dokument koji ne postoji.

U tom pogledu Sud je presudio da se kao postojeći dokument moraju kvalificirati sve informacije koje se unaprijed programiranim alatima za pretraživanje mogu izdvojiti iz elektroničke baze podataka u okviru njezine uobičajene upotrebe, čak i ako još nisu bile prikazane u tom obliku ili ih osoblje institucija nikad nije pretraživalo. Na taj način, radi ispunjavanja zahtjeva iz Uredbe br. 1049/2001, od institucija se može zahtijevati da primjenom postojećih alata za pretraživanje izrade dokument iz informacija sadržanih u bazi podataka. Suprotno tomu, novim dokumentom valja smatrati svaku informaciju čije izdvajanje iz baze podataka zahtijeva znatno ulaganje. Iz toga slijedi da se svaka informacija čije dobivanje zahtijeva izmjenu organizacije elektroničke baze podataka odnosno alata za pretraživanje koji su trenutačno dostupni za izdvajanje informacija mora smatrati novim dokumentom.

Okupljen u velikom vijeću, Sud se potom – u presudi **Komisija/Breyer** (C-213/15 P, [EU:C:2017:563](#)), koja je donesena 18. srpnja 2017. i kojom je potvrđena pobijana presuda Općeg suda²² – izjašnjavao o tome je li zahtjev koji je upućen instituciji, kao stranci u postupku, za pristup podnescima država članica u okviru sudskog postupka obuhvaćen primjenom Uredbe br. 1049/2001. U predmetnom slučaju protivnik žalbe zatražio je od Komisije u ožujku 2011. da mu odobri pristup podnescima koje je Republika Austrija podnijela Sudu u okviru postupka zbog

19/ Uredba (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije (SL 2001., L 145, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 16., str. 70.)

20/ Vidjeti također dio XVII.4. „Arhuška konvencija”.

21/ Presuda Općeg suda od 2. srpnja 2015., **Typke/Komisija** (T-214/13, [EU:T:2015:448](#))

22/ Presuda Općeg suda od 27. veljače 2015., **Breyer/Komisija** (T-188/12, [EU:T:2015:124](#))

povrede obveze koji je protiv nje pokrenut jer nije prenijela jednu direktivu. Taj sudski postupak okončan je presudom Suda iz 2010. godine. Komisija je uskratila pristup tim podnescima, čije preslike posjeduje, obrazlažući to svojim stajalištem da oni ne ulaze u područje primjene Uredbe br. 1049/2001. Postupajući po tužbi za poništenje, Opći je sud poništio tu Komisijinu odluku.

Sud je, kao prvo, osvrćući se na pitanje područja primjene Uredbe br. 1049/2001, podsjetio da je ono određeno u odnosu na u njoj navedene institucije, a ne u odnosu na posebne kategorije dokumenata ili s obzirom na autora dokumenta koji čuva neka od institucija. Na taj način okolnost da je dokumente u posjedu institucije na koju upućuje Uredba br. 1049/2001 sastavila država članica i da su oni vezani uz sudske postupke nije takve naravi da ih isključi iz područja primjene te uredbe. Nadalje, Sud je ocijenio da činjenica da ni Statut Suda ni poslovnici sudova Unije ne predviđaju pravo trećih strana na pristup podnescima dostavljenima u okviru sudskih postupaka ne može dovesti do neprimjenjivosti spomenute uredbe na zahtjeve za pristup podnescima koje je sastavila država članica za potrebe postupka pred sudom Unije i koji se nalaze u posjedu institucije. On je stoga zaključio da sporni podnesci ulaze u područje primjene Uredbe br. 1049/2001 kao dokumenti u posjedu institucije koja joj podliježe.

Kao drugo, razmatrajući opću strukturu i ciljeve članka 15. stavka 3. UFEU-a, Sud je zaključio da to što se – u skladu s četvrtim podstavkom te odredbe – sustav pristupa dokumentima ne primjenjuje na Sud kada on izvršava sudske funkcije nije prepreka primjeni tog sustava na dokumente koji su Sudu podneseni u okviru postupka koji vodi. Nadalje, budući da Uredba br. 1049/2001 dopušta da se prema potrebi uskrati pristup dokumentima vezanima uz postupke pred sudovima Unije radi zaštite tih postupaka, članak 15. stavak 3. četvrti podstavak UFEU-a ne treba tumačiti tako da se iz područja primjene spomenute uredbe isključe svi sporni podnesci. Sud je stoga zaključio da je Opći sud pravilno postupio ocijenivši da navedeni podnesci nisu, baš kao ni Komisijini, isključeni iz prava na pristup dokumentima na temelju članka 15. stavka 3. četvrtog podstavka UFEU-a.

Nadalje, u presudi **Švedska/Komisija** (C-562/14 P, [EU:C:2017:356](#)) od 11. svibnja 2017. Sud je u žalbenom postupku potvrdio presudu Općeg suda²³ kojom je on odbio tužbe više građana za poništenje *Komisijine odluke kojom im se uskraćuje pristup, na temelju Uredbe br. 1049/2001, dvama zahtjevima za informacije koje je ta institucija uputila Saveznoj Republici Njemačkoj u okviru postupka EU Pilotčija je funkcija pripremiti ili izbjeći postupak zbog povrede obveze protiv države članice.*

Sud je ocijenio opravdanom primjenu opće pretpostavke povjerljivosti na dokumente koje su razmijenile Komisija i predmetna država članica dok god u predsudskoj fazi istrage koja se vodi u okviru postupka EU Pilot postoji opasnost od promjene naravi postupka zbog povrede obveze, izmjene njegova tijeka i ugrožavanja njegovih ciljeva. Nadalje, Sud je pojasnio da ta opasnost postoji do trenutka okončanja postupka EU Pilot i konačne odluke o nepokretanju formalnog postupka zbog povrede obveze protiv države članice. Komisija se stoga može u tom razdoblju osloniti na opću pretpostavku povjerljivosti kako bi uskratila pristup, bez konkretnog i pojedinačnog ispitivanja zahtijevanih dokumenata. Međutim, spomenuta opća presumpcija ne isključuje mogućnost dokazivanja da određeni dokument čije je otkrivanje zatraženo nije njome obuhvaćen ili da, u skladu sa zadnjim dijelom rečenice u članku 4. stavku 2. Uredbe br. 1049/2001, postoji prevladavajući javni interes koji opravdava otkrivanje dokumenta o kojem je riječ.

23/ Presuda Općeg suda od 25. rujna 2014., **Spirlea/Komisija** (T-306/12, [EU:T:2014:816](#))

U presudi **Francuska/Schlyter** (C-331/15 P, [EU:C:2017:639](#)), koja je donesena 7. rujna 2017. i kojom je potvrđena pobijana presuda Općeg suda²⁴, Sud se izjašnjavao o *pitanju je li Komisijino detaljno mišljenje u okviru postupka osiguravanja informacija o tehničkim propisima, što ga predviđa Direktiva 98/34²⁵, istraga u smislu članka 4. stavka 2. treće alineje Uredbe br. 1049/2001.*

Kao prvo, Sud je ocijenio da istragu čini svaki strukturirani i formalizirani Komisijin postupak čija je svrha prikupljanje i analiza informacija kako bi ta institucija mogla zauzeti stajalište prilikom obavljanja svojih dužnosti predviđenih UEU-om i UFEU-om. S tim u vezi, on je pojasnio da, s jedne strane, taj postupak ne mora nužno uključivati otkrivanje povrede ili nepravilnosti i postupanje protiv njezina počinitelja, nego da pojam „istraga” također može obuhvatiti Komisijinu aktivnost čija je svrha utvrđivanje činjenica za potrebe ocjene određene situacije. S druge strane, nije nužno da stajalište koje je Komisija zauzela u obavljanju svojih dužnosti ima oblik odluke u smislu članka 288. četvrtog stavka UFEU-a. Navedeno stajalište može biti, među ostalim, u obliku izvješća ili preporuke.

U predmetnom slučaju Sud je ocijenio da je Komisijino detaljno mišljenje dio „istrage” jer je riječ o službenoj mjeri koja precizira pravno stajalište te institucije o sukladnosti tehničkog propisa koji je dostavila dotična država članica, među ostalim, sa slobodnim kretanjem robe i slobodom poslovnog nastana gospodarskih subjekata.

Kao drugo, Sud je zaključio da se zahtjev transparentnosti na kojem se temelji Direktiva 98/34 uobičajeno primjenjuje i na spomenuta detaljna mišljenja, koja se izdaju na temelju njezina članka 9. stavka 2., s obzirom na to da nijednom njezinom odredbom nije predviđena njihova povjerljivost. Nadalje, Sud je pojasnio da taj zahtjev transparentnosti, unatoč tomu, ne isključuje mogućnost da se Komisija, ovisno o okolnostima konkretnog slučaja, osloni na članak 4. stavak 2. treću alineju Uredbe br. 1049/2001 kako bi uskratila pristup detaljnom mišljenju izdanom na temelju članka 9. stavka 2. te direktive, ako uspije dokazati da bi takav pristup konkretno i stvarno ugrozio cilj koji se sastoji od sprečavanja donošenja tehničkog propisa neusklađenog s pravom Unije.

Naposlijetku, u presudi **Saint-Gobain Glass Deutschland/Komisija** (C-60/15 P, [EU:C:2017:540](#)), donesenoj 13. srpnja 2017., Sud je prihvatio žalbu društva Saint-Gobain Glass Deutschland protiv presude Općeg suda²⁶ kojom je odbijena njegova tužba za poništenje *Komisijine odluke o uskraćivanju cjelovitog pristupa dokumentu koji joj je dostavila Savezna Republika Njemačka* u okviru postupka dodjele emisijskih jedinica stakleničkih plinova, navedenog u članku 10.a Direktive 2003/87²⁷. Spomenuta odluka o uskraćivanju pristupa temeljila se na članku 4. stavku 3. prvom podstavku Uredbe br. 1049/2001²⁸, u skladu s kojim se pristup dokumentu uskraćuje ako njegovo otkrivanje ozbiljno ugrožava proces odlučivanja koji je u tijeku.

Sud je svojom presudom ukinuo presudu protiv koje je podnesena žalba, ocijenivši da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava prilikom tumačenja članka 4. stavka 3. prvog podstavka Uredbe br. 1049/2001. On je također poništio Komisijinu odluku o uskraćivanju pristupa dokumentima. U tom pogledu Sud je ocijenio da izuzeće koje

^{24/} Presuda Općeg suda od 16. travnja 2015., **Schlyter/Komisija** (T-402/12, [EU:T:2015:209](#))

^{25/} Direktiva 98/34/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. lipnja 1998. o utvrđivanju postupka osiguravanja informacija u području tehničkih normi i propisa (SL 1998., L 204, str. 37.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 42., str. 58.), kako je izmijenjena Direktivom 98/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. srpnja 1998. (SL 1998., L 217, str. 18.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 55., str. 11.)

^{26/} Presuda Općeg suda od 11. prosinca 2014., **Saint-Gobain Glass Deutschland/Komisija** (T-476/12, [EU:T:2014:1059](#))

^{27/} Direktiva 2003/87/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. listopada 2003. o uspostavi sustava trgovanja emisijskim jedinicama stakleničkih plinova unutar Zajednice i o izmjeni Direktive Vijeća 96/61/EZ (SL L 275, str. 32.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 9., str. 28.)

^{28/} Uredba (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije (SL 2001., L 145, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 16., str. 70.)

se odnosi na „proces odlučivanja“, navedeno u toj odredbi, treba usko tumačiti, uzimajući u obzir javni interes sadržan u otkrivanju tih informacija i moguću povezanost traženih informacija s emisijama u okoliš. Sud je usto pojasnio da se navedeno izuzeće mora shvatiti na način da se odnosi na odlučivanje, pri čemu ne obuhvaća cjelokupan upravni postupak koji mu je prethodio. Prema tome, kada je riječ o dokumentima izravno povezanim s pitanjima koja se razmatralo u upravnom postupku, obično upućivanje na opasnost od negativnih posljedica njihova otkrivanja i na mogućnost da zainteresirane osobe utječu na postupak ne može biti dostatno za dokazivanje da bi otkrivanje internih dokumenata ozbiljno ugrozilo proces odlučivanja koji je u tijeku.

Nadalje, Sud je istaknuo da je zahtjev za usko tumačenje članka 4. stavka 3. prvog podstavka Uredbe br. 1049/2001 još snažniji ako se traži priopćavanje dokumenata koji sadržavaju informacije o okolišu. Međutim, Arhuška konvencija u članku 4. stavku 4. točki (a) propisuje da se zahtjev za informacije o okolišu može odbiti ako bi njihovo otkrivanje negativno utjecalo na povjerljivost vijećanja javnih tijela, pod uvjetom da je ona predviđena u nacionalnom pravu, ali ne i onda kada bi njihovo otkrivanje negativno utjecalo na cjelokupan upravni postupak po čijem okončanju ta tijela vijećaju. Prema tome, okolnost da na datum donošenja sporne odluke upravni postupak nije okončan ne dokazuje sama po sebi da bi Komisijin proces odlučivanja otkrivanjem traženih dokumenata bio ozbiljno ugrožen.

4. IZVANUGOVORNA ODGOVORNOST UNIJE

U presudi od 4. travnja 2017., *Ombudsman/Staelen* (C-337/15 P, [EU:C:2017:256](#)) Sud se, okupljen u velikom vijeću i u okviru žalbenog postupka, izjašnjavao o *izvanugovornoj odgovornosti Unije zbog povrede obveze dužne pažnje koju je počinio europski ombudsman tijekom postupanja po pritužbi*. S tim u vezi Opći je sud u presudi protiv koje je podnesena žalba²⁹ ocijenio da određene povrede obveze dužne pažnje koje je ombudsman počinio u okviru postupanja po pritužbi o načinu na koji Europski parlament vodi popis prikladnih kandidata sastavljen na temelju otvorenog natječaja same za sebe čine dovoljno ozbiljne povrede prava Unije, u smislu sudske prakse u kojoj se preciziraju uvjeti za primjenu izvanugovorne odgovornosti Unije. Zbog tih je povreda Opći sud podnositeljici pritužbe, koja je na predmetni popis bila uvrštena kao uspješan kandidat, dodijelio 7000 eura naknade štete zbog gubitka povjerenja u instituciju ombudsmana i osjećaja gubitka vremena i energije.

Nakon što je podsjetio na zadaće i dužnosti ombudsmana, Sud je najprije utvrdio da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava time što je ocijenio da je „običnom“ ombudsmanovom povredom načela dužne pažnje ostvarena dovoljno ozbiljna povreda koja može dovesti do izvanugovorne odgovornosti Unije. Prema mišljenju Suda, za donošenje zaključka o postojanju ozbiljne povrede nužno je dokazati da je ombudsman, time što nije postupio s potpunom traženom pažnjom i oprezom, ozbiljno i očito prekoračio granice svoje diskrecijske ovlasti pri obavljanju istrage koju je ovlašten provoditi. Kada je, nadalje, riječ o šteti čije je postojanje priznao Opći sud, Sud je zaključio da je potonji počinio pogrešku koja se tiče prava ocijenivši da je gubitak povjerenja u instituciju ombudsmana, na koji se poziva podnositeljica pritužbe, popravljiva neimovinska šteta. Budući da je odluka Općeg suda da ombudsmanu naloži plaćanje naknade štete zbog tih razloga pravno neutemeljena, Sud ju je ukinuo.

Kako je stanje postupka to dopuštalo, Sud je potom utvrdio da iz činjenica u spisu proizlazi da je ombudsman doista počinio više dovoljno ozbiljnih povreda obveze dužne pažnje u sklopu provođenja istražnih radnji, uzrokujući podnositeljici pritužbe stvarnu i izvjesnu neimovinsku štetu. Stoga mu je Sud ponovno naložio plaćanje iznosa od 7000 eura na ime naknade za spomenutu neimovinsku štetu koja se u biti tiče „psiholoških posljedica“ što ih je podnositeljica pritužbe pretrpjela zbog načina postupanja s potonjom.

29/ Presuda Općeg suda od 29. travnja 2015., *Staelen/Ombudsman* (T-217/11, [EU:T:2015:238](#))

U presudi **Safa Nicu Sepahan/Vijeće** (C-45/15 P, [EU:C:2017:402](#)), donesenoj 30. svibnja 2017., Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o pravu na naknadu štete uzrokovane odlukom o zamrzavanju financijskih sredstava donesenom u okviru zajedničke vanjske i sigurnosne politike. U toj je presudi Sud odbio žalbe koje su iransko društvo Safa Nicu Sepahan i Vijeće podnijeli protiv presude Općeg suda od 25. studenoga 2014.³⁰, koji je, nakon poništavanja mjera ograničavanja zamrzavanjem tužiteljevih financijskih sredstava³¹, tom društvu dodijelio iznos od 50 000 eura na ime naknade neimovinske štete pretrpljene zbog poništenih mjera, pri čemu je odbio njegove zahtjeve za naknadu navodno pretrpljene imovinske štete. Društvo Safa Nicu Sepahan u žalbi je osporavalo odbijanje zahtjeva za naknadu imovinske štete i iznos dodijeljene naknade za neimovinsku štetu.

Što se tiče dodijeljene naknade na ime pretrpljene neimovinske štete, Sud je zaključio da je Opći sud s pravom smatrao da povreda obveze Vijeća da društvu Safa Nicu Sepahan dostavi podatke i dokaze kojima pokrepljuje razloge za donošenje spornih mjera ograničavanja protiv njega, koja je trajala gotovo tri godine, čini dovoljno ozbiljnu povredu koja može dovesti do Unijine izvanugovorne odgovornosti na temelju članka 340. drugog stavka UFEU-a. Iako poništenje nezakonitih mjera ograničavanja može predstavljati oblik naknade pretrpljene neimovinske štete, iz toga ipak ne proizlazi da je u svim slučajevima taj oblik nužno dovoljan da bi se osiguralo njezino cjelovito popravljivanje. Sud je stoga zaključio da je Opći sud pravilno postupio time što je odmjerio *ex aequo et bono* iznos naknade neimovinske štete u korist društva Safa Nicu Sepahan.

Kada je, kao drugo, riječ o tome da Opći sud nije prihvatio Unijinu odgovornost u pogledu navodno pretrpljene imovinske štete, Sud je podsjetio na to da svaka šteta čija se naknada zahtijeva na temelju članka 340. drugog stavka UFEU-a mora biti stvarna i izvjesna te mora dovoljno izravno proizlaziti iz nezakonitog postupanja institucija. Budući da je stranka koja se poziva na Unijinu odgovornost dužna podnijeti uvjerljive dokaze o postojanju i o opsegu štete na koju se poziva te o postojanju uzročne veze između te štete i donesenih mjera ograničavanja, Sud je utvrdio da je Opći sud s pravom zaključio da društvo Safa Nicu Sepahan nije dovoljno potkrijepilo svoje navode.

IV. PRAVO EUROPSKE UNIJE I NACIONALNO PRAVO

Dana 10. listopada 2017. u presudi **Farrell** (C-413/15, [EU:C:2017:745](#)) Sud je, okupljen u velikom vijeću, dao pojašnjenja o uvjetima pod kojima je protiv privatnopravnog tijela kojemu je država članica povjerila zadaću iz članka 1. stavka 4. Druge direktive 84/5³² – odnosno naknađivanje štete zbog oštećenja stvari ili tjelesnih ozljeda što ih je prouzročilo nepoznato vozilo ili vozilo za koje nije ispunjena obveza osiguranja od građanske odgovornosti u pogledu upotrebe

30/ Presuda Općeg suda od 25. studenoga 2014., **Safa Nicu Sepahan/Vijeće** (T-384/11, [EU:T:2014:986](#))

31/ Vijeće je te mjere ograničavanja protiv Irana donijelo s ciljem sprečavanja širenja nuklearnog oružja, na temelju Provedbene uredbe Vijeća (EU) br. 503/2011 od 23. svibnja 2011. o provedbi Uredbe (EU) br. 961/2010 o mjerama ograničavanja protiv Irana (SL 2011., L 136, str. 26.) i Uredbe Vijeća (EU) br. 267/2012 od 23. ožujka 2012. o mjerama ograničavanja protiv Irana i stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 961/2010 (SL 2012., L 88, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 4., str. 194.).

32/ Druga direktiva Vijeća 84/5/EEZ od 30. prosinca 1983. o usklađivanju zakona država članica u odnosu na osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila (SL 1984., L 8, str. 17.), kako je izmijenjena Trećom direktivom Vijeća 90/232/EEZ od 14. svibnja 1990. (SL 1990., L 129, str. 33.)

motornih vozila – moguće pozivati se na odredbe Treće direktive 90/232³³ koje mogu imati izravne učinke. Glavni postupak odnosio se na *obvezu nadležnog nacionalnog tijela (Motor Insurers Bureau of Ireland) da naknadi štetu zbog tjelesnih ozljeda koje je tužitelj u tom postupku pretrpio u automobilskoj nesreći*.

Ta se presuda nastavlja na prvu presudu Farrell od 19. travnja 2007.³⁴, s polazištem u istom glavnom postupku, u kojoj je Sud presudio, s jedne strane, da je članku 1. Treće direktive 90/232 protivan nacionalni propis prema kojem obvezno osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila ne pokriva odgovornost za tjelesne ozljede nanesene osobama koje putuju u dijelu motornog vozila koji nije ni osmišljen ni izrađen sa sjedalima za putnike i da, s druge strane, taj članak ispunjava sve potrebne uvjete da bi proizvodio izravne učinke i posljedično dodjeljivao prava na koja se pojedinci mogu izravno pozivati pred nacionalnim sudovima. Međutim, Sud je u toj presudi ocijenio da je na nacionalnom sudu da provjeri mogućnost pozivanja na tu odredbu protiv tijela o kojem je riječ u glavnom postupku.

Nakon donošenja te presude, prvi sud koji je uputio zahtjev smatrao je nadležno nacionalno tijelo iz glavnog postupka pojavnim oblikom države, zbog čega tužitelj u tom postupku ima pravo zahtijevati da mu ono naknadi štetu. Spomenuto tijelo žalilo se na tu presudu pred sudom koji je uputio zahtjev u ovom predmetu, ističući da nije pojavni oblik države i da se, prema tome, protiv njega nije moguće pozivati na odredbe direktive koja nije prenesena u nacionalno pravo, čak i ako su izravnog učinka. U tom je kontekstu Sudu ponovno upućen zahtjev za prethodnu odluku u kojem je zatraženo da pojašni kriterije iz presude Foster i dr.³⁵ kako bi se utvrdile vrste tijela koje se mogu smatrati pojavnim oblicima države.

S tim u vezi Sud je pojasnio da spomenuti kriteriji – u skladu s kojima se pojedinci mogu pozivati na bezuvjetne i dovoljno precizne odredbe direktive protiv tijela ili subjekata koji su pod vlašću ili nadzorom države ili imaju posebne ovlasti šire od onih koje proizlaze iz pravila koja se primjenjuju na odnose između pojedinaca – ne trebaju biti ispunjeni kumulativno. Članak 288. UFEU-a, koji se odnosi na Unijine pravne akte, stoga treba tumačiti na način da ne isključuje mogućnost pozivanja na odredbe direktive koje mogu imati izravni učinak protiv subjekta koji ne ispunjava sve kriterije iz gore navedene presude Foster i dr.

Ispitujući je li to slučaj s tijelom o kojem je riječ u glavnom postupku, Sud je ocijenio da se protiv privatnopravnog subjekta kojemu je država članica povjerila zadaću od javnog interesa – poput naknađivanja štete zbog oštećenja stvari ili tjelesnih ozljeda što ih je prouzročilo nepoznato vozilo ili vozilo za koje nije ispunjena obveza osiguranja od odgovornosti za upotrebu motornih vozila – i koje u tu svrhu na temelju zakona ima posebne ovlasti, poput one da osiguravateljima motornih vozila na području predmetne države članice nametne obvezu da budu njegovi članovi i da ga financiraju, moguće pozivati na odredbe direktive koje mogu imati izravan učinak.

^{33/} Treća Direktiva Vijeća 90/232/EEZ od 14. svibnja 1990. o usklađivanju zakonodavstava država članica o osiguranju od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila (SL 1990., L 129, str. 33.)

^{34/} Presuda Suda od 19. travnja 2007., **Farrell** (C-356/05, [EU:C:2007:229](#))

^{35/} Presuda Suda od 12. srpnja 1990., **Foster i dr.** (C-188/89, [EU:C:1990:313](#))

Dana 5. prosinca 2017. u presudi **M.A.S. i M.B.** (C-42/17, [EU:C:2017:936](#)) Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o zahtjevu za prethodnu odluku što ga je uputio talijanski Ustavni sud kako bi dobio *pojašnjenje o doseg*u obveze nacionalnih sudova koju je Sud utvrdio u presudi *Taricco i dr.* (C-105/14, [EU:C:2015:555](#))³⁶ da u slučaju utvrđenja povrede članka 325. UFEU-a ne primijene nacionalne odredbe u području zastare.

U predmetu **Taricco i dr.** Sud je zaključio da talijanska pravila u području zastare kaznenih progona, koja predviđaju da se rok zastare za porezna kaznena djela u području PDV-a u slučaju prekida produljuje samo za četvrtinu njegova prvotnog trajanja, mogu nanijeti štetu obvezama koje države članice imaju u skladu s člankom 325. stavcima 1. i 2. UFEU-a, ako onemogućuju izricanje učinkovitih i odvraćajućih sankcija u znatnom broju slučajeva teških prijevара koje štete financijskim interesima Unije ili ako predviđaju dulje rokove zastare za slučajeve prijevара koje štete financijskim interesima dotične države članice nego za one koje štete financijskim interesima Unije. Sud je stoga presudio da je na nacionalnom sudu da u tim slučajevima dâ puni učinak članku 325. stavcima 1. i 2. UFEU-a, ne primjenjujući, prema potrebi, odredbe nacionalnog prava.

Ustavni sud u svojem je zahtjevu postavio pitanje o eventualnoj povredi načela zakonitosti kaznenih djela i kazni koju bi moglo uzrokovati poštovanje te obveze nacionalnih sudova. S tim u vezi naveo je, kao prvo, materijalnu prirodu pravila o zastari predviđenih u talijanskom pravnom poretku – koja podrazumijeva da pojedinci ta pravila mogu razumno predvidjeti u trenutku počinjenja kaznenih djela koja im se stavljaju na teret i da se ona ne mogu retroaktivno izmijeniti *in pejus* – te, s druge strane, zahtjev da se svi nacionalni propisi koji se odnose na sustav kaznenog progona moraju temeljiti na dovoljno preciznoj pravnoj osnovi kako bi mogli predstavljati okvir i smjernice za ocjenu nacionalnog suda.

U tom pogledu Sud je ocijenio, pozivajući se na točku 53. presude *Taricco i dr.*, da nadležni nacionalni sudovi, kada moraju odlučiti ne primijeniti predmetne nacionalne odredbe, trebaju voditi računa o tome da se poštuju temeljna prava osoba optuženih da su počinile kazneno djelo, uključujući pritom – kada je riječ o izricanju kaznenih sankcija – prava optuženika koja proizlaze iz načela zakonitosti kaznenih djela i kazni.

On je, kao prvo, potvrdio da se poštovanje spomenutog načela, koje je utvrđeno u članku 49. Povelje i koje čini dio ustavnih tradicija zajedničkih državama članicama, nameće državama članicama kada primjenjuju pravo Unije, što čine kada u okviru obveza koje su im propisane člankom 325. UFEU-a predviđaju izricanje kaznenih sankcija za kaznena djela u području PDV-a. Kao drugo, Sud je podsjetio da pravo utvrđeno u članku 49. Povelje ima isti smisao i isti doseg kao pravo zajamčeno EKLJPom, kako ga je protumačio Europski sud za ljudska prava, koji je utvrdio da – kad je riječ o zahtjevima koji proizlaze iz načela zakonitosti kaznenih djela i kazni – odredbe kaznenog prava moraju poštovati određene zahtjeve pristupačnosti i predvidljivosti kako u pogledu definicije kaznenog djela tako i određivanja kazne. Nadalje, Sud je ocijenio da zahtjev preciznosti primjenjivog zakona podrazumijeva da on jasno definira kaznena djela i za njih zapriječene kazne i da se načelu zabrane retroaktivnosti kaznenog zakona protivi, među ostalim, to da sud u tijeku kaznenog postupka može kazneno sankcionirati postupanje koje nije zabranjeno nacionalnim pravilom donesenim prije počinjenja kaznenog djela koje se stavlja na teret ili postrožiti sustav kaznene odgovornosti onih protiv kojih se vodi takav postupak.

Sud je potom pojasnio da nacionalni sud – ako smatra da obveza neprimjene predmetnih odredaba Kaznenog zakona povređuje načelo zakonitosti kaznenih djela i kazni – nije dužan poštovati tu obvezu, čak i ako njezino poštovanje omogućava ispravljanje nacionalne situacije neusklađene s pravom Unije. Na nacionalnom je zakonodavcu da u tom slučaju poduzme potrebne mjere za donošenje pravila o zastari koja će omogućiti ispunjenje obveza iz članka 325. UFEU-a.

36/ Presuda Suda od 8. rujna 2015., **Taricco i dr.** (C-105/14, [EU:C:2015:555](#))

V. POSTUPCI PREMA PRAVU UNIJE

Kad je riječ o postupcima prema pravu Unije, valja istaknuti presudu koja se tiče zabrane da sud Unije odlučuje *ultra petita*. Pozornost zaslužuju i presude **A i dr.** (C-158/14) i **Rosneft** (C-72/15), koje se odnose, među ostalim, na dopuštenost zahtjeva da se u prethodnom postupku Sud izjasni o valjanosti mjera donesenih u području zajedničke vanjske i sigurnosne politike³⁷.

U presudi **British Airways/Komisija** (C-122/16 P, [EU:C:2017:861](#)), donesenoj 14. studenoga 2017., Sud je, odlučujući u velikom vijeću, bio pozvan izjasniti se o doseg *zabrane da sud Unije odlučuje ultra petita*. U presudi koja je pobijana žalbom³⁸, a donesena je u sporu između zračnog prijevoznika British Airwaysa i Komisije, Opći je sud po službenoj dužnosti istaknuo razlog koji se odnosi na javni poredak, a koji se temelji na nedostatku u obrazloženju sporne odluke³⁹. Naime, prema mišljenju Općeg suda, Komisija je u obrazloženju utvrdila samo jednu jedinstvenu i trajnu povredu članka 101. UFEU-a, članka 53. Sporazuma o EGP-u i članka 8. Sporazuma EZ-Švicarska. Suprotno tomu, u izreci te odluke utvrđeno je postojanje zasebne jedinstvene i trajne povrede u odnosu na svaki od tih članaka. Opći je sud ocijenio da to utvrđenje ipak ne može dovesti do poništenja sporne odluke u cijelosti jer on ne smije prekoračiti zahtjev iz tužbe kojom je pokrenut postupak, a u kojem je zatraženo isključivo djelomično poništenje.

Sud je potvrdio presudu Općeg suda. On je podsjetio da, s obzirom na to da sud Unije ne smije odlučivati *ultra petita*, poništenje koje proglasi ne može prekoračivati ono koje je zatražio tužitelj. Sud je utvrdio da, iako se apsolutna pravomoćnost poništavajuće presude odnosi kako na njezinu izreku tako i na obrazloženje koje joj pruža nužnu potporu, ona ne može dovesti do poništenja akta ili dijela akta koji se ne osporava pred sudom Unije, a zahvaćen je tom nezakonitošću. Nadalje, nadležnost suda koji ispituje zakonitost da po službenoj dužnosti istakne razlog koji se odnosi na javni poredak nipošto ne podrazumijeva mogućnost da on po službenoj dužnosti preinači tužiteljev zahtjev. Naime, iako su razlozi koje je potonji istaknuo nužna potpora tužbenom zahtjevu sadržanom u tužbi, on se od njih ipak razlikuje jer se njime određuju granice spora podnesenog sudu Unije.

Iz toga proizlazi da sud Unije, isticanjem po službenoj dužnosti razloga koji se odnosi na javni poredak, na koji se stranke u načelu nisu pozvale, ne izlazi iz okvira spora o kojem odlučuje te ni na koji način ne povređuje postupovna pravila o navođenju predmeta spora i tužbenih razloga. Drukčiji bi bio slučaj kada bi taj sud nakon ispitivanja merituma akta koji mu je podnesen radi nadzora proglasio, na temelju razloga koji je istaknut po službenoj dužnosti, poništenje koje prekoračuje ono što je zatraženo u tužbenom zahtjevu o kojem je redovno odlučivao, s obrazloženjem da je takvo poništenje nužno radi otklanjanja nezakonitosti utvrđene po službenoj dužnosti u okviru navedene analize.

Vodeći računa o tome da nije osporavano da su nedostatkom u obrazloženju što ga je u predmetnom slučaju utvrdio Opći sud povrijeđena prava obrane British Airwaysa, Sud je presudio da neprovođenjem po službenoj dužnosti nadzora cjelokupne pobijane odluke nije povrijeđeno načelo djelotvorne sudske zaštite iz članka 47. Povelje. Naime, iako nadzor zakonitosti iz članka 263. UFEU-a, upotpunjen neograničenom nadležnošću u pogledu

^{37/} Te dvije presude prikazane su u dijelu XX. „Zajednička vanjska i sigurnosna politika“.

^{38/} Presuda Općeg suda od 16. prosinca 2015., **British Airways/Komisija** (T-48/11, [EU:T:2015:988](#))

^{39/} Odluka Komisije C(2010) 7694 *final* od 9. studenoga 2010. o postupku primjene članka 101. UFEU-a, članka 53. Sporazuma o EGP-u i članka 8. Sporazuma između Europske zajednice i Švicarske Konfederacije o zračnom prometu (predmet COMP/39258 – Zračni prijevoz tereta)

iznosa novčane kazne iz članka 31. Uredbe (EZ) br. 1/2003⁴⁰, podrazumijeva da sud Unije izvršava nadzor kako prava tako i činjenica te da ima ovlast ocijeniti dokaze, poništiti pobijanu odluku i izmijeniti iznos novčane kazne, načelu djelotvorne sudske zaštite ne protivi se ograničavanje sudskog nadzora zakonitosti na zahtjeve stranaka, kako su oblikovani u njihovim postupovnim podnescima, s obzirom na to da to načelo ne zahtijeva da sud svojim nadzorom obuhvati one elemente odluke koji se ne odnose na spor koji se pred njim vodi.

VI. POLJOPRIVREDA

U presudi **APVE i dr.** (C-671/15, [EU:C:2017:860](#)), donesenoj 14. studenoga 2017., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, bio u prilici izjasniti se o *odnosu između zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) i prava Unije u području tržišnog natjecanja*. U glavnom postupku bila je riječ o odluci francuskog Ureda za tržišno natjecanje, koji je ocijenio protivnima tom natjecanju i financijski sankcionirao prakse što ih primjenjuju, među ostalim, organizacije proizvođača i udruženja organizacija proizvođača (UOP) u sektoru proizvodnje i trgovine endivijom. Postupajući po žalbi protiv presude žalbenog suda kojom je izmijenjena ta odluka, Kasacijski sud zatražio je od Suda da se očituje treba li članak 101. UFEU-a u vezi s određenim posebnim pravilima sekundarnog prava u području ZPP-a⁴¹ tumačiti na način da prakse kojima OP-i, UOP-i i druge organizacije iz glavnog postupka zajednički određuju najniže prodajne cijene, usklađuju količine koje se plasiraju na tržište i razmjenjuju strateške informacije ne ulaze u područje primjene zabrane sporazumâ iz navedenog članka.

Sud je najprije podsjetio da u kontekstu provedbe ciljeva uvođenja ZPP-a i uspostavljanja sustava nenarušenog tržišnog natjecanja članak 42. UFEU-a priznaje prednost ZPP-a pred ciljevima Ugovora u području tržišnog natjecanja te mogućnost da zakonodavac Unije iz područja primjene prava tržišnog natjecanja isključi određene prakse koje se izvan ZPP-a moraju kvalificirati kao protutržišne. Konkretno govoreći, s obzirom na odredbe prava Unije koje se odnose na sektor voća i povrća, prakse nužne da bi OP-i i UOP-i postigli jedan ili više ciljeva koji su im dodijeljeni ZPP-om (osiguravanje da se proizvodnja planira i prilagođava potražnji, koncentracija ponude i plasman proizvoda na tržište, optimiranje troškova proizvodnje i stabiliziranje proizvođačkih cijena) izuzete su iz zabrane sporazuma predviđene u članku 101. stavku 1. UFEU-a. Međutim, doseg tih izuzeća valja usko tumačiti, a zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda ne treba smatrati prostorom bez tržišnog natjecanja. Osim toga, prakse kojima se ostvaruju ciljevi ZPP-a podliježu načelu proporcionalnosti.

Kada je riječ o praksama dogovorenima među članovima istog OP-a ili UOP-a koji je priznala država članica u okviru provedbe ZPP-a, Sud je pojasnio da se samo oni oblici koordinacije ili dogovaranja među članovima istog OP-a ili UOP-a koji su stvarno i usko povezani s postizanjem dodijeljenih im ciljeva mogu izuzeti od zabrane sporazumâ. To može biti slučaj, među ostalim, prilikom razmjene strateških informacija, koordinacije u pogledu količina poljoprivrednih proizvoda koji se plasiraju na tržište i koordinacije politike cijena pojedinačnih poljoprivrednih proizvođača, kada je stvarna svrha tih praksi postizanje navedenih ciljeva te kada su one strogo proporcionalne

^{40/} Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101.] i [102. UFEU-a] (SL 2003., L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165. i ispravak SL 2016., L 173, str. 108.)

^{41/} Vidjeti članak 2. Uredbe Vijeća br. 26. od 4. travnja 1962. o primjeni pravila tržišnog natjecanja na proizvodnju i trgovinu poljoprivrednim proizvodima (SL 1962., 30, str. 993), članak 11. stavak 1. Uredbe Vijeća (EZ) br. 2200/96 od 28. listopada 1996. o zajedničkoj organizaciji tržišta u sektoru voća i povrća (SL 1996., L 297, str. 1.), članak 2. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1184/2006 od 24. srpnja 2006. o primjeni pravila tržišnog natjecanja na proizvodnju i trgovinu poljoprivrednim proizvodima (SL 2006., L 214, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 3., svezak 40., str. 188.), članak 3. stavak 1. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1182/2007 od 26. rujna 2007. o utvrđivanju posebnih pravila za sektor voća i povrća (SL 2007., L 273, str. 1.) te članak 122. prvi stavak, članak 175. i članak 176. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1234/2007 od 22. listopada 2007. o uspostavljanju zajedničke organizacije poljoprivrednih tržišta i o posebnim odredbama za određene poljoprivredne proizvode (Uredba o jedinstvenom ZOT-u; SL 2007., L 299, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 3., svezak 9., str. 61.)

u odnosu na njih. Suprotno tomu, zajedničko određivanje najnižih prodajnih cijena unutar OPa ili UOPa ne može se smatrati proporcionalnim u odnosu na ciljeve stabiliziranja cijena ili koncentracije ponude ako ono proizvođačima koji sami prodaju svoje proizvode ne omogućava da prakticiraju cijenu nižu od tih najnižih cijena i ako ima za posljedicu slabljenje ionako niske razine tržišnog natjecanja na tržištima poljoprivrednih proizvoda.

VII. SLOBODE KRETANJA

1. SLOBODNO KRETANJE RADNIKA

U presudi **Erzberger** (C-566/15, [EU:C:2017:562](#)), donesenoj 18. srpnja 2017., veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o *sukladnosti sa slobodnim kretanjem radnika, zajamčenim u članku 45. UFEU-a, određenih ograničenja biračkog prava na izborima predstavnika radnika u nadzornom odboru društva, predviđena njemačkim Zakonom o sudjelovanju radnika u odlučivanju*. Konkretno, ograničavajući aktivno i pasivno biračko pravo na tim izborima na radnike zaposlene u poslovnim jedinicama grupe koje se nalaze na državnom području, taj zakon oduzima spomenuta prava onim radnicima koji, među ostalim, napuštaju svoj posao u poslovnoj jedinici smještenoj u Njemačkoj i zapošljavaju se u društvu kćeri u sastavu iste grupe sa sjedištem u drugoj državi članici, to jest radnicima koji ostvaruju pravo zajamčeno člankom 45. UFEU-a.

Sud je ocijenio da gubitak gore navedenih prava koji trpe spomenuti radnici nije prepreka slobodi kretanja radnika. Naime, primarno pravo Unije ne može radniku jamčiti da odlazak u drugu državu članicu različitu od države članice podrijetla neće utjecati na njegovu socijalnu situaciju, s obzirom na to da takvo premještanje, vodeći računa o postojećim razlikama između sustava i zakonodavstava država članica, može, ovisno o slučaju, za dotičnu osobu biti manje ili više povoljno ili nepovoljno u tom pogledu. Na taj način slobodno kretanje ne daje spomenutom radniku pravo da se u državi članici domaćinu poziva na uvjete rada koje je imao u državi članici podrijetla u skladu s njezinim nacionalnim zakonodavstvom. Posljedično, pravo Unije ne priječi ni to da država članica – u području predstavljanja i kolektivne obrane interesa radnika u upravljačkim i nadzornim organima društva nacionalnog prava, području koje do danas nije ni usklađeno ni čak koordinirano na razini Unije – propiše da se njezina pravila primjenjuju samo na radnike zaposlene u poslovnim jedinicama koje se nalaze na njezinu nacionalnom području.

2. SLOBODA POSLOVNOG NASTANA

Dana 14. rujna 2017. Sud je donio presudu **Trustees of the P Panayi Accumulation & Maintenance Settlements** (C-646/15, [EU:C:2017:682](#)), u kojoj je ocijenio da je *odredbama UFEU-a koje se odnose na slobodu poslovnog nastana protivno oporezivanje, poput onog Ujedinjene Kraljevine u glavnom predmetu, neostvarene kapitalne dobiti povezane s imovinom koju drži trust prilikom prijenosa boravišta većine trusteeja u drugu državu članicu*.

U predmetnom slučaju trustove u skladu s pravom Ujedinjene Kraljevine osnovao je 1992. ciparski državljanin u korist svoje djece i drugih članova obitelji. U vrijeme njihova osnivanja ciparski državljanin boravio je sa svojom obitelji u Ujedinjenoj Kraljevini, kao i prvotni *trusteeji*. Ciparski državljanin i njegova supruga odstupili su 2004. sa svojih funkcija, imenujući na svoje mjesto tri nova *trusteeja* koji redom borave na Cipru. Budući da je većina *trusteeja* na taj način prestala boraviti u Ujedinjenoj Kraljevini, britanska porezna tijela smatrala su da je uprava trustova

preseljena na Cipar. To je preseljenje ocijenjeno kao neposredno raspolaganje imovinom koja čini aktivu trusta prije preseljenja i njezino ponovno stjecanje po tržišnoj cijeni, što može dovesti do oporezivanja neostvarene kapitalne dobiti.

Kada je riječ o sukladnosti tog oporezivanja s pravom Unije, Sud je najprije potvrdio da se predmetni trustovi mogu pozvati na slobodu poslovnog nastana jer su obuhvaćeni pojmom „ostale pravne osobe” u smislu članka 54. drugog stavka UFEU-a. Nakon zaključka da je sloboda poslovnog nastana primjenjiva u slučaju u kojem država članica oporezuje kapitalnu dobit povezanu s imovinom koju drži trust zbog prijenosa sjedišta njegove uprave u drugu državu članicu, Sud je ispitao je li sporno oporezivanje u skladu s tom slobodom. U tom pogledu Sud je najprije utvrdio postojanje ograničenja slobode poslovnog nastana, s obzirom na to da različito oporezivanje trustova koji zadržavaju svoje sjedište uprave u Ujedinjenoj Kraljevini i trustova čije se sjedište uprave prenosi u drugu državu članicu može, među ostalim, odvratiti od takvog preseljenja. Kada je, nadalje, riječ o mogućnosti da se to ograničenje opravda važnim razlozima u općem interesu, Sud je zauzeo stajalište da zakonodavstvo o kojem je riječ u glavnom postupku – iako prikladno za očuvanje raspodjele nadležnosti za oporezivanje među državama članicama – prekoračuje ono što je nužno za očuvanje te raspodjele, s obzirom na to da predviđa isključivo plaćanje predmetnog poreza bez odgode. Ono je stoga ocijenjeno neopravdanim ograničenjem slobode poslovnog nastana.

U presudi **Polbud-Wykonawstwo** (C-106/16, [EU:C:2017:804](#)), donesenoj 25. listopada 2017., veliko vijeće Suda ocijenilo je da su članci 49. i 54. UFEU-a primjenjivi na prijenos registriranog sjedišta društva osnovanog na temelju prava jedne države članice na državno područje druge države članice, čak i kada ono nastavlja obavljati najvažniji dio odnosno svu svoju gospodarsku djelatnost u prvoj državi članici, u kojoj zadržava i svoje stvarno sjedište. U glavnom postupku bila je riječ o odluci o odbijanju zahtjeva za brisanje iz poljskog sudskog registra što ga je podnio Polbud-Wykonawstwo (u daljnjem tekstu: Polbud), društvo s ograničenom odgovornošću osnovano na temelju poljskog prava, nakon prijenosa svojeg registriranog sjedišta u Luksemburg. Naime, poljski propisi predviđali su obveznu likvidaciju tuzemnog društva u slučaju prijenosa njegova registriranog sjedišta u inozemstvo. Brisanje društva Polbud iz poljskog sudskog registra stoga je odbijeno jer ono nije dostavilo dokumente u vezi sa svojom likvidacijom. Spomenuto društvo pobijalo je tu odluku o odbijanju, ističući da nije izgubilo pravnu osobnost i da nastavlja postojati kao društvo uređeno luksemburškim pravom. Sąd Najwyższy (Vrhovni sud Poljske) stoga je Sudu uputio pitanja, s jedne strane, o primjenjivosti slobode poslovnog nastana u predmetnom slučaju i, s druge strane, o sukladnosti poljskih propisa s pravom Unije.

Sud je najprije utvrdio da članci 49. i 54. UFEU-a slobodu poslovnog nastana priznaju trgovačkim društvima koja su osnovana u skladu sa zakonodavstvom države članice i čije se registrirano sjedište, središnja uprava ili glavno mjesto poslovanja nalazi unutar Unije. Sud je pojasnio da navedena temeljna sloboda uključuje pravo društva koje je, poput Polbuda, osnovano u skladu sa zakonodavstvom jedne države članice da se preoblikuje u društvo uređeno pravom druge države članice, ako su ispunjeni uvjeti propisani zakonodavstvom potonje i, točnije, kriterij koji ona određuje za povezanost društva sa svojim pravnim poretom.

Sud je potom presudio da se člancima 49. i 54. UFEU-a protivi nacionalni propis poput onoga u glavnom postupku, koji prijenos registriranog sjedišta društva uvjetuje njegovom obveznom likvidacijom. Prema mišljenju Suda, takav propis može ometati odnosno spriječiti prekogranično preoblikovanje društva i stoga predstavlja ograničenje slobode poslovnog nastana. Sud je prihvatio da se takvo ograničenje u načelu može opravdati važnim razlozima u općem interesu. Međutim, on je ocijenio da poljski propis prekoračuje ono što je nužno za postizanje ciljeva zaštite interesa vjerovnika, manjinskih članova društva i radnika. Sud je osobito istaknuo da taj propis kao opće pravilo predviđa obvezu likvidacije a da se ne vodi računa o stvarnoj opasnosti od nanošenja štete spomenutim interesima i da nije moguće odabrati manje ograničavajuće mjere kojima se ti interesi mogu zaštititi.

Naposljetku, Sud je odbio opravdanje koje se temelji na cilju borbe protiv zlouporaba. Naime, on je smatrao da činjenica da je društvo u skladu sa zakonodavstvom neke države članice ustanovilo svoje sjedište, registrirano ili stvarno, s ciljem korištenja povoljnijim zakonodavstvom sama po sebi ne predstavlja zlouporabu. Osim toga, na temelju same okolnosti da društvo prenosi svoje sjedište iz jedne države članice u drugu ne može se presumirati postojanje prijevare i time opravdati mjera kojom se ugrožava korištenje temeljnom slobodom zajamčenom Ugovorom. U predmetnom slučaju Sud je ocijenio da opća obveza provedbe postupka likvidacije znači ustanovljavanje takve presumpcije i da je, posljedično, nacionalni propis neproporcionalan u odnosu na navedeni cilj.

3. SLOBODNO PRUŽANJE USLUGA

Dana 13. lipnja 2017. u presudi velikog vijeća **The Gibraltar Betting and Gaming Association** (C-591/15, [EU:C:2017:449](#)) Sud se izjašnjavao o tumačenju članka 56. i članka 355. stavka 3. UFEU-a. Ta presuda donesena je u sporu u kojem je udruženje poduzetnika pružatelja usluga igara na sreću sa sjedištem u Gibraltaru osporavalo sukladnost s pravom Unije, osobito s odredbama koje se odnose na slobodno pružanje usluga, novog poreznog sustava koji je usvojila Ujedinjena Kraljevina i koji obuhvaća, među ostalim, igre na sreću na daljinu. Kako bi se ocijenilo može li se u ovom predmetu uputiti na članak 56. UFEU-a, Sud je bio pozvan utvrditi je li, s obzirom na pravo Unije, riječ o potpuno unutarnjoj situaciji kada gospodarski subjekti sa sjedištem u Gibraltaru pružaju usluge igara na sreću klijentima u Ujedinjenoj Kraljevini.

Sud je najprije istaknuo da je Gibraltar europsko područje za čije je vanjske odnose odgovorna država članica, odnosno Ujedinjena Kraljevina. Pravo Unije primjenjuje se na to područje na temelju članka 355. točke 3. UFEU-a, uz iznimku isključenja izričito predviđenih Aktom o pristupanju iz 1972., koja se ipak ne odnose na slobodu pružanja usluga.

Nadalje, Sud se bavio pitanjem je li pružanje usluga o kojem je riječ „potpuno unutarnja situacija“, to jest situacija u kojoj su svi elementi ograničeni na jednu državu članicu. S tim u vezi, Sud je u ocijenio da, iako Gibraltar nije dio Ujedinjene Kraljevine, ta okolnost ne može biti presudna prilikom utvrđivanja treba li dva područja u svrhu primjenjivosti odredaba o temeljnim slobodama izjednačiti s jednom državom članicom. Nadalje, izjednačavanje trgovine između Gibraltara i Ujedinjene Kraljevine s trgovinom između država članica značilo bi nijekanje povezanosti priznate u članku 355. točki 3. UFEU-a između tog područja i te države članice. Iz toga, prema mišljenju Suda, proizlazi da je, s obzirom na pravo Unije, pružanje usluga gospodarskih subjekata s poslovnim nastanom u Gibraltaru osobama s uobičajenim boravištem ili poslovnim nastanom u Ujedinjenoj Kraljevini potpuno unutarnja situacija na koju se ne primjenjuju odredbe UFEU-a u području slobodnog pružanja usluga.

Naposljetku, Sud je naglasio da to tumačenje članka 355. točke 3. UFEU-a u vezi s njegovim člankom 56. nema nikakva utjecaja na status područja Gibraltara na temelju međunarodnog prava te se, dakle, ne može shvatiti na način da ugrožava njegov odvojen i različit status.

U presudi **Asociación Profesional Elite Taxi** (C-434/15, [EU:C:2017:981](#)), donesenoj 20. prosinca 2017., veliko vijeće Suda izjašnjavao se o pitanju obuhvaćaju li članak 56. UFEU-a, koji se odnosi na slobodno pružanje usluga, i direktive 2006/123⁴² i 2000/31⁴³ uslugu posredovanja koja se sastoji od povezivanja uz naknadu putem aplikacije za pametni

42/ Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu (SL 2006., L 376, str. 36.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 47., str. 160.)

43/ Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (SL 2000., L 178, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 58.)

telefon vozača koji se prijevozom ne bave profesionalno i koji se koriste vlastitim vozilom i osoba koje traže gradski prijevoz. U predmetnom slučaju profesionalna organizacija vozača taksijske podnijela je tužbu zahtijevajući da španjolski sud utvrdi da se djelatnostima društva Uber Systems Spain SL povređuju nacionalni propisi u području nepoštenog tržišnog natjecanja. Ocjenjujući da se Uberove prakse ne mogu smatrati nepoštenima ako je njegova djelatnost obuhvaćena Direktivom 2006/123 odnosno Direktivom 98/34⁴⁴, taj je sud odlučio Sudu postaviti pitanje o tome kako kvalificirati Uberovu djelatnost iz glavnog postupka s obzirom na spomenute direktive i članak 56. UFEU-a.

Sud je najprije istaknuo da se ta djelatnost ne sastoji samo od usluge posredovanja koju čini povezivanje putem aplikacije za pametni telefon vozača koji se prijevozom ne bavi profesionalno i koji se koristi vlastitim vozilom i osobe koja traži gradski prijevoz. Naime, pružatelj te usluge posredovanja istodobno nudi usluge gradskog prijevoza, koje čini dostupnima osobito putem informatičkih alata i čije općenito funkcioniranje organizira u korist osoba koje se žele koristiti tom ponudom. Spomenuta usluga počiva na odabiru vozača koji se prijevozom ne bave profesionalno i kojima Uber stavlja na raspolaganje aplikaciju bez koje, s jedne strane, ti vozači ne bi mogli pružati usluge prijevoza i, s druge strane, osobe koje žele obaviti gradski prijevoz ne bi imale pristup uslugama tih vozača. Povrh toga, Uber ima odlučujući utjecaj na uvjete pod kojima ti vozači pružaju uslugu, osobito na najvišu cijenu vožnje te na kvalitetu vozila i njihovih vozača.

Posljedično, uslugu posredovanja o kojoj je riječ u glavnom postupku treba smatrati dijelom ukupne usluge čiji je glavni element usluga prijevoza. Prema mišljenju Suda, iz toga slijedi da nije riječ o „usluzi informacijskog društva” u smislu Direktive 98/34, na koju upućuje Direktiva 2000/31, nego o „usluzi na području prijevoza” u smislu članka 58. stavka 1. UFEU-a, na temelju kojeg je slobodno pružanje tih usluga uređeno odredbama glave koja se odnosi na promet, te u smislu članka 2. stavka 2. točke (d) Direktive 2006/123, koji predviđa da se ona ne primjenjuje na usluge na području prijevoza. Prema tome, Sud je zaključio da spomenutu uslugu posredovanja treba isključiti iz područja primjene članka 56. UFEU-a, Direktive 2006/123 i Direktive 2000/31.

Budući da Unijin zakonodavac nije na temelju glave UFEU-a koja se odnosi na promet donio zajednička pravila o uslugama gradskog prijevoza koje nisu javne i s njima neodvojivo povezanim uslugama, poput sporne usluge posredovanja, iz gore navedenog također slijedi da je u aktualnom stanju prava Unije na državama članicama da urede uvjete pružanja takvih usluga posredovanja, poštujući pritom opća pravila UFEU-a.

VIII. GRANIČNA KONTROLA, AZIL I USELJAVANJE

1. POLITIKA AZILA

Zbog velikih razmjera migrantske krize koja hara svijetom posljednjih nekoliko godina i posljedičnog dolaska iznimnog broja podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu na područje Unije, Sud je odlučivao u mnogim predmetima povezanim s njezinom politikom azila. Među njima valja istaknuti devet predmeta, od kojih se jedan

^{44/} Direktiva 98/34/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. lipnja 1998. o utvrđivanju postupka osiguravanja informacija u području tehničkih normi i propisa (SL 1998., L 204, str. 37.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 42., str. 58.), kako je izmijenjena Direktivom 98/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. srpnja 1998. (SL 1998., L 217, str. 18.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 55., str. 11.)

odnosio na Direktivu 2004/83⁴⁵, a osam na Uredbu br. 604/2013⁴⁶ (u daljnjem tekstu: Uredba Dublin III). Konkretno, presuda u kojoj se tumačila Direktiva 2004/83 ticala se klauzule o isključenju statusa izbjeglice zbog postupaka koji su u suprotnosti s ciljevima i načelima Ujedinjenih naroda. Što se tiče presuda u kojima se tumačila Uredba Dublin III, prva se odnosila na postojanje obveze države članice da izda vizu zbog humanitarnih razloga, kako bi se na njezinu području naknadno mogao podnijeti zahtjev za međunarodnu zaštitu. U sljedećih šest predmeta podnositelj zahtjeva za međunarodnu zaštitu nastojali su po različitim osnovama osporiti odluku nadležnih tijela države članice o transferu u drugu državu članicu koja bi razmotrila njihov zahtjev za međunarodnu zaštitu. Posljednji predmet ticao se zakonitosti privremenih mjera što ih je donijelo Vijeće s ciljem premještanja tražitelja azila u još nezabilježenoj situaciji.

1.1. Status izbjeglica

U presudi **Lounani** (C-573/14, [EU:C:2017:71](#)) od 31. siječnja 2017. veliko vijeće Suda razmatralo je, s obzirom na članak 12. stavak 2. točku (c) i članak 12. stavak 3. Direktive 2004/83, *uvjete pod kojima podnositelj zahtjeva nema pravo na stjecanje statusa izbjeglice zbog postupaka koji su u suprotnosti s ciljevima i načelima Ujedinjenih naroda*. U glavnom postupku marokanski državljani osuđeni su u Belgiji za sudjelovanje u aktivnostima terorističke skupine u svojstvu njezina vođe. Ta se osuda temeljila, među ostalim, na činjenici da je dotični – iako nije osobno počinio, pokušao ili prijetio počinjenjem terorističkog djela – davao toj skupini logističku potporu i aktivno sudjelovao u organiziranju kanala za slanje dobrovoljaca u Irak. Nakon te osude, imenovani je podnio zahtjev za azil, pozivajući se na bojazan da će nakon povratka u zemlju podrijetla biti izložen kaznenom progonu zbog postojanja rizika da će ga marokanska tijela nakon osude smatrati radikalnim islamistom i džihadistom. S tim u vezi, sud koji je uputio zahtjev dvoji o tome može li se klauzula o isključenju statusa izbjeglice, predviđena u članku 12. Direktive 2004/83, primijeniti na spomenutog tražitelja azila.

Sud je u svojoj presudi najprije ocijenio da se pojam „postupci koji su u suprotnosti s ciljevima i načelima Ujedinjenih naroda” ne odnosi isključivo na počinjenje terorističkih djela. Naime, taj je pojam preciziran, među ostalim, u rezolucijama Ujedinjenih naroda koje se odnose na mjere za borbu protiv međunarodnog terorizma i na temelju kojih se isključenje statusa izbjeglice zbog takvih postupaka također može primijeniti na pojedince koji se bave aktivnostima regrutiranja, organiziranja, prijevoza ili opskrbe u korist osoba koje odlaze u države koje nisu države njihova boravišta ili državljanstva radi počinjenja, organiziranja ili pripremanja terorističkih djela. Nadalje, nije nužno da je podnositelj zahtjeva za međunarodnu zaštitu osuđen za jedno od terorističkih kaznenih djela predviđenih u članku 1. Okvirne odluke 2002/475⁴⁷, kojom se želi osigurati usklađivanje definicije terorističkih kaznenih djela u svim državama članicama.

Sud je potom podsjetio da je na nadležnim nacionalnim tijelima da konačno procijene zahtjev za međunarodnu zaštitu, pod nadzorom nacionalnog suca, i da ta tijela trebaju u svakom pojedinačnom slučaju procijeniti konkretne činjenice koje su im poznate kako bi utvrdila postoje li ozbiljni razlozi za zaključak da su djela koja je počinio

^{45/} Direktiva Vijeća 2004/83/EZ od 29. travnja 2004. o minimalnim standardima za kvalifikaciju i status državljan treće zemlje ili osoba bez državljanstva kao izbjeglica ili osoba kojima je na drugi način potrebna međunarodna zaštita te o sadržaju odobrene zaštite (SL 2004., L 304, str. 12.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 12., str. 64.)

^{46/} Uredba (EU) br. 604/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva (SL 2013., L 180, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 108. i ispravak SL 2017., L 49, str. 50.)

^{47/} Okvirna odluka Vijeća 2002/475/PUP od 13. lipnja 2002. o borbi protiv terorizma (SL 2002., L 164, str. 3.)

podnositelj zahtjeva za međunarodnu zaštitu obuhvaćena navedenim isključenjem. Kao indicije koje u predmetnom slučaju valja uzeti u obzir Sud je, s jedne strane, istaknuo činjenicu da je dotična osoba bila vođa terorističke skupine međunarodnog značaja. To što spomenuta skupina nije počinila terorističko djelo u tom je smislu irelevantno. S druge strane, Sud je naglasio osobitu važnost činjenice da su sudovi države članice donijeli pravomoćnu osudu zbog sudjelovanja u aktivnostima terorističke skupine.

Zaključno, Sud je presudio da djela poput onih za koja je dotični osuđen mogu biti razlog za isključenje statusa izbjeglice, premda nije utvrđeno da je on osobno počinio, pokušao počiniti ili prijetio da će počiniti terorističko djelo.

1.2. Razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu

U presudi **C. K. i dr.** (C-578/16 PPU, [EU:C:2017:127](#)), donesenoj 16. veljače 2017., Sud je dao pojašnjenja o *diskrecijskoj klauzuli iz članka 17. Uredbe Dublin III, koja iznimno dopušta državi članici da razmotri zahtjev za međunarodnu zaštitu koji joj je podnesen i onda kad takvo razmatranje nije njezina odgovornost na temelju kriterija utvrđenih u navedenoj direktivi*. U predmetnom slučaju sirijska državljanka i egipatski državljanin ušli su na područje Europske unije uz pomoć vize koju je izdala Hrvatska, nakon čega su u Sloveniji podnijeli zahtjev za azil. Slovenska tijela potom su hrvatskim tijelima uputila zahtjev za prihvrat imenovanih, smatrajući da je Hrvatska država članica odgovorna za razmatranje njihovih zahtjeva za međunarodnu zaštitu na temelju članka 12. stavka 2. Uredbe Dublin III. Hrvatska je prihvatila taj zahtjev. Međutim, budući da je sirijska državljanka bila trudna, transfer imenovanih morao se odgoditi do rođenja djeteta. Nakon njega, imenovani su se usprotivili svojem transferu u Hrvatsku, tvrdeći da bi on imao negativne posljedice na zdravstveno stanje sirijske državljanke (koja je imala rizičnu trudnoću te je nakon porođaja trpjela psihičke poteškoće) koje bi također mogle utjecati na dobrobit novorođenog djeteta te da su u Hrvatskoj bili žrtve rasno motiviranog verbalnog i fizičkog nasilja. Sud je, osobito zbog zdravstvenog stanja sirijske državljanke, odlučivao u hitnom postupku.

Sud je najprije upozorio na to da pitanje primjene diskrecijske klauzule u državi članici nije obuhvaćeno samo nacionalnim pravom i tumačenjem ustavnog suda te države članice, nego predstavlja pitanje tumačenja prava Unije u smislu članka 267. UFEU-a.

Nastavno na sudsku praksu iz presude **N. S. i dr.**⁴⁸, Sud je ocijenio da, čak i ako nema utemeljenih razloga za vjerovanje da postoje sustavni nedostaci u državi članici odgovornoj za razmatranje zahtjeva za azil, transfer tražitelja azila može se provesti samo u uvjetima u kojima je isključeno da uzrokuje stvarnu i utvrđenu opasnost da dotična osoba trpi nečovječna ili ponižavajuća postupanja zabranjena člankom 4. Povelje o temeljnim pravima. Sud je dodao da bi bila riječ o takvom postupanju kada bi se tražitelj azila s osobito teškim duševnim ili fizičkim oboljenjem transferirao, iako to dovodi do stvarne i utvrđene opasnosti od znatnog i nepopravljivog pogoršanja zdravstvenog stanja dotične osobe. Prema mišljenju Suda, na tijelima je države članice koja mora provesti transfer i, ovisno o slučaju, na njezinim sudovima da uklone svaku ozbiljnu sumnju o utjecaju transfera na zdravstveno stanje dotične osobe, poduzimajući potrebne mjere opreza kako bi se njezin transfer proveo u uvjetima koji omogućavaju odgovarajuću i dostatnu zaštitu njezina zdravstvenog stanja. Ako, uzimajući u obzir osobitu težinu oboljenja dotičnog tražitelja azila, poduzimanje navedenih mjera ne bi bilo dostatno za provođenje njegova transfera bez stvarne opasnosti od znatnog i nepopravljivog pogoršanja njegova zdravstvenog stanja, na tijelima je dotične države članice da odgode transfer dotične osobe sve dok to ne bude moguće s obzirom na njezino stanje. Nadalje, ako država članica utvrdi da se zdravstveno stanje dotičnog tražitelja azila neće kratkoročno

^{48/} Presuda Suda od 21. prosinca 2011., **N. S. i dr.** (C-411/10 i C-493/10, [EU:C:2011:865](#))

poboljšati odnosno da bi dugotrajna odgoda postupka mogla pogoršati stanje dotične osobe, može odlučiti da sâma razmotri njegov zahtjev primjenom diskrecijske klauzule. Unatoč tomu, Sud je s tim u vezi zaključio da se članak 17. stavak 1. Uredbe Dublin III u vezi s člankom 4. Povelje ne može tumačiti na način da u okolnostima poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku obvezuje tu državu članicu da primijeni navedenu klauzulu. Međutim, ako zdravstveno stanje dotičnog tražitelja azila ne bi dopuštalo državi članici moliteljici njegov transfer prije isteka razdoblja od šest mjeseci, predviđenog u članku 29. stavku 1. Uredbe Dublin III, odgovorna država članica oslobodila bi se, prema mišljenju Suda, obveze prihvata dotične osobe, a odgovornost bi se, dakle, prebacila na prvu državu članicu.

U presudi **X i X** (C-638/16 PPU, [EU:C:2017:173](#)), koja je 7. ožujka 2017. donesena u hitnom prethodnom postupku, veliko vijeće Suda razmatralo je *obveze države članice kojoj je pri diplomatskom predstavništvu na državnom području treće zemlje podnesen zahtjev za izdavanje vize na temelju članka 25. stavka 1. točke (a) Zakonika o vizama*⁴⁹ *s namjerom podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu nakon ulaska na njezino državno područje*. U predmetnom slučaju bračni par sirijskih državljana i njihovo troje maloljetne djece koji žive u Siriji podnijeli su zahtjeve za izdavanje humanitarnih viza pri belgijskom veleposlanstvu u Libanonu, nakon čega su se vratili u Siriju. Cilj tih zahtjeva bio je ishoditi vize s ograničenom područnom valjanošću kako bi se obitelji omogućilo napuštanje Sirije i naknadno podnošenje zahtjeva za azil u Belgiji. Podnositelji zahtjeva osobito su istaknuli pogoršanje sigurnosne situacije u Siriji i činjenicu da su izloženi opasnosti od progona zbog pripadnosti pravoslavnoj zajednici. Njihovi su zahtjevi odbijeni, nakon čega je sud koji je uputio zahtjev, odlučujući o žalbi podnesenoj protiv tog odbijanja, izrazio dvojbe o opsegu margine prosudbe koju u tom kontekstu imaju države članice, osobito vodeći računa o obvezama proizilima iz Povelje, napose iz njezinih članaka 4. i 18.

Sud je najprije podsjetio da je svrha Zakonika o vizama izdavanje viza za boravak na državnom području država članica koji ne prelazi 90 dana tijekom bilo kojeg razdoblja od 180 dana. Međutim, očito je da je predmet zahtjeva za izdavanje viza što ih je podnijela sirijska obitelj bio drukčiji od predmeta vize za kratkotrajni boravak jer je ta obitelj namjeravala zatražiti azil u Belgiji čim uđe u tu državu članicu i ishoditi dozvolu boravka čiji rok valjanosti nije ograničen na 90 dana. Slijedom navedenog, Sud je smatrao da takvi zahtjevi, iako formalno podneseni na temelju Zakonika o vizama, nisu obuhvaćeni njegovim područjem primjene. Nadalje, budući da zakonodavac Unije do danas nije donio nijedan akt koji se odnosi na uvjete pod kojima države članice izdaju vize ili dozvole za dugotrajni boravak državljanima trećih zemalja iz humanitarnih razloga, ti su zahtjevi isključivo u području primjene nacionalnog prava. Posljedično, s obzirom na to da situacija nije uređena pravom Unije, na nju nije moguće primijeniti odredbe Povelje.

Sud je dodao da bi suprotan zaključak značio omogućavanje državljanima trećih zemalja da podnesu zahtjeve za izdavanje vize čiji je cilj dobivanje međunarodne zaštite u državi članici koju odaberu, što bi ugrozilo opću strukturu sustava uspostavljenog Uredbom Dublin III. Osim toga, suprotan bi zaključak značio i to da su države članice na temelju Zakonika o vizama dužne državljanima trećih zemalja omogućiti da podnesu zahtjev za međunarodnu zaštitu pri predstavništvima država članica koja se nalaze na državnom području treće zemlje. Međutim, Unijini akti kojima se uređuju postupci primjenjivi na zahtjeve za međunarodnu zaštitu ne predviđaju takvu obvezu, nego, upravo suprotno, isključuju iz svojeg područja primjene zahtjeve podnesene pri predstavništvima država članica.

^{49/} Uredba (EZ) br. 810/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uspostavi Zakonika Zajednice o vizama (SL 2009., L 243, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 12., str. 8.), kako je izmijenjena Uredbom (EU) br. 610/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. (SL 2013., L 182, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 12., str. 285. i ispravak SL 2014., L 225, str. 91.)

Presuda **Al Chodor i dr.** (C-528/15, [EU:C:2017:213](#)), donesena 15. ožujka 2017., tiče se *pojma objektivnih kriterija na kojima se temelje razlozi za bojazan od bijega podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu u vezi s kojim se odvija postupak transfera*. Taj pojam navodi se u članku 2. točki (n) Uredbe Dublin III, u kojem se definira „opasnost od bijega”. Na temelju članka 28. stavka 2. spomenute uredbe moguće je zadržavanje podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu u slučaju postojanja velike opasnosti od bijega, ali na temelju ocjene svakog pojedinačnog slučaja i samo u onoj mjeri u kojoj je zadržavanje razmjerno te ako se ne mogu djelotvorno primijeniti druge manje prisilne mjere.

U predmetnom slučaju nad dvojicom iračkih državljana u Češkoj Republici provedena je policijska kontrola koja je, nakon uvida u bazu podataka Eurodac, pokazala da su oni podnijeli zahtjev za azil u Mađarskoj. U očekivanju njihova transfera u tu državu članicu, imenovani su zadržani zbog opasnosti od bijega. Međutim, to zadržavanje ocijenjeno je nezakonitim jer u češkom zakonodavstvu nisu definirani objektivni kriteriji za ocjenu spomenute opasnosti.

Sud je podsjetio da, iako uredbe općenito imaju izravan učinak u nacionalnim pravnim porecima, za primjenu nekih njihovih odredaba može biti potrebno da države članice usvoje provedbene mjere. To je slučaj s člankom 2. točkom (n) Uredbe Dublin III, koja izričito zahtijeva da se objektivni kriteriji o kojima je riječ „definiraju zakonom”. Slijedom navedenog, Sud je presudio da je formuliranje navedenih kriterija stvar nacionalnog prava, s obzirom na to da ih treba utvrditi u prisilnoj odredbi opće primjene i da nepostojanje takve odredbe dovodi do neprimjenjivosti članka 28. stavka 2. te uredbe. S tim u vezi naglasio je da nije dovoljno postojanje ustaljene sudske prakse kojom se potvrđuje ustaljena upravna praksa.

Prilikom donošenja tog zaključka Sud je, među ostalim, istaknuo da zadržavanje podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu čini ozbiljno zadiranje u njihovo pravo na slobodu, utvrđeno u članku 6. Povelje. Stoga ono mora poštovati stroga jamstva, poput postojanja zakonske osnove, jasnoće, predvidljivosti, pristupačnosti i zaštite od arbitrarnosti. Samo odredba opće primjene može zadovoljiti te zahtjeve. Naime, ona je prisilna te je unaprijed poznat manevarski prostor navedenih tijela prilikom ocjene okolnosti u svakom konkretnom slučaju. K tome, kriteriji koji su određeni u prisilnoj odredbi najpogodniji su za vanjsku kontrolu diskrecijske ovlasti navedenih tijela kako bi se podnositelji zahtjeva zaštitili od arbitrarnog uskraćivanja slobode.

U presudama **Mengesteab** (C-670/16, [EU:C:2017:587](#)) i **Shiri** (C-201/16, [EU:C:2017:805](#)) veliko vijeće Suda ocijenilo je, s jedne strane, da postupke prihvata i ponovnog prihvata podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu treba voditi uz poštovanje niza obveznih rokova i, s druge strane, da je svrha tih rokova urediti te postupke, ali i pridonijeti određivanju države članice odgovorne za razmatranje njihovih zahtjeva, tako da se poštovanje tih rokova mora moći podvrgnuti sudskom nadzoru.

Konkretno, u prvom predmetu, u kojem je primijenjen ubrzani postupak i 26. srpnja 2017. donesena presuda **Mengesteab**, Sud je dao pojašnjenja o *rokovima iz članka 21. stavka 1. Uredbe Dublin III, kojim se uređuje podnošenje zahtjeva za prihvata*. Taj članak propisuje da je za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu odgovorna država članica kojoj je on podnesen, ako u roku od tri mjeseca od dana njegova podnošenja nije podnesen zahtjev za prihvata odnosno, u slučaju pozitivnog rezultata iz sustava Eurodac, ako taj zahtjev nije podnesen u roku od dva mjeseca od dana primitka tog rezultata. U predmetnom slučaju eritrejski državljaniin zatražio je u rujnu 2015. azil od njemačkih tijela, koja su mu izdala potvrdu o prijavi, pojašnjavajući da njemačko pravo u tom pogledu razlikuje postupak traženja azila, u kojem se izdaje takva potvrda, od podnošenja formalnog zahtjeva za azil. Nadležna njemačka tijela primila su tužiteljevu potvrdu, njezinu presliku odnosno u njoj sadržane glavne informacije najkasnije u siječnju 2016., nakon čega je u srpnju 2016. zainteresirani konačno mogao podnijeti formalni zahtjev za azil. Međutim, budući da je provjerom u sustavu Eurodac utvrđeno da su mu u Italiji uzeti otisci prstiju, njemačka

su tijela u kolovozu 2016. od talijanskih tijela zatražila njegov prihvata. Na taj način, iako je nadležno tijelo zaprimilo tužiteljevu potvrdu više od tri mjeseca prije podnošenja zahtjeva za njegov prihvata, formalni zahtjev za azil podnesen je unutar ta tri mjeseca. U studenome 2016. konačno je naložen tužiteljev transfer u Italiju.

Kada je, kao prvo, riječ o posljedicama nepoštovanja rokova predviđenih u članku 21. stavku 1. Uredbe Dublin III, Sud je upozorio na to da nakon njihova isteka više nije moguće valjano donijeti odluku o transferu u državu članicu u kojoj nije podnesen zahtjev za međunarodnu zaštitu. On je potom presudio da se podnositelj tog zahtjeva u okviru pravnog lijeka protiv odluke o transferu donesene u odnosu na njega može pozivati na istek roka iz tog članka čak i ako ga je zamoljena država članica spremna prihvatiti. Na isti način sud koji postupka po pravnom lijeku mora se uvjeriti da je pobijana odluka o transferu donesena uz pravilnu primjenu postupka prihvata.

Kada je, kao drugo, riječ o usklađivanju dvaju rokova iz članka 21. stavka 1. prvog i drugog podstavka Uredbe Dublin III, Sud je upozorio na to da se zahtjev za prihvata ne može valjano podnijeti nakon što su protekla tri mjeseca od podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu, čak i ako je zahtjev za prihvata podnesen nakon manje od dva mjeseca od primitka pozitivnog rezultata iz sustava Eurodac. Naime, primitak tog rezultata ne omogućava prekoračenje roka za podnošenje zahtjeva za prihvata, odnosno tri mjeseca od podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu.

Kada je, kao treće, riječ o početku računanja tromjesečnog roka, to jest o datumu podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu u smislu članka 20. stavka 2. Uredbe Dublin III, Sud je ocijenio da se taj zahtjev smatra podnesenim kada pisani dokument koji je pripremilo javno tijelo i koji potvrđuje da je državljanin treće zemlje zatražio međunarodnu zaštitu pristigne tijelu zaduženom za izvršenje obveza koje proizlaze iz te uredbe i, ovisno o slučaju, kada samo glavne informacije sadržane u takvom dokumentu pristignu tom tijelu. Naime, radi učinkovitog pokretanja postupka za određivanje odgovorne države članice nadležno tijelo mora biti na siguran način obaviješten o činjenici da je državljanin treće zemlje zatražio međunarodnu zaštitu, pri čemu nije nužno da pisani dokument koji je u tu svrhu pripremljen ima točno određen oblik ili da sadržava dodatne elemente koji su relevantni za primjenu kriterija utvrđenih spomenutom uredbom ili, *a fortiori*, za razmatranje merituma zahtjeva za međunarodnu zaštitu. U tom stadiju postupka također nije nužno da je već organiziran osobni intervju.

U drugom predmetu, u kojem je 25. listopada 2017. donesena presuda **Shiri**, Sud je dao pojašnjenja o rokovima iz članka 29. stavaka 1. i 2. Uredbe Dublin III, kojima se uređuje donošenje odluke o transferu podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu. U tom je članku predviđeno da se, u slučaju neizvršenja tog transfera u roku od šest mjeseci od prihvaćanja zahtjeva za prihvata ili ponovni prihvata dotične osobe odnosno od konačne odluke o eventualnom pravnom lijeku sa suspenzivnim učinkom, odgovornost prenosi na državu članicu moliteljicu. U glavnom postupku iranski državljanin pobijao je odluku kojom mu je odbijen zahtjev za međunarodnu zaštitu u Austriji i naloženo njegovo vraćanje u Bugarsku, gdje je prethodno podnio takav zahtjev. U ožujku 2015. austrijska tijela zatražila su od bugarskih njegov ponovni prihvata, što je prihvaćeno. U srpnju 2015. naložen je transfer zainteresiranog u Bugarsku. Budući da on nije izvršen u šestomjesečnom roku, potonji je smatrao da je Republika Austrija postala odgovorna država članica.

Nakon što ga je sud koji je uputio zahtjev upitao je li istek šestomjesečnog roka sam po sebi dostatan za nastupanje takvog prijenosa odgovornosti između država članica, Sud je, kao prvo, napomenuo da se odgovornost za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu *ex lege* prenosi na državu članicu moliteljicu ako transfer podnositelja zahtjeva nije proveden u tom roku, pri čemu nije potrebno da odgovorna država članica odbije prihvatiti ili ponovno prihvatiti dotičnu osobu.

Kao drugo, Sud je ocijenio da podnositelj zahtjeva za međunarodnu zaštitu mora moći raspolagati djelotvornim i brzim pravnim lijekom koji mu omogućuje pozivanje na istek šestomjesečnog roka, neovisno o tome je li taj rok istekao prije ili nakon donošenja odluke o transferu. Naime, za razliku od rokova za podnošenje zahtjeva za prihvata (o kojima je riječ u predmetu *Mengesteab*), cilj rokova navedenih u članku 29. Uredbe Dublin III jest uređivanje ne

samo donošenja nego i provedbe odluke o transferu. Oni stoga mogu isteći nakon njezina donošenja. U predmetnom slučaju pravo pozivanja na okolnosti nastale nakon donošenja odluke o transferu, koje priznaje austrijski propis i koje se ostvaruje u okviru žalbe protiv te odluke, ispunjava obvezu propisivanja djelotvornog i brzog pravnog lijeka, među ostalim, predviđenog u članku 47. Povelje.

1.3. Međunarodna zaštita u slučaju migrantske krize

U presudama *Jafari* (C-646/16, [EU:C:2017:586](#)) i *A. S.* (C-490/16, [EU:C:2017:585](#)), koje su donesene 26. srpnja 2017. – prva u ubrzanom postupku, a druga nakon davanja prednosti u odlučivanju – veliko vijeće Suda trebalo je utvrditi *je li dolazak iznimno velikog broja državljana trećih zemalja koji žele dobiti međunarodnu zaštitu utjecao na pravila o izdavanju viza i na određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu*. U okviru glavnog postupka članovi afganistanske obitelji i sirijski državljani prešli su granicu između Srbije i Hrvatske. Hrvatska tijela potom su organizirala njihov prijevoz do slovenske granice, kako bi im pomogla da dođu do drugih država članica u kojima će podnijeti zahtjev za međunarodnu zaštitu. Afganistanska obitelj podnijela je zahtjev u Austriji, a sirijski državljani u Sloveniji. Međutim, slovenska tijela zatražila su od hrvatskih prihvat sirijskog državljanina jer je, u skladu s člankom 13. stavkom 1. Uredbe Dublin III, odgovornost za razmatranje zahtjeva na državi članici čija je vanjska granica nezakonito prijeđena. S druge strane, austrijska tijela podnijela su hrvatskima zahtjev za prihvrat afganistanske obitelji na temelju članka 21. te uredbe. Budući da su afganistanska obitelj i sirijski državljani pobijali odbijanje svojih zahtjeva za međunarodnu zaštitu i odluku o transferu u Hrvatsku, sudovi koji su uputili zahtjev uputili su Sudu pitanje o unutarnjem odnosu relevantnih odredaba Uredbe Dublin III.

U presudi *Jafari* Sud je najprije odgovorio na pitanje je li to što su hrvatska tijela tolerirala ulazak na svoje državno područje osoba koje su željele prijeći preko tog područja da bi u drugoj državi članici podnijele zahtjev za međunarodnu zaštitu jednako izdavanju vize u smislu članka 12. Uredbe Dublin III. U tom pogledu Sud je presudio da je viza po definiciji „dozvola ili odluka države članice” koja je „potrebna za tranzit ili ulazak” na područje te države članice ili više njih. Prema tome, s jedne strane, pojam „viza” upućuje na akt koji je formalno donijela nacionalna administracija, a ne na puko toleriranje i, s druge strane, viza se ne smije miješati s prihvatom na područje države članice jer se ona zahtijeva upravo zato da bi taj prihvrat bio dopušten. Posljedično, prihvrat na područje države članice, koji su tijela države članice u pitanju samo tolerirala, ne čini „vizu”. Sud je dodao da okolnost da se taj prihvrat dogodio u situaciji obilježenoj dolaskom iznimno velikog broja državljana trećih zemalja koji su željeli ishoditi međunarodnu zaštitu ne može imati utjecaj na taj zaključak.

Sud se potom – i u presudi *Jafari* i u presudi *A. S.* – izjašnjavao o pojmu „nezakonit prelazak”, koji se upotrebljava u članku 13. stavku 1. Uredbe Dublin III, premda ondje nije definiran. On je upozorio na to da tu odredbu treba tumačiti na način da za državljanina treće zemlje – primljenog na područje prve države članice bez ispunjenja pretpostavki ulaska koje se načelno u njoj zahtijevaju, a radi tranzita prema drugoj državi članici kako bi ondje podnio zahtjev za međunarodnu zaštitu – treba smatrati da je „nezakonito prešao” granicu prve države članice. Prema mišljenju Suda, to što je spomenuti prelazak granice bio toleriran ili dopušten uz nepoštovanje primjenjivih pravila ili je bio dopušten pozivanjem na humanitarne razloge, odstupajući od pretpostavki ulaska koje se u načelu nameću državljanima trećih zemalja, ne može ga učiniti zakonitim. Naime, država članica koja je odlučila dopustiti, pozivajući se na humanitarne razloge, ulazak na svoje državno područje državljaninu treće zemlje koji nema vizu niti je oslobođen vizne obveze ne može se osloboditi odgovornosti u odnosu na tu osobu a da time ne dovede u pitanje strukturu Uredbe Dublin III. Nadalje, kako je to prethodno navedeno, okolnost da se prelazak granice dogodio u situaciji obilježenoj dolaskom iznimno velikog broja državljana trećih zemalja nije relevantna. Kada je o tome riječ, Sud je, među ostalim, naglasio da je zakonodavac Unije vodio računa o opasnosti nastanka takvih okolnosti i da je zbog toga državama članicama stavio na raspolaganje instrumente namijenjene prikladnom odgovoru na njih, pri čemu nije predvidio primjenu nekog posebnog režima određivanja odgovorne države članice.

To je, među ostalim, slučaj kada je riječ o mogućnosti država članica, predviđenoj u članku 17. stavku 1. Uredbe Dublin III, da odluče razmotriti zahtjeve za međunarodnu zaštitu, čak i ako na temelju kriterija utvrđenih tom uredbom nisu za to odgovorne (diskrecijska klauzula). Međutim, kao i u presudi **C. K. i dr.** (C-578/16 PPU)⁵⁰, Sud je podsjetio da se transfer podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu ne smije provesti ako uzrokuje stvarnu opasnost da dotična osoba trpi nečovječno ili ponižavajuće postupanje u suprotnosti s člankom 4. Povelje. S tim u vezi, Sud je prihvatio mogućnost da se, kao posljedica dolaska iznimno velikog broja državljana trećih zemalja koji žele dobiti međunarodnu zaštitu, spomenuta opasnost pojavi u odgovornoj državi članici zbog čega ne bi bilo moguće provesti transfer prema njoj.

U presudi **A. S.** Sud je primijenio načela utvrđena u presudi *Jafari*. Tako je ocijenio da se prilikom pobijanja odluke o transferu podnositelj zahtjeva za međunarodnu zaštitu u okviru pravnih lijekova predviđenih u članku 27. stavku 1. Uredbe Dublin III može pozvati na nepravilnu primjenu kriterija odgovornosti koji se odnosi na nezakonit prelazak granice države članice, navedenog u članku 13. stavku 1. te uredbe. Oslanjajući se na presudu *Ghezelbash*⁵¹ – u kojoj je presudio da se spomenuti podnositelj zahtjeva može na temelju svojeg prava na učinkovit pravni lijek pozvati na nepravilnu primjenu kriterija koji se odnosi na izdavanje vize – Sud je istaknuo da obrazloženje te presude vrijedi i za kriterij iz članka 13. stavka 1. Uredbe Dublin III.

Naposljetku, Sud se u presudi **A. S.** bavio pitanjem učinka što ga podnošenje pravnog lijeka protiv odluke o transferu ima na računanje rokova iz članka 13. stavka 1. i članka 29. stavka 2. Uredbe Dublin III. Sud je podsjetio da je cilj obiju odredaba vremenski ograničiti odgovornost države članice na temelju Uredbe Dublin III. U skladu sa spomenutim člankom 13. stavkom 1., odgovornost države članice utemeljena na kriteriju nezakonitog prelaska granice prestaje dvanaest mjeseci nakon datuma tog prelaska, dok se u skladu s navedenim člankom 29. transfer podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu mora provesti u roku od šest mjeseci od dana kada je odgovorna država članica prihvatila zahtjev za prihvata ili ponovni prihvata odnosno od dana donošenja konačne odluke o žalbi ili preispitivanju, kada u skladu s člankom 27. stavkom 3. Uredbe Dublin III postoji suspenzivni učinak.

S jedne strane, Sud je presudio da podnošenje pravnog lijeka protiv odluke o transferu ne utječe na računanje roka predviđenog u navedenom članku 13. stavku 1., koji čini pretpostavku za primjenu u njemu utvrđenog kriterija. S druge strane, Sud je ocijenio da rok naveden u članku 29. stavcima 1. i 2. počinje teći tek od donošenja konačne odluke o tom pravnom lijeku, pa i kada je sud pred kojim se vodi postupak odlučio uputiti Sudu zahtjev za prethodnu odluku, pod uvjetom da taj pravni lijek ima suspenzivni učinak.

U kontekstu migrantske krize Sud je 6. rujna 2017., okupljen u velikom vijeću, donio presudu u predmetu **Slovačka i Mađarska/Vijeće** (C-643/15 i C-647/15, [EU:C:2017:631](#)) kojom je *u cijelosti odbio tužbe za poništenje Odluke Vijeća 2015/1601 o uvođenju privremenih mjera obveznog premještanja tražitelja azila*⁵². Kako bi se Italiji i Grčkoj pomoglo da se suoče s masivnim priljevom migranata tijekom ljeta 2015., Vijeće Europske unije donijelo je na temelju članka 78. stavka 3. UFEU-a pobijanu odluku koja predviđa premještanje iz tih dviju država članica u druge države članice, u razdoblju od dvije godine, oko 120 000 osoba kojima je nedvojbeno potrebna međunarodna zaštita. Slovačka i Mađarska, koje su u Vijeću glasovale protiv donošenja te odluke, zatražile su od Suda da je poništi, s jedne strane, pozivajući se na razloge kojima su željele dokazati da je ona donesena uz postupovne propuste odnosno na pogrešnoj pravnoj osnovi i, s druge strane, tvrdeći da ona nije prikladna kao odgovor na migrantsku krizu niti je nužna u tom smislu.

^{50/} Ta presuda prikazana je u ovom izvješću u dijelu VIII.1.2. „Razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu”.

^{51/} Presuda Suda od 7. lipnja 2016., *Ghezelbash* (C-63/15, [EU:C:2016:409](#))

^{52/} Odluka Vijeća (EU) 2015/1601 od 22. rujna 2015. o uvođenju privremenih mjera u području međunarodne zaštite u korist Italije i Grčke (SL 2015., L 248, str. 80.)

Sud je najprije ocijenio da članak 78. stavak 3. UFEU-a – iako propisuje da Vijeće u njemu predviđene privremene mjere usvaja na prijedlog Komisije i nakon savjetovanja s Parlamentom – ne sadržava nikakvo izričito upućivanje na zakonodavni postupak. Posljedično, Odluka 2015/1601 valjano se mogla donijeti u okviru nezakonodavnog postupka i stoga čini nezakonodavni akt. Iz toga slijedi da, suprotno tvrdnjama država članica tužiteljica, donošenje pobijane odluke nije podlijevalo zahtjevima vezanima uz sudjelovanje nacionalnih parlamenata i uz javnost raspravljanja i glasovanja u Vijeću jer su oni primjenjivi isključivo na zakonodavne akte. Nadalje, Sud je ocijenio da Vijeće nije bilo dužno pobijanu odluku donijeti jednoglasno, iako se prilikom usvajanja pojedinih izmjena moralo udaljiti od prvotnog Komisijina prijedloga. Naime, izmijenjeni prijedlog Komisija je odobrila posredstvom svojih dvaju članova koje je u tu svrhu ovlastio kolegij povjerenika, što odgovara cilju članka 293. stavka 2. UFEU-a, čija je svrha zaštititi Komisijinu ovlast inicijative.

Sud je potom ocijenio da – iako je točno da privremene mjere usvojene na temelju članka 78. stavka 3. UFEU-a mogu u načelu odstupati od odredaba zakonodavnih akata – takva odstupanja, neovisno o tome, moraju se definirati s obzirom na svoje materijalno i vremensko područje primjene, na način da se ograniče na to da se privremenim mehanizmom brzo i učinkovito odgovori na određenu kriznu situaciju, što isključuje mogućnost da predmet ili učinak tih mjera bude trajna i općenita zamjena ili izmjena tih zakonodavnih akata, čime bi se zaobišao redovni zakonodavni postupak predviđen člankom 78. stavkom 2. UFEU-a. Međutim, on je istaknuo da odstupanja predviđena u pobijanoj odluci ispunjavaju taj zahtjev jer se, s jedne strane, primjenjuju samo tijekom razdoblja od dvije godine (uz mogućnost produljenja tog roka) i jer se, s druge strane, odnose se na ograničen broj podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu u Grčkoj ili u Italiji koji imaju jedno od državljanstava navedenih u toj odluci i koji su u određenom razdoblju pristigli ili će pristići u navedene države članice.

Što se tiče poštovanja načela proporcionalnosti, Sud je podsjetio da institucijama Unije valja priznati široku diskrecijsku ovlast prilikom donošenja mjera u područjima koja od njih zahtijevaju osobito političke odluke i složene procjene. Posljedično, na zakonitost takvih mjera može utjecati samo očita neprikladnost mjere koja je donesena u jednom od tih područja u odnosu na cilj koji te institucije nastoje postići. U predmetnom slučaju Sud je smatrao da mehanizam premještanja predviđen u pobijanoj odluci nije očito neprikladna mjera koja ne može pridonijeti ostvarenju njezina cilja – rasterećivanju grčkog i talijanskog sustava azila, koji su ozbiljno narušeni masivnim priljevima izbjeglica u 2015. Stoga je Vijeće u okviru široke margine prosudbe koju mu u tom pogledu treba priznati moglo s pravom smatrati da se obvezujuća narav raspodjele premještenih osoba nameće s obzirom na posebnu kriznu situaciju u kojoj je trebalo donijeti pobijanu odluku. U svakom slučaju, valjanost te odluke nije moguće dovesti u pitanje na temelju retrospektivnih ocjena o stupnju njezine djelotvornosti, poput malog broja premještanja koji je proveden primjenom pobijane odluke jer se on može objasniti nizom elemenata koje Vijeće nije moglo predvidjeti u trenutku njezina donošenja, među kojima su osobito nedostatak suradnje određenih država članica.

Nadalje, Sud je istaknuo da je Vijeće prilikom donošenja pobijane odluke bilo dužno provesti načelo solidarnosti i pravedne podjele odgovornosti među državama članicama, uključujući na financijskom planu, koje se nameće u skladu s člankom 80. UFEU-a prilikom provedbe zajedničke politike Unije u području azila. Stoga Vijeće nije počinilo očitu pogrešku u ocjeni kada je prosudilo da mora, s obzirom na posebnu hitnost situacije, a na temelju članka 78. stavka 3. i u vezi s člankom 80. UFEU-a, donijeti privremene mjere koje se sastoje u nametanju obvezujućeg mehanizma premještanja.

Naposljetku, Sud je pojasnio da, kada bi premještanje o kojem je riječ, kako je to argumentirala jedna od država članica koje su intervenirale u postupak, bilo strogo uvjetovano postojanjem kulturnih ili jezičnih veza između svakog podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu i države članice premještanja, njihova raspodjela među svim državama članicama uz poštovanje načela solidarnosti koje propisuje članak 80. UFEU-a i stoga donošenje obvezujućeg mehanizma premještanja bili bi nemogući. U svakom slučaju, navodi vezani uz etničko podrijetlo

podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu ne mogu se uzeti u obzir jer su očito protivni pravu Unije i osobito članku 21. Povelje Europske unije o temeljnim pravima. Naime, sustav uspostavljen Uredbom Dublin III počiva na objektivnim kriterijima, a ne na izražavanju preferencije podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu.

2. POLITIKA USELJAVANJA

U presudi **Fahimian** (C-544/15, [EU:C:2017:255](#)), donesenoj 4. travnja 2017., veliko vijeće Suda bilo je pozvano tumačiti pojam „prijetnja javnoj sigurnosti” u smislu članka 6. stavka 1. točke (d) Direktive 2004/114 o uvjetima prihvata državljana trećih zemalja u svrhe studija⁵³ i precizirati doseg diskrecijske ovlasti država članica u tom smislu. U skladu s navedenom odredbom, države članice provjeravaju postoje li razlozi vezani uz postojanje prijetnje općem interesu, javnoj sigurnosti ili javnom zdravlju koji mogu opravdati odbijanje prihvata navedenog državljanina. Tužiteljica u glavnom postupku, iranska državljanka, stekla je diplomu magistre znanosti iz područja informacijskih tehnologija koju je izdalo sveučilište koje podliježe mjerama ograničavanja što ih je donijelo Vijeće zbog potpore koju pruža iranskoj vladi, posebno u vojnim područjima. Iako je od jednog njemačkog sveučilišta dobila stipendiju za pohađanje doktorskog studija u području sigurnosti mobilnih sustava, imenovanoj je odbijena viza u svrhe studija. Ona je to odbijanje pobijala pred njemačkim sudom koji je uputio zahtjev. Njemačka tijela opravdavala su uskraćivanje vize bojazni da bi znanja koja imenovana može steći prilikom svojih istraživanja mogla kasnije biti zlorabljena u Iranu (za prikupljanje povjerljivih informacija u zapadnim zemljama, u svrhu unutarnje represije ili općenito u vezi s povredama ljudskih prava).

Upitan za tumačenje Direktive 2004/114, Sud je ocijenio da nadležna nacionalna tijela prilikom odlučivanja o zahtjevu za izdavanje vize što ga je podnio državljanin treće zemlje u svrhu studija raspolažu širokom marginom prosudbe kako bi na temelju svih relevantnih elemenata koji obilježavaju njegovu situaciju provjerila predstavljaju li on makar i moguću prijetnju javnoj sigurnosti.

Sud je također presudio da članak 6. stavak 1. točka (d) Direktive 2004/114 ne sprečava nadležna nacionalna tijela da odbiju prihvatiti na državno područje dotične države članice državljanina treće zemlje koji je diplomirao na sveučilištu koje je zbog visoke razine suradnje s iranskom vladom u vojnim i u drugim s tim povezanim pitanjima obuhvaćeno Unijanim mjerama ograničavanja i koji namjerava u toj državi članici provoditi istraživanja u području osjetljivom za javnu sigurnost, ako elementi koji stoje na raspolaganju tim tijelima opravdavaju bojazan da bi se znanja koja će ta osoba steći tijekom svojih istraživanja kasnije mogla upotrijebiti u svrhe protivne javnoj sigurnosti. Kada je riječ o sudskom nadzoru korištenja marginom prosudbe kojom u tom pogledu raspolažu nacionalna tijela, Sud je ocijenio da, iako je on u meritumu ograničen na nepostojanje očite pogreške, mora obuhvatiti i poštovanje postupovnih jamstava. Stoga je na nacionalnom sudu da provjeri je li odbijanje prihvata dostatno obrazloženo i temelji li se na dovoljno čvrstoj činjeničnoj osnovi.

^{53/} Direktiva Vijeća 2004/114/EZ od 13. prosinca 2004. o uvjetima prihvata državljana trećih zemalja u svrhu studija, razmjene učenika, osposobljavanja bez naknade ili volonterstva (SL 2004., L 375., str. 12.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 12., str. 78.)

IX. PRAVOSUDNA SURADNJA U GRAĐANSKIM STVARIMA

1. 1. UREDBE BR. 44/2001 I 1215/2012 O NADLEŽNOSTI, PRIZNAVANJU I IZVRŠENJU SUDSKIH ODLUKA U GRAĐANSKIM I TRGOVAČKIM STVARIMA

U presudi **Nogueira i dr.** (C-168/16 i C-169/16, [EU:C:2017:688](#)), donesenoj 14. rujna 2017., Sud je bio pozvan tumačiti pojam „mjesto u kojemu zaposlenik obično obavlja posao” u smislu članka 19. točke 2. podtočke (a) Uredbe br. 44/2001⁵⁴, kako bi se utvrdilo pred kojim sudovima članovi posade zračnog prijevoznika mogu pokrenuti postupak. Šest tužitelja u glavnom postupku članovi su kabinske posade koje je zaposlio Ryanair, društvo sa sjedištem u Irskoj, odnosno koji su mu upućeni na rad. Svi njihovi ugovori o radu sastavljeni su na engleskom jeziku, na njih se primjenjuje irsko pravo i sadržavaju klauzulu o dogovorenoj nadležnosti u korist irskih sudova. U njima je ugovoreno da će se smatrati da je rad dotičnih radnika izvršen u Irskoj, s obzirom na to da svoje dužnosti obavljaju u zrakoplovima koji su registrirani u toj državi članici. U tim je ugovorima, međutim, zračna luka Charleroi (Belgija) navedena kao „domaća baza” zaposlenika. Potonji su svoj radni dan započinjali i završavali u toj luci te su bili ugovorno obvezani stanovati najdalje jedan sat udaljenosti od „domaće baze”. Kako bi provjerio je li nadležan za odlučivanje u glavnim postupcima, belgijski sud kojem su se obratili tužitelji zamolio je Sud da mu u navedenim okolnostima protumači pojam „mjesto u kojemu zaposlenik obično obavlja posao” u smislu Direktive br. 44/2001. Konkretno, upitao je Sud može li se taj pojam poistovjetiti s pojmom „domaća baza” u smislu Uredbe br. 3922/91⁵⁵ u području civilnog zrakoplovstva. Potonji je pojam ondje definiran kao mjesto iz kojeg član osoblja sustavno započinje svoj radni dan i mjesto gdje ga završava, organizirajući ondje svoj svakodnevni posao i u blizini kojeg zaposlenici u vrijeme izvršenja ugovora o radu imaju boravište te stoje na raspolaganju zračnom prijevozniku.

Prije svega, Sud je podsjetio da je cilj Unijinih pravila o sudskoj nadležnosti, kada je riječ o sporovima o ugovoru o radu, zaštititi slabiju ugovornu stranku tako što zaposleniku omogućavaju da pokrene postupak protiv svojeg poslodavca pred sudom koji smatra najbližim svojim interesima. Sud je potom istaknuo da nacionalni sud prilikom provjere svoje nadležnosti, u slučaju da ne može nedvojbeno utvrditi „mjesto u kojemu zaposlenik obično obavlja posao”, mora identificirati „mjesto iz kojeg” taj zaposlenik obavlja većinu svojih obveza prema poslodavcu. Kako bi se konkretno utvrdilo to mjesto, na nacionalnom je sudu da se osloni na skup indicija (metoda ocjene indicija), među kojima je mjesto u kojem se nalaze zrakoplovi u kojima se obično obavlja posao. Slijedom navedenog, pojam „mjesto u kojemu zaposlenik obično obavlja posao” ne može se poistovjetiti s nekim drugim pojmom koji se nalazi u nekom drugom aktu Unije, a ne Uredbi br. 44/2001, a osobito ne – kada je riječ o članovima posade koje je zaposlio zračni prijevoznik ili su mu upućeni na rad – s pojmom „domaća baza” u smislu Uredbe br. 3922/91.

^{54/} Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.)

^{55/} Uredba Vijeća (EEZ) br. 3922/91 od 16. prosinca 1991. o usklađivanju tehničkih zahtjeva i upravnih postupaka u području civilnog zrakoplovstva (SL 1991., L 373, str. 4.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 25., str. 3.), kako je izmijenjena Uredbom (EZ) br. 1899/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. (SL 2006., L 377, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 2., str. 63.)

Naime, Uredba br. 44/2001 ne upućuje na Uredbu br. 3922/91 niti se njome nastoje postići isti ciljevi, s obzirom na to da je cilj drugonavedene uredbe usklađivanje tehničkih zahtjeva i upravnih postupaka u području sigurnosti civilnog zrakoplovstva.

Međutim, Sud je naglasio da je pojam „domaća baza” važna indicija za utvrđivanje „mjestu u kojemu zaposlenik obično obavlja posao”. Prema njegovu mišljenju, „domaća baza” nije relevantna za utvrđivanje spomenutog mjesta samo ako su zahtjevi, uzimajući u obzir činjenične elemente svakog pojedinog slučaja, uže povezani s nekim mjestom koje nije „domaća baza”.

U okviru drugog predmeta koji se odnosio na određivanje nadležnog suda Sud se, sastavljen u velikom vijeću, u presudi od 17. listopada 2017., *Bolagsupplysningen i Ilsjan* (C-194/16, [EU:C:2017:766](#)) izjašnjavao o primjeni članka 7. točke 2. Uredbe br. 1215/20⁵⁶. Ta uredba predviđa pravilo o posebnoj nadležnosti u stvarima povezanim s deliktima ili kvazideliktima prema kojem osoba može biti tužena pred sudom države članice u kojoj je nastala ili može nastati štetna radnja. U tom predmetu Sud je dao pojašnjenja o tome kako *utvrditi mjesto nastanka štete kada je riječ o navodnoj povredi prava osobnosti pravne osobe počinjenoj na internetu*. U predmetnom je slučaju tužitelj, društvo estonskog prava, podnio estonskim sudovima tužbu protiv društva švedskog prava. U toj tužbi zatraženo je ispravljanje navodno netočnih podataka koji su o tužitelju objavljeni na tuženikovoju internetskoj stranici, uklanjanje komentara o njemu s foruma koji se nalazi na toj stranici i naknada navodno pretrpljene štete. Stoga se postavilo pitanje nadležnosti estonskih sudova na temelju mjesta nastanka navodne štete u Estoniji, s obzirom na to da su sporni podaci i komentari objavljeni na švedskoj internetskoj stranici, na švedskom jeziku i bez prijevoda.

Odgovarajući na pitanje koje mu je postavljeno u tom smislu, Sud je podsjetio na načelo utvrđeno u presudi *eDate Advertising i dr.*⁵⁷, koje se odnosi na fizičku osobu i prema kojem, u slučaju navodne povrede pravâ osobnosti počinjene objavom sadržaja na internetskoj stranici, osoba koja se smatra oštećenom mora imati pravo pokrenuti postupak radi naknade cjelokupne prouzročene štete pred sudovima države članice u kojoj se nalazi središte njezinih interesa. Nastavno na tu presudu, Sud je ocijenio da nije odlučujuće je li riječ o fizičkoj ili pravnoj osobi. Kad je, kao u glavnom predmetu, riječ o pravnoj osobi, središte interesa o kojem je riječ treba odražavati mjesto u kojem su temelji njezina poslovnog ugleda najčvršći te ga stoga treba utvrditi s obzirom na mjesto u kojem obavlja glavni dio svoje gospodarske djelatnosti. Sud je dodao da pravna osoba koja veći dio svoje djelatnosti obavlja u državi članici različitoj od one u kojoj ima svoje statutarno sjedište može u toj državi članici tužiti navodnog počinitelja povrede pred sudom mjesta u kojem je šteta nastala.

Naposljetku, Sud je podsjetio, ponovno se oslanjajući na presudu *eDate Advertising i dr.*, da osoba koja se smatra oštećenom također može, umjesto tužbe radi naknade cjelokupne prouzročene štete, podnijeti tužbe sudovima svih država članica na čijem je području dostupan sadržaj objavljen na internetu ili je to bio, koji su pritom nadležni za donošenje odluke samo u pogledu štete prouzročene na području države članice suda pred kojim se vodi postupak. Međutim, to se načelo ne primjenjuje kada je riječ o zahtjevu za ispravljanje podataka i uklanjanje sadržaja objavljenih na internetu. Naime, s obzirom na sveprisutnu narav tih sadržaja i podataka i činjenicu da je doseg njihove objave načelno neograničen, spomenuti zahtjev može se podnijeti samo sudu nadležnom za cjelokupni zahtjev za naknadu štete.

^{56/} Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2012., L 351, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 289. i ispravak SL 2014., L 160, str. 40.)

^{57/} Presuda Suda od 25. listopada 2011., *eDate Advertising i dr.* (C-509/09 i C-161/10, [EU:C:2011:685](#))

2. UREDBA BR. 1259/2010 O PRAVU PRIMJENJIVOM NA RAZVOD BRAKA

U presudi **Sahyouni** (C-372/16, [EU:C:2017:988](#)) od 20. prosinca 2017. Sud se izjašnjavao o materijalnom području primjene Uredbe br. 1259/2010 (Uredba Rim III)⁵⁸ o provedbi pojačane suradnje u području prava primjenljivog na razvod braka i zakonsku rastavu. Glavni postupak ticao se razvoda braka pred vjerskim sudom u Siriji što su ga u toj zemlji sklopile dvije osobe koje imaju sirijsko i njemačko državljanstvo i trenutačno žive u Njemačkoj. U Njemačkoj je taj „privatni” razvod, do kojeg je došlo jednostranom izjavom jednog bračnog druga, priznat s obrazloženjem da se na temelju Uredbe Rim III na njega primjenjuje sirijsko pravo. Budući da je jedan od bračnih drugova pobijao tu odluku pred sudom koji je uputio zahtjev, potonji je Sudu postavio različita prethodna pitanja o tumačenju spomenute uredbe.

Međutim, rješenjem od 12. svibnja 2016.⁵⁹ Sud se proglasio očito nenadležnim za davanje odgovora na spomenuta pitanja zato što se, među ostalim, Uredba Rim III ne primjenjuje na priznavanje odluke o razvodu donesene u trećoj zemlji i zato što sud koji je uputio zahtjev nije dostavio nikakav dokaz koji može potvrditi da su na temelju nacionalnog prava odredbe navedene uredbe postale izravno i bezuvjetno primjenjive u glavnom predmetu. U tim je okolnostima nacionalni sud uputio Sudu drugi zahtjev za prethodnu odluku o tumačenju Uredbe Rim III, ističući da se na temelju njemačkog prava ta uredba primjenjuje na priznavanje odluka o privatnim razvodima donesenih u trećoj zemlji, poput one u glavnom postupku.

S obzirom na to pojašnjenje, Sud je najprije ocijenio da je drugi zahtjev za prethodnu odluku dopušten. Potom je razmatrao pitanje je li „privatni” razvod, poput onog u glavnom predmetu, obuhvaćen materijalnim područjem primjene Uredbe Rim III. U tom pogledu on je zaključio da – iako je točno da ta uredba ne definira pojam „razvod” i da privatni razvodi nisu izričito isključeni iz njezina područja primjene – više elemenata upućuje na to da se ona odnosi samo na razvode koje izriče državni sud ili javno tijelo ili tijelo pod njegovom kontrolom. Stoga, prema mišljenju Suda, namjera Unijina zakonodavca nije bila da se ta uredba primjenjuje na druge vrste razvoda, poput onoga u glavnom postupku, koji se temelji na „jednostranoj izjavi volje” danoj pred vjerskim sudom. Sud smatra da takvo tumačenje, osim toga, osigurava dosljednost u odnosu na područje primjene Uredbe br. 2201/2003⁶⁰, koja je također donesena u okviru politike pravosudne suradnje u građanskim stvarima i koja, na temelju svojeg članka 1. stavka 1. i članka 2. točke 4., obuhvaća isključivo sudsku odluku o razvodu. Na taj način, vodeći računa o tekstu, kontekstu i ciljevima Uredbe Rim III, Sud je presudio da razvod braka na temelju jednostrane izjave jednog od supružnika pred vjerskim sudom nije obuhvaćen područjem primjene te uredbe.

58/ Uredba Vijeća (EU) br. 1259/2010 od 20. prosinca 2010. o provedbi pojačane suradnje u području prava primjenljivog na razvod braka i zakonsku rastavu (SL 2010., L 343, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 13., str. 172.). Ta je uredba zamijenila Uredbu br. 44/2001.

59/ Rješenje Suda od 12. svibnja 2016., **Sahyouni** (C-281/15, [EU:C:2016:343](#))

60/ Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (SL 2003., L 338, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 133. i ispravak SL 2014., L 46, str. 22.)

3. UREDBA BR. 650/2012 U NASLJEDNIM STVARIMA

U presudi **Kubicka** (C-218/16, [EU:C:2017:755](#)), donesenoj 12. listopada 2017., Sud je bio u prilici izjasniti se o zakonitosti odbijanja da se oporuka sastavi u skladu sa zakonom o nasljeđivanju koji je odabrao oporučitelj zbog u njoj sadržanog legata koji se odnosi na nekretninu smještenu u državi članici koja ga ne priznaje. Sud je tako prvi put tumačio Uredbu br. 650/2012⁶¹ o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima te dao pojašnjenja o njezinu području primjene. U glavnom postupku poljska oporučiteljica s boravištem u Njemačkoj odabrala je, na temelju članka 22. stavka 1. Uredbe br. 650/2012, primjenu poljskog Zakona o nasljeđivanju, s namjerom da u svojoj oporuci ustanovi „vindikacijski” legat koji na dan otvaranja nasljedstva proizvodi izravne stvarnopravne učinke na nekretnini smještenoj u Njemačkoj, državi članici u kojoj se ne priznaju stvarnopravni učinci takve vrste legata. Budući da se „vindikacijski” legati iz drugih država u Njemačkoj prilagođavaju u „damnacijske” legate, javni bilježnik u Poljskoj odbio je sastaviti oporuku protivnu njemačkom zakonodavstvu i sudskoj praksi o stvarnim pravima i zemljišnim knjigama, o kojima, prema njegovu mišljenju, treba voditi računa u skladu s člankom 1. stavkom 2. točkama (k) i (l) kao i člankom 31. Uredbe br. 650/2012. Budući da je imenovana željela isključiti primjenu „damnacijskog” legata jer bi on podrazumijevao komplikacije povezane sa zastupanjem njezine maloljetne djece, podnijela je tužbu protiv odluke kojom je odbijeno sastavljanje oporuke s „vindikacijskim” legatom.

Sud je najprije podsjetio da se Uredba br. 650/2012 primjenjuje na nasljeđivanje zbog smrti i obuhvaća sve oblike prijenosa imovine, prava i obveza zbog smrti, bilo dobrovoljnim prijenosom raspolaganjem imovinom zbog smrti, bilo prijenosom zakonskim nasljeđivanjem. On je potom istaknuo da su u članku 1. stavku 2. navedene uredbe navedena različita pitanja koja su isključena iz njezina područja primjene, među kojima su u točki (k) „priroda stvarnih prava” i u točki (l) „upisivanje u upisnik prava na nepokretnoj i pokretnoj imovini, uključujući pravne pretpostavke za takav upis, te učinke upisa ili neupisa takvih prava u upisnik”. U predmetnom slučaju Sud je zaključio da se izravan prijenos prava vlasništva „vindikacijskim” legatom odnosi samo na načine prijenosa tog stvarnog prava nakon oporučiteljeve smrti, što se upravo želi omogućiti Uredbom br. 650/2012. Iz navedenog proizlazi da navedeni načini prijenosa nisu obuhvaćeni člankom 1. stavkom 2. točkom (k) Uredbe br. 650/2012. Prema mišljenju Suda, te iznimke ne opravdavaju odbijanje tijela države članice da prizna stvarnopravne učinke „vindikacijskog” legata koji poznaje pravo mjerodavno za nasljeđivanje zato što se oni odnosi na pravo vlasništva na nekretnini smještenoj u državi članici čije zakonodavstvo ne poznaje institut legata s izravnim stvarnopravnim učinkom na dan otvaranja nasljedstva.

Oslanjajući se na načelo jedinstva nasljednog prava, Sud je ocijenio da – s obzirom na to da se članak 1. stavak 2. točka (l) Uredbe br. 650/2012 odnosi samo na upis u upisnik prava na nepokretnoj i pokretnoj imovini, uključujući pravne pretpostavke za takav upis, te učinke upisa ili neupisa tih prava u upisnik – pretpostavke za njihovo stjecanje nisu jedno od područja koja su na temelju te odredbe isključena iz primjene Uredbe br. 650/2012. S tim u vezi, Sud je istaknuo cilj Uredbe br. 650/2012, a to je uklanjanje prepreka slobodnom kretanju osoba koje žele ostvariti svoja prava u kontekstu nasljeđivanja s prekograničnim implikacijama.

Nadalje, Sud je presudio da se u predmetnom slučaju ne može primijeniti članak 31. Uredbe br. 650/2012, koji predviđa prilagodbu stvarnih prava. Naima, ta se odredba ne odnosi na načine prijenosa stvarnih prava, među kojima su vindikacijski i damnacijski legat, nego isključivo na poštovanje sadržaja tih prava kako je utvrđen u

^{61/} Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (SL 2012., L 201, str. 107.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 10., str. 296.)

propisima mjerodavnima za nasljeđivanje te na njihovo prihvaćanje u pravnom poretku države članice u kojem su se stranke na njih pozvale. Slijedom navedenog, budući da je stvarno pravo koje se prenosi vindikacijskim legatom pravo vlasništva, priznato u njemačkom pravu, nije potrebno provoditi prilagodbu iz spomenutog članka 31.

X. PRAVOSUDNA SURADNJA U KAZNENIM STVARIMA

U ovom području valja istaknuti dvije presude u kojima su se tumačile odredbe Okvirne odluke 2002/584 o europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica⁶².

U presudi **Popławski** (C-579/15, [EU:C:2017:503](#)), donesenoj 29. lipnja 2017., Sud se izjašnjavao o sukladnosti s Okvirnom odlukom 2002/584 nacionalnog propisa kojim se prenosi njezin članak 4. točka 6., koji kao razlog za moguće neizvršenje europskog uhidbenog naloga određuje boravište tražene osobe u državi članici izvršenja naloga. Glavni postupak odnosio se na izvršenje u Nizozemskoj europskog uhidbenog naloga koji je izdao poljski sud protiv poljskog državljanina koji boravi u Nizozemskoj radi izvršenja kazne oduzimanja slobode u Poljskoj.

Sud je ocijenio da je članku 4. točki 6. Okvirne odluke 2002/584 protivan nacionalni propis kojim se prenosi ta odredba i koji propisuje da pravosudna tijela u svakom slučaju moraju odbiti izvršenje europskog uhidbenog naloga kada tražena osoba boravi u toj državi članici, pri čemu nemaju nikakvu marginu prosudbe, a država članica se ne obvezuje na stvarno izvršenje kazne oduzimanja slobode koja je izrečena protiv tražene osobe, u smislu navedene odredbe Okvirne odluke. Sud smatra da u takvoj situaciji dolazi od opasnosti od nekažnjavanja spomenute osobe.

U tom pogledu Sud je najprije podsjetio da Okvirna odluka 2002/584 ustanovljuje načelo prema kojem države članice izvršavaju sve europske uhidbene naloge na temelju načela uzajamnog priznavanja i da je odbijanje izvršenja zamišljeno kao iznimka koju treba usko tumačiti. Sud je potom istaknuo da iz članka 4. točke 6. Okvirne odluke 2002/584 proizlazi da svako odbijanje izvršenja europskog uhidbenog naloga pretpostavlja stvarnu spremnost države članice izvršenja da provede kaznu oduzimanja slobode izrečenu traženoj osobi, iako sama okolnost da se ona smatra „spremnom” izvršiti tu kaznu ne može u baš svakom slučaju opravdati spomenuto odbijanje.

S druge strane, Sud je podsjetio da odredbe Okvirne odluke 2002/584 nemaju izravan učinak. Međutim, nadležni nacionalni sud dužan je – uzimajući u obzir cjelokupno nacionalno pravo i primjenjujući metode tumačenja koje ono poznaje – tumačiti nacionalno pravo u najvećoj mogućoj mjeri u svjetlu teksta i svrhe te okvirne odluke. Posljedično, u slučaju odbijanja izvršenja europskog uhidbenog naloga izdanog radi predaje osobe koja je u državi članici izdateljici pravomoćno osuđena na kaznu oduzimanja slobode, pravosudna tijela države članice izvršenja dužna su zajamčiti stvarno izvršenje kazne izrečene toj osobi, a ne samo priopćiti tijelima države članice izdateljice svoju spremnost da to učine. Jednako tako, članak 4. točka 6. Okvirne odluke 2002/584 ne ovlašćuje tijela države članice izvršenja da odbiju predaju samo zato što potonja namjerava protiv te osobe pokrenuti kazneni progon zbog istih djela.

^{62/} Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o Europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica (SL 2002., L 190, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 83. i ispravak SL 2013., L 222, str. 14.)

U presudi **Tupikas** (C-270/17 PPU, [EU:C:2017:628](#)), donesenoj 10. kolovoza 2017. u hitnom prethodnom postupku, Sud se izjašnjavao o tumačenju članka 4.a stavka 1. Okvirne odluke 2002/584, kako je izmijenjena Okvirnom odlukom 2009/299⁶³, koji kao razlog za moguće neizvršenje europskog uhiđenog naloga propisuje to da se dotična osoba nije osobno pojavila na suđenju koje je rezultiralo njezinom osudom. Glavni postupak ticao se postupka izvršenja u Nizozemskoj europskog uhiđenog naloga koji je izdao litavski sud protiv litavskog državljanina radi izvršenja zatvorske kazne u Litvi. Iako nije sporno da se imenovani osobno pojavio na suđenju u prvom stupnju, europski uhiđbeni nalog ne sadržava informacije o njegovu pojavljivanju na drugostupanjskom suđenju. U tim je okolnostima nizozemski sud želio znati odnosi li se razlog za moguće neizvršenje europskog uhiđenog naloga koji se tiče osobnog nepojavljivanja dotične osobe na suđenju koje je rezultiralo odlukom na prvostupanjski ili na žalbeni postupak.

Sud je najprije napomenuo da pojam „suđenje koje je rezultiralo odlukom” treba razumjeti kao autonoman pojam prava Unije i ujednačeno ga tumačiti na njezinu području, neovisno o kvalifikacijama u državama članicama. Sud je ocijenio da taj pojam treba razumjeti tako da određuje postupak koji je doveo do sudske odluke kojom je osoba čija se predaja traži u okviru izvršenja europskog uhiđenog naloga pravomoćno osuđena. U slučaju u kojem je postupak obuhvaćao više stupnjeva u kojima su donesene uzastopne odluke, od kojih barem jedna u odsutnosti, pojam „suđenje koje je rezultiralo odlukom” u smislu članka 4.a stavka 1. Okvirne odluke 2002/584 treba razumjeti kao stupanj koji je doveo do posljednje od tih odluka, pod uvjetom da je predmetni sud, nakon ponovnog ispitivanja merituma predmeta u pogledu činjeničnih i pravnih okolnosti, pravomoćno odlučio o krivnji te osobe i osudio je na kaznu, kao što je mjera koja uključuje oduzimanje slobode. Slijedom navedenog, žalbeni postupak načelno je obuhvaćen navedenim pojmom iz Okvirne odluke 2002/584. Naposljetku, Sud je potvrdio da je to tumačenje u potpunosti u skladu sa zahtjevima poštovanja prava obrane koja se nastoje osigurati člankom 4.a Okvirne odluke 2002/584.

XI. TRŽIŠNO NATJECANJE

1. ČLANAK 101. UFEU-A

U području zabranjenih sporazuma valja istaknuti dvije presude koje se tiču odgovornosti društva majke i sustava selektivne distribucije. K tome, valja spomenuti presudu **APVE i dr.** (C-671/15), koja se odnosi na uvjete za primjenu pravila o tržišnom natjecanju u području zajedničke poljoprivredne politike⁶⁴.

^{63/} Okvirna odluka Vijeća 2009/299/PUP od 26. veljače 2009. o izmjeni okvirnih odluka 2002/584/PUP, 2005/214/PUP, 2006/783/PUP, 2008/909/PUP i 2008/947/PUP radi jačanja postupovnih prava osoba i promicanja primjene načela uzajamnog priznavanja odluka donesenih na suđenju u odsutnosti dotične osobe (SL 2009., L 81, str. 24.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 16., str. 169.)

^{64/} Ta presuda prikazana je u dijelu VI. „Poljoprivreda”.

1.1. Odgovornost društva majke

Dana 27. travnja 2017. u presudi **Akzo Nobel i dr./Komisija** (C-516/15 P, [EU:C:2017:314](#)) Sud je potvrdio presudu protiv koje je podnesena žalba⁶⁵, ocijenivši da *zastara Komisijine ovlasti da nametne sankcije dvama društvima kćerima nije prepreka tomu da se utvrdi odgovornost društva majke, u odnosu na koje zastara nije nastupila.*

Sud je najprije istaknuo da su autori Ugovorâ izabrali upotrebu pojma poduzetnik kako bi označili počinitelja povrede prava tržišnog natjecanja kojeg se može kazniti primjenom članka 101. ili 102. UFEU-a i da taj pojam, sukladno sudskoj praksi, treba razumjeti tako da je riječ o gospodarskoj cjelini, čak i ako se s pravnog stajališta ta gospodarska cjelina sastoji od nekoliko fizičkih ili pravnih osoba. Nadalje, Sud je podsjetio da ni članak 23. stavak 2. točka (a) Uredbe br. 1/2003 ni sudska praksa ne određuje koju je pravnu ili fizičku osobu Komisija obvezna smatrati odgovornom za povredu i kazniti novčanom kaznom. Budući da se protupravno ponašanje društva kćeri može, na temelju oborive presumpcije, pripisati društvu majci osobito u slučaju kada društvo kći, iako ima vlastitu pravnu osobnost, ne odlučuje autonomno o svojem ponašanju na tržištu, društvo majka i njegovo društvo kći u takvoj situaciji čine istu gospodarsku jedinicu i prema tome su jedinstveni poduzetnik u smislu prava tržišnog natjecanja Unije.

Sud je također podsjetio da je društvo majka kojem je pripisano protupravno ponašanje njegova društva kćeri prema ustaljenoj sudskoj praksi osobno odgovorno za povredu pravila Unije o tržišnom natjecanju, za koju se smatra da ju je ono samo počinilo, zbog odlučujućeg utjecaja koji je izvršavalo na društvo kćer. Posljedično, Sud smatra da se odnos solidarnosti koji postoji između dvaju društava koja čine gospodarsku jedinicu u pogledu plaćanja novčane kazne ne može svesti na nekakav oblik jamstva koje društvo majka daje kako bi zajamčilo plaćanje novčane kazne koja je izrečena društvu kćeri. Naposljetku, budući da je odgovornost društva majke u cijelosti izvedene naravi, ona nužno ovisi o činjenicama koje predstavljaju povredu koju je počinilo njegovo društvo kći i s kojima je njegova odgovornost neodvojivo povezana.

Međutim, prema mišljenju Suda, činjenica da zastara izvršavanja Komisijine ovlasti u području nametanja sankcija može nastupiti u odnosu na društvo kćer ne znači nužno nastupanje zastare u odnosu na društvo majku, čak i ako njegova odgovornost u dotičnom razdoblju u cijelosti počiva na protupravnom ponašanju društva kćeri. Sud je stoga presudio da se okolnost da se određenim društvima kćerima više ne mogu izreći sankcije zbog zastare, u skladu s člankom 25. stavkom 1. točkom (b) Uredbe br. 1/2003⁶⁶, ne protivi naknadnom pokretanju postupka protiv društva majke koje se smatra osobno i solidarno odgovornim za ista protutržišna djelovanja, a u odnosu na koje zastara nije nastupila. U predmetnom slučaju, budući da je sudjelovanje dvaju društava kćeri društva Akzo Nobel u zabranjenim sporazumima o kojima je riječ prestalo 1993., dok je društvo Akzo Nobel bilo uključeno u počinjenje tih povreda do 2000., Sud je ocijenio pravilnim zaključak Općeg suda prema kojem zastara ovlasti izricanja sankcija društvima kćerima nije bila prepreka utvrđivanju odgovornosti društva majke.

^{65/} Presuda Općeg suda od 15. srpnja 2015., Akzo Nobel i dr./Komisija (T-47/10, [EU:T:2015:506](#))

^{66/} Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101.] i [102. UFEU-a] (SL 2003., L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165. i ispravak SL 2016., L 173, str. 108.)

1.2. Vertikalni sporazumi

Kada je riječ o ograničenjima sadržanima u vertikalnim sporazumima, Sud je u presudi **Coty Germany** (C-230/16, [EU:C:2017:941](#)), donesenoj 6. prosinca 2017., dao pojašnjenja o *usklađenosti sustava selektivne distribucije luksuznih proizvoda s člankom 101. UFEU-a*. Spor se odnosio na ograničenje sadržano u ugovoru o selektivnoj distribuciji što su ga sklopili društvo Coty Germany, dobavljač visokokvalitetnih kozmetičkih proizvoda i ovlašteni distributer tih proizvoda i kojim je spomenutim distributerima zabranjeno vidljivo se koristiti uslugama trećih poduzetnika pri prodaji navedenih proizvoda putem interneta.

Sud koji je uputio zahtjev najprije je upitao Sud može li sporno ograničenje – koje je prije svega namijenjeno očuvanju luksuznog imidža tih proizvoda – biti sukladno članku 101. stavku 1. UFEU-a.

U tom pogledu Sud je prije svega podsjetio na svoju sudsku praksu iz presude **Copad**⁶⁷, prema kojoj, s jedne strane, luksuzni proizvodi mogu zahtijevati primjenu sustava selektivne distribucije kako bi se zaštitila njihova kvaliteta i osiguralo pravilno korištenje i prema kojoj je, s druge strane, takav sustav u skladu s člankom 101. stavkom 1. UFEU-a ako se izbor preprodavatelja provodi prema objektivnim kvalitativnim kriterijima koji su utvrđeni jednako za sve potencijalne preprodavatelje i koji se primjenjuju nediskriminirajuće te ako utvrđeni kriteriji ne prekoračuju ono što je nužno.

Drugo pitanje odnosilo se na to treba li članak 101. stavak 1. UFEU-a tumačiti na način da mu se protivi ugovorna klauzula poput one iz glavnog postupka, koja ovlaštenim distributerima zabranjuje da se na vidljiv način koriste trećim platformama za prodaju luksuznih proizvoda putem interneta. Sud je u tom pogledu utvrdio da spomenuta ugovorna klauzula može biti u skladu s člankom 101. stavkom 1. UFEU-a ako je ponajprije namijenjena očuvanju luksuznog imidža spomenutih proizvoda, ako je utvrđena jednoobrazno i primjenjuje se nediskriminirajuće te, naposljetku, ako je proporcionalna cilju koji se želi postići, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri. Sud je potom ocijenio da je sporno ograničenje prikladno s obzirom na cilj koji se želi postići jer jamči da će se predmetni proizvodi povezivati isključivo s ovlaštenim distributerima, čime se društvu Cody omogućava da kontrolira okruženje u kojem se odvija prodaja tih proizvoda i da zaštiti njihov luksuzni imidž kod potrošača. Kada je riječ o proporcionalnosti tog ograničenja, Sud je naglasio da nije riječ o apsolutnom ograničenju, kao u predmetu **Pierre Fabre Dermo-Cosmétique**⁶⁸, s obzirom na to da u predmetnom slučaju ovlašteni distributeri smiju na internetu prodavati ugovorene proizvode i posredstvom vlastitih internetskih stranica i posredstvom trećih platformi kad njihovo djelovanje potrošaču nije vidljivo. Sud je stoga zaključio da je ograničenje dopušteno u kontekstu članka 101. stavka 1. UFEU-a.

Naposljetku, u okviru odgovora na treće i četvrto pitanje suda koji je uputio zahtjev Sud je bio pozvan ocijeniti predstavlja li spomenuta zabrana ograničavanje korisnika u smislu članka 4. točke (b) Uredbe br. 330/2010⁶⁹ odnosno ograničavanje pasivne prodaje krajnjim korisnicima u smislu njezina članka 4. točke (c). Odgovor na oba pitanja bio je negativan. Naime, u skladu s člankom 101. stavkom 3. UFEU-a, Uredba br. 330/2010 ustanovljava izuzeća za određene vrste ograničenja tržišnog natjecanja, pod uvjetom da tržišni udjel dobavljača i kupca nije veći od 30 % predmetnog tržišta. Uredba br. 330/2010 također u članku 4. predviđa teška ograničenja na koja nije moguće primijeniti ta izuzeća. S tim u vezi, Sud je zaključio da se sporna klauzula – s obzirom na to da ne

^{67/} Presuda Suda od 23. travnja 2009., **Copad** (C-59/08, [EU:C:2009:260](#))

^{68/} Presuda Suda od 13. listopada 2011., **Pierre Fabre Dermo-Cosmétique** (C-39/09, [EU:C:2011:649](#))

^{69/} Uredba Komisije (EU) br. 330/2010 od 20. travnja 2010. o primjeni članka 101. stavka 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije na kategorije vertikalnih sporazuma i usklađenih djelovanja (SL 2010., L 102, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 270.)

isključuje u cijelosti mogućnost da se Cotyjevi distributeri koriste internetom kao načinom trgovanja proizvodima, nego samo određeni oblik internetske prodaje, odnosno korištenje na vidljiv način uslugama trećih poduzetnika – ne može smatrati ograničavanjem korisnika ili ograničavanjem pasivne prodaje krajnjim korisnicima u smislu članka 4. Uredbe br. 330/2010.

2. ČLANAK 102. UFEU-A

Presuda koja je 6. rujna 2017. donesena u predmetu *Intel/Komisija* (C-413/14 P, [EU:C:2017:632](#)) bila je prilika da Sud, sastavljen u velikom vijeću, definira *Komisijinu teritorijalnu nadležnost za kažnjavanje zlouporabe vladajućeg položaja*. Povod sporu o kojem je riječ bila je odluka te institucije da društvu Intel, američkom proizvođaču mikroprocesora (u daljnjem tekstu: CPU), izrekne novčanu kaznu od 1,06 milijardi eura zbog zlouporabe vladajućeg položaja na svjetskom tržištu CPU-ova x86, osobito odobravanjem rabata za vjernost proizvođačima informatičke opreme u zamjenu za isključivu opskrbu kod Intela⁷⁰. Sud je ukinuo presudu Općeg suda koji je odbio Intelovu tužbu za poništenje te odluke⁷¹. On je smatrao da je Opći sud u pobijanoj presudi propustio ispitati sve Intelove argumente u pogledu mogućnosti da se spornim rabatima – koje je to društvo primjenjivalo prema određenim klijentima – ograniči tržišno natjecanje.

Kada je, kao prvo, riječ o pitanju koje je istaknuo Intel i koje se tiče Komisijine nadležnosti za utvrđivanje i kažnjavanje ponašanja koje se odvijalo izvan Unije, Sud je podsjetio na to da, kada je riječ o primjeni članka 101. UFEU-a, činjenica da poduzetnik koji sudjeluje u sporazumu ima sjedište u trećoj državi nije prepreka primjeni te odredbe, ako taj sporazum proizvodi svoje učinke na području unutarnjeg tržišta. U predmetnom slučaju Komisija je u spornoj odluci svoju nadležnost za primjenu članka 102. UFEU-a, a u pogledu sporazuma koje je Intel zaključio s velikim kineskim proizvođačem informatičke opreme (u daljnjem tekstu: OEM), temeljila na kvalificiranim učincima spornih praksi u Europskom gospodarskom prostoru. Sud je potvrdio da taj kriterij može služiti kao temelj za Komisijinu nadležnost da primijeni pravo tržišnog natjecanja Unije s obzirom na međunarodno javno pravo kada je vjerojatno da predmetno ponašanje proizvodi trenutačan i bitan učinak na Unijinu tržištu. U tom pogledu Sud je utvrdio da je dovoljno uzeti u obzir vjerojatne učinke nekog ponašanja na tržišno natjecanje da bi bio ispunjen uvjet koji se odnosi na predvidljivost, što je bio slučaj u ovom predmetu. Unatoč činjenici da su CPU-ovi bili namijenjeni isporuci u Kinu, Sud je utvrdio da je Intelovo ponašanje bilo dio globalne protutržišne strategije s ciljem da se njegovu jedinom konkurentu zapriječi pristup najvažnijim prodajnim kanalima na tržištu te je naglasio da je prodaja računala opremljenih tim CPU-ovima bila planirana, među ostalim, u Europskom gospodarskom prostoru.

Kada je, kao drugo, riječ o žalbenom razlogu koji se tiče bitne povrede postupka koja je utjecala na Intelova prava obrane, potonje društvo u biti je Općem sudu zamjerilo način na koji je u prvom stupnju postupio s njegovim tužbenim razlogom u okviru kojeg se potužio na činjenicu da tijekom upravnog postupka nije bilježen sastanak s čelnikom jednog od njegovih najvećih klijenata. Sud je u tom pogledu ocijenio da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava razlikujući formalna ispitivanja, obuhvaćena osobito člankom 19. stavkom 1. Uredbe br. 1/2003, od onih neformalnih, na koja se ta odredba ne primjenjuje. Naime, Komisijina je obveza bilježiti, u obliku po svojem izboru, svako ispitivanje koje vodi na temelju navedene odredbe s ciljem prikupljanja informacija koje se odnose na predmet njezine istrage. Međutim, Sud je istaknuo da je, s obzirom na to da se Komisija nije u spornoj odluci

^{70/} Odluka Komisije C (2009) 3726 *final* od 13. svibnja 2009. o postupku primjene članka [102. UFEU-a] i članka 54. Sporazuma o EGP-u (predmet COMP/C-3/37.990 — Intel)

^{71/} Presuda Općeg suda od 12. lipnja 2014., *Intel/Komisija* (T-286/09, [EU:T:2014:547](#))

oslonila na informacije prikupljene na sastanku o kojem je riječ, na Intelu bilo da dokaže da bi, u slučaju da je raspolagao odgovarajućim zapisnikom sa spomenutog sastanka, mogao utjecati na ocjene koje se u toj odluci na njega odnose. Sud je zaključio da takav dokaz u predmetnom slučaju nije ponuđen.

Kada je, kao treće i posljednje, riječ o ocjeni zlouporabe, Sud je istaknuo da su se sporna Intelova ponašanja prema poslovnim partnerima – kojima se njegova jedinog ozbiljnog konkurenta željelo isključiti s tržišta – sastojala, s jedne strane, od odobravanja rabata četirima velikim OEM-ima pod uvjetom da od njega kupuju sve ili gotovo sve svoje CPU-ove x86 i, s druge strane, od odobravanja plaćanja OEMima kako bi oni odgodili, otkazali ili ograničili stavljanje na tržište određenih proizvoda opremljenih CPUovima x86 koje proizvodi Intelov konkurent. Opći je sud u pobijanoj presudi smatrao da ocjena prema kojoj rabat za isključivost koji odobrava poduzetnik u vladajućem položaju čini „zlouporabu” ne ovisi o analizi okolnosti predmetnog slučaja kojom bi se utvrdila njegova mogućnost da ograniči tržišno natjecanje jer taj rabat zbog same svoje naravi ima tu mogućnost. Međutim, Sud je utvrdio da je Komisija u spornoj odluci detaljno ispitala okolnosti predmetnog slučaja i po toj osnovi zaključila da bi jednako učinkovit konkurent morao, zbog tih rabata, primjenjivati cijene koje ne bi bile održive. Na taj je način, prema mišljenju Suda, test AEC (u engleskom jeziku poznat kao „as efficient competitor test”) bio stvarno važan u Komisijinoj ocjeni mogućnosti da predmetna praksa proizvede učinak istiskivanja konkurenata. U tim je okolnostima Sud zaključio da je Opći sud bio dužan ispitati sve Intelove argumente u vezi s primjenom testa AEC, iznesene u svrhu dokazivanja navodnih Komisijinih pogrešaka u okviru tog testa. Sud je stoga ukinuo pobijanu presudu i vratio predmet na ponovno odlučivanje Općem sudu, kako bi on, u svjetlu Intelovih argumenta, razmotrio mogućnost spornih rabata da ograniče tržišno natjecanje.

3. KONCENTRACIJE

U presudi **Austria Asphalt** (C-248/16, [EU:C:2017:643](#)), donesenoj 7. rujna 2017., Sud je ocijenio da članak 3. Uredbe br. 139/2004⁷² treba tumačiti na način da, *kada dođe do promjene kontrole nad postojećim poduzetnikom na način da ranije isključiva kontrola postane zajednička, koncentracija nastaje samo ako zajednički pothvat koji takvom operacijom nastane trajno obavlja sve funkcije samostalnog gospodarskog subjekta.*

Glavni se postupak odnosio na tvornicu asfalta koja je bila u cijelosti u vlasništvu grupe građevinskih poduzeća i čija se aktivnost ograničavala na opskrbu društva majke. Ta tvornica stoga nije imala nikakvu važnu ulogu na tržištu. Do spora je doveo prijedlog koncentracije dvaju građevinskih poduzeća, od kojih je jedno bilo vlasnik spomenute tvornice asfalta. Prema navedenom prijedlogu, kontrola nad potonjom trebala je biti podijeljena između dvaju poduzeća obuhvaćenih koncentracijom, a njezina proizvodnja uglavnom njima namijenjena.

Na upit pod kojim se uvjetima provodi koncentracija u slučaju promjene kontrole nad postojećim poduzetnikom, u smislu članka 3. stavka 1. točke (b) i članka 3. stavka 4. Uredbe br. 139/2004, Sud je najprije podsjetio na to da je cilj spomenute uredbe osigurati da proces reorganizacije poduzeća ne izazove trajne štete za tržišno natjecanje. Pojam „koncentracija” stoga valja definirati tako da obuhvaća djelovanja koja uzrokuju trajne promjene u kontroli predmetnih poduzetnika, a time i u strukturi odnosnog tržišta. Konkretno, članak 3. stavak 1. točka (b) te uredbe kao konstitutivni element pojma koncentracije ne uzima stvaranje poduzetnika, nego izmjenu kontrole nad njim.

^{72/} Uredba Vijeća (EZ) br. 139/2004 od 20. siječnja 2004. o kontroli koncentracija između poduzetnika (Uredba EZ o koncentracijama) (SL 2004., L 24, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 5., str. 73.)

Sud je stoga pojasnio da članak 3. stavak 4. te uredbe obuhvaća zajedničke pothvate samo ako njihovo stvaranje proizvodi trajan učinak na strukturu tržišta a da pri tome nije važno je li taj poduzetnik koji se po novom zajednički kontrolira postojao prije predmetne operacije.

U tom pogledu Sud je podsjetio da se Uredba br. 139/2004, u skladu sa svojim člankom 21. stavkom 1., primjenjuje samo na koncentracije definirane u njezinu članku 3., na koje se Uredba br. 1/2003⁷³ načelno ne primjenjuje. Suprotno tomu, prema mišljenju Suda, Uredba br. 1/2003 i dalje ostaje primjenjiva na ponašanja poduzetnika koja, ne predstavljajući koncentraciju u smislu Uredbe br. 139/2004, ipak mogu dovesti do koordinacije među poduzetnicima suprotne članku 101. UFEU-a i koja su zbog toga podvrgnuta kontroli Komisije ili nacionalnih tijela za tržišno natjecanje. Sud je stoga presudio da tumačenje članka 3. Uredbe br. 139/2004 prema kojem promjena kontrole nad pothvatom koja od isključive postaje zajednička potpada pod pojam koncentracije, čak i kada taj zajednički pothvat trajno ne obavlja sve funkcije samostalnog gospodarskog subjekta, nije sukladno članku 21. stavku 1. navedene uredbe.

4. POSTUPAK PRIMJENE PRAVILA O TRŽIŠNOM NATJECANJU

Dana 14. ožujka 2017. u presudi velikog vijeća **Evonik Degussa/Komisija** (C-162/15 P, [EU:C:2017:205](#)) Sud se izjašnjavao o opsegu zaštite koju valja pružiti informacijama koje potječu iz izjave dane radi ostvarivanja pogodnosti iz pokajničkog programa, a prilikom objave Komisijinih odluka o primjeni članka 101. UFEU-a. Spor se odnosio na odluku te institucije⁷⁴ kojom je službenik za usmene rasprave u postupcima tržišnog natjecanja odbio zahtjev za povjerljivo postupanje s informacijama koje je žalitelj dao u okviru suradnje na temelju Obavijesti o primjeni pokajničkog programa iz 2002.⁷⁵ Te informacije nalazile su se u proširenoj verziji odluke kojom je utvrđeno postojanje povrede pravila o tržišnom natjecanju i koja je bila namijenjena objavi na internetskoj stranici Glavne uprave za tržišno natjecanje⁷⁶. Službenik za usmene rasprave u spornoj odluci zaključio je, među ostalim, da nije nadležan odlučivati o žaliteljevu argumentu prema kojem bi objava spomenutih informacija dovela do neopravdane razlike u postupanju u odnosu na druge sudionike u povredi, čime bi se povrijedila načela zaštite legitimnih očekivanja i jednakog postupanja. Sud je, postupajući po žalbi, ukinuo presudu Općeg suda kojom je prethodno odbijena tužba⁷⁷, s obrazloženjem da je potonji počinio pogrešku koja se tiče prava kada je ocijenio da se službenik za usmene rasprave pravilno proglasio nenadležnim.

^{73/} Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101.] i [102. UFEU-a] (SL 2003., L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165. i ispravak SL 2016., L 173, str. 108.)

^{74/} Odluka Komisije C(2012) 3534 *final* od 24. svibnja 2012. o odbijanju zahtjeva za povjerljivo postupanje koji je podnijelo društvo Evonik Degussa (predmet COMP/38.620 – vodikov peroksid i perborat) (SL 2015., C 198, str. 24.)

^{75/} Obavijest Komisije o oslobađanju od kazni i smanjenju kazni u slučajevima kartela (SL 2002., C 45, str. 3.), koja je bila na snazi u vrijeme nastanka činjenica.

^{76/} Odluka C(2006) 1799 *final* o postupku primjene članka 81. [UEZ-a] i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet COMP/F/C.38.620 – vodikov peroksid i perborat) (SL 2006., L 353, str. 54.)

^{77/} Presuda Općeg suda od 28. siječnja 2015., **Evonik Degussa/Komisija** (T-341/12, [EU:T:2015:51](#))

Sud je podsjetio na to da je cilj članka 8. Odluke 2011/695⁷⁸ zaštititi u okviru prava Unije informacije do kojih je Komisija došla u postupcima primjene pravila o tržišnom natjecanju. Dok iz članka 8. stavka 2. Odluke 2011/695 proizlazi da službenik za usmene rasprave može ocijeniti da se informacije mogu objaviti pod uvjetom da doista nije riječ o poslovnoj tajni ili drugoj povjerljivoj informaciji, odnosno zato što prevladava argument za njihovu objavu, razlozi na koje se zainteresirana osoba može pozvati kako bi se usprotivila namjeravanoj objavi nisu ograničeni. Dakle, zaštitu koju predviđa članak 8. treba razumjeti tako da se odnosi na bilo koji razlog koji proizlazi iz pravila ili načela prava Unije, a kojim bi se mogla opravdati zaštita povjerljivosti predmetnih informacija. Sud je istaknuo da bi doseg članka 8. stavka 2. Odluke 2011/695 bio znatno sužen ako bi se ta odredba tumačila na način da je njome službeniku za usmene rasprave dopušteno uzeti u obzir samo pravila čiji je cilj posebno zaštititi od otkrivanja javnosti informacije poput onih sadržanih u Uredbi br. 45/2001 o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka u institucijama⁷⁹ ili u Uredbi br. 1049/2001 o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije⁸⁰.

Sud je potom u pogledu merituma predmeta odbio argumente iznesene u prilog žalbi. On je najprije podsjetio na to da informacije koje su bile tajne ili povjerljive, ali koje su stare pet godina ili više, zbog proteka vremena načelno treba smatrati povijesnim te da stoga prestaju biti tajne ili povjerljive. Sud je pojasnio da ti razlozi, koji za posljedicu imaju oborivu predmnjevu, vrijede i u kontekstu zahtjevâ za povjerljivo postupanje u odnosu na intervenijente u postupcima pred sudovima Unije i u kontekstu zahtjevâ, poput onog u ovom predmetu, za povjerljivost prilikom Komisijine objave odluke kojom se utvrđuje povreda prava tržišnog natjecanja.

Kada je riječ o žaliteljevu pitanju treba li, bez obzira na neprimjenjivost Uredbe br. 1049/2001 u predmetnom slučaju, na objavu odluka o povredama članka 101. i članka 102. UFEU-a primijeniti sudsku praksu koja se razvila na temelju navedene uredbe, a kojom je Sud priznao postojanje opće predmnjeve kojom se može opravdati odbijanje objave dokumenata iz spisa o primjeni članka 101. UFEU-a, Sud je dao negativan odgovor. On se u tom smislu oslonio na važne razlike između sustava pristupa trećih osoba Komisijinu spisu (predviđenog u Uredbi br. 1049/2001) i sustava objavljivanja odluka o povredama uz poštovanje poslovne tajne (predviđenog u Uredbi br. 1/2003). Objava verzije odluke kojom se utvrđuje povreda članka 101. UFEU-a koja nije klasificirana oznakom tajnosti trebala bi, među ostalim, poslužiti žrtvama povreda kao temelj za tužbe radi naknade štete. Međutim, interese o kojima je riječ treba uravnotežiti sa zaštitom prava koje pravo Unije dodjeljuje, među ostalim, predmetnim poduzetnicima, kao što je pravo na zaštitu profesionalne ili poslovne tajne.

Nadalje, Sud je ocijenio da spomenuta objava ne ugrožava zaštitu koju žalitelj može zahtijevati na temelju Obavijesti o primjeni pokajničkog programa iz 2002. jer se ta zaštita može odnositi samo na određivanje novčane kazne i postupanje s dokumentima i izjavama na koje se konkretno odnosi ta obavijest. Naime, jedina zaštita koju može zahtijevati poduzetnik koji je surađivao s Komisijom u okviru postupka primjene članka 101. UFEU-a ona je koja se odnosi, s jedne strane, na oslobađanje od novčane kazne ili njezino smanjenje u zamjenu za dostavu Komisiji dokaza o navodnoj povredi sa znatnom dodanom vrijednošću u odnosu na dokaze koje ona već posjeduje i, s druge strane, na Komisijino neotkrivanje dokumenata i pisanih izjava koje je primila u skladu s Obavijesti o primjeni pokajničkog programa.

78/ Odluka predsjednika Europske komisije 2011/695/EU od 13. listopada 2011. o funkciji i opisu posla službenika za usmene rasprave u određenim postupcima tržišnog natjecanja (SL 2011., L 275, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 295.)

79/ Uredba (EZ) br. 45/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. prosinca 2000. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka u institucijama i tijelima Zajednice i o slobodnom kretanju takvih podataka (SL 2001., L 8, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 34., str. 6.)

80/ Uredba (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije (SL 2001., L 145, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 16., str. 70.)

5. DRŽAVNE POTPORE

U području državnih potpora valja istaknuti tri presude. Prva se odnosi na Komisijin nadzor zatečene državne potpore koja se može naknadno ocijeniti nezakonitom. Druga se tiče pitanja treba li izuzeća od poreza koja država odobrava vjerskoj zajednici smatrati državnom potporom koja je zabranjena člankom 107. stavkom 1. UFEU-a. Treća presuda odnosi se na pitanje može li se opozvati državna potpora dodijeljena poduzetniku koji se dobrovoljno podvrgnuo nacionalnom stečajnom postupku.

U presudi **Komisija/Italija** (C-467/15 P, [EU:C:2017:799](#)), donesenoj 25. listopada 2017., Sud je ukinuo presudu Općeg suda⁸¹ u kojoj je bilo riječ o mogućnosti da Komisija novom i prema potrebi nezakonitom potporom proglasi ne samo izmjenu zatečene potpore nego i cijelu zatečenu potporu na koju se ta izmjena odnosi. Povod tom predmetu bila je Odluka Vijeća 2003/530⁸² kojom je, s jedne strane, Italiji odobreno da umjesto svojih proizvođača mlijeka plati Uniji pristojbu za prekoračenje nacionalnih kvota za mlijeko u razdoblju od 1995. do 2001. godine i kojom je, s druge strane, predmetnim proizvođačima dopušteno da spomenutoj državi članici vrate dug uz beskamatnu odgodu plaćanja. Dodjela te potpore (u daljnjem tekstu: zatečena potpora) bila je, među ostalim, podvrgnuta petnaestogodišnjem ograničenju postupnog plaćanja. Budući da je Italija, nakon mnogih drugih izmjena, odobrila odgodu plaćanja spomenute potpore u 2010. i 2011., došlo je do prekoračenja navedene petnaestogodišnje granice. Komisija je stoga donijela spornu odluku u kojoj je utvrdila da je Italija više puta uzastopno mijenjala sustav zatečene potpore, povređujući time jedan od uvjeta za njezino odobravanje, te je kao novu i, prema tome, nezakonitu potporu (mjeru koja Komisiji nije priopćena) proglasila ne samo odgodu plaćanja promatranu zasebno nego i cjelokupan sustav postupnog plaćanja prethodno postojećih dugovanja⁸³. Spomenuta je institucija stoga naložila neposredan povrat iznosa odobrenih proizvođačima koji su se koristili odgodom plaćanja, uvećan za kamate. Italija je tu odluku pobijala pred Općim sudom, koji je djelomično poništio spornu odluku. Komisija se potom žalila, osporavajući tumačenje pojma „nova potpora” iz članka 1. točke (c) Uredbe br. 659/1999⁸⁴ što ga je dao Opći sud.

S tim u vezi Sud je, suprotno onomu što je zaključio Opći sud, ocijenio da pojam „nova potpora” može obuhvaćati ne samo izmjenu zatečene potpore nego i samu potporu na koju se ta izmjena odnosi. Na taj način, prema mišljenju Suda, zatečena potpora koja je izmijenjena kršenjem uvjeta spojivosti više se ne može smatrati odobrenom i prema tome u potpunosti gubi svojstvo takve potpore. Prema tome, Komisija nije dužna dokazivati da izmjena utječe na samu bit prethodno postojeće potpore. Sud smatra da se tim tumačenjem u najvećoj mogućoj mjeri osigurava učinkovitost sustava nadzora državnih potpora u Uniji, promicanjem toga da dotična država članica poštuje uvjete za odobrenje sustava potpora. Naime, u slučaju da izmijeni postojeći sustav potpora kršenjem jednog od uvjeta za njegovo odobrenje, ta država članica nema nikakvo jamstvo da navedena izmjena neće utjecati na sustav odobrenih potpora i da će se moći zadržati prednosti koje su na tom temelju dodijeljene.

^{81/} Presuda Općeg suda od 24. lipnja 2015., *Italija/Komisija* (T-527/13, [EU:T:2015:429](#))

^{82/} Odluka Vijeća 2003/530/EZ o spojivosti potpore koju Talijanska Republika namjerava dodijeliti svojim proizvođačima mlijeka sa zajedničkim tržištem (SL 2003., L 184, str. 15.)

^{83/} Odluka Komisije 2013/665/EU od 17. srpnja 2013. o državnoj potpori SA.33726 (11/C) [ex SA.33726 (11/NN)] – koju je dodijelila Italija (odgoda plaćanja pristojbe na mlijeko u Italiji) (priopćeno pod brojem dokumenta C(2013) 4046) (SL 2013., L 309, str. 40.)

^{84/} Uredba Vijeća (EZ) br. 659/1999 od 22. ožujka 1999. o utvrđivanju detaljnih pravila primjene članka [108. UFEU-a] (SL 1999., L 83, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 16.)

Sud je stoga u predmetnom slučaju zaključio da zakonodavna izmjena kojom se odgađa plaćanje nije samo formalne ili administrativne prirode niti je riječ o povećanju početnog proračuna sustava potpora u smislu članka 4. stavka 1. Uredbe br. 794/2004⁸⁵.

U predmetu u kojem je 27. lipnja 2017. donesena presuda **Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania** (C-74/16, [EU:C:2017:496](#)) veliko vijeće Suda bilo je pozvano očitovati se o pitanju *može li izuzeće od poreza što ga je država članica odobrila vjerskoj zajednici predstavljati državnu potporu zabranjenu člankom 107. stavkom 1. UFEU-a*. To je pitanje upućeno u kontekstu različitih izuzeća od poreza odobrenih španjolskoj Katoličkoj crkvi na temelju sporazuma što su ga 1979. sklopile Sveta Stolica i Španjolska prije pristupanja potonje Uniji. U glavnom postupku vjerska zajednica pozvala se na taj sporazum kako bi ishodila povrat općinskog poreza koji je platila za obavljanje radova na crkvenoj školi smještenoj blizu Madrida. Prostor o kojem je riječ korišten je ne samo za pružanje osnovnog i srednjeg obrazovanja u skladu s državnim propisima, koje je jednakovrijedno onom javnih škola i koje se u cijelosti financira iz državnog proračuna, nego i za druge školske aktivnosti za koje se naplaćuje upisnina. Porezna uprava odbila je zahtjev za povrat poreza s obrazloženjem da se izuzeće od poreza koje predviđa nacionalni zakon kada je riječ o radovima ne primjenjuje na aktivnost koja nema vjersku svrhu.

Odlučujući o tužbi dotične crkvene zajednice, sud koji je uputio zahtjev upitao je Sud treba li takvo izuzeće od poreza smatrati državnom potporom koju zabranjuje pravo Unije. Sud je na to pitanje odgovorio tako da mjera spomenute naravi može biti obuhvaćena zabranom iz članka 107. stavka 1. UFEU-a ako su aktivnosti o kojima je riječ gospodarske prirode, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.

Sud je najprije ocijenio kako se čini da obrazovne djelatnosti crkvene zajednice koje ne subvencionira španjolska država imaju gospodarsku narav i da stoga mogu biti obuhvaćene člankom 107. stavkom 1. UFEU-a, s obzirom na to da se financiraju uglavnom privatnim financijskim doprinosima. On je usto naglasio kako se čini da sporno izuzeće ispunjava dva od četiriju uvjeta za proglašavanje državne potpore nezakonitom – jer crkvenoj zajednici koja upravlja školom daje *selektivnu gospodarsku prednost te ima za posljedicu smanjenje prihoda općine i, prema tome, upotrebu državnih sredstava*. Kada je riječ o preostalim dvama uvjetima, Sud je ocijenio da sporno izuzeće može učiniti pružanje obrazovnih usluga crkvene zajednice privlačnijim od pružanja usluga ostalih ustanova jednako aktivnih na tom tržištu i da stoga može prijetiti da će narušiti tržišno natjecanje. Suprotno tomu, Sud je naglasio da na temelju članka 2. Uredbe br. 1998/2006⁸⁶ potpore koje ne premašuju 200 000 eura tijekom razdoblja od tri godine ne mogu utjecati na trgovinu među državama članicama i narušiti ili prijetiti da će narušiti tržišno natjecanje, pa su isključene iz pojma „državna potpora”. Međutim, Sud je odlučio da je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri je li taj prag u predmetnom slučaju dosegnut.

Što se, naposljetku, tiče sporazuma između Španjolske i Svete Stolice, Sud je napomenuo da, iako je on prethodio pristupanju te države članice Uniji, sporno izuzeće od poreza, koje je u nacionalni pravni poredak uvedeno odlukom iz 2001., ne treba, ako se pokaže potreba, smatrati zatečenom, nego novom državnom potporom.

^{85/} Uredba Komisije (EZ) br. 794/2004 od 21. travnja 2004. o provedbi Uredbe (EZ) br. 659/1999 (SL 2004., L 140, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 2., str. 9.)

^{86/} Uredba Komisije (EZ) br. 1998/2006 od 15. prosinca 2006. o primjeni članaka [107. i 108. UFEU-a] na *de minimis* potpore (SL 2006., L 379, str. 5.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 197.)

U presudi **Nerea** (C-245/16, [EU:C:2017:521](#)), donesenoj 6. srpnja 2017., Sud se izjašnjavao o dosegu pojma „cjelokupni stečajni postupak” iz članka 1. stavka 7. točke (c) Uredbe br. 800/2008 (Uredba o općem skupnom izuzeću)⁸⁷ te o pitanju *smije li poduzetnik koji se dobrovoljno podvrgnuo nacionalnom stečajnom postupku primiti potporu koja mu je prethodno dodijeljena na temelju te odredbe*. Društvo Nerea, tužitelj u glavnom postupku, korisnik je državne potpore dodijeljene u okviru operativnog programa za regiju Marke (Italija). Nakon zahtjeva spomenutog društva da ga se podvrgne postupku nagodbe s vjerovnicima s ciljem nastavka njegova poslovanja, regija Marke povukla je spornu potporu s obrazloženjem da na temelju članka 1. stavka 7. točke (c) Uredbe br. 800/2008 poduzetnik koji je podvrgnut takvom postupku čini poduzetnika u teškoćama koji ne smije primiti potporu. Odlučujući o tužbi društva Nerea podnesenoj protiv te odluke, sud koji je uputio zahtjev postavio je Sudu dva prethodna pitanja.

U okviru prvog pitanja Sud je bio pozvan izjasniti se o dosegu pojma „podvrgavanje cjelokupnom stečajnom postupku”. On je ocijenio da ni članak 1. stavak 7. točka (c) Uredbe br. 800/2008 ni bilo koja druga njezina odredba ne utvrđuje razliku između cjelokupnih stečajnih postupaka koji postoje u različitim nacionalnim pravnim porecima ovisno o tome pokreću li ih upravna i sudska tijela država članica ili se oni, kao u predmetnom slučaju, pokreću na poduzetnikov zahtjev. Prema tome, Sud smatra da spomenuti pojam uključuje ne samo postupke koje su upravna ili sudska tijela pokrenula po službenoj dužnosti nego i postupke pokrenute na zahtjev dotičnog poduzetnika.

Kada je riječ o drugom pitanju, koje se odnosi na posljedice podvrgavanja društva Nerea cjelokupnom stečajnom postupku nakon dodjeljivanja sporne potpore, Sud je istaknuo da potpore treba smatrati dodijeljenima u trenutku kada je pravo njihova primanja preneseno na korisnika i da u tom trenutku valja ocjenjivati njegovo pravo na dodjelu potpore. Nadalje, članak 1. stavak 7. točka (c) Uredbe br. 800/2008 ne nameće nadležnim tijelima država članica obvezu da provode samostalno ispitivanje konkretne situacije poduzetnika kako bi utvrdila da je on u poteškoćama. Tako je činjenica da poduzetnik ispunjava kriterije za pokretanje cjelokupnog stečajnog postupka u skladu s nacionalnim pravom dovoljna da onemogući dodjelu državne potpore primjenom te uredbe ili, ako je ona već dodijeljena, da se utvrdi da ona ne može biti dodijeljena primjenom navedene uredbe, pod uvjetom da su ti kriteriji bili ispunjeni na datum dodjeljivanja te potpore. Suprotno tomu, potpora dodijeljena poduzetniku u skladu s Uredbom br. 800/2008, a osobito u skladu s njezinim člankom 1. stavkom 6., ne može se opozvati samo zato što je taj poduzetnik podvrgnut cjelokupnom stečajnom postupku nakon datuma na koji mu je ona bila dodijeljena.

XII. POREZNE ODREDBE

U području oporezivanja valja istaknuti pet presuda. Prva se tiče valjanosti pojedinih odredaba Direktive 2006/112⁸⁸. Druga se odnosi na pitanje mogu li nacionalni sudovi nadzirati zakonitost zahtjeva za pružanje poreznih informacija što ga je podnijela druga država članica na temelju Direktive 2011/16⁸⁹. Treća presuda tiče se uvjeta za nastanak

^{87/} Uredba Komisije (EZ) br. 800/2008 od 6. kolovoza 2008. o ocjenjivanju određenih kategorija potpora sukladnim sa zajedničkim tržištem u primjeni članaka [107. i 108. UFEU-a] (Uredba o općem skupnom izuzeću) (SL 2008., L 214, str. 3.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 159.)

^{88/} Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (SL 2006., L 347, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 120.), kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2009/47/EZ od 5. svibnja 2009. o izmjeni Direktive 2006/112/EZ o sniženim stopama poreza na dodanu vrijednost (SL 2009., L 116, str. 18.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 286.)

^{89/} Direktiva Vijeća 2011/16/EU od 15. veljače 2011. o administrativnoj suradnji u području oporezivanja i stavljanju izvan snage Direktive 77/799/EEZ (SL 2011., L 64, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 363.)

obveze obračunavanja trošarina u smislu članka 9. Direktive 2008/118⁹⁰. Četvrta se odnosi na doseg načela poštovanja prava obrane u okviru nacionalnih upravnih postupaka nadzora i utvrđivanja osnovice PDV-a. Naposljetku, peta presuda tiče se načela zabrane poreznih zlouporaba.

U presudi **RPO** (C-390/15, [EU:C:2017:174](#)), o kojoj je već bilo riječi⁹¹, Sud je, sastavljen u velikom vijeću, potvrdio valjanost odredaba Direktive 2006/112 prema kojima se na isporuku digitalnih knjiga elektroničkim putem ne primjenjuje snižena stopa PDV-a, dok države članice tu stopu mogu primijeniti na isporuku digitalnih knjiga na fizičkim nosačima. U tom pogledu sud koji je uputio zahtjev istaknuo je, među ostalim, pitanje povređuje li se tim isključenjem načelo jednakog postupanja iz članka 20. Povelje.

Nakon što je potvrdio da se spomenutim odredbama Direktive uvodi različito postupanje u dvjema situacijama koje su usporedive s obzirom na cilj koji se želi postići, što je u predmetnom slučaju poticanje čitanja, Sud je ispitao može li se ta razlika u postupanju opravdati. Budući da je to opravdanje moguće kada se razlika u postupanju odnosi na zakonski dopušten cilj i kada je proporcionalna tom cilju, Sud je najprije istaknuo da je isključenje primjene snižene stope PDV-a na elektroničke publikacije sastavni dio posebnog sustava PDV-a za elektroničku trgovinu, čiji je cilj podvrgnuti usluge isporučene elektroničkim putem jasnim, jednostavnim i ujednačenim pravilima kako bi se poreznim obveznicima i nacionalnim poreznim tijelima olakšalo upravljanje tim porezom. Naglašavajući široku diskrecijsku ovlast kojom raspolaže Unijin zakonodavac prilikom donošenja poreznih mjera, Sud je potvrdio zakonsku dopuštenost tog cilja i prikladnost pobijane mjere za njegovo postizanje. Budući da su ispunjeni i ostali zahtjevi povezani s uvjetom proporcionalnosti, Sud je potvrdio da su sporne odredbe Direktive 2006/112 sukladne načelu jednakog postupanja, navedenom u članku 20. Povelje.

U presudi **Berlioz Investment Fund** (C-682/15, [EU:C:2017:373](#)), koju je 16. svibnja 2017. donijelo veliko vijeće, Sud je razmatrao pitanje *moгу li sudovi države članice nadzirati zakonitost zahtjeva za pružanje poreznih informacija koje je uputila druga država članica na temelju Direktive 2011/16*. To pitanje pojavilo se u okviru spora kojem je povod bilo odbijanje luksemburškog društva da u potpunosti provede odluku luksemburških tijela kojom mu je naloženo pružanje određenih informacija, a što je na temelju spomenute direktive zatražila francuska administracija. Taj zahtjev za pružanje informacija odnosio se, konkretno, na dividende koje je isplatilo francusko društvo kći te je podnesen kako bi se razjasnilo jesu li ispunjeni uvjeti propisani francuskim pravom za izuzimanje tih dividendi od plaćanja poreza po odbitku. Budući da je luksemburško društvo odbilo dostaviti dio zatraženih informacija, s obrazloženjem da one ne mogu biti značajne, izrečena mu je novčana kazna. Odlučujući o tužbi protiv odluke o izricanju sankcije, sud koji je uputio zahtjev upitao je, među ostalim, Sud može li provjeriti osnovanost naloga luksemburških tijela i, prema tome, zahtjeva za pružanje informacija na kojem se on temelji.

Sud je najprije utvrdio da se Povelja primjenjuje na predmetni slučaj, s obzirom na to da se izricanje novčane kazne luksemburškom društvu može smatrati provođenjem Direktive 2011/16. Nadalje, nakon što je potvrdio da luksemburško društvo ima pravo na djelotvoran pravni lijek, u smislu članka 47. Povelje, protiv administrativne kazne koja mu je izrečena, Sud je pojasnio da ta odredba zahtijeva da nacionalni sud koji odlučuje o spomenutom pravnom lijeku protiv novčane kazne izrečene zbog nepoštovanja naloga za dostavu informacija u okviru razmjene između nacionalnih poreznih uprava na temelju Direktive 2011/16 mora moći ispitati zakonitost tog naloga. Budući da se na temelju navedene direktive smiju zahtijevati samo informacije koje mogu biti značajne s obzirom na porezno zakonodavstvo države članice podnositeljice zahtjeva, Sud smatra da taj detalj predstavlja uvjet zakonitosti naloga upućenog dotičnoj osobi kako bi se dobile zatražene informacije i uvjet izricanja mjere zbog njegova nepoštovanja tog naloga. Međutim, Sud je u tom pogledu pojasnio da se sudski nadzor zakonitosti

^{90/} Direktiva Vijeća 2008/118/EZ od 16. prosinca 2008. o općim aranžmanima za trošarine i o stavljanju izvan snage Direktive 92/12/EEZ (SL 2009., L 9, str. 12.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 2., str. 174.)

^{91/} Ta je presuda prikazana i u dijelu III. „Institucionalni ustroj“.

naloga ograničava na provjeru temelji li se on na dovoljno obrazloženom zahtjevu tijela koje ga je podnijelo u pogledu informacija koje se ne čine takvima da očitno ni na koji način ne mogu biti značajne. Taj nadzor podrazumijeva mogućnost suda da pristupi zahtjevu za pružanje informacija i, ako je potrebno, bilo kojem drugom podatku koji je dostavilo tijelo podnositelj. Suprotno tomu, budući da se tajnost zahtjeva za informacije može istaknuti protiv dotične osobe, ona raspolaže isključivo pravom na pristup temeljnim podacima sadržanima u zahtjevu, a kako bi se njezin slučaj pravično ispitao.

Dana 29. lipnja 2017. Sud je donio presudu **Komisija/Portugal** (C-126/15, [EU:C:2017:504](#)), u kojoj se izjašnjavao o uvjetima za nastanak obveze obračunavanja trošarina, u smislu članka 9. prvog stavka Direktive 2008/118 o općim aranžmanima za trošarine, tumačenog s obzirom na načelo proporcionalnosti. U tom predmetu Sudu je podnesena tužba zbog povrede obveze u kojoj je zatraženo da se utvrdi da je Portugalska Republika povrijedila obveze koje ima na temelju spomenute direktive i načela proporcionalnosti time što je zabranila stavljanje na tržište i prodaju javnosti kutija cigareta nakon kraja trećeg mjeseca godine koja slijedi onu naznačenu na nalijepljenoj markici.

Nakon što je, kao prvo, podsjetio da je cilj Direktive 2008/118 borba protiv prijevare, porezne utaje i mogućih zlouporaba, Sud je istaknuo da je puštanje u potrošnju prekomjernih količina kutija cigareta na kraju godine, u iščekivanju budućeg povećanja trošarine, oblik zlouporabe koji države članice imaju pravo spriječiti prikladnim mjerama. On je dodao da, s obzirom na to da članak 9. prvi stavak Direktive upućuje – u pogledu utvrđivanja uvjeta za obračunavanje trošarine i njezine stope – na nacionalno pravo, države članice nužno mogu donositi mjere poput onih u predmetnom slučaju.

Međutim, s druge strane, Sud je također podsjetio da države članice u provedbi ovlasti koje su im povjerene pravom Unije moraju poštovati načelo proporcionalnosti. To načelo zahtijeva od država članica da se posluže sredstvima koja, dopuštajući učinkovito ostvarivanje cilja unutarnjeg prava, ne smiju prekoračivati ono što je nužno za njegovo postizanje i što je manje moguće štete ciljevima i načelima koja uspostavlja predmetno zakonodavstvo Unije. U tom pogledu Sud je ocijenio da je zabrana stavljanja na tržište i prodaje cigareta u glavnom postupku bila prikladna za ostvarenje legitimnih ciljeva borbe protiv porezne prijevare i utaje i zaštite javnog zdravlja. Međutim, budući da se spomenuta zabrana primjenjivala u svim slučajevima, čak i onda kad se stopa trošarine smanjivala ili ostajala nepromijenjena, Sud je presudio da se ne pokazuje nužnom za postizanje tih ciljeva jer bi se oni mogli ostvariti na manje ograničavajući, ali jednako prikladan način kad bi se ta mjera primjenjivala samo u slučaju povećanja stope trošarina na cigarete. Sud je stoga zaključio da je Portugalska Republika spornim mjerama povrijedila obveze koje ima na temelju članka 9. prvog stavka Direktive 2008/118 i načela proporcionalnosti.

U presudi **Ispas** (C-298/16, [EU:C:2017:843](#)), donesenoj 9. studenoga 2017., Sud je precizirao doseg općeg načela prava Unije koje se odnosi na poštovanje prava obrane u nacionalnim upravnim postupcima nadzora i utvrđivanja osnovice PDVa. U predmetnom slučaju nad tužiteljima je proveden porezni nadzor nakon kojega su im dostavljena porezna rješenja s nalogom da plate dodatni iznos PDVa. Tužitelji su se pred sudom koji je uputio zahtjev pozvali na ništavost tih rješenja jer nisu poštovana njihova prava obrane. Oni su smatrali, među ostalim, da im je porezna uprava trebala po službenoj dužnosti dati pristup svim relevantnim informacijama na temelju kojih je donijela izvješće o poreznom nadzoru i izdala dva porezna rješenja, kako bi ih oni nakon toga mogli pobijati.

U tom pogledu Sud je najprije podsjetio da je poštovanje prava obrane opće načelo prava Unije na temelju kojeg se adresatima odluka koje bitno utječu na njihove interese mora omogućiti da na učinkovit način priopće svoja stajališta u vezi s elementima na kojima upravna tijela namjeravaju utemeljiti svoju odluku. Ta je obveza na nacionalnim upravnim tijelima kada donose odluke koje ulaze u područje primjene prava Unije. Sud smatra da je to osobito slučaj kada država članica porezne obveznike podvrgava postupku poreznog nadzora kako bi postupila u skladu s obvezom proizišlom iz prava Unije da poduzme sve potrebne zakonodavne i upravne mjere kojima se mogu osigurati cjelovita naplata PDVa koji se duguje na njezinu području i borba protiv utaje.

Sud je stoga ocijenio da opće načelo prava Unije koje se odnosi na poštovanje pravâ obrane treba tumačiti na način da se u upravnim postupcima nadzora i utvrđivanja osnovice PDV-a pojedincu mora omogućiti – na njegov zahtjev, a ne po službenoj dužnosti – dostava informacija i dokumenata koji se nalaze u upravnom spisu i koje je javno tijelo uzelo u obzir u svrhu donošenja svoje odluke, osim ako ciljevi u općem interesu opravdavaju ograničavanje pristupa navedenim informacijama i dokumentima. Naime, to opće načelo nije apsolutno pravo, nego može biti ograničeno, pod uvjetom da ograničenja doista odgovaraju ciljevima od općeg interesa koji se žele postići predmetnom mjerom i ne uključuju – u odnosu na cilj koji se želi postići – neproporcionalno i neprihvatljivo miješanje kojim se krši sama bit zajamčenih prava. S tim u vezi, Sud je pojasnio da u postupku poreznog nadzora i utvrđivanja osnovice PDV-a svrha takvih ograničenja osobito može biti zaštita zahtjeva povjerljivosti ili poslovne tajne, kojima bi pristup određenim informacijama i dokumentima mogao naštetiti.

U presudi **Cussens i dr.** (C-251/16, [EU:C:2017:881](#)), donesenoj 22. studenoga 2017., Sud se izjašnjavao o dosegu načela zabrane poreznih zlouporaba, osobito u području PDV-a. Žalitelji u glavnom predmetu izgradili su više kuća za odmor namijenjenih prodaji koje su dali u najam s njima povezanom društvu na razdoblje dulje od 20 godina. Istodobno su s njim sklopili ugovor koji je predviđao da im se spomenute kuće daju natrag u najam na razdoblje od dvije godine. Budući da su ta dva ugovora o najmu prestala mjesec dana kasnije jer su ih stranke sporazumno raskinule, žalitelji su prodali kuće trećim osobama. U skladu s nacionalnim zakonodavstvom, na te prodaje nije naplaćen nikakav PDV jer je tom porezu prethodno podvrgnut dugoročni ugovor o najmu. Međutim, smatrajući da je kod spomenutog ugovora bila riječ o zlouporabi, porezna uprava zatražila je plaćanje dodatnog PDV-a po osnovi prodaje. Odlučujući u tom predmetu, sud koji je uputio zahtjev utvrdio je da u nacionalnom pravu ne postoje pravila koja bi poreznu upravu obvezala na zanemarivanje radnji koje čine zlouporabu. On je stoga odlučio uputiti više prethodnih pitanja Sudu kako bi se, među ostalim, utvrdilo nameće li načelo zabrane zlouporaba, predviđeno u pravu Unije, kako je potvrđeno u presudi Halifax i dr.⁹², rješenje koje je u predmetnom slučaju prihvatila porezna uprava.

U tom pogledu Sud je najprije utvrdio da načelo zabrane zlouporaba, kako se nakon presude Halifax i dr. primjenjuje u sudskoj praksi u području PDVa, nije pravilo utvrđeno direktivom, nego je utemeljeno u sudskoj praksi. To načelo – koje je, prema mišljenju Suda, opće naravi kakva je svojstvena općim načelima prava Unije – može se istaknuti protiv poreznog obveznika kako bi mu se odbilo pravo na izuzeće od PDVa, čak i u nedostatku odredaba nacionalnog prava koje predviđaju takvo odbijanje. Iako su sporne transakcije izvršene prije donošenja presude Halifax i dr., Sud je potvrdio da se načela pravne sigurnosti i zaštite legitimnih očekivanja ne protive tomu da se u glavnom predmetu primijeni načelo zabrane zlouporaba proizišlo iz navedene presude. Naime, tumačenje koje Sud daje pravu Unije rasvjetljava i pojašnjava značenje i doseg tog prava, onako kako ono treba ili je trebalo biti shvaćeno i primijenjeno nakon njegova stupanja na snagu. Naposljetku, Sud je zaključio da isporuka nekretnina o kojima je riječ može dovesti do ostvarivanja porezne prednosti suprotno cilju Direktive 77/388⁹³, čime je obuhvaćena načelom zabrane zlouporaba, ako vlasnik odnosno najmoprimac nije stvarno upotrebljavao ta dobra prije prodaje trećima, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri u predmetnom slučaju.

92/ Presuda Suda od 21. veljače 2006., **Halifax i dr.** (C-255/02, [EU:C:2006:121](#))

93/ Šesta direktiva Vijeća 77/388/EEZ od 17. svibnja 1977. o usklađivanju zakonodavstava država članica o porezima na promet – Zajednički sustav poreza na dodanu vrijednost: jedinstvena osnovica za određivanje poreza (SL 1977., L 145, str. 1.)

XIII. USKLAĐIVANJE ZAKONODAVSTAVA

1. INTELEKTUALNO I INDUSTRIJSKO VLASNIŠTVO

U području intelektualnog i industrijskog vlasništva valja istaknuti tri presude. Prve dvije tiču se pojma „priopćavanje javnosti” u domeni autorskog prava, dok se treća bavi pitanjem tumačenja takozvane klauzule „o popravku” u području dizajna Zajednice.

U predmetima u kojima su 26. travnja odnosno 14. lipnja 2017. donesene dvije presude **Stichting Brein** (C-527/15, [EU:C:2017:300](#) i C-610/15, [EU:C:2017:456](#)) Sud je bio pozvan, među ostalim, razmotriti pojam „priopćavanje javnosti” u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29⁹⁴.

U tim dvama predmetima sudovima koji su uputili zahtjev obratila se nizozemska zaklada za zaštitu interesa nositelja autorskih prava. U prvom predmetu glavni postupak vodio se između te zaklade i prodavatelja multimedijskog preglednika u koji su prethodno instalirani add-on programi dostupni na internetu koji sadržavaju hiperpoveznice na internetske stranice slobodno dostupne javnosti na kojima su bez pristanka nositelja autorskih prava stavljena na raspolaganje javnosti tim pravima zaštićena djela. U drugom predmetu spor se ticao zahtjeva spomenute zaklade da se pružateljima pristupa internetu naloži onemogućavanje pristupa korisničkom imenu domene i IP adresama internetske platforme za razmjenu datoteka „The Pirate Bay”, koja indeksacijom metapodataka koji se odnose na zaštićena djela i nuđenjem tražilice omogućuje svojim korisnicima da lokaliziraju djela i da ih dijele u okviru mreže ravnopravnih članova (peertopeer).

U dvjema presudama Sud je najprije podsjetio na svoju prethodnu sudsku praksu⁹⁵ prema kojoj je glavni cilj Direktive 2001/29 uspostava višeg stupnja zaštite autora, koja im omogućava da ishode odgovarajuću naknadu za korištenje svojih djela, osobito kada je riječ o njihovu priopćavanju javnosti. Iz toga proizlazi da pojam „priopćavanje javnosti” treba široko tumačiti i da on podrazumijeva pojedinačnu ocjenu. Nadalje, iz članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29 proizlazi da pojam „priopćavanje javnosti” ujedinjuje dva kumulativna elementa, točnije „radnju priopćavanja” djela i njegovo priopćavanje „javnosti”.

Na taj način, prema mišljenju Suda, kako bi se ocijenilo „priopćava” li korisnik djelo „javnosti” u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29, važno je imati na umu više međusobno dopunjujućih kriterija koji nisu samostalni ni neovisni jedan o drugomu. Među tim je kriterijima prije svega nezaobilazna uloga korisnika i namjernost njegove intervencije. Naime, spomenuti korisnik poduzima radnju priopćavanja kada, u potpunosti svjestan posljedica svojeg postupanja, djeluje s namjerom da svojim klijentima omogući pristup zaštićenom djelu, osobito onda kada oni bez takvog djelovanja načelno ne bi mogli uživati u emitiranom djelu. Sud je potom pojasnio da pojam „javnost” obuhvaća neograničen broj potencijalnih adresata i usto podrazumijeva znatan broj osoba. Sud je također podsjetio da mogućnost kvalificiranja radnje kao „priopćavanja javnosti” zaštićenog djela podrazumijeva njegovo priopćavanje na poseban tehnološki način, koji se razlikuje od dotad korištenog načina, ili, ako to nije posrijedi,

94/ Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL 2001., L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

95/ Vidjeti osobito presude Suda od 31. svibnja 2016., **Reha Training** (C-117/15, [EU:C:2016:379](#)) i od 8. rujna 2016., **GS Media** (C-160/15, [EU:C:2016:644](#)).

„novoj javnosti”, odnosno javnosti koju nisu uzeli u obzir nositelji autorskog prava kad su dali ovlaštenje za prvotno priopćavanje. Naposljetku, Sud je naglasio da lukrativna narav priopćavanja, u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29, nije irelevantna.

Na temelju navedenih kriterija Sud je u tim dvjema presudama zaključio da prodaja multimedijskog preglednika poput onoga u glavnom postupku i stavljanje na raspolaganje i upravljanje na internetu platformom za razmjenu datoteka „The Pirate Bay” u okolnostima tih predmeta čine „priopćavanje javnosti” u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29.

Dana 20. prosinca 2017. u presudi **Acacia i D'Amato** (C-397/16 i C-435/16, [EU:C:2017:992](#)) Sud se izjašnjavao o tumačenju takozvane klauzule „o popravku” iz članka 110. stavka 1. Uredbe br. 6/2002⁹⁶. Ta klauzula određuje da zaštita na temelju dizajna Zajednice ne postoji za dizajn koji predstavlja sastavni dio složenog proizvoda te se upotrebljava u svrhu njegova popravka kako bi mu se obnovio prvotni izgled. Ta je presuda donesena u okviru sporova o krivotvorenju koji se u Italiji i Njemačkoj vode između dvaju proizvođača automobila, nositelja dizajna Zajednice za automobilske naplatke od legure, te društva Acacia i njegova direktora, koji proizvode replike naplataka koji su često izgledom i funkcijom istovjetni prvotno ugrađenim naplacima.

Sudu je najprije postavljeno pitanje uvjetuje li članak 110. stavak 1. Uredbe br. 6/2002 predviđeno isključivanje zaštite time da zaštita dizajna spornog dijela koji se ugrađuje u složeni proizvod ovisi o izgledu potonjeg. Proizvođači automobila koji su stranke u glavnom postupku u tom smislu u biti tvrde da spomenuto isključivanje nije opravdano kada je riječ o automobilskim naplacima, čiji oblik nije određen izgledom vozila na koje se ugrađuju. S tim u vezi, Sud je istaknuo cilj koji se nastoji postići člankom 110. stavkom 1. Uredbe br. 6/2002 – a to je izbjegavanje stvaranja tržišta vlastite prodaje za zamjenske dijelove i, posebno, izbjegavanje toga da potrošač koji kupi dugotrajan i možda skup proizvod bude neograničeno dugo vezan u pogledu kupnje vanjskih dijelova za proizvođača složenog proizvoda. Vodeći računa o navedenom i oslanjajući se na doslovno i teleološko tumačenje, Sud je zaključio da doseg te odredbe nije ograničen na sastavne dijelove složenih proizvoda „o čijem izgledu ovisi zaštićeni dizajn”, naglašavajući da to tumačenje pridonosi postizanju cilja klauzule „o popravku”, to jest ograničavanju stvaranja tržišta vlastite prodaje za zamjenske dijelove.

Nadalje, upitan o uvjetima za primjenu isključenja iz klauzule „o popravku”, Sud je prije svega istaknuo da se spomenuto ograničenje može primijeniti samo na dijelove koji su predmet zaštite dizajna Zajednice i koji, prema tome, ispunjavaju uvjete za zaštitu, određene, među ostalim, u članku 4. stavku 2. Uredbe br. 6/2002. Potonja odredba osigurava zaštitu proizvoda koji je sastavni dio složenog proizvoda ako, s jedne strane, sastavni dio, nakon što je ugrađen u složeni proizvod, ostaje vidljiv pri njegovoj normalnoj upotrebi i ako, s druge strane, vidljiva obilježja sastavnoga dijela samostalno ispunjavaju uvjete novosti i individualnog karaktera predviđene člankom 4. stavkom 1. spomenute uredbe. Upravo je takav slučaj s dizajnima Zajednice za naplatke čiji su nositelji predmetni proizvođači. Sud je potom utvrdio da su navedeni naplatci „sastavni dio složenog proizvoda” u smislu članka 110. stavka 1., konkretno automobila, bez kojeg se taj proizvod ne bi mogao normalno upotrebljavati. Kada je riječ o uvjetu da se dotični sastavni dio „upotrebljava (...) u svrhu popravka tog složenog proizvoda”, Sud je istaknuo da klauzula „o popravku” isključuje svako korištenje dijela radi ukrasa ili jednostavne preferencije, primjerice, među ostalim, zamjenu dijela iz estetskih razloga ili radi osobne prilagodbe složenog proizvoda, ali zahtijeva da je korištenje tog dijela nužno za popravak složenog proizvoda koji je postao neispravan. Konačno, Sud je ocijenio da svrha popravka mora biti vraćanje prvotnog izgleda složenom proizvodu. U tom pogledu on je naglasio nužnu vidljivost dijela namijenjenog popravku u izgledu složenog proizvoda u smislu te odredbe. S obzirom na ta razmatranja, Sud je zaključio da se članak 110. stavak 1. Uredbe br. 6/2002 primjenjuje samo na dijelove složenog

^{96/} Uredba Vijeća (EZ) br. 6/2002 od 12. prosinca 2001. o dizajnu Zajednice (SL 2002., L 3, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 24., str. 45.)

proizvoda koji su vizualno isti kao originalni dijelovi, što nije slučaj sa zamjenskim dijelom koji ne odgovara originalnom dijelu u pogledu boje ili dimenzija ili ako je izgled složenog proizvoda promijenjen nakon njegova stavljanja na tržište.

Naposljetku, Sud je upitan o tome zahtijeva li blagodat isključenja iz članka 110. stavka 1. Uredbe br. 6/2002 da proizvođač odnosno prodavatelj sastavnog dijela složenog proizvoda osigura – i ako je odgovor potvrđen, na koji način – da se njegov proizvod može kupiti jedino u svrhu popravka. U tom pogledu Sud je naglasio da proizvođač odnosno prodavatelj sastavnog dijela složenog proizvoda mora postupati s dužnom pažnjom ako želi ostvariti pravo na izuzeće predviđeno tom odredbom. S tim u vezi, dužan je prije svega informirati daljnje korisnike – jasnim i vidljivim natpisom na proizvodu, njegovu pakiranju, u katalogima ili prodajnoj dokumentaciji – o tome da konkretni dio sadržava dizajn čiji on nije nositelj i da je taj dio namijenjen isključivo za korištenje u svrhu popravka složenog proizvoda kako bi mu se vratio njegov prvotni izgled. On je također dužan odgovarajućim sredstvima, posebno ugovornima, osigurati da daljnji korisnici dotične dijelove ne namjenjuju za korištenje koje nije u skladu s uvjetima propisanim člankom 110. stavkom 1. Uredbe br. 6/2002 i, k tome, suzdržati se od prodaje takvog dijela ako zna ili razumno mora znati da se taj dio neće koristiti u skladu s propisanim uvjetima.

2. ZAŠTITA OSOBNIH PODATAKA

U području zaštite osobnih podataka valja istaknuti tri presude. U prvoj je Sud bio pozvan pojasniti obvezu pružanja informacija u okviru platnih usluga na unutarnjem tržištu. Druga presuda ticala se problematike brisanja osobnih podataka iz registra trgovačkih društava. Naposljetku, treća presuda bila je prilika da se Sud izjasni o pojmu „osobni podaci” u kontekstu stručnog ispita. Također valja istaknuti mišljenje 1/15 ([EU:C:2017:592](#)), koje se odnosi na sukladnost *Sporazuma između Kanade i EU-a o prijenosu i obradi podataka iz popisa imena putnika* (PNR)⁹⁷ s odredbama Ugovorâ i Povelje.

Dana 25. siječnja 2017. Sud se u presudi **BAWAG** (C-375/15, [EU:C:2017:38](#)) izjašnjavao, s jedne strane, o pojmu „trajni nosač” u smislu Direktive 2007/64⁹⁸ o platnim uslugama na unutarnjem tržištu i, s druge strane, o dosegu obveze pružatelja platnih usluga da informira korisnika.

Kada je riječ o mogućnost da se internetska stranica banke smatra trajnim nosačem, Sud je istaknuo da ta *internetska stranica mora korisniku platnih usluga omogućiti pohranu informacija* naslovljenih osobno na njega na način da budu dostupne za buduću upotrebu u razdoblju koje odgovara svrsi informacija i koje omogućuje njihovo nepromijenjeno reproduciranje. Nadalje, mora se isključiti svaka mogućnost da pružatelj platnih usluga ili drugi profesionalni subjekt kojem je povjereno vođenje te stranice izmijeni njezin sadržaj.

Što se tiče obveze pružatelja platnih usluga da informira korisnika, Sud je ocijenio da se informacije prenesene putem elektroničkog poštanskog sandučića dostupnog na stranici internetskog bankarstva mogu smatrati pruženima na trajnom nosaču samo ako su ispunjena dva uvjeta. Kao prvo, internetska stranica mora omogućiti dotičnom korisniku pohranu informacija naslovljenih osobno na njega na takav način da one ostanu dostupne za buduću upotrebu tijekom razdoblja koje odgovara svrsi informacija, a da ne postoji nikakva mogućnost da pružatelj usluga ili drugi profesionalni subjekt jednostrano izmijeni njihov sadržaj. Kao drugo, ako korisnik platnih

^{97/} To mišljenje prikazano je u dijelu I. „Temeljna prava”.

^{98/} Direktiva 2007/64/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. studenoga 2007. o platnim uslugama na unutarnjem tržištu i o izmjeni direktiva 97/7/EZ, 2002/65/EZ, 2005/60/EZ i 2006/48/EZ te stavljanju izvan snage Direktive 97/5/EZ (SL 2007., L 319, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 10., svezak 2., str. 172.)

usluga mora posjetiti navedenu internetsku stranicu kako bi se upoznao sa spomenutim informacijama, njihov prijenos mora biti popraćen njegovim aktivnim postupanjem čija je svrha upoznavanje s postojanjem i raspoloživošću spomenutih informacija na toj internetskoj stranici.

U slučaju da korisnik platnih usluga mora posjetiti tu stranicu da bi se upoznao s dotičnim informacijama, a njihov prijenos nije popraćen njegovim aktivnim postupanjem, riječ je tek o njihovu stavljanju na raspolaganje korisniku.

U predmetu u kojem je 9. ožujka 2017. donesena presuda **Manni** (C-398/15, [EU:C:2017:197](#)) Sud se izjašnjavao o *moгуćnosti da fizička osoba* – u skladu s člankom 6. stavkom 1. točkom (e), člankom 12. točkom (b) i člankom 14. prvim stavkom točkom (a) Direktive 95/46⁹⁹, u vezi s člankom 3. Prve direktive 68/151¹⁰⁰ – *ishodi brisanje svojih osobnih podataka iz registra trgovačkih društava koji se odnose na društvo koje je prestalo postojati*. Glavni postupak vodio se između jedinog upravitelja trgovačkog društva i trgovačke komore povodom odbijanja potonje da iz registra trgovačkih društava izbriše određene osobne podatke koji tog upravitelja povezuju sa stečajem jednog drugog društva koje je nakon provedenog postupka likvidacije izbrisano iz sudskog registra. U prilog tužbi upravitelj je, među ostalim, naveo da su sporne informacije štetne za njegovu trenutačnu gospodarsku aktivnost.

Kada je riječ o dostupnosti trećima osobnih podataka pohranjenih u registrima trgovačkih društava, Sud je najprije istaknuo da je cilj objavljivanja tih registara zajamčiti pravnu sigurnost u odnosima između trgovačkih društava i trećih osoba ta zaštititi, među ostalim, interese trećih u odnosu na dionička društva i društva s ograničenom odgovornošću, s obzirom na to da ona kao jamstvo prema trećima nude isključivo svoju imovinu. Osim toga, čak i mnogo godina nakon što je društvo prestalo postojati mogu se pojaviti pitanja koja zahtijevaju upotrebu osobnih podataka iz registra trgovačkih društava. U tim je okolnostima Sud ocijenio da države članice ne mogu fizičkim osobama čiji su podaci upisani u registar trgovačkih društava, a tiču se dotičnog društva, zajamčiti pravo da po isteku određenog roka koji počinje teći nakon prestanka tog društva ishode brisanje osobnih podataka koji se na njih odnose.

Iako se tim tumačenjem odredaba Direktive 95/46 mogu povrijediti pravo na poštovanje privatnog života dotičnih osoba i pravo na zaštitu osobnih podataka, zajamčeni člancima 7. i 8. Povelje, Sud je pojasnio da ono ne dovodi do nerazmjernog zadiranja u navedena temeljna prava. S tim u vezi, on je naglasio da se u sudski registar trgovačkih društava upisuje samo ograničen broj osobnih podataka i da je usto opravdano da fizičke osobe koje odluče sudjelovati u gospodarskoj razmjeni posredstvom dioničkog društva odnosno društva s ograničenom odgovornošću i koje kao jamstvo prema trećima nude isključivo imovinu tog društva moraju objaviti podatke o svojem identitetu i svojim dužnostima u njemu. Unatoč navedenom, Sud smatra da se ne može isključiti da će u određenim situacijama jaki i zakoniti razlozi u vezi s konkretnim slučajem predmetne osobe iznimno opravdati da se po isteku dovoljno dugog roka nakon prestanka društva trećim osobama koje imaju konkretan interes ograniči pristup osobnim podacima koji se na nju odnose. Međutim, na svakoj je državi članici da odluči hoće li u svojem pravnom poretku predvidjeti takvo ograničenje pristupa.

U presudi **Nowak** (C-434/16, [EU:C:2017:582](#)), donesenoj 20. prosinca 2017., Sud je potvrdio da su pisani odgovori kandidata na stručnom ispitu i s njima povezane eventualne napomene ispitivača osobni podaci u smislu članka 2. točke (a) Direktive 95/46. Nakon neuspjeha na ispitu što ga je organizirala irska strukovna organizacija računovođa, tužitelj u glavnom predmetu podnio je zahtjev za pristup svim osobnim podacima koji se na njega odnose, a koje

^{99/} Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL 1995., L 281, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88.)

^{100/} Prva direktiva Vijeća 68/151/EEZ od 9. ožujka 1968. o koordiniranju zaštitnih mehanizama koje, radi zaštite interesa članova društva i trećih osoba, države članice zahtijevaju od trgovačkih društava u smislu članka 58. drugog stavka Ugovora, a s ciljem ujednačavanja tih zaštitnih mehanizama (SL 1968., L 65, str. 8.), kako je izmijenjena Direktivom 2003/58/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 15. srpnja 2003. (SL 2003., L 221, str. 13.)

posjeduje ta organizacija. Iako je kandidatu uputila više dokumenata, strukovna organizacija računovođa odbila mu je dostaviti njegov ispitni rad, s obrazloženjem da on ne sadržava osobne podatke koji se na njega odnose. Razmatrajući tužbu odbijenog kandidata, sud koji je uputio zahtjev odlučio je obratiti se Sudu.

Nakon što je podsjetio da članak 2. točka (a) Direktive definira osobne podatke kao „bilo koje podatke koji se odnose na utvrđenu fizičku osobu ili fizičku osobu koju se može utvrditi”, Sud je najprije utvrdio da je kandidat na stručnom ispitu fizička osoba koja se može identificirati, bilo izravno pomoću svojeg imena bilo neizravno pomoću identifikacijskog broja, koji se navode na ispitnom radu ili njegovoj naslovnici. Naglašavajući namjeru Unijina zakonodavca da pojmu „osobni podaci” u smislu Direktive 95/45 dodijeli široko značenje, Sud je napomenuo da taj pojam nije ograničen na osjetljive ili privatne podatke, nego može obuhvaćati različite vrste podataka, kako objektivnih tako i subjektivnih, u obliku mišljenja ili ocjena, pod uvjetom da se oni „odnose” na dotičnu osobu. Pisani odgovori kandidata na stručnom ispitu takvi su, s njom povezani podaci, osobito stoga što njihov sadržaj odražava razinu njegovih znanja i sposobnosti u određenom području i, prema potrebi, njegov misaoni proces, rasuđivanje i kritički duh te služi ocjeni te razine. Nadalje, upotreba tih podataka, koja rezultira uspjehom ili neuspjehom kandidata na dotičnom ispitu, može imati učinak na njegova prava i interese jer može odrediti ili utjecati, primjerice, na njegove prilike pristupanja željenom zanimanju ili poslu. Što se tiče ispitivačevih napomena uz kandidatove odgovore, Sud smatra da su one također podaci koji se na njega odnose.

Naposljetku, Sud je naglasio da bi nijekanje kvalifikacije pisanih odgovora i napomena sadržanih u pisanom ispitu kao „osobnih podataka” imalo za posljedicu potpuno isključivanje tih podataka od poštovanja načela i jamstava u području zaštite osobnih podataka. Na tu kvalifikaciju ne može utjecati ni okolnost da ona tom kandidatu u načelu otvara prava na pristup i ispravak na temelju Direktive 95/46 jer ta prava – koja ne obuhvaćaju ispitna pitanja i ne omogućavaju kandidatu ispravak pogrešnih odgovora – služe cilju te direktive, to jest osiguravanju zaštite privatnog života kandidata u pogledu obrade podataka koji se na njega odnose.

3. TELEKOMUNIKACIJE

U presudi **Europa Way i Persidera** (C-560/15, [EU:C:2017:593](#)), donesenoj 26. srpnja 2017., Sud je bio pozvan razmotriti *moгуćnost da država članica, s obzirom na direktive 2002/20¹⁰¹, 2002/21¹⁰² i 2002/77¹⁰³, besplatni postupak nadmetanja za dodjelu radijskih frekvencija, pokrenut kako bi se ispravilo nezakonito isključenje određenih operatora s tržišta, zamijeni naplatnim postupkom na temelju izmijenjenog plana dodjele radijskih frekvencija nakon ograničenja njihova broja.*

Sud je najprije ocijenio da članak 3. stavak 3.a Direktive treba tumačiti na način da mu se protivi to da nacionalni zakonodavac poništi postupak nadmetanja za dodjelu radijskih frekvencija koji je u tijeku, a koji je organiziralo nadležno nacionalno regulatorno tijelo i koji je bio obustavljen ministarskom odlukom, pri čemu zakonodavac i dotični ministar nisu djelovali kao žalbena tijela u smislu članka 4. Direktive 2002/21. Ta su tijela, na temelju njezina

101/ Direktiva 2002/20/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o ovlaštenju u području elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga (SL 2002., L 108, str. 21.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 53., str. 62.)

102/ Direktiva 2002/21/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge (SL 2002., L 108, str. 33.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 49., str. 25.)

103/ Direktiva Komisije 2002/77/EZ od 16. rujna 2002. o tržišnom natjecanju na tržištima elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga (SL 2002., L 249, str. 21.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 2., str. 3.)

članka 3. stavka 3.a, jedina nadležna za obustavu primjene ili ukidanje odluka nacionalnih regulatornih tijela. Budući da u predmetnom slučaju nacionalni zakonodavac i dotični ministar nisu djelovali kao žalbena tijela, zahtjevima neovisnosti nacionalnih regulatornih tijela protivna su zadiranja poput onih iz glavnog postupka.

Sud je potom presudio da članak 9. Direktive 2002/21, članke 3., 5. i 7. Direktive 2002/20 i članke 2. i 4. Direktive 2002/77 treba tumačiti na način da im se ne protivi to da se besplatni postupak nadmetanja za dodjelu radijskih frekvencija, koji je pokrenut kako bi se ispravilo nezakonito isključenje određenih operatora s tržišta, zamijeni naplatnim postupkom na temelju izmijenjenog plana dodjele radijskih frekvencija nakon ograničenja njihova broja, pod uvjetom da se novi postupak nadmetanja temelji na objektivnim, transparentnim, nediskriminirajućim i proporcionalnim kriterijima i da je u skladu s ciljevima određenima u članku 8. stavcima 2. do 4. Direktive 2002/21. Na nacionalnom je sudu da provjeri, s obzirom na sve relevantne okolnosti, jesu li uvjeti koji su određeni naplatnim postupkom nadmetanja takvi da omogućuju stvaran pristup novih operatora tržištu digitalne televizije, a da ne stavljaju neopravdano u povoljniji položaj operatore koji već posluju na tržištu analogne ili digitalne televizije.

Naposlijetku, Sud je istaknuo da načelo zaštite legitimnih očekivanja treba tumačiti na način da mu se ne protivi poništenje postupka nadmetanja za dodjelu radijskih frekvencija samo zato što je operatorima bilo dopušteno sudjelovati u tom postupku i što bi im kao jedinim ponuditeljima, da postupak nije bio poništen, bila dodijeljena prava korištenja radijskim frekvencijama za digitalno zemaljsko emitiranje radija i televizije.

4. ELEKTRONIČKA TRGOVINA

U presudi od 4. svibnja 2017., **Vanderborght** (C-339/15, [EU:C:2017:335](#)) Sud je zaključio da se članku 56. UFEU-a i Direktivi 2000/31¹⁰⁴ o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine, protivi nacionalno zakonodavstvo kojim se zabranjuje svaki oblik komercijalnog priopćavanja elektroničkim putem namijenjen promicanju oralne i dentalne skrbi, uključujući i internetsku stranicu koju je izradio stomatolog.

Naime, Sud je ocijenio da – iako sadržaj i oblik komercijalnih priopćavanja mogu biti valjano uređeni pravilima struke – ta pravila ne mogu sadržavati opću i potpunu zabranu svakog oblika oglašavanja na internetu namijenjenog promicanju djelatnosti stomatologa.

Nadalje, Sud je ocijenio da zabrana oglašavanja određene djelatnosti može ograničiti mogućnost osoba koje ju obavljaju da se predstave svojim potencijalnim klijentima te da promiču usluge koje im nude. Ona stoga predstavlja ograničavanje slobodnog pružanja usluga.

Međutim, Sud je priznao da ciljevi spornog zakonodavstva, to jest zaštita i ugled stomatološke struke, čine važne razloge u općem interesu koji mogu opravdati ograničavanje slobodnog pružanja usluga. Naime, učestalo korištenje oglašavanja ili izbor agresivnih promidžbenih poruka, ili čak poruka koje pacijente mogu dovesti u zabludu glede ponuđene skrbi, može, narušavanjem ugleda stomatološke struke, pogoršanjem odnosa između stomatologa i njihovih pacijenata te pogodovanjem pružanju neprikladnih ili nepotrebnih usluga skrbi, štetiti zaštiti zdravlja te dovesti u pitanje ugled spomenute struke.

^{104/} Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini) (SL 2000., L 178, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 58.)

Unatoč tomu, Sud ocjenjuje da opća i potpuna zabrana svakog oblika oglašavanja prekoračuje ono što je nužno za postizanje zadanih ciljeva. Naime, oni bi se mogli postići manje ograničavajućim mjerama kojima bi se propisali, prema potrebi i strogo, oblici i načini valjanog korištenja sredstvima komunikacije u stomatološkoj struci.

5. PRIJENOS PODUZEĆA

U presudi **Federatie Nederlandse Vakvereniging i dr.** (C-126/16, [EU:C:2017:489](#)), donesenoj 22. lipnja 2017., Sud je bio pozvan prvi put se izjasniti o pitanju *primjenjivosti sustava zaštite zaposlenika prilikom prijenosa poduzeća koji je ustanovljen Direktivom 2001/23¹⁰⁵ u situaciji „pre-packa“*. Riječ je o postupku nad imovinom koji se priprema prije otvaranja stečaja uz sudjelovanje budućeg stečajnog upravitelja kojeg će imenovati sud i koji će taj postupak provoditi neposredno nakon otvaranja. U predmetnom slučaju na dan otvaranja stečaja nad nizozemskim društvom njegov stečajni upravitelj i novi poduzetnik potpisali su *pre-pack*, na temelju kojeg se potom obvezao ponuditi posao gotovo 2600 zaposlenika društva. Međutim, u konačnici je više od tisuću njih dobilo otkaz a da im nisu bili ponuđeni novi ugovori o radu.

Sud je najprije podsjetio na to da članak 5. stavak 1. Direktive 2001/23 propisuje da se sustav zaštite zaposlenika iz njezinih članaka 3. i 4. ne primjenjuje na prijenose poduzeća ako se nad prenositeljem provodi, među ostalim, stečajni postupak. Budući da operacija *pre-packa* doista uključuje stečaj, može biti obuhvaćena pojmom „stečajni postupak“. Štoviše, članak 5. stavak 1. zahtijeva pokretanje stečajnog postupka radi likvidacije imovine prenositelja. Sud je istaknuo da tom uvjetu ne udovoljava postupak kojem je cilj nastavljavanje aktivnosti dotičnog poduzeća. S tim u vezi, on je pojasnio da je postupku cilj nastavljavanje aktivnosti ako nastoji očuvati operativnu narav poduzeća ili njegovih održivih jedinica. Doista, cilj je operacije *pre-packa* priprema prijenosa poduzeća sve do najmanjih detalja, kako bi se omogućilo brzo pokretanje održivih jedinica poduzeća nakon otvaranja stečaja, s ciljem da se na taj način izbjegne prekid koji bi proizašao iz naglog obustavljanja njegovih aktivnosti na dan otvaranja stečaja, s ciljem očuvanja njegove vrijednosti kao i očuvanja radnih mjesta. U tim okolnostima, budući da spomenuta operacija u konačnici ne ide u smjeru likvidacije društva, gospodarski i socijalni cilj koji se njome ostvaruju ne mogu objasniti ni opravdati to da, kada je dotično poduzeće predmet potpunog ili djelomičnog prijenosa, njegovi zaposlenici budu uskraćeni za zaštitu koju im priznaje Direktiva 2001/23. Sud je stoga zaključio da operacija *pre-packa* ne ispunjava sve uvjete navedene u članku 5. stavku 1. Direktive 2001/23 i da stoga u okviru takve operacije nije dopušteno odstupanje od sustava zaštite predviđenog u člancima 3. i 4. navedene direktive.

6. HRANA

U presudi **Fidenato i dr.** (C-111/16, [EU:C:2017:676](#)), donesenoj 13. rujna 2017., Sud se izjašnjavao o *moгуćnosti da države članice donesu hitne mjere u vezi s genetski modificiranom hranom i hranom za životinje, a na temelju načela predostrožnosti*. Komisija je 1998. odobrila stavljanje na tržište genetski modificiranog kukuruza MON 810, pozivajući se na mišljenje znanstvenog odbora koji je ocijenio da nema razloga za zaključak da bi taj proizvod imao neželjene učinke na ljudsko zdravlje ili na okoliš. Talijanska vlada zatražila je 2013. od Komisije donošenje hitnih mjera za zabranu uzgoja kukuruza MON 810, s obzirom na nove znanstvene studije što su ih provela dva talijanska znanstvenoistraživačka instituta. Na temelju znanstvenog mišljenja Europske agencije za sigurnost hrane (EFSA), Komisija je zaključila da nijedan novi znanstveni dokaz ne opravdava donošenje zahtijevanih hitnih mjera. Unatoč

105/ Direktiva Vijeća 2001/23/EZ od 12. ožujka 2001. o usklađivanju zakonodavstava država članica u odnosu na zaštitu prava zaposlenika kod prijenosa poduzeća, pogona ili dijelova poduzeća ili pogona (SL 2001., L 82, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 3., str. 151.)

tomu, talijanska vlada 2013. donijela je dekret kojim zabranjuje uzgoj kukuruza MON 810 na talijanskom državnom području. Potom je protiv tužitelja u glavnom postupku pokrenut kazneni postupak zbog uzgoja kukuruza MON 810 protivno navedenom dekretu.

U tom pogledu Sud je utvrdio da privremene mjere upravljanja rizikom koje se mogu donijeti na temelju načela predostrožnosti i hitne mjere donesene na temelju članka 34. Uredbe br. 1829/2003¹⁰⁶ nisu podvrgnute istom uređenju. Naime, iz članka 7. Uredbe br. 178/2002¹⁰⁷ proizlazi da je donošenje spomenutih privremenih mjera uvjetovano time da ocjena dostupnih informacija otkrije mogućnost štetnih učinaka za zdravlje, ali da također postoji znanstvena nesigurnost. Suprotno tomu, članak 34. Uredbe br. 1829/2003 dopušta primjenu hitnih mjera kad proizvodi odobreni na temelju te uredbe „vjerojatno” mogu predstavljati „ozbiljan” rizik za zdravlje ljudi, životinja ili okoliš. Sud je stoga zaključio da članak 34. Uredbe br. 1829/2003, u vezi s načelom predostrožnosti navedenim u članku 7. Uredbe br. 178/2002, državama članicama ne daje mogućnost donošenja privremenih hitnih mjera samo na temelju tog načela a da nisu ispunjeni materijalni uvjeti predviđeni člankom 34. Uredbe br. 1829/2003.

XIV. EKONOMSKA I MONETARNA POLITIKA

U području ekonomske i monetarne politike treba spomenuti dvije presude. Prva se odnosi na odluku Vijeća kojom je državi članici izrečena novčana kazna za manipuliranje određenim podacima u vezi s njezinim proračunom. Druga presuda, donesena u predmetu **Florescu i dr.** (C-258/14), tiče se protokola sporazuma s Rumunjskom o financijskoj pomoći koju dodjeljuje Unija¹⁰⁸.

Dana 20. prosinca 2017. u presudi koja je donesena u predmetu **Španjolska/Vijeće** (C-521/15, [EU:C:2017:982](#)) Sud je – sastavljen u velikom vijeću – u cijelosti odbio tužbu za poništenje koju je Kraljevina Španjolska podnijela protiv Provedbene odluke Vijeća 2015/1289 kojom joj je izrečena novčana kazna za manipuliranje podacima o deficitu u Autonomnoj zajednici Valenciji¹⁰⁹. Ta provedbena odluka donesena je na osnovi članka 8. stavka 1. Uredbe br. 1173/2011¹¹⁰, na temelju kojeg Vijeće, odlučujući na preporuku Komisije, može odlučiti izreći novčanu kaznu državi članici koja namjerno ili zbog krajnje nepažnje pogrešno prikazuje podatke o svojem deficitu i dugu. Ta odluka tako ulazi u okvir zadaće gospodarskog i proračunskog nadzora u europodručju koja je povjerena Vijeću.

Sud je najprije bio pozvan izjasniti se o svojoj nadležnosti za odlučivanje o podnesenoj tužbi, s obzirom na to da u skladu s člankom 51. Statuta Suda Europske unije tužbe država članica za poništenje provedbenih odluka vijeća ulaze u nadležnost Općeg suda ako su te odluke donesene na temelju članka 291. stavka 2. UFEU-a. S tim u vezi Sud je utvrdio da – iako pobijanu odluku treba smatrati aktom donesenim u okviru izvršavanja provedbenih

^{106/} Uredba (EZ) br. 1829/2003 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. rujna 2003. o genetski modificiranoj hrani i hrani za životinje (SL 2003., L 268, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 30., str. 167.)

^{107/} Uredba (EZ) br. 178/2002 Europskog parlamenta i Vijeća od 28. siječnja 2002. o utvrđivanju općih načela i uvjeta zakona o hrani, osnivanju Europske agencije za sigurnost hrane te utvrđivanju postupaka u područjima sigurnosti hrane (SL 2002., L 31, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 7., str. 91.)

^{108/} Ta presuda prikazana je u dijelu I. „Temeljna prava”.

^{109/} Provedbena odluka Vijeća (EU) 2015/1289 od 13. srpnja 2015. o nametanju novčane kazne Španjolskoj za manipuliranje podacima o deficitu u Autonomnoj zajednici Valenciji (SL 2015., L 198, str. 19. i ispravak SL 2015., L 291, str. 10.)

^{110/} Uredba (EU) br. 1173/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. studenoga 2011. o učinkovitoj provedbi proračunskog nadzora u europodručju (SL 2011., L 306, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 7., str. 236.)

ovlasti jer je usvojena na temelju ovlasti koje su Vijeću dodijeljene Uredbom br. 1173/2011 – članak 291. stavak 2. UFEU-a ne čini pravnu osnovu za njihovo izvršavanje. Sud je pojasnio da članak 291. stavak 2. UFEU-a obuhvaća samo pravno obvezujuće akte Unije koji su načelno pogodni za provedbu država članica, što očito nije slučaj s Uredbom br. 1173/2011 jer se njome uspostavlja ovlast izricanja novčane kazne državi članici. Slijedom navedenog, Sud je potvrdio svoju nadležnost za odlučivanje o tužbi za poništenje koju je Kraljevina Španjolska podnijela protiv pobijane odluke.

Kada je riječ o poštovanju prava obrane Kraljevine Španjolske u okviru postupka u kojem je donesena ta odluka, Sud je najprije podsjetio da Uredba br. 1173/2011 daje Komisiji ovlast pokretanja istrage kada smatra da postoje ozbiljne indicije o tome da je deficit odnosno dug države članice pogrešno prikazan, pri čemu ta institucija mora u cijelosti poštovati prava obrane dotične države članice, prije nego što Vijeću dostavi prijedlog o izricanju novčane kazne. S tim u vezi Sud je pojasnio da se odredbama Uredbe br. 1173/2011 ne protivi to što je informacije na kojima se temelji odluka Vijeća o izricanju novčane kazne prikupio Eurostat prilikom posjeta koji su u dotičnoj državi članici obavljeni prije nego što je Komisija donijela odluku o pokretanju istrage. Na temelju ovlasti koje su mu dodijeljene Uredbom br. 479/2009¹¹¹, Eurostat je imao pravo organizirati spomenute posjete u Španjolskoj i tom prilikom prikupiti indicije o mogućem manipuliranju ekonomskim i proračunskim podacima. Budući da su okolnosti pod kojima su u predmetnom slučaju prikupljeni ti podaci također u skladu sa zahtjevima koje je propisao Unijin zakonodavac i da izvršavanje prava obrane Kraljevine Španjolske u istražnom postupku nije bilo ugroženo različitim Eurostatovim posjetima, Sud je zaključio da Vijeće u predmetnom slučaju nije povrijedilo ta prava.

S obzirom na to da je Kraljevina Španjolska također istaknula povredu prava na dobru upravu počinjenu u istrazi koju je Komisija vodila nakon navedenih Eurostatovih posjeta, Sud je potvrdio da je to pravo, koje je navedeno u članku 41. stavku 1. Povelje, opće načelo prava Unije na koju se države članice mogu pozivati. Stoga je na institucijama Unije da ispune zahtjev nepristranosti u okviru upravnih postupaka koji se pokreću protiv država članica i koji mogu dovesti do odluka koje su za njih štetne. Iako je Kraljevina Španjolska osporavala Komisijinu objektivnu nepristranost u vođenju istražnog postupka, Sud je ocijenio da to što je ta istraga povjerena timu koji se u velikom dijelu sastojao od agenata Eurostata koji su sudjelovali u prethodnim posjetima ne omogućuje samo po sebi zaključak o Komisijinoj povredi zahtjeva nepristranosti, osobito zato što su navedeni posjeti i spomenuti istražni postupak dio različitih pravnih okvira te su imali različit cilj.

Kada je, nadalje, riječ o materijalnim uvjetima koji moraju biti ispunjeni da bi Vijeće moglo izreći novčanu kaznu državi članici primjenom ovlasti koje su mu dodijeljene člankom 8. stavkom 1. Uredbe br. 1173/2011, Sud je potvrdio potrebu širokog tumačenja pojma „pogrešno prikazivanje određenih podataka o deficitu i dugu”. Uzimajući u obzir cilj prevencije koji nastoji postići Unijin zakonodavac, taj pojam uključuje svako pogrešno prikazivanje podataka koje države članice moraju dostaviti Eurostatu na temelju članka 3. Uredbe br. 479/2009, neovisno o tome, s jedne strane, jesu li podaci o kojima je riječ privremeni ili konačni i, s druge strane, može li njihovo pogrešno prikazivanje ugroziti koordinaciju i ekonomski i proračunski nadzor koji osiguravaju Vijeće i Komisija. Kada je, nadalje, riječ o zahtjevu da dotična država članica mora djelovati makar krajnjom nepažnjom, Sud je presudio da ocjena o postojanju takve nepažnje ovisi o težini povrede obveze dužne pažnje koja se državi članici nameće prilikom pripreme i provjere podataka koje treba dostaviti Eurostatu na temelju članka 3. Uredbe br. 479/2009.

^{111/} Uredba Vijeća (EZ) br. 479/2009 od 25. svibnja 2009. o primjeni Protokola o postupku u slučaju prekomjernog deficita priloženog Ugovoru o osnivanju Europske zajednice (SL 2009., L 145, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 10., svezak 1., str. 291.)

Naposlijetku, potvrđujući da se načelo zabrane retroaktivnosti kaznenih odredaba odnosi i na upravnu kaznu poput one novčane izrečene na temelju članka 8. stavka 1. Uredbe br. 1173/2011, Sud je utvrdio da ono u ovom predmetu nije povrijeđeno. Budući da je odbijen i argument Kraljevine Španjolske koji se odnosio na pogrešku u izračunu novčane kazne, Sud je u cijelosti odbio tužbu za poništenje koju je podnijela ta država članica.

XV. SOCIJALNA POLITIKA

U području socijalne politike valja istaknuti jednu presudu. Ona se tiče prava radnika na plaćeni godišnji odmor. Također valja spomenuti dvije presude, **G4S Secure Solutions** (C-157/15) i **Boungaoui i ADDH** (C-188/15), koje se bave pitanjem sukladnosti s Direktivom 2000/78 poslodavčeve zabrane vidljivog nošenja vjerskih simbola na radnom mjestu¹¹².

U presudi **King** (C-214/16, [EU:C:2017:914](#)), donesenoj 29. studenoga 2017., Sud se izjašnjavao o pravu radnika na plaćeni godišnji odmor, zajamčenom u članku 7. Direktive 2003/88¹¹³, i, konkretno, o mogućnosti prenošenja i kumuliranja neiskorištenih prava na taj odmor. U predmetnom slučaju tužitelj je radio za trgovačko društvo na osnovi „ugovora o samozapošljavanju uz naknadu samo u obliku provizije“, na temelju kojeg se nije plaćao godišnji odmor. Po prestanku radnog odnosa zatražio je od poslodavca isplatu novčanih naknada za neplaćene iskorištene i neiskorištene godišnje odmomore za cijelo vrijeme rada. Postupajući po tužbi, sud koji je uputio zahtjev postavio je više prethodnih pitanja koja su se ticala, među ostalim, sukladnosti s pravom Unije nacionalnog zakonodavstva koje radnika obvezuje da iskoristi svoj godišnji odmor prije nego što može utvrditi da ima pravo biti plaćen za taj odmor i koje isključuje mogućnost prenošenja godišnjeg odmora izvan referentne godine za koju je odobren.

U tom pogledu Sud je, kao prvo, ocijenio da se članku 7. Direktive 2003/88 i članku 47. Povelje protivi to što radnik prvo mora iskoristiti svoj godišnji odmor, da bi se potom moglo utvrditi ima li pravo za njega biti plaćen. Naime, radnik suočen s okolnostima koje tijekom godišnjeg odmora mogu pobuđivati neizvjesnost u pogledu plaće na koju ima pravo ne bi mogao u potpunosti uživati u tom odmoru kao vremenu za opuštanje i razonodu, u skladu sa samom svrhom prava na plaćeni godišnji odmor. Isto tako, te okolnosti mogu radnika odvratiti od korištenja godišnjeg odmora. Kada je, nadalje, riječ o pravnim sredstvima kojima radnik treba raspolagati, Sud je zaključio da države članice moraju osigurati poštovanje prava na djelotvoran pravni lijek, utvrđenog u članku 47. Povelje. U tom pogledu on smatra nesukladnim s člankom 7. Direktive 2003/88 nacionalni propis koji – u slučaju da poslodavac odobrava samo neplaćene odmomore – prisiljava radnika da najprije koristi takav odmor, a da potom podnese tužbu u kojoj traži njegovo plaćanje.

Kao drugo, Sud je ocijenio da su članku 7. Direktive 2003/88 protivne nacionalne odredbe ili prakse prema kojima je radnik spriječen prenositi i eventualno kumulirati, do trenutka prestanka svojeg radnog odnosa, neiskorištena prava na plaćeni godišnji odmor za više uzastopnih referentnih razdoblja zbog poslodavčeva odbijanja da plati te odmomore. Naime, prihvatiti da u tim okolnostima i u uvjetima nepostojanja nacionalnih odredaba kojima se ograničava prenošenje odmora u skladu sa zahtjevima prava Unije prestaju stečena radnikova prava na plaćeni godišnji odmor značilo bi potvrditi postupanje kojim se poslodavac nezakonito bogati na štetu cilja navedene

^{112/} Te presude prikazane su u dijelu I. „Temeljna prava“.

^{113/} Direktiva 2003/88/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 4. studenoga 2003. o određenim vidovima organizacije radnog vremena (SL 2003., L 299, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 31.)

direktive, a to je poštovanje radnikova zdravlja. Naposljetku, Sud je naglasio da – za razliku od kumuliranja prava na plaćeni godišnji odmor radnika koji ga ne može koristiti zbog bolesti – poslodavac koji radniku ne omogući korištenje njegovim pravom na plaćeni godišnji odmor za to treba snositi posljedice.

XVI. ZAŠTITA POTROŠAČA

U području zaštite potrošača tri presude zaslužuju osobitu pozornost. Prva se odnosi na zavaravajuće i komparativno oglašavanje, druga se tiče prava putnika u zračnom prometu, dok je tema treće presude odgovornost za neispravne proizvode.

U predmetu u kojem je 8. veljače 2017. donesena presuda **Carrefour Hypermarchés** (C-562/15, [EU:C:2017:95](#)) Sud je dao pojašnjenja o uvjetima dopuštenosti komparativnog oglašavanja, navedenima u članku 4. točkama (a) i (c) Direktive 2006/114¹¹⁴, s obzirom na to da potonja odredba zahtijeva da komparativno oglašavanje ne bude zavaravajuće i da je riječ o objektivnoj usporedbi jednog ili više bitnih, provjerljivih i tipičnih obilježja robe i usluga. Glavni postupak vodio se između dvaju konkurentskih društava u sektoru velikih trgovačkih lanaca, to jest između društva ITM, nadležnog za strategiju i trgovinsku politiku trgovina iz trgovačkog lanca Intermarché, i društva Carrefour, povodom reklamne kampanje potonjeg u kojoj se uspoređuju cijene proizvoda velikih robnih marki u trgovinama trgovačkog lanca Carrefour s cijenama u konkurentskim trgovinama, među kojima su one trgovačkog lanca Intermarché.

Kao prvo, Sud je podsjetio da na temelju Direktive 2006/114 svako komparativno oglašavanje mora uključivati objektivnu usporedbu cijena i ne smije biti zavaravajuće. Međutim, kada su oglašivač i konkurenti dio trgovačkih lanaca od kojih svaki ima trgovine različite veličine i vrste, a usporedba se ne odnosi na istu veličinu i vrstu, objektivnost može biti ugrožena ako se prilikom oglašavanja ne spominje ta razlika.

Kao drugo, Sud je istaknuo da je zavaravajuće ono komparativno oglašavanje u kojem se izostavlja ili skriva bitna informacija potrebna prosječnom potrošaču da bi u danim okolnostima donio informiranu odluku ili se ona pruža na nejasan, nerazumljiv, varljiv ili nepravodoban način, zbog čega prosječan potrošač može donijeti odluku koju inače ne bi donio. Međutim, Sud smatra da je oglašavanje poput onoga u glavnom postupku zavaravajuće samo ako potrošač nije informiran o tome da je usporedba provedena između cijena u oglašivačevim trgovinama, koje su po veličini ili vrsti veće, s cijenama u konkurentskim trgovinama, koje su po veličini ili vrsti manje. S tim u vezi, spomenuta informacija ne samo da se mora pružiti na jasan način nego mora biti sadržana u samoj promidžbenoj poruci.

Presuda **Pešková i Peška** (C-315/15, [EU:C:2017:342](#)), donesena 4. svibnja 2017., bila je prilika da Sud protumači, među ostalim, pojmove „izvanredne okolnosti” i „razumne mjere” u smislu članka 5. stavka 3. Uredbe br. 261/2004¹¹⁵, u kontekstu spora povodom odbijanja zračnog prijevoznika da naknadi štetu putnicima čiji je let u dolasku kasnio više od tri sata zbog sudara njihova zrakoplova i ptice.

^{114/} Direktiva 2006/114/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o zavaravajućem i komparativnom oglašavanju (SL 2006., L 376, str. 21.) (SL posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 22., str. 96.)

^{115/} Uredba (EZ) br. 261/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. veljače 2004. o utvrđivanju općih pravila odštete i pomoći putnicima u slučaju uskraćenog ukrcanja i otkazivanja ili dužeg kašnjenja leta u polasku te o stavljanju izvan snage Uredbe (EEZ) br. 295/91 (SL 2004., L 46, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 26., str. 21.)

Sud je podsjetio da su izvanredne okolnosti u smislu Uredbe br. 261/2004 događaji koji po svojoj naravi ili zbog svojeg uzroka nisu dio redovnog obavljanja djelatnosti zračnog prijevoznika te su izvan njegove stvarne kontrole. Suprotno tomu, prerano kvarenje pojedinih dijelova zrakoplova nije izvanredna okolnost jer je takav kvar bitno povezan sa sustavom funkcioniranja zrakoplova. S druge strane, Sud smatra da sudar zrakoplova i ptice te njime prouzročena eventualna šteta nisu bitno povezani sa sustavom funkcioniranja zrakoplova jer takav sudar po svojoj naravi ili uzroku nije dio redovnog obavljanja djelatnosti zračnog prijevoznika te je izvan njegove stvarne kontrole. Posljedično, Sud je zaključio da je sudar zrakoplova i ptice izvanredna okolnost u smislu članka 5. stavka 3. Uredbe br. 261/2004.

Kada je riječ o tome je li zračni prijevoznik poduzeo sve „razumne mjere” kako bi spriječio predmetni sudar, Sud je ocijenio da taj prijevoznik ne može biti obavezan na poduzimanje mjera zbog kojih bi snosio nepodnošljiv teret za kapacitete svojeg poduzeća. Nadalje, iako se zračnog prijevoznika može obvezati na poduzimanje određenih preventivnih mjera kako bi smanjio, pa čak i spriječio opasnost od mogućeg sudara s pticom, on nije odgovoran za to što drugi subjekti (poput nadležnih upravitelja zračnih luka ili zračnih kontrolora) ne poštuju obvezu donošenja preventivnih mjera iz svoje nadležnosti.

U presudi **Wi dr.** (C-621/15, [EU:C:2017:484](#)), donesenoj 21. lipnja 2017., Sud se izjašnjavao o sukladnosti s člankom 4. Direktive 85/374¹¹⁶ nacionalnog sustava dokazivanja koji sudu pred kojim se vodi postupak po tužbi za utvrđivanje odgovornosti proizvođača cjepiva za njegovu navodnu neispravnost dopušta da na temelju ozbiljnih, preciznih i dosljednih indicija – unatoč nepostojanju znanstvenog konsenzusa u tom smislu – zaključi o postojanju te neispravnosti i uzročne veze između cjepiva i nastanka bolesti.

Sud je smatrao da se članku 4. Direktive 85/374 ne protivi takav sustav dokazivanja. Naime, potonji ne može dovesti do prebacivanja tereta dokazivanja koji je u smislu te odredbe na oštećeniku, koji je dužan dokazati postojanje različitih indicija koje zajedno mogu sudu pred kojim se vodi postupak omogućiti da se uvjeri u neispravnost spornog cjepiva i postojanje uzročne veze između njega i pretrpljene štete. Nadalje, prema mišljenju Suda, isključivanjem svih dokaznih sredstava osim sigurnih dokaza koji su rezultat medicinskog istraživanja pretjerano bi se otežalo, pa čak i onemogućilo utvrđivanje odgovornosti proizvođača u situaciji u kojoj medicinskim istraživanjem nije ni utvrđeno ni pobijeno postojanje uzročne veze, čime bi se ugrozili koristan učinak direktive i njezini ciljevi.

Međutim, Sud je pojasnio da nacionalni sudovi moraju voditi računa o tome da su iznesene indicije doista dovoljno ozbiljne, precizne i dosljedne da bi se zaključilo da se neispravnost proizvoda – unatoč dokazima koje je proizvođač ponudio i argumentima koje je iznio u svoju obranu – čini najvjerojatnijim objašnjenjem nastanka štete. Nacionalni sud također mora sačuvati vlastitu slobodu u pogledu ocjene je li takav dokaz dovoljno pravno utemeljen, sve do trenutka kada zaključi da je u stanju stvoriti svoje konačno mišljenje.

U tom pogledu Sud smatra da to što se nacionalni zakonodavac ili, eventualno, vrhovni nacionalni sud koristi dokaznim sredstvom prema kojem se uzročna veza između neispravnosti koja se pripisuje cjepivu i štete koju je oštećenik pretrpio uvijek smatra dokazanom ako postoje određene konkretne unaprijed utvrđene indicije o uzročnosti, dovodi do kršenja pravila o teretu dokazivanja iz članka 4. Direktive 85/374 i ugrožava djelotvornost njome uspostavljenog sustava odgovornosti.

^{116/} Direktiva Vijeća 85/374/EEZ od 25. srpnja 1985. o približavanju zakona i drugih propisa država članica u vezi s odgovornošću za neispravne proizvode (SL 1985., L 210, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 22., str. 3.)

XVII. OKOLIŠ

1. ODGOVORNOST ZA OKOLIŠ

U presudi od 1. lipnja 2017., **Folk** (C-529/15, [EU:C:2017:419](#)) Sud je pojasnio pojam „šteta u okolišu” u smislu Direktive 2004/35¹¹⁷, kako je izmijenjena Direktivom 2009/31¹¹⁸. Glavni postupak pokrenut je tužbom nositelja ribolovnog prava na rijeci Mürz, koji je prijavio znatnu štetu za okoliš uzrokovanu radom jedne hidroelektrane, čime je ugroženo prirodno razmnožavanje riba.

Prema mišljenju prvostupanjskog suda, budući da je rad hidroelektrane odobren nacionalnim propisom, navedena šteta ne može se smatrati štetom u okolišu u smislu Direktive 2004/35. Sud je najprije ocijenio da njezin članak 17. treba tumačiti na način da se ona primjenjuje *ratione temporis* na štetu u okolišu koja je nastupila nakon njezina stupanja na snagu, čak i kad je ona uzrokovana radom postrojenja odobrenim prije tog datuma. Sud je potom potvrdio da se Direktivi 2004/35, a osobito njezinu članak 2. stavku 1. točki (b), u kojem se definira pojam „šteta u okolišu”, protivi odredba nacionalnog prava prema kojoj se šteta koja ima značajne nepovoljne utjecaje na ekološko, kemijsko ili količinsko stanje ili ekološki potencijal dotičnih voda automatski i općenito isključuje iz pojma „šteta u okolišu” samo zato što je uzrokovana aktivnošću koja je odobrena nacionalnim propisom, čime se šteta pokriva odobrenjem izdanim na temelju tog prava.

Nadalje, Sud je pojasnio da, ako je nadležno nacionalno tijelo izdalo odobrenje ne ispitujući pritom jesu li poštovani uvjeti iz članka 4. stavka 7. točaka (a) do (d) Direktive 2000/60¹¹⁹, pravo Unije ne obvezuje nacionalne sudove na to da umjesto nadležnog tijela sami ispituju poštovanje tih uvjeta.

Naposljetku, cjelovito i pravilno prenošenje članaka 12. i 13. Direktive 2004/35 zahtijeva da tri kategorije osoba iz članka 12. stavka 1., osobito one koje će vjerojatno biti pogođene štetom u okolišu, mogu iznijeti primjedbe u vezi s tom štetom, mogu zahtijevati da nadležno tijelo poduzme mjere na temelju spomenute direktive i da stoga mogu pokrenuti postupak preispitivanja pred sudom ili bilo kojim drugim nadležnim javnim tijelom, pri čemu države članice ne raspolažu diskrecijskom ovlašću u tom smislu.

^{117/} Direktiva 2004/35/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u okolišu (SL 2004., L 143, str. 56.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 26., str. 58.)

^{118/} Direktiva 2009/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o geološkom skladištenju ugljikova dioksida i o izmjeni Direktive Vijeća 85/337/EEZ, direktiva Europskog parlamenta i Vijeća 2000/60/EZ, 2001/80/EZ, 2004/35/EZ, 2006/12/EZ, 2008/1/EZ i Uredbe (EZ) br. 1013/2006 (SL 2006., L 140, str. 114.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 26., str. 158. i ispravak SL 2016., L 308, str. 64.)

^{119/} Direktiva 2000/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2000. o uspostavi okvira za djelovanje Zajednice u području vodne politike (SL 2000., L 327, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 1., str. 48.)

2. TRGOVANJE EMISIJAMA

U presudi od 26. srpnja 2017., **ArcelorMittal Atlantique i Lorraine** (C-80/16, [EU:C:2017:588](#)) Sud se izjašnjavao o valjanosti Odluke 2011/278¹²⁰ o sustavu trgovanja emisijskim jedinicama stakleničkih plinova u smislu Direktive 2003/87¹²¹. On je tom prilikom definirao prikladnu metodu koju Komisija mora primijeniti prilikom utvrđivanja referentnih vrijednosti za besplatnu dodjelu emisijskih jedinica u sektoru čelika za razdoblje od 2013. do 2020. S tim u vezi, Sud koji je uputio zahtjev izrazio je dvojbe o valjanosti Odluke 2011/278 s obzirom na to jesu li navedene referentne vrijednosti utvrđene u skladu s Direktivom 2003/87. On je stoga pozvao Sud da se izjasni, među ostalim, o tome je li Komisija prilikom njihova utvrđivanja smjela iz referentne vrijednosti za vrući metal isključiti sve emisije vezane uz reciklirane otpadne plinove koji se koriste u proizvodnji električne energije, a među referentna postrojenja za određivanje referentne vrijednosti sinterirane rudače uključiti tvornicu koja istodobno proizvodi tu rudaču i pelete.

Sud je potvrdno odgovorio na ta pitanja i stoga zaključio da ne postoji nijedan element koji može utjecati na valjanost Odluke 2011/278. Što se, konkretno, tiče određivanja referentne vrijednosti sinterirane rudače, Sud je najprije naglasio da Komisija raspolaže širokom diskrecijskom ovlašću za određivanje referentnih vrijednosti u sektoru ili podsektoru primjenom članka 10.a stavka 2. Direktive 2003/87. Prema tome, na zakonitost mjere usvojene u tom području može utjecati samo njezina očita neprikladnost. U tom pogledu činjenica da je Komisija u Odluci 2011/278 među referentna postrojenja za određivanje referentne vrijednosti sinterirane rudače uključila tvornicu koja istodobno proizvodi tu rudaču i pelete nije tu odluku učinila nezakonitom. Naime, kada je riječ o postrojenju koje se istodobno sastoji od jedinice za proizvodnju peleta i jedinice za proizvodnju sinterirane rudače, proizvodnju peleta treba smatrati jednim od procesa koji su izravno ili neizravno povezani s procesnim jedinicama u smislu definicije sinterirane rudače iz Priloga I. Odluci 2011/278 jer te dvije proizvodne jedinice zajedno omogućuju dobivanje jedinstvenog proizvoda koji je zamjena za sinteriranu rudaču.

3. ZAŠTIĆENE LOKACIJE

Rješenjem u postupku privremene pravne zaštite donesenim 20. studenoga 2017. u predmetu **Komisija/Poljska** (C-441/17 R, [EU:C:2017:877](#)) veliko vijeće Suda naložio je *Republici Poljskoj da odmah prestane, osim u posebnim i strogo nužnim slučajevima, s operacijama aktivnog upravljanja šumama u Bjelovjeskoj šumi, području od značaja za Zajednicu i posebnom zaštićenom području ptica*. Zahtjev za privremenu pravnu zaštitu podnesen je u okviru tužbe zbog povrede obveze¹²² koju je podnijela Europska komisija, zahtijevajući da se utvrdi da je Republika Poljska,

^{120/} Odluka Komisije 2011/278/EU od 27. travnja 2011. o utvrđivanju prijelaznih propisa na razini Unije za usklađenu besplatnu dodjelu emisijskih jedinica na temelju članka 10.a Direktive 2003/87/EZ Europskog parlamenta i Vijeća (SL 2011., L 130, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 29., str. 257.)

^{121/} Direktiva 2003/87/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. listopada 2003. o uspostavi sustava trgovanja emisijskim jedinicama stakleničkih plinova unutar Zajednice i o izmjeni Direktive Vijeća 96/61/EZ (SL 2003., L 275, str. 32.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 9., str. 28.)

^{122/} Predmet C-441/17, **Komisija/Poljska**, neriješen na dan 31. prosinca 2017.

operacijama koje su se, među ostalim, sastojale od rušenja stabala i uklanjanja mrtvog ili umirućeg drveća kako bi se spriječilo širenje smrekina pisara, povrijedila obveze koje ima na temelju, s jedne strane, Direktive 92/43¹²³ o očuvanju prirodnih staništa i divlje flore i faune i, s druge strane, Direktive 2009/147¹²⁴ o očuvanju divljih ptica.

Sud je udovoljio zahtjevu za donošenje privremenih mjera smatrajući da su u predmetnom slučaju za to zadovoljeni svi uvjeti. Kada je, konkretno, riječ o uvjeti hitnosti, Sud je ocijenio da predmetne operacije aktivnog upravljanja šumama mogu prouzrokovati nepopravljivu i tešku štetu okolišu. Naime, jednom kada nastupi, šteta koja je posljedica sječe i uklanjanja drveća, u slučaju da se utvrde povrede obveza koje Komisija pripisuje Poljskoj, ne bi se mogla naknadno popraviti. Nadalje, Sud je istaknuo da su interesi koje u predmetnom slučaju treba odvagati, s jedne strane, očuvanje staništa i vrsta od eventualne prijetnje izazvane navedenim operacijama aktivnog upravljanja šumama i, s druge strane, interes da se spriječi pogoršanje stanja prirodnih staništa s obzirom na prisutnost smrekina pisara. Budući da ne postoje detaljne informacije koje se odnose na štetu koju bi smrekini pisar kratkoročno mogao prouzrokovati, hitnije je spriječiti nastanak štete koju bi nastavak navedenih operacija prouzrokovao zaštićenom području.

Međutim, Sud je iz tih privremenih mjera iznimno isključio operacije aktivnog upravljanja šumama koje su nužne da bi se izravno i trenutačno zajamčila javna sigurnost osoba. Navedene operacije mogu se nastaviti samo u mjeri u kojoj predstavljaju jedini način očuvanja javne sigurnosti osoba u neposrednoj blizini prometnica ili druge važne infrastrukture, kada tu sigurnost nije moguće očuvati donošenjem drugih manje radikalnih mjera kao što je prikladna signalizacija opasnosti ili privremena zabrana pristupa javnosti tim područjima.

Naposlijetku, Sud je ocijenio da ga članak 279 UFEU-a ovlašćuje na to da predvidi izricanje novčane kazne ako odnosna stranka ne bi poštovala njegovu odluku. Na temelju navedenog, Poljskoj je naložio da Komisiju obavijesti o svim mjerama koje je donijela kako bi u potpunosti poštovala tu odluku. Sud će, prema potrebi, novim rješenjem odlučiti o njezinoj eventualnoj povredi te će, ako utvrdi njezino postojanje, naložiti Poljskoj plaćanje novčane kazne Komisiji od najmanje 100 000 eura po danu.

U presudi **Vereniging Hoekschewaards Landschap** (C-281/16, [EU:C:2017:774](#)), donesenoj 19. listopada 2017., Sud se izjašnjavao o valjanosti Provedbene odluke 2015/72¹²⁵ o donošenju osmoga ažuriranog popisa područja od značaja za Zajednicu za atlantsku biogeografsku regiju, usvojene na temelju Direktive 92/43¹²⁶. Spomenutom odlukom Komisija je, na zahtjev Kraljevine Nizozemske, smanjila površinu područja od značaja za Zajednicu Haringvliet – posebnog područja očuvanja na svojem teritoriju – tako što je iz njega isključila Leenheerenpolder, obrazlažući to činjenicom da je njegovo prvotno uključivanje u spomenuto područje bilo posljedica znanstvene pogreške. Sud je istaknuo da, iako je točno da države članice raspolažu određenom marginom prosudbe kada

123/ Direktiva Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (SL 1992., L 206, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 2., str. 14.), kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2013/17/EU od 13. svibnja 2013. (SL 2013., L 158, str. 193.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 27., str. 143.)

124/ Direktiva 2009/147/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 30. studenoga 2009. o očuvanju divljih ptica (SL 2009., L 20, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 32., str. 128. i ispravak SL 2015., L 75, str. 20.), kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2013/17/EU od 13. svibnja 2013. (SL 2013., L 158, str. 193.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 27., str. 143.)

125/ Provedbena odluka Komisije (EU) 2015/72 od 3. prosinca 2014. o donošenju osmoga ažuriranog popisa područja od značaja za Zajednicu za atlantsku biogeografsku regiju (SL 2015., L 18, str. 385.)

126/ Direktiva Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (SL 1992., L 206, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 2., str. 14.), kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2006/105/EU od 20. studenoga 2006. (SL 2006., L 363, str. 368.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 27., str. 143.)

predlažu, primjenom članka 4. stavka 1. Direktive 92/43, popis područja koja se mogu identificirati kao područja od značaja za Zajednicu, one ne mogu raspolagati istom marginom prosudbe u slučaju kada predlažu Komisiji da provede smanjenje njegove površine.

Naime, budući da uvrštavanje nekog područja na popis opravdava pretpostavku da je ono u svojoj ukupnosti važno za cilj očuvanja prirodnih staništa i divlje faune i flore naveden u Direktivi 92/43, prijedlog države članice da se smanji površina područja koje se nalazi na popisu zahtijeva dokazivanje činjenice da predmetna područja nisu od ključne važnosti za ostvarenje tog cilja na nacionalnoj razini. Stoga Komisija smije prihvatiti i provesti prijedlog samo ako zaključi da zaštita tih područja nije potrebna ni sa stajališta cijele Unije.

Slijedom navedenog, budući da u predmetnom slučaju ne postoji znanstveni dokaz koji može potvrditi da je prvotni prijedlog uključivanja Leenheerenpoldera u područje Haringvliet bio zahvaćen pogreškom, Sud je Provedbenu odluku 2015/72 ocijenio nevaljanom.

4. ARHUŠKA KONVENCIJA

Kada je riječ o Arhuškoj konvenciji, valja istaknuti dvije presude. Dok se prva presuda, ***Saint-Gobain Glass Deutschland*** (C-60/15 P), odnosi na pristup informacijama o okolišu¹²⁷, druga se tiče pristupa pravosuđu u pitanjima okoliša.

U presudi ***Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation*** (C-664/15, [EU:C:2017:987](#)), donesenoj 20. prosinca 2017., Sud se izjašnjavao o aktivnoj procesnoj legitimaciji organizacije za zaštitu okoliša koja zahtijeva pristup pravosuđu u skladu s Arhuškom konvencijom¹²⁸.

Kao prvo, Sud je naglasio da članak 9. stavak 3. Arhuške konvencije u vezi s člankom 47. Povelje predviđa da organizacija za zaštitu okoliša koja je propisno osnovana i djeluje u skladu sa zahtjevima nacionalnog prava mora moći pred sudom osporavati odluku o odobravanju projekta koji može biti protivan obvezi sprečavanja pogoršanja stanja vodnih tijela, kako je propisana člankom 4. Direktive 2000/60¹²⁹. Prema mišljenju Suda, iako članak 9. stavak 3. Arhuške konvencije podrazumijeva da države ugovornice zadržavaju diskrecijsku ovlast prilikom njegove provedbe, ne smije im se dopustiti da nameću mjerila koja su toliko stroga da organizacijama za zaštitu okoliša zapravo onemogućavaju osporavanje akata ili propusta na koje se odnosi ta odredba.

U predmetnom slučaju očito je da na temelju primjenjivog nacionalnog postupovnog prava organizacija za zaštitu okoliša poput Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation – čak i ako udovoljava zahtjevima iz članka 2. stavka 5. Arhuške konvencije da bi bila obuhvaćena pojmom „zainteresirane javnosti” – u načelu ne može dobiti status stranke u upravnom postupku koji se vodi na temelju propisa o vodama. Međutim, članak 9. stavak 3. Arhuške konvencije u vezi s člankom 47. Povelje i članak 14. stavak 1. Direktive 2000/60 treba tumačiti na način da im se protivi nacionalno postupovno pravo koje isključuje organizacije za zaštitu okoliša iz prava sudjelovanja, u svojstvu stranaka, u postupku izdavanja odobrenja kojim se provodi Direktiva 2000/60 i

^{127/} Ta presuda prikazana je u dijelu III.3. „Pristup dokumentima”.

^{128/} Konvencija o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša, potpisana u Aarhusu 25. lipnja 1998. i potvrđena u ime Europske zajednice Odlukom Vijeća 2005/370/EZ od 17. veljače 2005. (SL 2005., L 124, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 7., str. 151.)

^{129/} Direktiva 2000/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2000. o uspostavi okvira za djelovanje Zajednice u području vodne politike (SL 2000., L 327, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 1., str. 48.)

koje pravo na pravni lijek za osporavanje odluka donesenih u takvom postupku ograničava samo na osobe koje imaju to svojstvo. Na nacionalnom je sudu da nacionalno postupovno pravo tumači u skladu s navedenim odredbama, kako bi omogućio spomenuto sudjelovanje.

S tim u vezi, Sud je također ocijenio – pod uvjetom da sud koji je uputio zahtjev provjeri činjenične elemente i pravila nacionalnog prava – da članak 9. stavke 3. i 4. Arhuške konvencije u vezi s člankom 47. Povelje treba tumačiti na način da im je protivna mogućnost da se na organizaciju za zaštitu okoliša primijeni prekluzijsko pravilo nacionalnog prava na temelju kojeg osoba gubi status stranke u postupku i stoga ne može podnijeti pravni lijek protiv odluke donesene u tom postupku ako je propustila pravodobno istaknuti svoje prigovore nakon otvaranja upravnog postupka, a najkasnije tijekom njegova usmenog dijela.

XVIII. ZAJEDNIČKA TRGOVINSKA POLITIKA

U *mišljenju 2/15* ([EU:C:2017:376](#)), koje je 16. svibnja 2017. donio u punom sastavu, Sud je bio pozvan izjasniti se, na temelju članka 218. stavka 11. UFEU-a, o *nadležnosti Europske unije da samostalno sklopi sporazum o slobodnoj trgovini o kojem se pregovaralo s Republikom Singapurom*. Kada je riječ o bilateralnom sporazumu o slobodnoj trgovini „nove generacije”, on sadržava, osim tradicionalnih odredaba o smanjenju carina i necarinskih prepreka koje utječu na trgovinu roba i usluga, odredbe o različitim područjima vezanima uz trgovinu. Na taj način obveze sadržane u predloženom sporazumu odnose se na pristup tržištu, zaštitu ulaganja, zaštitu intelektualnog vlasništva, tržišno natjecanje i održivi razvoj. Sporazumom se također uspostavljaju mehanizmi rješavanja sporova i utvrđuje poseban institucionalni okvir čiji je cilj, među ostalim, provedba njime propisanih obveza i postupaka razmjene informacija, suradnje i posredovanja.

Imajući u vidu predmet i ciljeve nacrtu Sporazuma o slobodnoj trgovini, Sud je najprije razmatrao pitanje u kojoj mjeri njegove odredbe ulaze u isključivu nadležnost Unije u području zajedničke trgovinske politike, kako je definirana u članku 3. stavku 1. točki (e) UFEU-a. Budući da je zajednička trgovinska politika na temelju članka 207. stavka 1. UFEU-a dio Unijina vanjskog djelovanja, Sud je pojasnio da u područje spomenute politike ulaze samo oni sastavni dijelovi Sporazuma koji se posebno odnose na trgovinsku razmjenu s jednom ili više trećih država na način da su u svojoj osnovi namijenjeni njezinu promicanju, olakšavanju ili uređivanju te na nju imaju izravan i neposredan učinak. Budući da je to slučaj u pogledu obveza koje se odnose na trgovinu robom, propisanih u poglavljima 2. do 6., u pogledu obveza koje se tiču necarinskih prepreka trgovini i ulaganja u području obnovljive energije, predviđenih u poglavlju 7., obveza koje se odnose na zaštitu intelektualnog vlasništva, definiranih u poglavlju 11., obveza u području tržišnog natjecanja, propisanih u poglavlju 12., i obveza u području održivog razvoja, predviđenih u poglavlju 13., Sud je potvrdio da su ti sastavni dijelovi predloženog sporazuma o slobodnoj trgovini obuhvaćeni Unijinom isključivom nadležnošću na temelju članka 3. stavka 1. točke (e) UFEU-a.

Što se tiče obveza koje se odnose na smanjivanje prepreka prekograničnom pružanju usluga, poslovnom nastanu i privremenoj prisutnosti fizičkih osoba, koje su predviđene u poglavlju 8. Sporazuma, Sud je utvrdio da to poglavlje ulazi u područje zajedničke trgovinske politike i, prema tome, u područje Unijine isključive nadležnosti iz članka 3. stavka 1. točke (e) UFEU-a, osim ondje propisanih obveza koje se tiču pružanja usluga u području prometa. Budući da su potonje obveze člankom 207. stavkom 5. UFEU-a isključene iz zajedničke trgovinske politike, Sud je razmatrao Unijinu nadležnost da ih odobri na temelju članka 3. stavka 2. UFEU-a, koji predviđa Unijinu isključivu nadležnost za sklapanje međunarodnih sporazuma koji bi mogli utjecati na zajednička pravila ili izmijeniti njihovo područje primjene. Sud smatra da takva opasnost od utjecaja postoji kada sporazumom predviđene obveze ulaze u područje primjene zajedničkih pravila, bez potrebe da se područja uređena međunarodnim obvezama i područja obuhvaćena pravilima Unije u cijelosti podudaraju. Budući da pružanje različitih usluga u području prometa, navedenih u poglavlju 8. Sporazuma, doista može utjecati na Unijina zajednička pravila u domeni

pomorskog, željezničkog i cestovnog prometa ili ih izmijeniti, Sud je zaključio da Unija ima isključivu nadležnost za odobravanje tih obveza na temelju članka 3. stavka 2. UFEU-a. Što se tiče odredaba nacrtu Sporazuma koje se odnose na promet unutarnjim plovnim putovima, on je istaknuo da su u njima propisane obveze iznimno ograničenog dosega pa stoga ne mogu utjecati na narav Unijine nadležnosti u pogledu obveza sadržanih u poglavlju 8. S obzirom na navedena razmatranja, Sud je zaključio da je Unija isključivo nadležna za sve spomenute obveze. Upućujući na članak 3. stavak 1. točku (e) UFEU-a te, u pogledu obveza u području prometa, na članak 3. stavak 2. tog Ugovora, Sud je također potvrdio Unijinu isključivu nadležnost u odnosu na odredbe poglavlja 10. Sporazuma, koje sadržava obveze u području javnih nabava.

Kada je riječ o zaštiti ulaganja, predviđenoj u poglavlju 9. odjeljku A. Sporazuma, Sud smatra da valja razlikovati izravna od ostalih ulaganja. Kada je riječ o prvoj vrsti ulaganja, on je podsjetio da Unijini akti u području izravnih stranih ulaganja ulaze, na temelju članka 207. stavka 1. UFEU-a, u područje zajedničke trgovinske politike, ne razlikujući one čiji je cilj prihvat od onih čiji je cilj zaštita navedenih ulaganja. Budući da je cilj obveza predviđenih u području izravnih ulaganja, k tome, promicanje, olakšavanje i uređivanje trgovine i da one na potonju mogu izravno i neposredno utjecati, Sud je potvrdio da Unija raspolaže isključivom nadležnošću za njihovo odobravanje na temelju članka 3. stavka 1. točke (e) UFEU-a. Suprotno tomu, kada je riječ o obvezama koje se odnose na neizravna strana ulaganja, poput „portfeljnih” ulaganja koja se provode bez namjere utjecaja na upravljanje i kontrolu nad poduzetnikom i koja predstavljaju kretanje kapitala u smislu članka 63. UFEU-a, Sud je utvrdio da ona ne ulaze u Unijinu isključivu nadležnost na temelju članka 3. stavka 1. točke (e) UFEU-a niti su obuhvaćena nekim od slučajeva koji dovode do takve vrste nadležnosti, navedenima u članku 3. stavku 2. UFEU-a. Što se tiče tog posljednjeg aspekta, Sud je odbio Komisijin argument prema kojem odjeljak A. poglavlja 9. može utjecati na članak 63. UFEU-a. Naime, prema mišljenju Suda, zajednička pravila na koja upućuje članak 3. stavak 2. UFEU-a ne mogu obuhvaćati odredbu samog tog Ugovora, osobito zato što odredbe Unijina međunarodnog sporazuma ne mogu utjecati na pravila njezina primarnog prava odnosno izmijeniti njihov opseg. S druge strane, Sud smatra da se prihvaćanje obveza koje pridonose uspostavljanju slobodnog kretanja kapitala i platnog prometa na recipročnoj osnovi može smatrati potrebnim radi postizanja tog cilja, koji je jedan od ciljeva Ugovorâ u smislu članka 216. stavka 1. UFEU-a i ulazi u tom smislu u podijeljenu nadležnost između Unije i država članica na temelju članka 4. stavka 2. točke (a) UFEU-a koji se odnosi na unutarnje tržište.

Što se tiče odredaba predloženog sporazuma koje propisuju različite obveze i postupke razmjene informacija, obavješćivanja, provjere, suradnje i posredovanja te u tu svrhu utvrđuju poseban institucionalni okvir, Sud je napomenuo da je cilj tih obveza osigurati djelotvornost materijalnih odredaba Sporazuma stvaranjem, u bitnome, organizacijske strukture i određenih ovlasti za donošenje odluka. Budući da su te odredbe pomoćne naravi, obuhvaćene su istom nadležnošću kao i materijalne odredbe s kojima su povezane. Ta je analiza prihvaćena i u pogledu obveza sadržanih u poglavlju 14., naslovljenom „Transparentnost”, koje su također pomoćne u odnosu na materijalne odredbe koje prate.

Kada je, naposljetku, riječ o odredbama predloženog Sporazuma koje se tiču rješavanja sporova, Sud razlikuje sustav koji se primjenjuje na sporove između ulagača i država od sustava mjerodavnog za sporove između Unije i Singapura. Što se tiče prvonavedenog sustava, Sud je utvrdio da on nije samo pomoćnog karaktera u odnosu na materijalna pravila, s obzirom na to da je moguće izuzimanje sporova iz sudske nadležnosti država članica. Odobrenje takvog sustava stoga je nužno obuhvaćeno podijeljenom nadležnošću između Unije i država članica. Što se, s druge strane, tiče sustava rješavanja sporova između Unije i Singapura, Sud je podsjetio da Unijina nadležnost u području međunarodnih odnosa i njezina ovlast za sklapanje međunarodnih sporazuma nužno uključuju mogućnost podvrgavanja – u pogledu tumačenja i primjene njihovih odredaba – odlukama suda osnovanog ili određenog na temelju takvih sporazuma odnosno tijela koje, iako formalno nije sud, u bitnome izvršava sudske funkcije, poput tijela za rješavanje sporova ustanovljenog Sporazumom o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije. K tome, budući da je sustav rješavanja sporova između Unije i Singapura dio institucionalnog

okvira materijalnih odredaba predloženog sporazuma i da sporove nije moguće izuzeti iz nadležnosti sudova država članica odnosno Unije, Sud je utvrdio da on ulazi u područje iste one nadležnosti kojom su obuhvaćene materijalne odredbe s kojima je povezan.

S obzirom na sva ta razmatranja, Sud je zaključio da nacrt Sporazuma o slobodnoj trgovini sa Singapurom dijelom ulazi u Unijinu isključivu nadležnost, a dijelom u nadležnost koju ona dijeli s državama članicama.

Dana 25. listopada 2017. u presudi **Komisija/Vijeće** (C-389/15, [EU:C:2017:798](#)) Sud je, sastavljen u velikom vijeću, prihvatio tužbu za poništenje koju je Komisija podnijela protiv *Odluke Vijeća br. 8512/15 od 7. svibnja 2015. o odobravanju otvaranja pregovora o revidiranom Lisabonskom sporazumu¹³⁰ o oznakama izvornosti i oznakama zemljopisnog podrijetla*. Sud je utvrdio da pregovori o nacrtu revidiranog sporazuma ulaze u isključivu nadležnost koju članak 3. stavak 1. UFEU-a dodjeljuje Uniji u području zajedničke trgovinske politike iz članka 207. stavka 1. UFEU-a.

U tom pogledu Sud je najprije podsjetio na svoju ustaljenu sudsku praksu prema kojoj međunarodne obveze koje je Unija preuzela u području intelektualnog vlasništva ulaze u zajedničku trgovinsku politiku, s jedne strane, ako pokazuju osobitu povezanost s međunarodnom trgovinom, s obzirom na to da su u osnovi namijenjene njezinu promicanju, olakšavanju ili uređivanju, te, s druge strane, ako na nju imaju izravan i neposredan učinak. Sud je ocijenio da tom politikom mogu osobito biti obuhvaćeni međunarodni sporazumi čiji je cilj osigurati i ustrojiti zaštitu prava intelektualnog vlasništva na području stranaka, ako ispunjavaju dva gore navedena uvjeta.

Kada je riječ o svrsi spomenutog nacrta, Sud je pojasnio da – s obzirom na to da je njegov glavni cilj jačanje sustava uspostavljenog Lisabonskim sporazumom i proširenje njime ustanovljene zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla unutar posebne unije stvorene tim sporazumom, dopunjujući onu koju Pariška konvencija¹³¹ osigurava različitim vrstama industrijskog vlasništva – valja smatrati da on ulazi u okvir cilja koji se želi postići konvencijskom cjelinom čiji je dio i, konkretnije, da je s Unijine točke gledišta namijenjen olakšanju i uređenju njezine trgovinske razmjene s trećim državama strankama tog sporazuma.

Kad je riječ o učincima nacrta revidiranog sporazuma, Sud je ocijenio da će odredbe tog nacrta imati neposredne učinke na trgovinsku razmjenu između Unije i predmetnih trećih država dajući svim proizvođačima koji u toj razmjeni sudjeluju, kao i svakoj drugoj zainteresiranoj fizičkoj ili pravnoj osobi, alate potrebne za to da se u ujednačenim materijalnim i postupovnim uvjetima djelotvorno ishodi zaštita koju nacrt revidiranog sporazuma osigurava njihovim pravima industrijskog vlasništva u slučaju štetne ili nepoštene upotrebe oznaka izvornosti ili oznaka zemljopisnog podrijetla u inozemstvu.

Sud je stoga zaključio da je Vijeće pogriješilo kada je ocijenilo da pobijana odluka ulazi u područje usklađivanja zakonodavstava u domeni unutarnjeg tržišta (članak 114. UFEU-a) i stoga u podijeljenu nadležnost između Unije i njezinih država članica, zbog čega ju je poništio.

^{130/} Lisabonski sporazum o zaštiti oznaka izvornosti i njihovoj međunarodnoj registraciji, potpisan 31. listopada 1958., revidiran u Stockholmu 14. srpnja 1967. i izmijenjen 28. rujna 1979. (*Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda*, sv. 828., br. 13172, str. 205.)

^{131/} Konvencija za zaštitu industrijskog vlasništva, potpisana u Parizu 20. ožujka 1883., posljednji put revidirana u Stockholmu 14. srpnja 1967. i izmijenjena 28. rujna 1979. (*Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda*, sv. 828., br. 11851, str. 305.)

XIX. MEĐUNARODNI SPORAZUMI

Što se tiče međunarodnih sporazuma, valja istaknuti dva mišljenja i jednu presudu. Mišljenja se odnose na Marakeški ugovor o olakšanju pristupa objavljenim djelima za osobe koje su slijepe, koje imaju oštećenje vida ili imaju drugih poteškoća u korištenju tiskanim materijalima i Sporazum između Kanade i Europske unije o prijenosu i obradi podataka iz popisa imena putnika¹³². Presuda se bavi tumačenjem odredbe odluke Vijeća za pridruživanje EEZ-Turska. Također valja spomenuti presudu u predmetu C-687/15, *Komisija/Vijeće* (CMR-15), koja se tiče pravnog oblika akata predviđenih u članku 218. stavku 9. UFEU-a¹³³.

Dana 14. veljače 2017. Sud je, sastavljen u velikom vijeću, donio **mišljenje 3/15** (EU:C:2017:114) o Marakeškom ugovoru o olakšanju pristupa objavljenim djelima za osobe koje su slijepe, koje imaju oštećenje vida ili imaju drugih poteškoća u korištenju tiskanim materijalima¹³⁴, a koji je prihvaćen 2013. nakon pregovora vođenih u okviru Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo. Ugovor, među ostalim, nalaže državama članicama da u svojim zakonodavstvima propišu da određeni subjekti, to jest javne ustanove i neprofitne organizacije koje pružaju usluge obrazovanja, osposobljavanja, adaptivnog čitanja ili pristupa informacijama, mogu bez odobrenja nositelja autorskog prava distribuirati odnosno umnožavati tiskane primjerke objavljenih djela u formatu dostupnom za slijepe osobe, osobe s oštećenjem vida ili osobe s drugim poteškoćama u čitanju. Sud je bio pozvan utvrditi postojanje Unijine nadležnosti za sklapanje tog ugovora.

Kao prvo, Sud je ocijenio da sklapanje Marakeškog ugovora ne ulazi u zajedničku trgovinsku politiku definiranu člankom 207. UFEU-a. Naime, s jedne strane, njegova je svrha različitim sredstvima unaprijediti korištenje olakšavanjem pristupa korisnika objavljenim djelima, a ne promicati, olakšati ili urediti međunarodnu trgovinu primjercima u dostupnom formatu. S druge strane, prekogranične razmjene primjeraka u dostupnom formatu, predviđene Marakeškim ugovorom, ne mogu se izjednačiti s međunarodnim razmjenama koje redovni subjekti obavljaju u komercijalne svrhe jer se odvijaju samo između javnih ustanova ili neprofitnih organizacija u uvjetima određenima u tom ugovoru, pri čemu su izvoz i uvoz usmjereni samo na korisnike.

Kao drugo, Sud je presudio da sve obveze predviđene Marakeškim ugovorom ulaze u područje koje je velikim dijelom već uređeno zajedničkim pravilima Unije i da i da njegovo sklapanje može utjecati na ta pravila ili izmijeniti njihov opseg u smislu članka 3. stavka 2. UFEU-a. Stoga sklapanje Marakeškog ugovora ulazi u Unijinu isključivu nadležnost. Sud je utvrdio da Direktiva 2001/29¹³⁵ dopušta državama članicama koje to žele da predvide iznimku ili ograničenje prava umnožavanja u pogledu osoba s invaliditetom. Iz toga slijedi da iznimku ili ograničenje tih prava, predviđene Marakeškim ugovorom, treba provesti u okviru područja usklađenog spomenutom direktivom. Isto vrijedi i za sustave izvoza i uvoza predviđene tim ugovorom u mjeri u kojoj im je cilj dati ovlaštenje za priopćavanje javnosti ili distribuciju na državnom području jedne države ugovornice primjeraka u dostupnom formatu objavljenih na državnom području druge države ugovornice bez pribavljanja pristanka nositelja prava. U tim je okolnostima Sud istaknuo da je mogućnost država članica da na temelju Direktive 2001/29 propišu navedenu iznimku ili ograničenje pružio Unijin zakonodavac te je ona u velikoj mjeri uređena različitim zahtjevima prava Unije.

^{132/} Ta presuda prikazana je u dijelu I. „Temeljna prava“.

^{133/} Ta presuda prikazana je u dijelu III.2. „Pravni akti Unije“.

^{134/} Vijeće je odobrilo potpisivanje tog sporazuma, u ime Unije, Odlukom 2014/221/EU od 14. travnja 2014. (SL 2014., L 115, str. 1. i ispravak SL 2015., L 81, str. 5.).

^{135/} Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL 2001., L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

U **mišljenju 1/15** ([EU:C:2017:592](#))¹³⁶ od 26. srpnja 2017. veliko vijeće Suda izjašnjavalo se, među ostalim, o odgovarajućoj pravnoj osnovi za donošenje odluke Vijeća o sklapanju Sporazuma između Kanade i Europske unije o prijenosu i obradi podataka iz popisa imena putnika. Budući da se odabir materijalnopravne osnove akta Unije, što uključuje onaj donesen radi sklapanja međunarodnog sporazuma, mora temeljiti na objektivnim elementima koji podliježu sudskoj kontroli, među kojima su cilj i sadržaj tog akta, Sud je najprije utvrdio da predviđeni sporazum posjeduje dvije sastavnice: jedna se tiče potrebe osiguravanja javne sigurnosti, a druga zaštite podataka iz popisa imena putnika. Budući da su obje bitne, Sud je zaključio da se mjere predviđene za zaštitu osobnih podataka putnika temelje na pravnoj osnovi iz članka 16. stavka 2. UFEU-a, dok mjere koje se odnose na prijenos navedenih podataka nadležnim tijelima kaznenog progona i na obradu tih podataka koje ona provode podliježu pravnoj osnovi iz članka 87. stavka 2. točke (a) UFEU-a. Naposljetku, nakon što je utvrdio da istodobno korištenje tih dviju različitih pravnih osnova ne dovodi do različitih postupaka donošenja odluke, Sud je potvrdio da se odluka Vijeća o sklapanju predviđenog sporazuma treba istodobno temeljiti na članku 16. stavku 2. i članku 87. stavku 2. točki (a) UFEU-a.

Dana 5. prosinca 2017. u presudi **Njemačka/Vijeće** (C-600/14, [EU:C:2017:935](#)) Sud je, okupljen u velikom vijeću, odbio tužbu za djelomično poništenje Odluke Vijeća 2014/699¹³⁷ o utvrđivanju stajališta koje treba usvojiti u ime Europske unije u pogledu određenih izmjena Konvencije o međunarodnom željezničkom prijevozu (COTIF). U prilog toj tužbi Savezna Republika Njemačka istaknula je, među ostalim, da određene točke na temelju kojih je u pobijanoj odluci utvrđeno stajalište koje treba usvojiti u ime Unije ne ulaze u njezinu vanjsku nadležnost, s obzirom na to da ona nije prethodno donijela zajednička pravila na koja bi spomenute izmjene mogle utjecati.

U navedenoj presudi Sud je najprije podsjetio na to da Unijina nadležnost za sklapanje međunarodnih sporazuma može proizlaziti ne samo iz izričitog dodjeljivanja te nadležnosti u Ugovorima nego i prešutno iz drugih njihovih odredaba te iz akata koje su u tom okviru donijele Unijine institucije. Konkretno, svaki put kad pravo Unije dodjeljuje spomenutim institucijama ovlasti na unutarnjem planu kako bi ostvarile određeni cilj, Unija je nadležna za preuzimanje međunarodnih obveza koje su potrebne za njegovo postizanje, čak i ako ne postoji izričita odredba u tom smislu. Na taj način Unijina vanjska nadležnost može postojati izvan slučajeva u kojima ona ima isključivu nadležnost na temelju članka 3. stavka 2. UFEU-a. U tom pogledu Sud je istaknuo da je cilj odredaba COTIFa na koje se odnose sporne izmjene uspostaviti usklađene norme na međunarodnoj razini, uključujući za međunarodni promet prema državnom području države članice ili iz njega, odnosno promet preko državnog područja jedne države članice ili više njih, za dijelove puta smještene izvan Unijina područja i također, načelno, za dijelove spomenutog puta smještene na tom području. Prema tome, treba smatrati da to što Unija zauzima stajalište o navedenim izmjenama pridonosi ostvarenju ciljeva zajedničke prometne politike u okviru nadležnosti koja joj je dodijeljena člankom 91. stavkom 1. UFEU-a i koja uključuje vanjski aspekt.

Sud je također napomenuo da Unijina vanjska nadležnost obuhvaćena drugim slučajem iz članka 216. stavka 1. UFEU-a, koji odgovara situaciji u kojoj je sklapanje sporazuma „potrebno radi postizanja nekog od ciljeva iz Ugovorâ, u okviru politika Unije“, nije uvjetovana prethodnim donošenjem njezinih pravila na koja bi sporne izmjene mogle utjecati. Također nije točno da u području prometa, koje ulazi u podijeljenu nadležnost između Unije i država članica, Unija ne može djelovati na vanjskom planu prije no što je djelovala na unutarnjem, donoseći zajednička pravila u pitanjima o kojima su sklapani međunarodni sporazumi.

^{136/} To mišljenje prikazano je i u dijelu I. „Temeljna prava“.

^{137/} Odluka Vijeća 2014/699/EU od 24. lipnja 2014. o utvrđivanju stajališta koje treba donijeti u ime Europske unije na 25. sjednici Odbora za reviziju OTIF-a u pogledu određenih izmjena Konvencije o međunarodnom željezničkom prijevozu (COTIF) i njezinih dodataka (SL 2014., L 293, str. 26.)

U presudi **Tekdemir** (C-652/15, [EU:C:2017:239](#)) od 29. ožujka 2017. Sud je bio pozvan protumačiti klauzulu o mirovanju (standstill) iz članka 13. Odluke br. 1/80 Vijeća za pridruživanje EEZ-Turska¹³⁸, koja zabranjuje državama članicama i Republici Turskoj uvođenje novih ograničenja u pogledu uvjeta pristupa zaposlenju radnika i članova njihovih obitelji koji zakonito borave na odnosnom državnom području. U predmetnom slučaju turski državljani rođeni u lipnju 2014. u Njemačkoj, kojeg po zakonu zastupaju njegovi roditelji, zatražio je u srpnju te godine izdavanje dozvole boravka na temelju njemačkog prava. Djetetova majka, također turska državljanka, u Njemačkoj je podnijela zahtjev za azil nakon što je na njezino područje ušla 2013. na temelju schengenske turističke vize. U trenutku djetetova rođenja posjedovala je odobrenje za boravak koje joj je izdano kao podnositeljici zahtjeva za azil. Djetetov otac, također turski državljani, posjedovao je dozvolu boravka s važenjem do listopada 2016.

Na temelju nacionalne odredbe donesene nakon što je u Saveznoj Republici Njemačkoj stupila na snagu Odluka br. 1/80, nadležno njemačko tijelo odbilo je zahtjev za izdavanje dozvole boravka djetetu ocijenivši, s jedne strane, da nije nedopušteno da ono naknadno pokrene postupak za izdavanje vize, čak i ako bi to neizbježno dovelo do toga da se ono i njegova majka, barem privremeno, odvoje od svojeg oca odnosno supruga, kao i, s druge strane, da nije nerazumno očekivati od djetetova oca da obiteljski i bračni život u zajednici sa svojim sinom odnosno svojom suprugom nastavi u Turskoj.

Upućujući na tumačenje koje je dao u presudi **Demir**¹³⁹, Sud je istaknuo da cilj učinkovitog upravljanja migracijskim tokovima može činiti važan razlog u općem interesu kojim je moguće opravdati nacionalnu mjeru donesenu nakon stupanja na snagu Odluke br. 1/80 u dotičnoj državi članici, a koja državljanima trećih zemalja mlađima od 16 godina nameće obvezu posjedovanja dozvole boravka za ulazak i boravak u toj državi članici. Takva mjera ipak nije proporcionalna s obzirom na cilj koji se želi postići jer načini njezine provedbe u pogledu djece državljana trećih zemalja koja su rođena u dotičnoj državi članici i čiji je jedan od roditelja turski radnik koji zakonito boravi u toj državi članici prekoračuju ono što je nužno za ostvarenje tog cilja, osobito zato što primjena navedene mjere dovodi do toga da spomenuti radnik mora odabrati između nastavka obavljanja profesionalne aktivnosti u dotičnoj državi članici, čime bi mu se znatno narušio obiteljski život, i prestanka njezina obavljanja, pri čemu mu nije zajamčeno da će se nakon mogućeg povratka iz Turske ponovno uključiti na tržište rada.

XX. ZAJEDNIČKA VANJSKA I SIGURNOSNA POLITIKA

Što se tiče mjera ograničavanja u području zajedničke vanjske i sigurnosne politike (ZVSP), valja istaknuti pet presuda. Tri presude odnose se na zamrzavanje financijskih sredstava skupina ili osoba koje se smatraju povezanim s terorističkim djelima. Četvrta presuda tiče se nadležnosti Suda za odlučivanje o zakonitosti odluka Vijeća kojima se mjere ograničavanja primjenjuju na određene ruske poduzetnike zbog djelovanja Ruske Federacije u Ukrajini. Naposljetku, valja podsjetiti na presudu **Safa Nicu Sepahan/Vijeće** (C-45/15 P), koja se bavi naknadom štete uzrokovane odlukom o zamrzavanju financijskih sredstava¹⁴⁰.

^{138/} Odluka br. 1/80 Vijeća za pridruživanje od 19. rujna 1980. o razvoju pridruživanja, priložena Sporazumu o pridruživanju između Europske ekonomske zajednice i Turske koji su u Ankari 12. rujna 1963. potpisale Republika Turska, s jedne strane, i države članice EEZ-a i Zajednica, s druge strane, te koji je sklopljen, odobren i potvrđen u ime Zajednice Odlukom Vijeća 64/732/EEZ od 23. prosinca 1963. (SL 1964., 217, str. 3685.)

^{139/} Presuda Suda od 7. studenoga 2013., **Demir** (C-225/12, [EU:C:2013:725](#))

^{140/} Ta presuda prikazana je u dijelu III.4. „Izvanugovorna odgovornost Unije“.

U presudi **A i dr.** (C-158/14, [EU:C:2017:202](#)), donesenoj 14. ožujka 2017., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, bio pozvan izjasniti se o *valjanosti Provedbene uredbe Vijeća (EU) br. 610/2010*¹⁴¹ *kojom se subjekt „Oslobodilački tigrovi tamijskog Eelama (LTTE)” zadržava na popisu skupina koje sudjeluju u terorističkim djelima i na koje se primjenjuju mjere ograničavanja*. Glavni postupak odnosio se na nacionalne mjere zamrzavanja financijskih sredstava više osoba koje su prikupljale financijska sredstva u korist LTTE-a. Budući da se pri donošenju nacionalnih odluka uzela u obzir Provedbena uredba br. 610/2010, žalitelji u glavnom postupku pobijali su njezinu valjanost, obrazlažući to tvrdnjom da LTTE-ove akcije nisu teroristička djela, nego aktivnosti oružanih snaga u smislu međunarodnog humanitarnog prava, s obzirom na to da se odvijaju u okviru oružanog sukoba. Stoga je sud koji je uputio zahtjev postavio, među ostalim, pitanje mogu li se – za potrebe ispitivanja valjanosti Provedbene uredbe – aktivnosti oružanih snaga u razdoblju oružanog sukoba u smislu međunarodnog humanitarnog prava smatrati „terorističkim djelima” u kontekstu prava Unije u području borbe protiv terorizma.

Kao prvo, Sud je potvrdio da žalitelji u glavnom postupku – premda nisu pobijali Provedbenu uredbu br. 610/2010 i prethodno važeće akte u okviru tužbe za poništenje – mogu osporavati valjanost spomenutih akata pred sudom koji je uputio zahtjev. S tim u vezi Sud je podsjetio da se zahtjev za prethodnu odluku koji se odnosi na valjanost akta Unije može odbiti samo u slučaju da fizička ili pravna osoba koja može podnijeti tužbu za poništenje tog akta to nije u određenom roku učinila, unatoč tome što bi tužba bila očito dopuštena, nego ističe nezakonitost tog akta u okviru nacionalnog postupka kako bi potaknula nacionalni sud da uputi Sudu zahtjev za prethodnu odluku koji se odnosi na valjanost navedenog akta, zaobilazeći na taj način pravomoćnost koju on ima u odnosu na nju nakon isteka roka za tužbu. Međutim, nema nikakve sumnje da bi tužba za poništenje koju bi podnijeli žalitelji u glavnom postupku u predmetnom slučaju bila nedopuštena. U tom pogledu Sud je najprije naglasio da oni sami nisu bili uvršteni na popis osoba na koje se odnosi zamrzavanje financijskih sredstava. Uvrštavanje LTTE-a na navedeni popis prema drugim je subjektima općeg dosega jer se neodređenom broju osoba nalaže poštovanje protiv njega donesenih posebnih mjera ograničavanja. Prema tome, nije očito da su se sporni akti „osobno” odnosili na žalitelje. Nadalje, na njihov položaj nisu izravno utjecali akti Unije koji se odnose na to uvrštavanje, nego sankcije izrečene isključivo na temelju nizozemskog zakona koji je, među drugim elementima, uzeo u obzir navedeno uvrštavanje. Posljedično, Sud smatra da nije dokazano da bi tužbe za poništenje koje bi žalitelji u glavnom postupku podnijeli protiv akata Unije kojima se LTTE uvrštava i zadržava na popisu osoba na koje se odnosi zamrzavanje financijskih sredstava bile očito dopuštene.

Kao drugo, nakon što je podsjetio na to da uredbu koja predviđa mjere ograničavanja treba tumačiti ne samo s obzirom na odluku navedenu u članku 215. stavku 2. UFEU-a nego i s obzirom na povijesne okolnosti u kojima je donesena, Sud je naglasio da su za ispitivanje valjanosti Provedbene uredbe br. 610/2010 relevantni Uredba br. 2580/2001¹⁴² i Zajedničko stajalište 2001/931¹⁴³, koji u biti ulaze u zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku i čiji je predmet provedba Rezolucije 1373 (2001) Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda.

Nakon utvrđenja da međunarodno humanitarno pravo zabranjuje teroristička djela, Sud je ocijenio da ono nastoji ostvariti ciljeve koji su različiti od onih definiranih u Zajedničkom stajalištu 2001/931 i Uredbi br. 2580/2001, pri čemu ne zabranjuje donošenje mjera ograničavanja poput onih o kojima je riječ. Prema tome, primjena spomenutih Unijinih akata ne ovisi o kvalifikacijama koje proizlaze iz humanitarnog prava, a aktivnosti oružanih snaga u

^{141/} Provedbena uredba Vijeća (EU) br. 610/2010 od 12. srpnja 2010. o provedbi članka 2. stavka 3. Uredbe (EZ) br. 2580/2001 o posebnim mjerama ograničavanja protiv određenih osoba i subjekata s ciljem borbe protiv terorizma i stavljanju izvan snage Provedbene uredbe (EU) br. 1285/2009 (SL 2010., L 178, str. 1.)

^{142/} Uredba Vijeća (EZ) br. 2580/2001 od 27. prosinca 2001. o posebnim mjerama ograničavanja protiv određenih osoba i subjekata s ciljem borbe protiv terorizma (SL 2001., L 344, str. 70.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 1., str. 5.)

^{143/} Zajedničko stajalište Vijeća 2001/931/ZVSP od 27. prosinca 2001. o primjeni posebnih mjera u borbi protiv terorizma (SL 2001., L 344, str. 93.)

razdoblju oružanog sukoba mogu predstavljati „teroristička djela” u smislu tih akata. Slijedom navedenog, Sud je zaključio da su Provedbena uredba br. 610/2010 i akti koji su joj prethodili, a tiču se uvrštavanja LTTE-a na popis osoba na koje se odnosi zamrzavanje sredstava, valjani.

U dvjema presudama od 26. srpnja 2017., *Vijeće/LTTE* (C-599/14 P, [EU:C:2017:583](#)) i *Vijeće/Hamas* (C-79/15 P, [EU:C:2017:584](#)), Sud je, okupljen u velikom vijeću, bio pozvan izjasniti se o dvjema presudama Općeg suda¹⁴⁴ kojima su poništeni akti Vijeća o produljenju između 2010. i 2014. mjera ograničavanja financijskih sredstava što ih je ta institucija donijela protiv organizacija Hamas i Oslobodilački tigrovi tamijskog Eelama (LTTE), na temelju Zajedničkog stajališta 2001/931¹⁴⁵ i Uredbe br. 2580/2001¹⁴⁶. Sud je u tim presudama potvrdio da *Vijeće smije zadržati subjekt na popisu osumnjičenih za sudjelovanje u terorističkim djelima ako zaključi da i dalje postoji rizik da je on uključen u terorističke aktivnosti koji je opravdao njegovo prvotno uvrštavanje*. S tim u vezi Sud je pojasnio da, iako se prvotno uvrštenje na taj popis mora temeljiti na nacionalnim odlukama nadležnih tijela, taj zahtjev ne postavlja se za naknadno zadržavanje na popisu.

U predmetnim slučajevima Vijeće je na popis iz članka 2. stavka 3. Uredbe br. 2580/2001 uvrstilo 27. prosinca 2001.¹⁴⁷ Hamas, a 29. svibnja 2006.¹⁴⁸ LTTE. Ono je periodično obnavljalo ta uvrštenja, koja su se temeljila, u slučaju LTTE-a, na odlukama tijela Ujedinjene Kraljevine i na odluci indijskih vlasti odnosno, kada je riječ o Hamasu, na dvjema odlukama tijela Sjedinjenih Američkih Država i na jednoj britanskoj odluci. Iako nisu pobijali akte Vijeća o prvotnom uvrštavanju na popis, Hamas i LTTE osporavali su svoje naknadno zadržavanje na potonjem. Opći sud poništio je spomenute akte obrazlažući svoju odluku, među ostalim, time da se sporne mjere nisu temeljile na činjenicama koje su ispitane i utvrđene u odlukama nadležnih tijela (kako to, prema mišljenju Općeg suda, zahtijeva Zajedničko stajalište 931/2001), nego na podacima koje je Vijeće prikupilo iz tiska i s interneta.

Pozvan da se očituje o uvjetima pod kojima je Vijeće dužno pristupiti periodičnom preispitivanju važećih mjera ograničavanja, Sud je potvrdio svoju sudsku praksu iz presude *Al-Aqsa*¹⁴⁹, prema kojoj Vijeće može zadržati osobu ili subjekta na popisu ako zaključi da i dalje postoji rizik da je on uključen u terorističke aktivnosti. Sud je pojasnio da se Vijeće u predmetnom slučaju, kako bi dokazalo da spomenuti rizik kada je riječ o LTTE-u i Hamasu i dalje postoji, moralo osloniti na dokaze koji datiraju nakon nacionalnih odluka koje su opravdale njihovo prvotno uvrštenje. Prema mišljenju Suda, na temelju članka 1. stavka 4. Zajedničkog stajališta 2001/931 samo se prvotna odluka o uvrštavanju na popis mora temeljiti na nacionalnoj odluci koju je donijelo nadležno tijelo. Taj uvjet ne vrijedi, na temelju članka 1. stavka 6. Zajedničkog stajališta, kada je riječ o naknadnom zadržavanju subjekata na popisu, koje se može temeljiti na drugim izvorima. U tom pogledu Sud je podsjetio da su dotični subjekti u svakom slučaju zaštićeni mogućnošću osporavanja pred sudom Unije svih elemenata na koje se Vijeće oslanja u okviru periodičnog preispitivanja.

^{144/} Presude od 16. listopada 2014., *LTTE/Vijeće* (T-208/11 i T-508/11, [EU:T:2014:885](#)) i od 17. prosinca 2014., *Hamas/Vijeće* (T-400/10, [EU:T:2014:1095](#))

^{145/} Navedena u bilješci 142.

^{146/} Uredba Vijeća (EZ) br. 2580/2001 od 27. prosinca 2001. o posebnim mjerama ograničavanja protiv određenih osoba i subjekata s ciljem borbe protiv terorizma (SL 2001., L 344, str. 70.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 1., str. 5.)

^{147/} Odluka Vijeća 2001/927/EZ od 27. prosinca 2001. o utvrđivanju popisa iz članka 2. stavka 3. Uredbe Vijeća (EZ) br. 2580/2001 o posebnim mjerama ograničavanja protiv određenih osoba i subjekata s ciljem borbe protiv terorizma (SL 2001., L 344, str. 83.)

^{148/} Odluka Vijeća 2006/379/EZ od 29. svibnja 2006. o provedbi članka 2. stavka 3. Uredbe (EZ) br. 2580/2001 o posebnim mjerama ograničavanja protiv određenih osoba i subjekata s ciljem borbe protiv terorizma i o stavljanju izvan snage Odluke 2005/930/EZ (SL 2006., L 144., str. 21.)

^{149/} Presuda Suda od 15. studenoga 2012., *Al-Aqsa/Vijeće* i *Nizozemska/Al-Aqsa* (C-539/10 P i C-550/10 P, [EU:C:2012:711](#))

Iako je Sud, slijedom navedenog, ukinuo presudu Općeg suda koja se odnosi na Hamas i vratio mu predmet na ponovno odlučivanje, potvrdio je njegovu presudu kojom se poništavaju mjere zamrzavanja financijskih sredstava što ih je protiv LTTE-a donijelo Vijeće, i to unatoč pogrešci koja se tiče prava počinjenoj u toj presudi. Naime, uzimajući u obzir činjenicu da je LTTE vojno poražen u Šri Lanci 2009., što je bitna promjena okolnosti koja može dovesti u pitanje daljnje postojanje rizika od uključenosti te skupine u terorističke aktivnosti, Sud smatra da je Vijeće moralo u obrazloženju pobijanih odluka navesti elemente koji mogu opravdati tu ocjenu, što nije učinilo. Osim toga, Sud je odlučio da Vijeće može temeljiti prvotno uvrštenje osobe ili subjekta na popis na odluci nadležnog tijela treće države tek nakon što pažljivo provjeri da njezino zakonodavstvo osigurava zaštitu prava obrane i prava na djelotvornu sudsku zaštitu koja je jednakovrijedna onoj zajamčenoj na razini Unije, što mora navesti u obrazloženju odluke.

Naposljetku, u presudi **Rosneft** (C-72/15, [EU:C:2017:236](#)), koju je 28. ožujka 2017. donio sastavljen u velikom vijeću, Sud je potvrdio valjanost Odluke 2014/512¹⁵⁰ i Uredbe br. 833/2014¹⁵¹ koje je donijelo Vijeće, a tiču se mjera ograničavanja protiv određenih ruskih poduzetnika povezanih s ruskom državom s obzirom na djelovanje Ruske Federacije u Ukrajini. Jedan od dotičnih poduzetnika osporavao je valjanost mjera ograničavanja koje je protiv njega donijelo Vijeće te valjanost nacionalnih provedbenih mjera pred sudom koji je uputio zahtjev.

Sud je, kao prvo, potvrdio da je nadležan u prethodnom postupku odlučivati o valjanosti akta donesenog na temelju odredaba koje se odnose na ZVSP, pod uvjetom da se zahtjev za prethodnu odluku odnosi ili na nadzor poštovanja postupaka i ovlasti koje su institucijama dodijeljene Ugovorima s ciljem izvršavanja Unijine nadležnosti ili na nadzor zakonitosti mjera ograničavanja koje su donesene protiv dotičnih fizičkih ili pravnih osoba. Kada je riječ o isključenju nadležnosti Suda u području ZVSPa, propisanom u posljednjoj rečenici članka 24. stavka 1. drugog podstavka UEU-a te u članku 275. prvom stavku UFEU-a, kao i o izuzeću koje je u tom smislu utvrđeno u navedenoj odredbi UEU-a te u članku 275. drugom stavku UFEU-a, Sud je, među ostalim, naglasio da – iako je točno da članak 47. Povelje ne može stvoriti nadležnost Suda ako je Ugovori isključuju – načelo djelotvorne sudske zaštite podrazumijeva potrebu uskog tumačenja isključenja nadležnosti Suda u području ZVSPa. Budući da je svrha postupka koji Sudu omogućuje da donosi prethodne odluke osiguranje poštovanja prava pri tumačenju i primjeni Ugovorâ, bilo bi protivno ciljevima potonje odredbe i načelu djelotvorne sudske zaštite usko tumačiti nadležnost koju Sud ima na temelju članka 275. drugog stavka UFEU-a, na koji upućuje članak 24. stavak 1. UEU-a.

U tim okolnostima, budući da je Sud, na temelju članka 24. stavka 1. UEU-a i članka 275. drugog stavka UFEU-a, stvarno nadležan za odlučivanje o valjanosti akata Unije, osobito kada je riječ o mjerama ograničavanja protiv fizičkih ili pravnih osoba, bilo bi protivno strukturi sustava djelotvorne sudske zaštite ustanovljenog Ugovorima tumačiti potonju odredbu na način da isključuje mogućnost sudova država članica da upute Sudu pitanje o valjanosti odluka Vijeća kojima se određuje donošenje takvih mjera.

Kada je, kao drugo, riječ o valjanosti spornih akata, a s obzirom na njihovu različitu funkciju ovisno o tome jesu li doneseni na temelju članka 29. UEU-a ili na temelju članka 215. UFEU-a, Sud je, među ostalim, utvrdio da se preciziranje mjera ograničavanja u Odluci 2014/512, koju je Vijeće donijelo na temelju članka 29. UEU-a, u načelu ne može smatrati zadiranjem u postupak koji je u članku 215. UFEU-a predviđen za njezinu provedbu. Prema tome, u okviru donošenja Uredbe br. 833/2014 za provedbu navedene odluke nije narušeno izvršavanje ovlasti koje članak 215. UFEU-a daje visokom predstavniku Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku i Komisiji.

^{150/} Odluka Vijeća 2014/512/ZVSP od 31. srpnja 2014. o mjerama ograničavanja s obzirom na djelovanja Rusije kojima se destabilizira stanje u Ukrajini (SL 2014., L 229, str. 13.), kako je izmijenjena Odlukom Vijeća 2014/872/ZVSP od 4. prosinca 2014. (SL 2014., L 349, str. 58.)

^{151/} Uredba Vijeća (EU) br. 833/2014 od 31. srpnja 2014. o mjerama ograničavanja s obzirom na djelovanja Rusije kojima se destabilizira stanje u Ukrajini (SL 2014., L 229, str. 1. i ispravak SL 2014., L 246, str. 59.), kako je izmijenjena Uredbom Vijeća (EU) br. 1290/2014 od 4. prosinca 2014. (SL 2014., L 349, str. 20.)

Naposljetku, Sud je naglasio da važnost ciljeva koji se žele postići spornim aktima može opravdati negativne posljedice za određene subjekte i da zadiranje u njihovu slobodu poduzetništva i pravo vlasništva koje proizlazi iz tih akata u predmetnom slučaju nije neproporcionalno. Osim toga, načelo pravne sigurnosti i načelo *nulla poena sine lege certa*, prema mišljenju Suda, nisu prepreka tomu da država članica nametne kaznenopravne sankcije u slučaju povrede odredaba spomenute uredbe i prije nego što ih Sud postupno pojašni.

C/AKTIVNOST TAJNIŠTVA SUDA U 2017.

Marc-André GAUDISSERT, zamjenik tajnika

Kako to proizlazi iz glavnih propisa kojima se uređuje njegovo ustrojstvo i djelovanje, tajništvu Suda povjerene su tri temeljne zadaće.

Ovlašteno prema Poslovniku za zaprimanje, upućivanje i čuvanje svih dokumenata, tajništvo Suda ponajprije osigurava nesmetano odvijanje postupka i strogo vođenje spisa predmeta o kojima odlučuje Sud, od upisa akta kojim se pokreće postupak odnosno zahtjeva za prethodnu odluku u upisnik tajništva do dostave strankama odluke kojom se završava postupak pred Sudom i arhiviranja spisa predmeta.

U sklopu ostvarivanja te prve zadaće i nastavno na nju tajništvo, osim toga, održava potrebne kontakte – na svim službenim jezicima Unije – sa zastupnicima stranaka i trećim osobama odnosno sa sudovima država članica koji mu upućuju zahtjeve za prethodnu odluku u pogledu tumačenja ili valjanosti prava Unije.

Naposljetku, tajništvo stoji na raspolaganju članovima Suda, pomažući im u izvršavanju svih njihovih dužnosti. Ta se podrška ogleda, među ostalim, u rješavanju mnogobrojnih postupovnih pitanja koja se otvaraju tijekom cjelokupnog postupanja u predmetu te u sudjelovanju administratora tajništva na raspravama pred Sudom i na upravnim sjednicama njegovih vijeća, ali i u uključenosti odgovornih osoba tajništva u rad različitih odbora, osobito odbora za Statut i Poslovnik Suda.

Rad potonjeg odbora u protekloj godini bio je intenzivan. Rezultirao je ne samo pripremom teksta izvješća koje je 14. prosinca 2017. prosljeđeno Europskom parlamentu, Vijeću i Komisiji, a odnosilo se na mogućnost djelomičnog prenošenja određenih prethodnih pitanja Općem sudu¹, nego i dubinskim raspravama o utjecaju reforme ustrojstva Suda Europske unije na podjelu nadležnosti između Suda i Općeg suda u području izravnih tužbi te o tome na koji bi način razvoj europskih i nacionalnih pravila i praksi u području zaštite osobnih podataka mogao utjecati na objavljivanje sudske prakse. Te su rasprave nastavljene i u vrijeme pisanja ovih redaka.

Tekst u nastavku stoga je usredotočen na sudbenu djelatnost i na glavne trendove vidljive iz statističkih tablica koje pokazuju da je 2017. godinu obilježio visok radni ritam, kako u pogledu novih tako i zaključenih predmeta.

Novi predmeti

Sudu je u 2017. podneseno 739 predmeta. Ako zanemarimo 1979. – netipičnu godinu u kojoj su podnesena 1324 nova predmeta, od kojih više od tisuću povezanih tužbi dužnosnika – riječ je o najvećem ikad zabilježenom broju predmeta koje je Sud zaprimio u jednoj godini od svojeg osnivanja, pri čemu je prethodni rekord postavljen u 2015. sa 713 novih predmeta. To je povećanje ponajprije rezultat povećanja broja zahtjeva za prethodnu odluku podnesenih Sudu, koji je u 2017. dosegao 533, što čini povećanje od oko 13 % u odnosu na prethodnu godinu, tijekom koje je Sudu upućeno 470 zahtjeva za prethodnu odluku.

^{1/} Tekst tog izvješća dostupan je na svim službenim jezicima Europske unije, na internetskoj stranici institucije (<https://curia.europa.eu>, u dijelu Sud – Postupak).

Nema sumnje da je taj novi rekord djelomično posljedica činjenice da je Sudu upućeno četrdesetak sličnih predmeta iz Njemačke koji se odnose na tumačenje Uredbe (EZ) br. 261/2004 o naknadi štete putnicima u zračnom prijevozu u slučaju uskraćenog ukrcaja i otkazivanja ili duljeg kašnjenja leta^{2/}, ali on također svjedoči o povjerenju sudova država članica u Sud. Naime, zahtjevi za prethodnu odluku koji su zaprimljeni u 2017. upućeni su iz gotovo svih država članica i, nadalje, potječu od svih njihovih sudova – uključujući ustavne – te se odnose na različita područja prava Unije poput prometa i oporezivanja, zaštite potrošača, socijalne politike i okoliša, ne zaboravljajući pritom, naravno, pitanja obuhvaćena glavom V. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, povezana s migrantskom krizom i mjerama koje u tom kontekstu poduzimaju nacionalna tijela.

U tim je područjima, među ostalim, došlo do povećanja broja zahtjeva za prethodnu odluku upućenih iz Njemačke, Austrije i Nizozemske, ali i onih koji potječu iz zemalja koje su u novije vrijeme pristupile Uniji, poput Mađarske, Litve ili Estonije (s 22, deset odnosno sedam zahtjeva za prethodnu odluku upućenih u 2017.)

Budući da je Sud 2015. i 2016. odlučivao o više važnih pitanja povezanih s osjetljivim područjem hipotekarnih zajmova, broj zahtjeva za prethodnu odluku koje su sastavili španjolski sudovi, izravno suočeni s tom problematikom, prepolovio se u 2017. Isto se može zaključiti u pogledu zahtjeva za prethodnu odluku upućenih iz Ujedinjene Kraljevine (čiji se broj smanjio s 23 zahtjeva u 2016. na 11 u 2017.), dok se, suprotno tomu, broj zahtjeva što su ih uputili irski sudovi povećao sa šest zahtjeva u 2016. na 12 u 2017., a broj zahtjeva podrijetlom iz Finske u istom razdoblju porastao je sa sedam na 13.

Tablice u nastavku čitatelju nude detaljan pregled zahtjeva za prethodnu odluku upućenih u protekloj godini, koji su razvrstani prema državi članici i sudu.

Osim dijela predmeta koji se odnosi na zahtjeve za prethodnu odluku, koji čini gotovo tri četvrtine novih predmeta u 2017., također se zapaža trend porasta broja tužbi zbog povrede obveze (s 31 u 2016. na 41 u 2017.) i smanjenje broja žalbi u istom razdoblju, sa 175 na 147 predmeta (uključujući sve kategorije). Čini se, međutim, preuranjenim u ovom stadiju izvoditi konačne zaključke o tim trendovima, s obzirom na činjenicu da je broj tužbi zbog povrede obveze u 2016. bio na povijesno niskoj razini i da broj žalbi koje se podnose Sudu ovisi o različitim čimbenicima koji se odnose, među ostalim, na broj odluka Općeg suda, ali i na ocjenu stranaka o tome kakve su mogućnosti za uspjeh u slučaju njihova podnošenja. Smanjenje broja žalbi koje je zabilježeno u 2015. i 2016. može upućivati na pozitivne učinke prethodno spomenute reforme ustrojstva Suda, uz utjecaj mjera koje je on donio kako bi brzo odbacio očito nedopuštene ili neosnovane žalbe, ali za potvrdu tih trendova valja pričekati nekoliko godina.

Naposljetku, treba spomenuti da je na temelju članka 218. stavka 11. Ugovora o funkcioniranju Europske unije Kraljevina Belgija Sudu protekle godine uputila zahtjev za donošenje mišljenja o sukladnosti s Ugovorima Sveobuhvatnog gospodarskog i trgovačkog sporazuma između Kanade, s jedne strane, i Europske unije i njezinih država članica, s druge strane, potpisanog u Bruxellesu 30. listopada 2016. (CETA). Konkretno, Sud je pozvan izjasniti se o sukladnosti mehanizma za rješavanje sporova o ulaganjima predviđenog tim sporazumom.

^{2/} Uredba (EZ) br. 261/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. veljače 2004. o utvrđivanju općih pravila odštete i pomoći putnicima u slučaju uskraćenog ukrcaja i otkazivanja ili dužeg kašnjenja leta u polasku te o stavljanju izvan snage Uredbe (EEZ) br. 295/91 (SL 2004., L 46, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 26., str. 21.)

Zaključeni predmeti

Iako se broj novih predmeta u 2017. povećao, broj zaključenih predmeta ostao je gotovo na istoj razini kao i 2016. Naime, Sud je u protekloj godini zaključio 699 predmeta, dok su u 2016. zaključena 704 predmeta. Ako zanemarimo gore navedenih četrdesetak njemačkih predmeta – koji se odnose na istu tematiku i u stvarnosti čine jedan te isti predmet, što je dovelo do njihova spajanja – te brojke svjedoče o ravnoteži između novih i zaključenih predmeta u protekloj godini.

Kao i 2016., veliku većinu predmeta koje je Sud zaključio u 2017., točnije više od 90 %, čine zahtjevi za prethodnu odluku i žalbe. Taj se omjer, posve logično, objašnjava sličnim udjelom tih dviju kategorija pravnih sredstava u novim predmetima.

Suprotno tomu, ono što će privući pozornost čitatelja jest veći broj predmeta u kojima je odlučeno presudom. Dok je Sud u 2016. donio 412 presuda, u 2017. taj je broj narastao na 466, što je povećanje od oko 13 %. Ono se djelomično objašnjava konjunktivnim čimbenicima, s obzirom na to da je Sud u protekloj godini bio pozvan izjasniti se o više načelnih pitanja (vidjeti u tom smislu sudsku praksu navedenu u drugom dijelu ovog izvješća), ali i većom složenosti i izraženijom tehničkom naravi predmeta podnesenih Sudu, što zahtijeva temeljito razmatranje upućenih mu pitanja i vrlo često mišljenje nezavisnog odvjetnika, čak i kada je riječ o određenim predmetima u kojima odlučuje vijeće od tri suca. Stoga se u 2017. udio presuda kojima je prethodilo mišljenje povećao na više od 67 % svih presuda donesenih u protekloj godini.

Logična posljedica povećanja broja predmeta u kojima je odlučeno presudom jest smanjenje broja predmeta koji su zaključeni rješenjem i odgovarajuće produljenje prosječnog trajanja postupka. To je produljenje, međutim, i dalje vrlo kratko kada je riječ o prethodnim postupcima, koji čine okosnicu rada Suda. Dok je njihovo prosječno trajanje u 2016. iznosilo 15 mjeseci – što je povijesno niska razina – ono je u 2017. doseglo 15,7 mjeseci. Što se tiče žalbi, produljenje je znatnije, s obzirom na to da je prosječno trajanje žalbenih postupaka u 2017. iznosilo 17,1 mjesec (u odnosu na 12,9 mjeseci u 2016.), ali se ono ponajprije objašnjava zaključivanjem niza složenih predmeta u području tržišnog natjecanja i državnih potpora, među kojima je i opsežan spis o zabranjenim sporazumima na belgijskom, njemačkom, francuskom, talijanskom, nizozemskom i austrijskom tržištu kupaonske opreme.

Druga istaknuta značajka u protekloj godini relativno je povećan broj zahtjeva za primjenu ubrzanog odnosno hitnog postupka u predmetima koji se odnose na područje slobode, sigurnosti i pravde. Dok je taj broj u 2016. iznosio 21 odnosno 12 zahtjeva, on je u 2017. porastao na 31 odnosno 15 zahtjeva, što svjedoči o važnosti koju stranke odnosno nacionalni sudovi pridaju brzom rješavanju sporova. Međutim, čini se da su obrazloženja koja potonji nude odnosno činjenice na koje se pozivaju u prilog tim zahtjevima bili manje upečatljivi u odnosu na 2016. jer je u 2017. Sud samo u dvama predmetima odlučivao u ubrzanom postupku, a u četirima u hitnom postupku (u odnosu na tri odnosno osam predmeta u 2016.). Međutim, odbijanje zahtjeva za provođenje ubrzanog ili hitnog postupka nadomjestio je bržim postupanjem u većem broju tih predmeta, kojima je dana prednost u odlučivanju.

Naposljetku, osobito valja spomenuti tri mišljenja koja je Sud donio u 2017. na temelju članka 218. stavka 11. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Naime, ta su mišljenja bila prilika da on još više pojašni širinu nadležnosti Europske unije u području vanjskih odnosa kao i doseg više za nju važnih sporazuma, osobito kada je riječ o mišljenju 2/15, koje se odnosilo na Sporazum o slobodnoj trgovini između Europske unije i Republike Singapura, a koje je Sud donio u punom sastavu 16. svibnja 2017.

Neriješeni predmeti

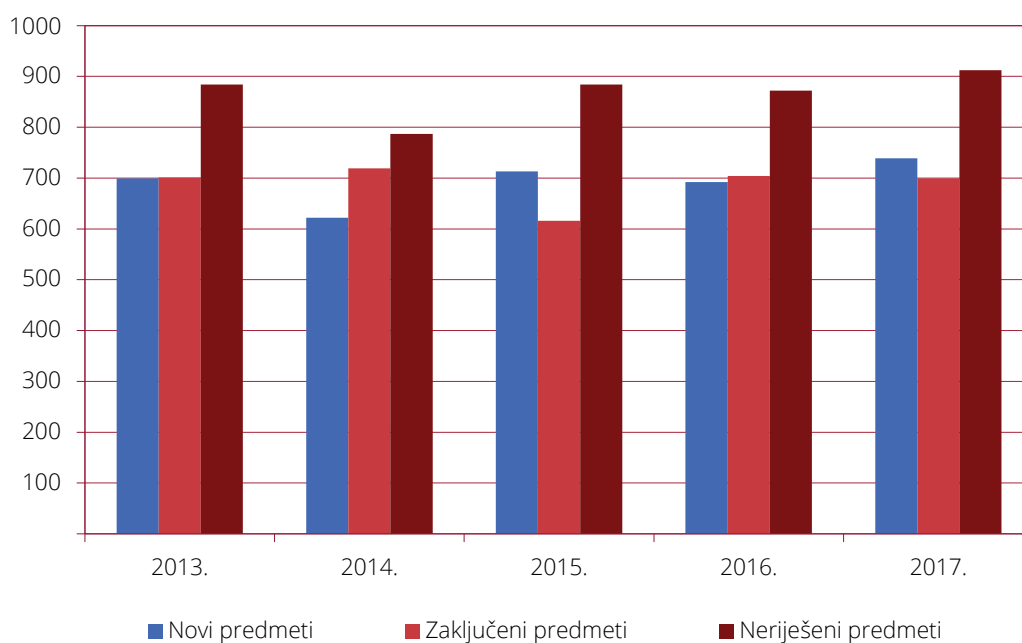
Na dan 31. prosinca 2017. broj neriješenih predmeta pred Sudom dosegao je 912 (825 nakon spajanja), što je malo više od broja neriješenih predmeta na kraju 2016. godine (872 predmeta).

D/ SUDSKA STATISTIKA SUDA

I. Opća aktivnost Suda – Novi, zaključeni i neriješeni predmeti (2013.-2017.)	95
II. Novi predmeti – Vrste postupaka (2013.-2017.)	96
III. Novi predmeti – Predmet pravnog sredstva (2017.)	97
IV. Novi predmeti – Tužbe zbog povrede obveze države članice (2013.-2017.)	98
V. Zaključeni predmeti – Vrste postupaka (2013.-2017.)	99
VI. Zaključeni predmeti – Presude, rješenja, mišljenja (2017.)	100
VII. Zaključeni predmeti – Sastav suda (2013.-2017.)	101
VIII. Predmeti završeni presudom, mišljenjem ili rješenjem (2013.-2017.)	102
IX. Predmeti završeni presudom, mišljenjem ili rješenjem – Predmet pravnog sredstva (2013.-2017.)	103
X. Predmeti završeni presudom, mišljenjem ili rješenjem – Predmet pravnog sredstva (2017.)	105
XI. Zaključeni predmeti – Presude zbog povrede obveze države članice: ishod postupka (2013.-2017.)	107
XII. Zaključeni predmeti – Trajanje postupaka (2013.-2017.) u mjesecima i desetinama mjeseca	108
XIII. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Vrste postupaka (2013.-2017.)	109
XIV. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Sastav suda (2013.-2017.)	110
XV. Razno – Ubrzani postupci (2013.-2017.)	111
XVI. Razno – Hitni prethodni postupci (2013.-2017.)	111
XVII. Razno – Postupci privremene pravne zaštite (2017.)	112
XVIII. Opći trend u radu Suda (1952.-2017.) – Novi postupci i presude	113
XIX. Opći trend u radu Suda (1952.-2017.) – Novi zahtjevi za prethodnu odluku prema državi članici i godini	115
XX. Opći trend u radu Suda (1952.-2017.) – Novi zahtjevi za prethodnu odluku prema državi članici i sudu	117
XXI. Opći trend u radu Suda (1952.-2017.) – Nove tužbe podnesene zbog povrede obveze protiv država članica	120
XXII. Djelatnost tajništva Suda (2015.-2017.)	121

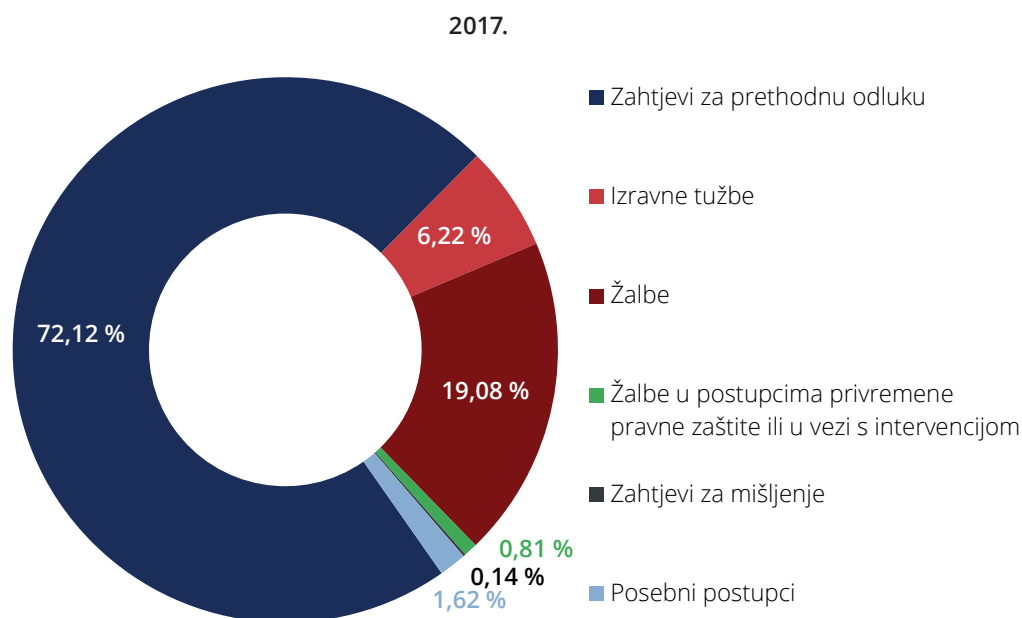
I. OPĆA AKTIVNOST SUDA – NOVI, ZAKLJUČENI I NERIJEŠENI PREDMETI (2013.-2017.)¹

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Novi predmeti	699	622	713	692	739
Zaključeni predmeti	701	719	616	704	699
Neriješeni predmeti	884	787	884	872	912

1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

II. NOVI PREDMETI – VRSTE POSTUPAKA (2013.-2017.)¹

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Zahtjevi za prethodnu odluku	450	428	436	470	533
Izravne tužbe	72	74	48	35	46
Žalbe	161	111	206	168	141
Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	5		9	7	6
Zahtjevi za mišljenje	2	1	3		1
Posebni postupci ²	9	8	11	12	12
Ukupno	699	622	713	692	739
Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu	1	3	2	3	3

1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

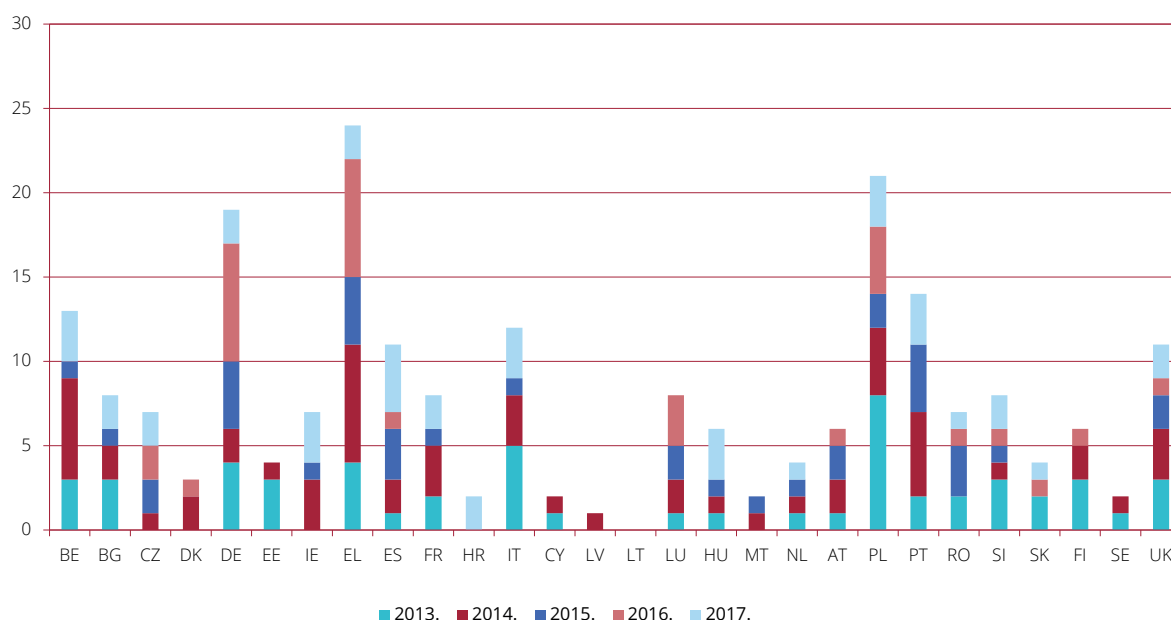
2/ „Posebnim postupcima“ smatraju se: besplatna pravna pomoć, određivanje troškova, ispravak presude, pobijanje presude zbog ogluhe, prigovor trećeg, tumačenje, ponavljanje postupka, ispitivanje prijedloga prvog nezavisnog odvjetnika da se preispita odluka Općeg suda, postupak oduzimanja, predmeti u vezi s imunitetom.

III. NOVI PREDMETI – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2017.)¹

	Izravne tužbe	Zahtjevi za prethodnu odluku	Žalbe	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Zahtjevi za mišljenje	Ukupno	Posebni postupci
Arbitražna klauzula			5			5	
Carinska unija i zajednička carinska tarifa		12	2			14	
Državljanstvo Unije	1	7				8	
Državne potpore	2	10	8	1		21	
Ekonomska i monetarna politika		2	5			7	
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija		1	1			2	
Energija		2				2	
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevара itd.)	3	2	1			6	
Industrijska politika	2	5				7	
Intelektualno i industrijsko vlasništvo		19	54			73	
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir			3			3	
Javna nabava	1	21		1		23	
Javno zdravlje		1				1	
Načela prava Unije		10	2			12	
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport							2
Okoliš	11	28	1			40	
Oporezivanje	2	53				55	
Područje slobode, sigurnosti i pravde	5	90	3			98	
Poljoprivreda		8	6			14	
Pravo društava		1				1	
Pravo institucija	2		20	2	1	25	1
Približavanje zakonodavstava	2	39	1			42	
Pristup dokumentima			1			1	
Pristupanje novih država		1				1	
Promet	5	78				83	
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)			1	1		2	
Sloboda poslovnog nastana	1	7				8	
Slobodno kretanje kapitala	2	10				12	
Slobodno kretanje osoba	3	13				16	
Slobodno kretanje robe		6				6	
Slobodno pružanje usluga	2	16				18	
Socijalna politika		43				43	
Socijalna sigurnost radnika migranata		7				7	
Trgovinska politika		2	6			8	
Tržišno natjecanje		2	5			7	
Vanjsko djelovanje Europske unije		2	1			3	
Zajednička ribarstvena politika	1					1	
Zajednička vanjska i sigurnosna politika		1	5			6	
Zaštita potrošača	1	34				35	
Ugovor o EZ-u/FEU-u	46	533	131	5	1	716	3
Postupak			3			3	9
Pravilnik o osoblju za dužnosnike			7	1		8	
Ostalo			10	1		11	9
SVEUKUPNO	46	533	141	6	1	727	12

1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

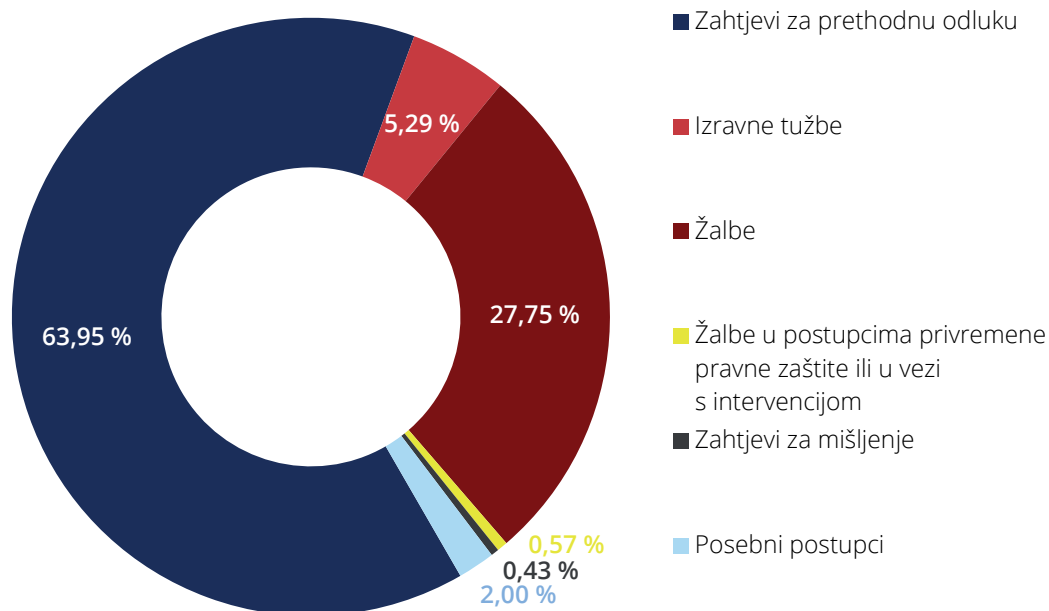
IV. NOVI PREDMETI – TUŽBE ZBOG POVREDE OBVEZE DRŽAVE ČLANICE (2013.-2017.)¹

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Belgija	3	6	1		3
Bugarska	3	2	1		2
Češka Republika		1	2	2	2
Danska		2		1	
Njemačka	4	2	4	7	2
Estonija	3	1			
Irska		3	1		3
Grčka	4	7	4	7	2
Španjolska	1	2	3	1	4
Francuska	2	3	1		2
Hrvatska					2
Italija	5	3	1		3
Cipar	1	1			
Latvija		1			
Litva					
Luksemburg	1	2	2	3	
Mađarska	1	1	1		3
Malta		1	1		
Nizozemska	1	1	1		1
Austrija	1	2	2	1	
Poljska	8	4	2	4	3
Portugal	2	5	4		3
Rumunjska	2		3	1	1
Slovenija	3	1	1	1	2
Slovačka	2			1	1
Finska	3	2		1	
Švedska	1	1			
Ujedinjena Kraljevina	3	3	2	1	2
Ukupno	54	57	37	31	41

1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

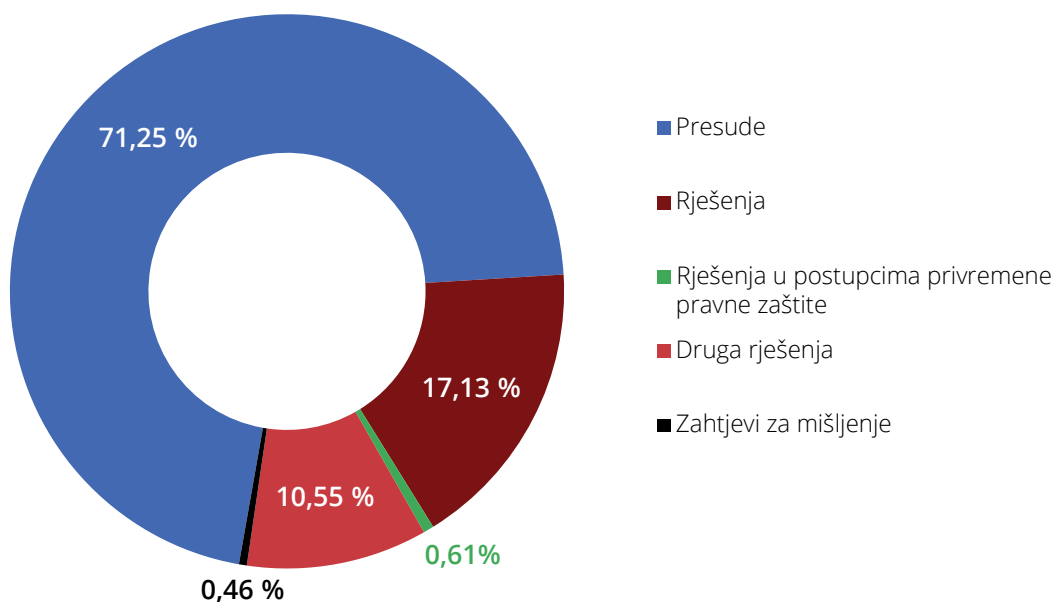
V. ZAKLJUČENI PREDMETI – VRSTE POSTUPAKA (2013.-2017.)¹

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Zahtjevi za prethodnu odluku	413	476	404	453	447
Izravne tužbe	110	76	70	49	37
Žalbe	155	157	127	182	194
Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	5	1	7	7	4
Zahtjevi za mišljenje	1	2	1	0	3
Posebni postupci	17	7	7	13	14
Ukupno	701	719	616	704	699

1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

VI. ZAKLJUČENI PREDMETI – PRESUDE, RJEŠENJA, MIŠLJENJA (2017.)¹

	Presude	Rješenja ²	Rješenja u postupcima privremene pravne zaštite ³	Druga rješenja ⁴	Zahtjevi za mišljenje	Ukupno
Zahtjevi za prethodnu odluku	325	42		58		425
Izravne tužbe	27		1	9		37
Žalbe	114	57				171
Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom			3	1		4
Zahtjevi za mišljenje					3	3
Posebni postupci		13		1		14
Ukupno	466	112	4	69	3	654

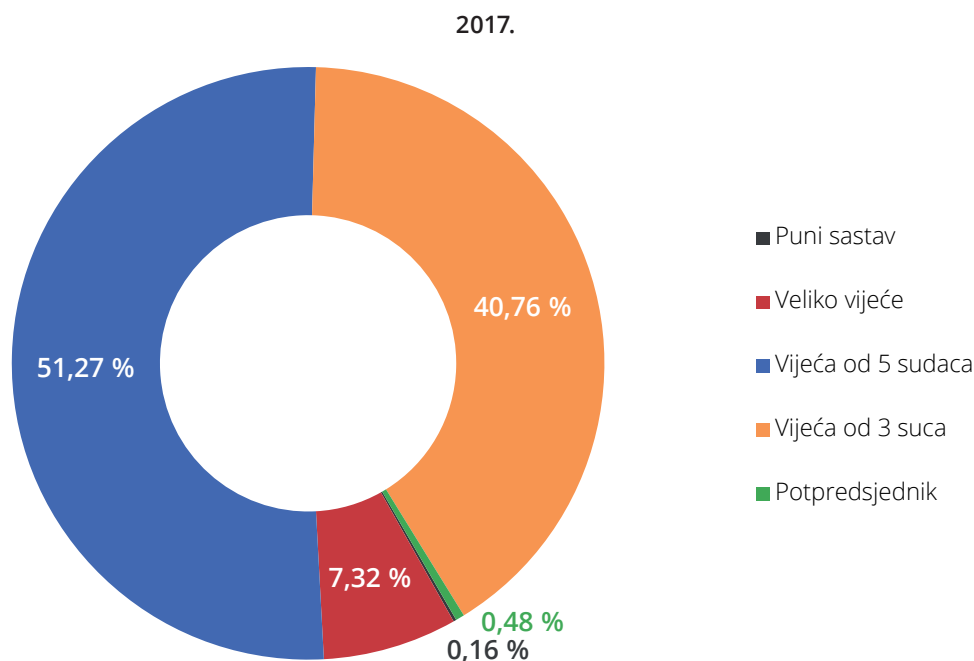
1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta uzimajući u obzir njihovo spajanje zbog povezanosti (niz spojenih predmeta = jedan predmet).

2/ Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenja o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

3/ Rješenja donesena po zahtjevu na temelju članaka 278. i 279. UFEU-a (nekadašnji članci 242. i 243. UEZ-a), na temelju članka 280. UFEU-a (nekadašnji članak 244. UEZ-a), na temelju odgovarajućih odredaba UEZAE-a ili po žalbi protiv rješenja u postupku privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom.

4/ Rješenja kojima se postupak završava brisanjem predmeta, obustavom ili vraćanjem predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

VII. ZAKLJUČENI PREDMETI – SASTAV SUDA (2013.-2017.)¹

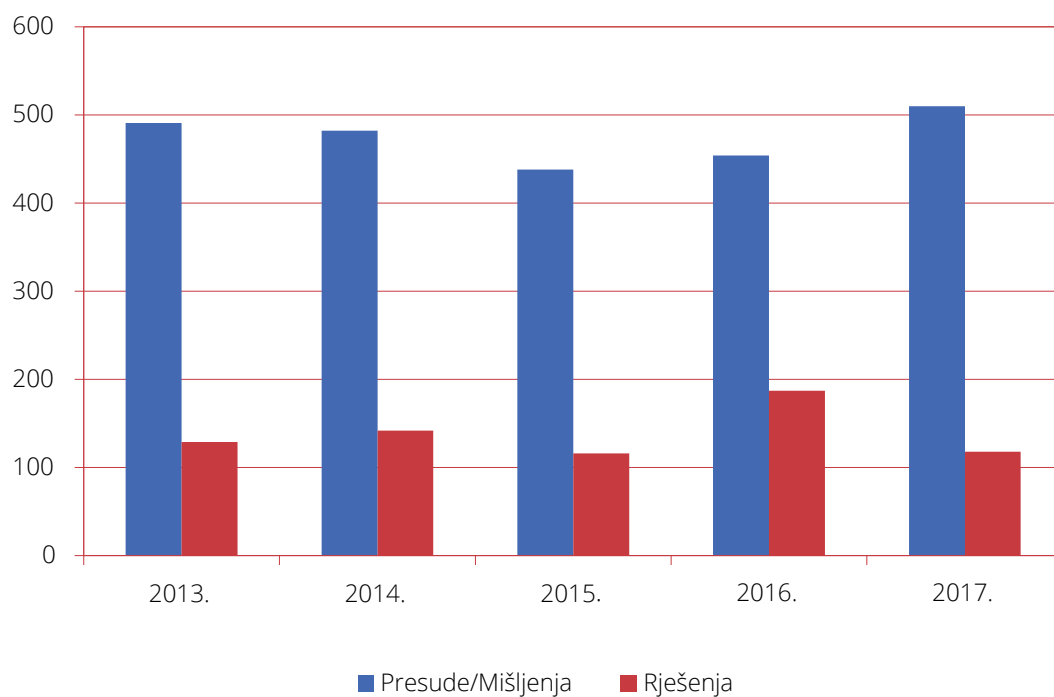

	2013.			2014.			2015.			2016.			2017.		
	Presude/Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno	Presude/Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno	Presude/Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno	Presude/Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno	Presude/Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno
Puni sastav			0	1		1							1		1
Veliko vijeće	52		52	51	3	54	47		47	54		54	46		46
Vijeća od 5 sudaca	348	18	366	320	20	340	298	20	318	280	20	300	312	10	322
Vijeća od 3 suca	91	106	197	110	118	228	93	89	182	120	162	282	151	105	256
Potpredsjednik		5	5		1	1		7	7		5	5		3	3
Ukupno	491	129	620	482	142	624	438	116	554	454	187	641	510	118	628

1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2/ Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenja o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

VIII. PREDMETI ZAVRŠENI PRESUDOM, MIŠLJENJEM ILI RJEŠENJEM (2013.-2017.)^{1, 2}

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Presude/Mišljenja	491	482	438	454	510
Rješenja	129	142	116	187	118
Ukupno	620	624	554	641	628

1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2/ Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenja o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

IX. PREDMETI ZAVRŠENI PRESUDOM, MIŠLJENJEM ILI RJEŠENJEM – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2013.-2017.)¹

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	11	21	20	27	19
Državljanstvo Unije	12	9	4	8	5
Državne potpore	34	41	26	26	33
Ekonomska i monetarna politika		1	3	10	2
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	6	8	4	2	
Energija	1	3	2		2
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara itd.)	2	5	1	2	7
Industrijska politika	15	3	9	10	8
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	43	69	51	80	60
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	1		1	3	2
Javna nabava	12	13	14	31	15
Javno zdravlje	2	3	5	4	5
Načela prava Unije	17	23	12	13	14
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport		1	1		2
Okoliš	35	30	27	53	27
Oporezivanje	74	52	55	41	62
Područje slobode, sigurnosti i pravde	46	51	49	51	61
Poljoprivreda	33	29	20	13	22
Pravo društava	4	3	1	1	4
Pravo institucija	31	18	27	20	27
Pravosudna suradnja u građanskim stvarima				1	
Približavanje zakonodavstava	24	25	24	16	29
Pristup dokumentima	6	4	3	4	9
Pristupanje novih država				1	
Promet	17	18	9	20	17

>>>

1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)		5	1	1	7
Sloboda poslovnog nastana	13	9	17	27	10
Slobodno kretanje kapitala	8	6	8	7	1
Slobodno kretanje osoba	15	20	13	12	17
Slobodno kretanje robe	1	10	9	5	2
Slobodno pružanje usluga	16	11	17	14	13
Socijalna politika	27	51	30	23	26
Socijalna sigurnost radnika migranata	12	6	14	5	6
Transeuropske mreže				1	
Trgovinska politika	6	7	4	14	14
Tržišno natjecanje	42	28	23	30	53
Vanjsko djelovanje Europske unije	4	6	1	5	1
Zajednička ribarstvena politika		5	3	1	2
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	12	3	6	11	10
Zapošljavanje			1		
Zaštita potrošača	19	20	29	33	20
Ugovor o EZ-u/FEU-u	601	617	544	626	614
Ugovor o EZAE-u			1		
Postupak	14	6	4	14	13
Povlastice i imuniteti			2	1	
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	5	1	3		1
Ostalo	19	7	9	15	14
SVEUKUPNO	620	624	554	641	628

1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

X. PREDMETI ZAVRŠENI PRESUDOM, MIŠLJENJEM ILI RJEŠENJEM – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2017.)¹

	Presude/ Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	18	1	19
Državljanstvo Unije	4	1	5
Državne potpore	24	9	33
Ekonomska i monetarna politika	1	1	2
Energija	2		2
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara itd.)	5	2	7
Industrijska politika	8		8
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	38	22	60
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir		2	2
Javna nabava	12	3	15
Javno zdravlje	5		5
Načela prava Unije	9	5	14
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport		2	2
Okoliš	26	1	27
Oporezivanje	57	5	62
Područje slobode, sigurnosti i pravde	59	2	61
Poljoprivreda	20	2	22
Pravo društava	4		4
Pravo institucija	12	15	27
Približavanje zakonodavstva	23	6	29
Pristup dokumentima	5	4	9
Promet	16	1	17
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	5	2	7
Sloboda poslovnog nastana	7	3	10
Slobodno kretanje kapitala	1		1
Slobodno kretanje osoba	14	3	17
Slobodno kretanje robe	2		2
Slobodno pružanje usluga	12	1	13
Socijalna politika	23	3	26

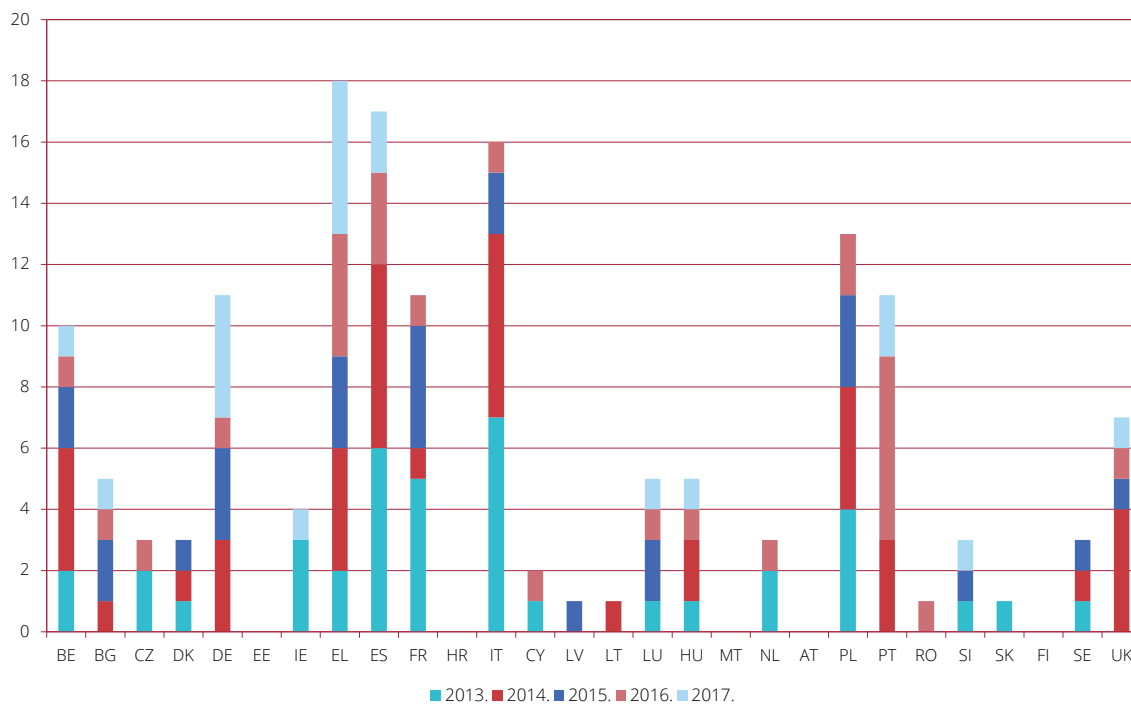
>>>

- 1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).
- 2/ Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenja o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

Socijalna sigurnost radnika migranata	5	1	6
Trgovinska politika	14		14
Tržišno natjecanje	52	1	53
Vanjsko djelovanje Europske unije	1		1
Zajednička ribarstvena politika	2		2
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	8	2	10
Zaštita potrošača	16	4	20
Ugovor o EZ-u/FEU-u	510	104	614
Postupak		13	13
Pravilnik o osoblju za dužnosnike		1	1
Ostalo		14	14
SVEUKUPNO	510	118	628

- 1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).
- 2/ Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenja o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

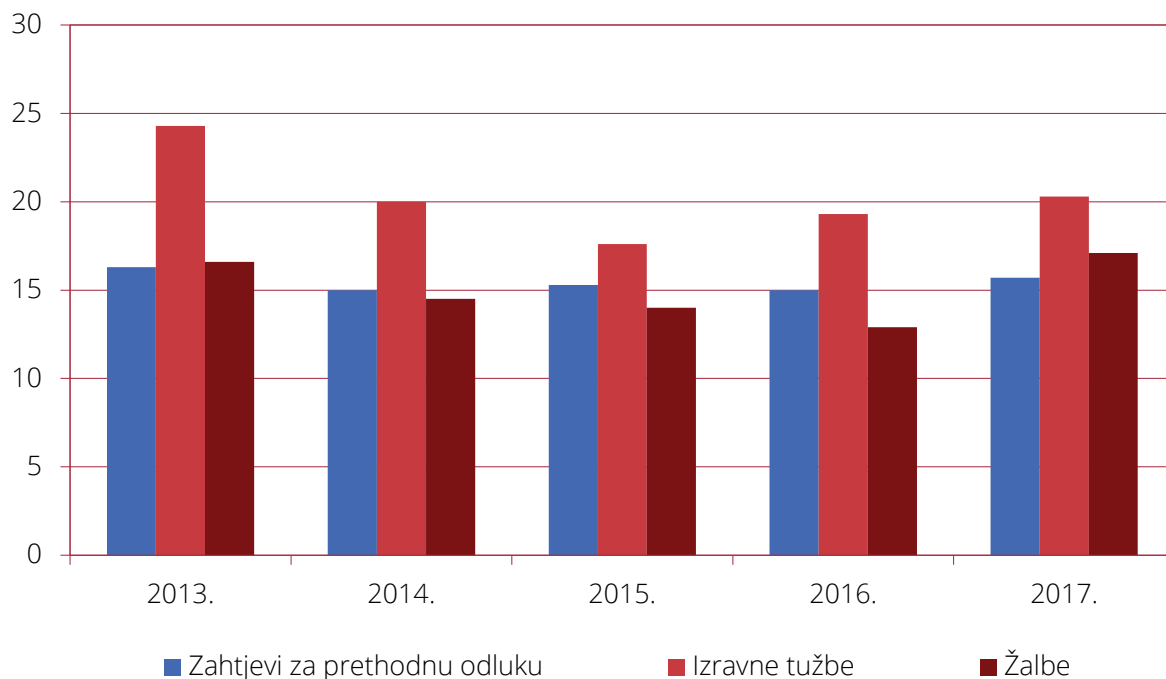
XI. ZAKLJUČENI PREDMETI – PRESUDE ZBOG POVREDE OBVEZE DRŽAVE ČLANICE: ISHOD POSTUPKA (2013.-2017.)¹

	2013.		2014.		2015.		2016.		2017.	
	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno
Belgija	2	1	4		2		1		1	
Bugarska			1	1	2		1		1	
Češka Republika	2	2					1			
Danska	1	1	1		1					
Njemačka		2	3	1	3		1		4	
Estonija										
Irska	3	1				1			1	
Grčka	2	1	4		3		4		5	
Španjolska	6		6				3		2	
Francuska	5	3	1		4		1			
Hrvatska										
Italija	7	1	6		2		1			
Cipar	1						1			
Latvija					1					
Litva			1							
Luksemburg	1	1			2		1		1	
Mađarska	1		2				1		1	
Malta								1		
Nizozemska	2	2		1			1	1		
Austrija		1						1		
Poljska	4	2	4		3	1	2			
Portugal		1	3				6		2	
Rumunjska							1			
Slovenija	1				1				1	
Slovačka	1					2				
Finska		2								
Švedska	1	1	1		1					
Ujedinjena Kraljevina		1	4		1	1	1	1	1	
Ukupno	40	23	41	3	26	5	27	4	20	

1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta uzimajući u obzir njihovo spajanje zbog povezanosti (niz spojenih predmeta = jedan predmet).

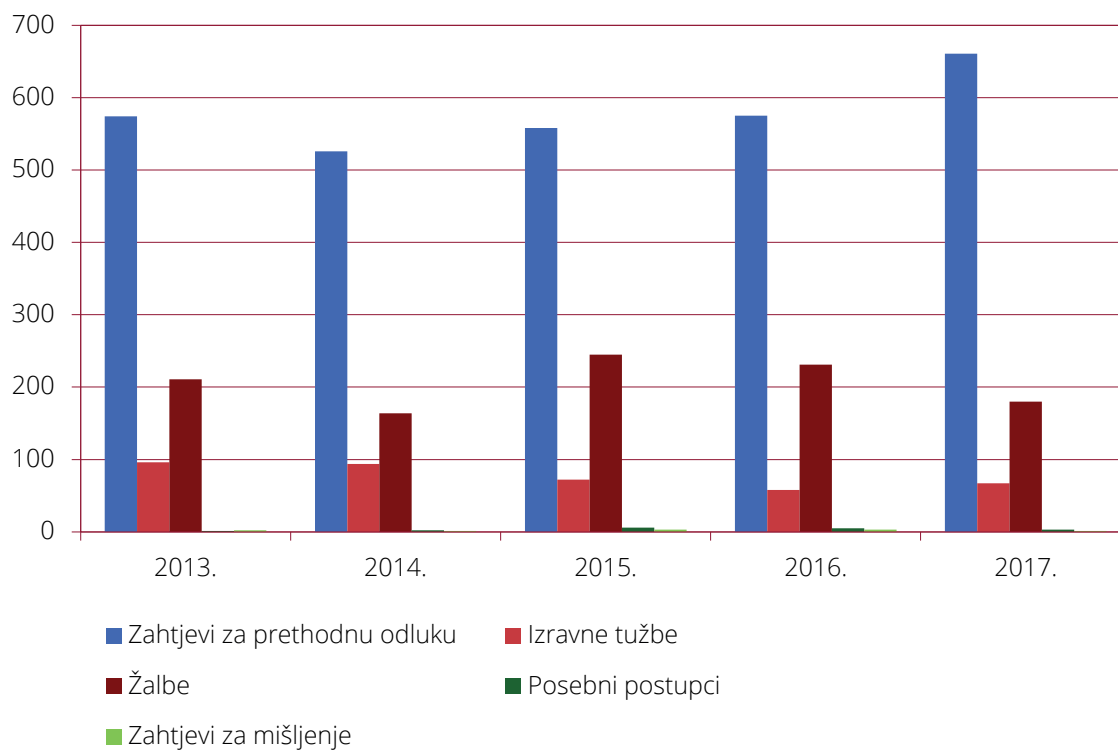
XII. ZAKLJUČENI PREDMETI – TRAJANJE POSTUPAKA (2013.-2017.) U MJESECIMA I DESETINAMA MJESECA¹ (PRESUDE I RJEŠENJA)

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Zahtjevi za prethodnu odluku	16,3	15	15,3	15	15,7
Hitni prethodni postupci	2,2	2,2	1,9	2,7	2,9
Izravne tužbe	24,3	20	17,6	19,3	20,3
Žalbe	16,6	14,5	14	12,9	17,1

1/ Pri izračunavanju trajanja postupaka ne uzimaju se u obzir: predmeti u kojima je donesena međupresuda ili mjera izvođenja dokaza; mišljenja; posebni postupci (i to: besplatna pravna pomoć, određivanje troškova, ispravak presude, pobijanje presude zbog ogluhe, prigovor trećeg, tumačenje, ponavljanje postupka, ispitivanje prijedloga prvog nezavisnog odvjetnika da se preispita odluka Općeg suda, postupak oduzimanja i predmeti u vezi s imunitetom); predmeti koji su završeni rješenjem o brisanju, rješenjem o obustavi postupka ili rješenjem o vraćanju na ponovno odlučivanje Općem sudu; postupci privremene pravne zaštite kao i žalbe u tim postupcima ili u vezi s intervencijom.

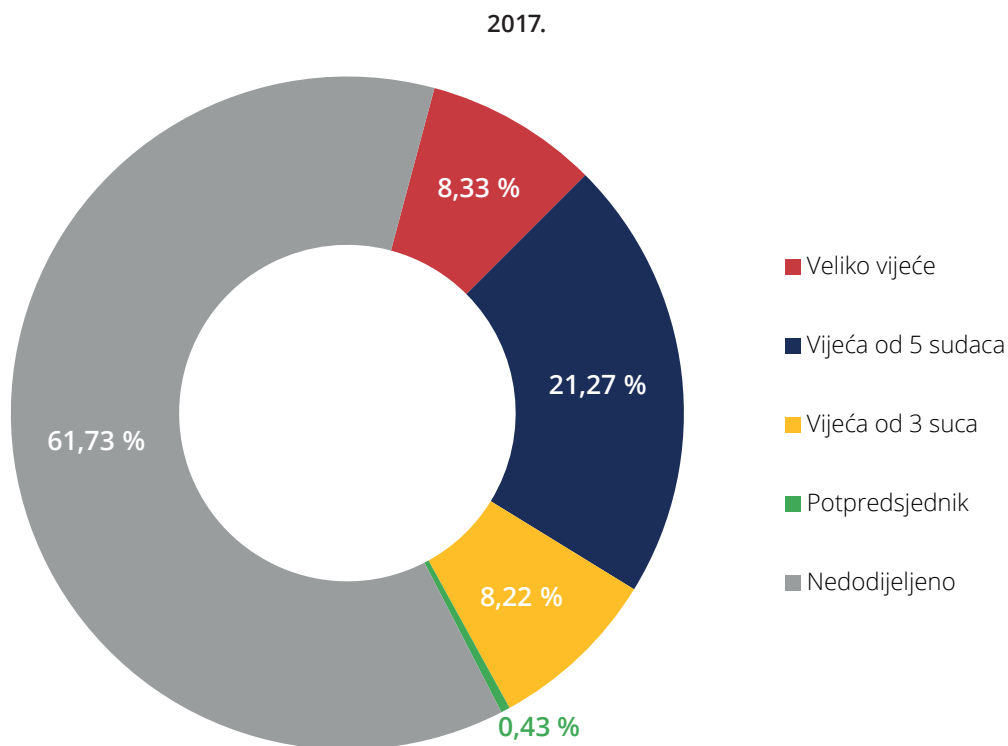
XIII. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA – VRSTE POSTUPAKA (2013.-2017.)¹

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Zahtjevi za prethodnu odluku	574	526	558	575	661
Izravne tužbe	96	94	72	58	67
Žalbe	211	164	245	231	180
Posebni postupci	1	2	6	5	3
Zahtjevi za mišljenje	2	1	3	3	1
Ukupno	884	787	884	872	912

1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

XIV. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA – SASTAV SUDA (2013.-2017.)¹

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Puni sastav				1	
Veliko vijeće	37	33	38	40	76
Vijeća od 5 sudaca	190	176	203	215	194
Vijeća od 3 suca	51	44	54	75	75
Potpredsjednik	1		2	2	4
Nedodijeljeno	605	534	587	539	563
Ukupno	884	787	884	872	912

1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

XV. RAZNO – UBRZANI POSTUPCI (2013.-2017.)¹

	2013.		2014.		2015.		2016.		2017.	
	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno
Izravne tužbe				1					1	
Zahtjevi za prethodnu odluku		13	2	13	1	20	3	16	3	30
Žalbe						3	1			
Ukupno		13	2	14	1	23	4	16	4	30

1/ Predmeti u kojima je tijekom dotične godine donesena odluka ili rješenje o prihvaćanju ili odbijanju zahtjeva za primjenu ubrzanog postupka.

XVI. RAZNO – HITNI PRETHODNI POSTUPCI (2013.-2017.)¹

	2013.		2014.		2015.		2016.		2017.	
	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno
Područje slobode, sigurnosti i pravde	2	3	4	1	5	5	9	4	4	11
Približavanje zakonodavstva				1						
Ukupno	2	3	4	2	5	5	9	4	4	11

1/ Predmeti u kojima je tijekom dotične godine donesena odluka o prihvaćanju ili odbijanju zahtjeva za primjenu hitnog postupka.

XVII. RAZNO – POSTUPCI PRIVREMENE PRAVNE ZAŠTITE (2017.)¹

	Novi postupci privremene pravne zaštite	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Ishod postupka		
			Odbijeno	Prihvaćeno	Brisanje predmeta ili obustava postupka
Državne potpore		1			1
Industrijska politika	1				
Javna nabava	1	1			
Okoliš	1			1	
Pravilnik o osoblju za dužnosnike		1			
Pravo institucija		2	1		
Pristup dokumentima			2		
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)		1			
SVEUKUPNO	3	6	3	1	1

1/ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta uzimajući u obzir njihovo spajanje zbog povezanosti (niz spojenih predmeta = jedan predmet).

XVIII. OPĆI TREND U RADU SUDA (1952.-2017.) – NOVI POSTUPCI I PRESUDE

Godina	Novi predmeti ¹							Presude/Mišljenja ²
	Zahtjevi za prethodnu odluku	Izravne tužbe	Žalbe	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Zahtjevi za mišljenje	Ukupno	Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu	
1953.		4				4		
1954.		10				10		2
1955.		9				9	2	4
1956.		11				11	2	6
1957.		19				19	2	4
1958.		43				43		10
1959.		46			1	47	5	13
1960.		22			1	23	2	18
1961.	1	24			1	26	1	11
1962.	5	30				35	2	20
1963.	6	99				105	7	17
1964.	6	49				55	4	31
1965.	7	55				62	4	52
1966.	1	30				31	2	24
1967.	23	14				37		24
1968.	9	24				33	1	27
1969.	17	60				77	2	30
1970.	32	47				79		64
1971.	37	59				96	1	60
1972.	40	42				82	2	61
1973.	61	131				192	6	80
1974.	39	63				102	8	63
1975.	69	61			1	131	5	78
1976.	75	51			1	127	6	88
1977.	84	74				158	6	100
1978.	123	146			1	270	7	97
1979.	106	1 218				1 324	6	138
1980.	99	180				279	14	132
1981.	108	214				322	17	128
1982.	129	217				346	16	185
1983.	98	199				297	11	151
1984.	129	183				312	17	165
1985.	139	294				433	23	211
1986.	91	238				329	23	174

>>>

1/ Bruto podaci; bez posebnih postupaka

2/ Neto podaci

Godina	Novi predmeti ¹							Presude/Mišljenje ²
	Zahtjevi za prethodnu odluku	Izravne tužbe	Žalbe	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Zahtjevi za mišljenje	Ukupno	Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu	
1987.	144	251				395	21	208
1988.	179	193				372	17	238
1989.	139	244				383	19	188
1990.	141	221	15	1		378	12	193
1991.	186	140	13	1	2	342	9	204
1992.	162	251	24	1	2	440	5	210
1993.	204	265	17			486	13	203
1994.	203	125	12	1	3	344	4	188
1995.	251	109	46	2		408	3	172
1996.	256	132	25	3		416	4	193
1997.	239	169	30	5		443	1	242
1998.	264	147	66	4		481	2	254
1999.	255	214	68	4		541	4	235
2000.	224	197	66	13	2	502	4	273
2001.	237	187	72	7		503	6	244
2002.	216	204	46	4		470	1	269
2003.	210	277	63	5	1	556	7	308
2004.	249	219	52	6	1	527	3	375
2005.	221	179	66	1		467	2	362
2006.	251	201	80	3		535	1	351
2007.	265	221	79	8		573	3	379
2008.	288	210	77	8	1	584	3	333
2009.	302	143	105	2	1	553	1	376
2010.	385	136	97	6		624	3	370
2011.	423	81	162	13		679	3	370
2012.	404	73	136	3	1	617		357
2013.	450	72	161	5	2	690	1	434
2014.	428	74	111		1	614	3	416
2015.	436	48	206	9	3	702	2	399
2016.	470	35	168	7		680	3	412
2017.	533	46	141	6	1	727	3	466
Ukupno	10.149	9030	2204	128	27	21.538	367	11.490

1/ Bruto podaci; bez posebnih postupaka

2/ Neto podaci

XIX. OPĆI TREND U RADU SUDA (1952.-2017.) – NOVI ZAHTEVI ZA PRETHODNU ODLUKU PREMA DRŽAVI ČLANICI I GODINI

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Drugi ¹	Ukupno
1961.																			1											1
1962.																			5											5
1963.																1			5											6
1964.												2							4											6
1965.					4					2									1											7
1966.																		1												1
1967.	5				11					3						1			3											23
1968.	1				4					1		1							2											9
1969.	4				11					1						1														17
1970.	4				21					2		2							3											32
1971.	1				18					6		5				1			6											37
1972.	5				20					1		4							10											40
1973.	8				37					4		5				1			6											61
1974.	5				15					6		5							7									1		39
1975.	7			1	26					15		14				1			4									1		69
1976.	11				28					8		12							14									1		75
1977.	16			1	30					14		7							9									5		84
1978.	7			3	46					12		11							38									5		123
1979.	13			1	33					18		19				1			11									8		106
1980.	14			2	24					14		19							17									6		99
1981.	12			1	41					17		11				4			17									5		108
1982.	10			1	36					39		18							21									4		129
1983.	9			4	36					15		7							19									6		98
1984.	13			2	38					34		10							22									9		129
1985.	13				40					45		11				6			14									8		139
1986.	13			4	18			2	1	19		5				1			16									8		91
																														>>>

1/ Predmet *Campina Melkunie*, C-265/00 (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof)
Predmet *Miles i drugi*, C-196/09 (Odbor za pritužbe europskih škola)
Predmet *Montis Design*, C-169/15 (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Drugi ¹	Ukupno
1987.	15			5	32	2	2	17	1	36		5				3			19									9		144
1988.	30			4	34				1	38		28				2			26									16		179
1989.	13			2	47		1	2	2	28		10				1			18			1						14		139
1990.	17			5	34		4	2	6	21		25				4			9			2						12		141
1991.	19			2	54		2	3	5	29		36				2			17			3						14		186
1992.	16			3	62			1	5	15		22				1			18			1						18		162
1993.	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43			3						12		204
1994.	19			4	44		2		13	36		46				1			13			1						24		203
1995.	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2		5					6	20		251
1996.	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6		6				3	4	21		256
1997.	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35		2				6	7	18		239
1998.	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16		7				2	6	24		264
1999.	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56		7				4	5	22		255
2000.	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31		8				5	4	26	1	224
2001.	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57		4				3	4	21		237
2002.	18			8	59		7	3	8			37				4			12	31		3				7	5	14		216
2003.	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15		1				4	4	22		210
2004.	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12		1				4	5	22		249
2005.	21			1	4	51		2	11	10	17	18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221
2006.	17			3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007.	22	1		2	5	59	2	2	8	14	26	43			1	2			19	20	7	3	1		1	5	6	16		265
2008.	24			1	6	71	2	1	9	17	12	39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288
2009.	35	8		5	3	59	2		11	11	28	29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010.	37	9		3	10	71		4	6	22	33	49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385
2011.	34	22		5	6	83	1	7	9	27	31	44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423
2012.	28	15		7	8	68	5	6	1	16	15	65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404
2013.	26	10		7	6	97	3	4	5	26	24	62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14		450
2014.	23	13		6	10	87		5	4	41	20	1	52	2	7	6	23		30	18	14	8	28	4	3	8	3	12		428
2015.	32	5		8	7	79	2	8	2	36	25	5	47			9	8	7	40	23	15	8	18	5	5	4	7	16	1	436
2016.	26	18		5	12	84	1	6	6	47	23	2	62			9	8	1	26	20	19	21	14	3	6	7	5	23		470
2017.	21	16		4	8	149	7	12	4	23	25	3	57	5	10	1	22		38	31	19	21	16	3	6	13	8	11		533
Ukupno	841	117	57	192	2449	25	103	182	460	979	11	1445	7	60	55	92	158	3	1013	521	127	174	139	20	44	115	134	623	3	10 149

1/ Predmet *Campina Melkunie*, C-265/00 (*Cour de Justice Benelux/Benelux Gerechtshof*)Predmet *Miles i drugi*, C-196/09 (Odbor za pritužbe europskih škola)Predmet *Montis Design*, C-169/15 (*Cour de Justice Benelux/Benelux Gerechtshof*)

**XX. OPĆI TREND U RADU SUDA (1952.-2017.) –
NOVI ZAHTEVI ZA PRETHODNU ODLUKU PREMA DRŽAVI ČLANICI I SUDU**

			Ukupno
Belgija	Cour constitutionnelle	34	
	Cour de cassation	94	
	Conseil d'État	82	
	Drugi sudovi	631	841
Bugarska	Върховен касационен съд	5	
	Върховен административен съд	19	
	Drugi sudovi	93	117
Češka Republika	Ústavní soud		
	Nejvyššího soudu	9	
	Nejvyšší správní soud	28	
	Drugi sudovi	20	57
Danska	Højesteret	36	
	Drugi sudovi	156	192
Njemačka	Bundesverfassungsgericht	2	
	Bundesgerichtshof	229	
	Bundesverwaltungsgericht	131	
	Bundesfinanzhof	319	
	Bundesarbeitsgericht	38	
	Bundessozialgericht	76	
	Drugi sudovi	1 654	2449
Estonija	Riigikohus	10	
	Drugi sudovi	15	25
Irska	Supreme Court	35	
	High Court	33	
	Drugi sudovi	35	103
Grčka	Άρειος Πάγος	12	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	59	
	Drugi sudovi	111	182
Španjolska	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	78	
	Drugi sudovi	381	460
Francuska	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	127	
	Conseil d'État	125	
	Drugi sudovi	726	979

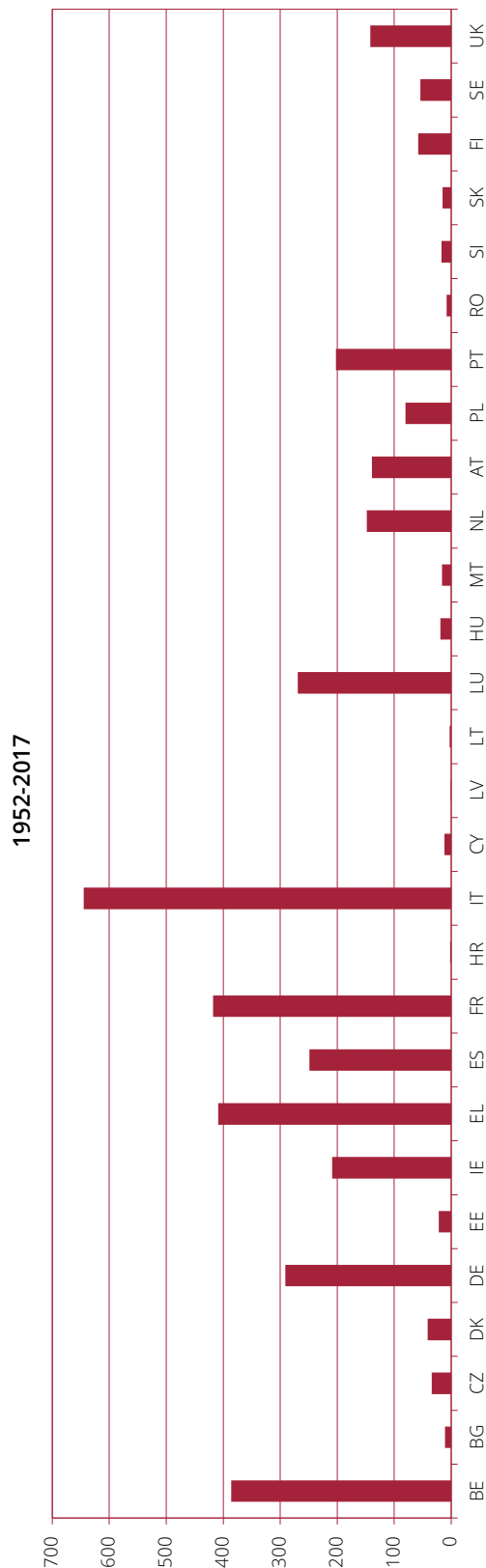
Hrvatska	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud		
	Visoki prekršajni sud		
	Drugi sudovi	11	11
Italija	Corte Costituzionale	3	
	Corte suprema di Cassazione	150	
	Consiglio di Stato	151	
	Drugi sudovi	1 141	1445
Cipar	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Drugi sudovi	3	7
Latvija	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa	1	
	Drugi sudovi	38	60
Litva	Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas	1	
	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	18	
	Lietuvos vyriausiasis administracinis Teismas	21	
	Drugi sudovi	15	55
Luksemburg	Cour constitutionnelle	1	
	Cour de cassation	28	
	Cour administrative	28	
	Drugi sudovi	35	92
Mađarska	Kúria	27	
	Fővárosi Ítéltábla	7	
	Szegedi Ítéltábla	2	
	Drugi sudovi	122	158
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l- Appel		
	Drugi sudovi	3	3
Nizozemska	Hoge Raad der Nederlanden	285	
	Raad van State	122	
	Centrale Raad van Beroep	65	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	156	
	Tariefcommissie	35	
	Drugi sudovi	350	1013
Austrija	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	124	
	Verwaltungsgerichtshof	107	
	Drugi sudovi	285	521
Poljska	Trybunał Konstytucyjny	1	
	Sąd Najwyższy	18	
	Naczelny Sąd Administracyjny	44	
	Drugi sudovi	64	127

Portugal	Supremo Tribunal de Justiça	15	
	Supremo Tribunal Administrativo	63	
	Drugi sudovi	96	174
Rumunjska	Înalta Curte de Casație și Justiție	12	
	Curtea de Apel	75	
	Drugi sudovi	52	139
Slovenija	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	14	
	Drugi sudovi	5	20
Slovačka	Ústavný Súd		
	Najvyšší súd	16	
	Drugi sudovi	28	44
Finska	Korkein oikeus	23	
	Korkein hallinto-oikeus	56	
	Työtuomioistuin	5	
	Drugi sudovi	31	115
Švedska	Högsta Domstolen	22	
	Högsta förvaltningsdomstolen	12	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	4	
	Drugi sudovi	91	134
Ujedinjena Kraljevina	House of Lords	40	
	Supreme Court	14	
	Court of Appeal	84	
	Drugi sudovi	485	623
Drugi	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	2	
	Odbor za pritužbe europskih škola ²	1	3
Ukupno			10 149

1/ Predmet *Campina Melkunie*, C-265/00
Predmet *Montis Design*, C-169/15

2/ Predmet *Miles i drugi*, C-196/09

XXI. OPĆI TREND U RADU SUDA (1952.-2017.) – NOVE TUŽBE PODNESENE ZBOG POVREDE OBVEZE PROTIV DRŽAVA ČLANICA

BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	SE	UK	Ukupno
386	11	34	41	291	22	209	249	418	2	645	12	1	3	269	19	16	148	139	80	202	8	17	15	58	142	3900

XXII. DJELATNOST TAJNIŠTVA SUDA (2015.-2017.)

Vrsta intervencije	2015.	2016.	2017.
Broj podnesaka upisanih u registar tajništva	89 328	93 215	99 266
Postotak postupovnih akata podnesenih putem e-Curije	69 %	75 %	73 %
Broj sazvanih i organiziranih rasprava	256	270	263
Broj sazvanih i organiziranih rasprava za objavu mišljenja	239	319	301
Broj presuda, mišljenja i rješenja dostavljenih strankama i kojima se okončava postupak	570	645	654
Broj zapisnika s rasprava (za iznošenje izlaganja stranaka, za iznošenje mišljenja i za objavu presuda)	894	1001	1033
Broj objava u SL-u u vezi s novim predmetima	639	660	679
Broj objava u SL-u u vezi s riješenim predmetima	546	522	637

E/ SASTAV SUDA

(Protokolarni red na dan 31. prosinca 2017.)

Prvi red, slijeva nadesno:

Prvi nezavisni odvjetnik M. Wathelet, predsjednici vijeća T. von Danwitz i M. Ilešič, potpredsjednik Suda A. Tizzano, predsjednik Suda K. Lenaerts, predsjednica vijeća R. Silva de Lapuerta, predsjednici vijeća L. Bay Larsen, J. L. da Cruz Vilaça i A. Rosas

Drugi red, slijeva nadesno:

Nezavisna odvjetnica E. Sharpston, sudac E. Juhász, predsjednici vijeća C. Vajda, E. Levits, J. Malenovský i C. G. Fernlund, nezavisna odvjetnica J. Kokott, sudac A. Borg Barthet

Treći red, slijeva nadesno:

Sutkinja M. Berger, suci M. Safjan i A. Arabadjiev, nezavisni odvjetnici Y. Bot i P. Mengozzi, sudac J.-C. Bonichot, sutkinja C. Toader, sudac D. Šváby

Četvrti red, slijeva nadesno:

Sudac C. Lycourgos, sutkinja K. Jürimäe, suci S. Rodin i E. Jarašiūnas, sutkinja A. Prechal, nezavisni odvjetnik N. Wahl, sudac F. Biltgen, nezavisni odvjetnik M. Szpunar

Peti red, slijeva nadesno:

Nezavisni odvjetnici E. Tanev i H. Saugmandsgaard Øe, sudac M. Vilaras, nezavisni odvjetnik M. Campos Sánchez-Bordona, sudac E. Regan, nezavisni odvjetnik M. Bobek, tajnik A. Calot Escobar

1. PROMJENE U SASTAVU SUDA U 2017.

Nije bilo promjena u sastavu Suda u 2017.

2. PROTOKOLARNI RED

OD 1. SIJEČNJA 2017. DO 6. LISTOPADA 2017.

K. LENAERTS, predsjednik
 A. TIZZANO, potpredsjednik
 R. SILVA DE LAPUERTA, predsjednica 1. vijeća
 M. ILEŠIČ, predsjednik 2. vijeća
 L. BAY LARSEN, predsjednik 3. vijeća
 T. von DANWITZ, predsjednik 4. vijeća
 J. L. da CRUZ VILAÇA, predsjednik 5. vijeća
 M. WATHELET, prvi nezavisni odvjetnik
 E. JUHÁSZ, predsjednik 9. vijeća
 M. BERGER, predsjednica 10. vijeća
 A. PRECHAL, predsjednica 7. vijeća
 M. VILARAS, predsjednik 8. vijeća
 E. REGAN, predsjednik 6. vijeća
 A. ROSAS, sudac
 J. KOKOTT, nezavisna odvjetnica
 A. BORG BARTHET, sudac
 J. MALENOVSKÝ, sudac
 E. LEVITS, sudac
 E. SHARPSTON, nezavisna odvjetnica
 P. MENGGOZZI, nezavisni odvjetnik
 Y. BOT, nezavisni odvjetnik
 J.-C. BONICHOT, sudac
 A. ARABADJIEV, sudac
 C. TOADER, sutkinja
 M. SAFJAN, sudac
 D. ŠVÁBY, sudac
 E. JARAŠIŪNAS, sudac
 C. G. FERNLUND, sudac
 C. VAJDA, sudac
 N. WAHL, nezavisni odvjetnik
 S. RODIN, sudac
 F. BILTGEN, sudac
 K. JÜRIMÄE, sutkinja
 M. SZPUNAR, nezavisni odvjetnik
 C. LYCOURGOS, sudac
 M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, nezavisni odvjetnik
 H. Saugmandsgaard ØE, nezavisni odvjetnik
 M. BOBEK, nezavisni odvjetnik
 E. TANCHEV, nezavisni odvjetnik

 A. CALOT ESCOBAR, tajnik

OD 7. LISTOPADA 2017. DO 31. PROSINCA 2017.

K. LENAERTS, predsjednik
 A. TIZZANO, potpredsjednik
 R. SILVA DE LAPUERTA, predsjednica 1. vijeća
 M. ILEŠIČ, predsjednik 2. vijeća
 L. BAY LARSEN, predsjednik 3. vijeća
 T. von DANWITZ, predsjednik 4. vijeća
 J. L. da CRUZ VILAÇA, predsjednik 5. vijeća
 M. WATHELET, prvi nezavisni odvjetnik
 A. ROSAS, predsjednik 7. vijeća
 J. MALENOVSKÝ, predsjednik 8. vijeća
 E. LEVITS, predsjednik 10. vijeća
 C. G. FERNLUND, predsjednik 6. vijeća
 C. VAJDA, predsjednik 9. vijeća
 J. KOKOTT, nezavisna odvjetnica
 E. JUHÁSZ, sudac
 A. BORG BARTHET, sudac
 E. SHARPSTON, nezavisna odvjetnica
 P. MENGGOZZI, nezavisni odvjetnik
 Y. BOT, nezavisni odvjetnik
 J.-C. BONICHOT, sudac
 A. ARABADJIEV, sudac
 C. TOADER, sutkinja
 M. SAFJAN, sudac
 D. ŠVÁBY, sudac
 M. BERGER, sutkinja
 A. PRECHAL, sutkinja
 E. JARAŠIŪNAS, sudac
 N. WAHL, nezavisni odvjetnik
 S. RODIN, sudac
 F. BILTGEN, sudac
 K. JÜRIMÄE, sutkinja
 M. SZPUNAR, nezavisni odvjetnik
 C. LYCOURGOS, sudac
 M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, nezavisni odvjetnik
 M. VILARAS, sudac
 E. REGAN, sudac
 H. Saugmandsgaard ØE, nezavisni odvjetnik
 M. BOBEK, nezavisni odvjetnik
 E. TANCHEV, nezavisni odvjetnik

 A. CALOT ESCOBAR, tajnik

3. BIVŠI ČLANOVI SUDA

(prema redoslijedu stupanja na dužnost)

SUCI

Massimo PILOTTI, sudac (1952.-1958.), predsjednik od 1952. do 1958. (†)
 Petrus SERRARENS, sudac (1952.-1958.) (†)
 Otto RIESE, sudac (1952.-1963.) (†)
 Louis DELVAUX, sudac (1952.-1967.) (†)
 Jacques RUEFF, sudac (1952.-1959. i 1960.-1962.) (†)
 Charles Léon HAMMES, sudac (1952.-1967.), predsjednik od 1964. do 1967. (†)
 Adrianus VAN KLEFFENS, sudac (1952.-1958.) (†)
 Maurice LAGRANGE, nezavisni odvjetnik (1952.-1964.) (†)
 Karl ROEMER, nezavisni odvjetnik (1953.-1973.) (†)
 Rino ROSSI, sudac (1958.-1964.) (†)
 Nicola CATALANO, sudac (1958.-1962.) (†)
 Andreas Matthias DONNER, sudac (1958.-1979.), predsjednik od 1958. do 1964. (†)
 Alberto TRABUCCHI, sudac (1962.-1972.), zatim nezavisni odvjetnik (1973.-1976.) (†)
 Robert LECOURT, sudac (1962.-1976.), predsjednik od 1967. do 1976. (†)
 Walter STRAUSS, sudac (1963.-1970.) (†)
 Riccardo MONACO, sudac (1964.-1976.) (†)
 Joseph GAND, nezavisni odvjetnik (1964.-1970.) (†)
 Josse J. MERTENS de WILMARS, sudac (1967.-1984.), predsjednik od 1980. do 1984. (†)
 Pierre PESCATORE, sudac (1967.-1985.) (†)
 Hans KUTSCHER, sudac (1970.-1980.), predsjednik od 1976. do 1980. (†)
 Alain Louis DUTHEILLET DE LAMOTHE, nezavisni odvjetnik (1970.-1972.) (†)
 Henri MAYRAS, nezavisni odvjetnik (1972.-1981.) (†)
 Cearbhall O'DALAIGH, sudac (1973.-1974.) (†)
 Max SØRENSEN, sudac (1973.-1979.) (†)
 Jean-Pierre WARNER, nezavisni odvjetnik (1973.-1981.) (†)
 Alexander J. MACKENZIE STUART, sudac (1973.-1988.), predsjednik od 1984. do 1988. (†)
 Gerhard REISCHL, nezavisni odvjetnik (1973.-1981.) (†)
 Aindrias O'KEEFFE, sudac (1974.-1985.) (†)
 Francesco CAPOTORTI, sudac (1976.), zatim nezavisni odvjetnik (1976.-1982.) (†)
 Giacinto BOSCO, sudac (1976.-1988.) (†)
 Adolphe TOUFFAIT, sudac (1976.-1982.) (†)
 Thijmen KOOPMANS, sudac (1979.-1990.) (†)
 Ole DUE, sudac (1979.-1994.), predsjednik od 1988. do 1994. (†)
 Ulrich EVERLING, sudac (1980.-1988.)
 Alexandros CHLOROS, sudac (1981.-1982.) (†)
 Sir Gordon SLYNN, nezavisni odvjetnik (1981.-1988.), zatim sudac (1988.-1992.) (†)
 Pieter VERLOREN van THEMAAT, nezavisni odvjetnik (1981.-1986.) (†)
 Simone ROZÈS, nezavisna odvjetnica (1981.-1984.)
 Fernand GRÉVISSE, sudac (1981.-1982. i 1988.-1994.) (†)
 Kai BAHLMANN, sudac (1982.-1988.) (†)

G. Federico MANCINI, nezavisni odvjetnik (1982.-1988.), zatim sudac (1988.-1999.) (†)

Yves GALMOT, sudac (1982.-1988.) (†)

Constantinos KAKOURIS, sudac (1983.-1997.) (†)

Carl Otto LENZ, nezavisni odvjetnik (1984.-1997.)

Marco DARMON, nezavisni odvjetnik (1984.-1994.) (†)

René JOLIET, sudac (1984.-1995.) (†)

Thomas Francis O'HIGGINS, sudac (1985.-1991.) (†)

Fernand SCHOCKWEILER, sudac (1985.-1996.) (†)

Jean MISCHO, nezavisni odvjetnik (1986.-1991. i 1997.-2003.) (†)

José Carlos de CARVALHO MOITINHO de ALMEIDA, sudac (1986.-2000.)

José Luís da CRUZ VILAÇA, nezavisni odvjetnik (1986.-1988.)

Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSÍAS, sudac (1986.-2003.), predsjednik od 1994. do 2003.

Manuel DIEZ de VELASCO, sudac (1988.-1994.) (†)

Manfred ZULEEG, sudac (1988.-1994.) (†)

Walter VAN GERVEN, nezavisni odvjetnik (1988.-1994.) (†)

Francis Geoffrey JACOBS, nezavisni odvjetnik (1988.-2006.)

Giuseppe TESAURO, nezavisni odvjetnik (1988.-1998.)

Paul Joan George KAPTEYN, sudac (1990.-2000.)

Claus Christian GULMANN, nezavisni odvjetnik (1991.-1994.), zatim sudac (1994.-2006.)

John L. MURRAY, sudac (1991.-1999.)

David Alexander Ogilvy EDWARD, sudac (1992.-2004.)

Antonio Mario LA PERGOLA, sudac (1994. i 1999.-2006.), nezavisni odvjetnik (1995.-1999.) (†)

Georges COSMAS, nezavisni odvjetnik (1994.-2000.)

Jean-Pierre ZATIMSOCHET, sudac (1994.-2006.)

Philippe LÉGER, nezavisni odvjetnik (1994.-2006.)

Günter HIRSCH, sudac (1994.-2000.)

Michael Bendik ELMER, nezavisni odvjetnik (1994.-1997.)

Peter JANN, sudac (1995.-2009.)

Hans RAGNEMALM, sudac (1995.-2000.) (†)

Leif SEVÓN, sudac (1995.-2002.)

Nial FENNELLY, nezavisni odvjetnik (1995.-2000.)

Melchior WATHELET, sudac (1995.-2003.)

Dámaso RUIZ-JARABO COLOMER, nezavisni odvjetnik (1995.-2009.) (†)

Romain SCHINTGEN, sudac (1996.-2008.)

Krateros IOANNOU, sudac (1997.-1999.) (†)

Siegbert ALBER, nezavisni odvjetnik (1997.-2003.)

Antonio SAGGIO, nezavisni odvjetnik (1998.-2000.) (†)

Vassilios SKOURIS, sudac (1999.-2015.), predsjednik od 2003. do 2015.

Fidelma O'KELLY MACKEN, sutkinja (1999.-2004.)

Ninon COLNERIC, sutkinja (2000.-2006.)

Stig von BAHR, sudac (2000.-2006.)

José Narciso da CUNHA RODRIGUES, sudac (2000.-2012.)

Christiaan Willem Anton TIMMERMANS, sudac (2000.-2010.)

Leendert A. GEELHOED, nezavisni odvjetnik (2000.-2006.) (†)

Christine STIX-HACKL, nezavisna odvjetnica (2000.-2006.)

Luís Miguel POIARES PESSOA MADURO, nezavisni odvjetnik (2003.-2009.)

Konrad Hermann Theodor SCHIEMANN, sudac (2004.-2012.)

Jerzy MAKARCZYK, sudac (2004.-2009.)

Pranas KŪRIS, sudac (2004.-2010.)
Georges ARESTIS, sudac (2004.-2014.)
Ján KLUČKA, sudac (2004.-2009.)
Uno LÖHMUS, sudac (2004.-2013.)
Aindrias Ó CAOIMH, sudac (2004.-2015.)
Pernilla LINDH, sutkinja (2006.-2011.)
Ján MAZÁK, nezavisni odvjetnik (2006.-2012.)
Verica TRSTENJAK, nezavisna odvjetnica (2006.-2012.)
Jean-Jacques KASEL, sudac (2008.-2013.)
Niilo JÄÄSKINEN, nezavisni odvjetnik (2009.-2015.)
Pedro CRUZ VILLALÓN, nezavisni odvjetnik (2009.-2015.)

PREDSJEDNICI

Massimo PILOTTI (1952.-1958.) (†)
Andreas Matthias DONNER (1958.-1964.) (†)
Charles Léon HAMMES (1964.-1967.) (†)
Robert LECOURT (1967.-1976.) (†)
Hans KUTSCHER (1976.-1980.) (†)
Josse J. MERTENS de WILMARS (1980.-1984.) (†)
Alexander John MACKENZIE STUART (1984.-1988.) (†)
Ole DUE (1988.-1994.) (†)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSÍAS (1994.-2003.)
Vassilios SKOURIS (2003.-2015.)

TAJNICI

Albert VAN HOUTTE (1953.-1982.) (†)
Paul HEIM (1982.-1988.)
Jean-Guy GIRAUD (1988.-1994.)
Roger GRASS (1994.-2010.)

POGLAVLJE II

OPĆI SUD

A/ AKTIVNOST OPĆEG SUDA U 2017.

Marc JAEGER, predsjednik

Nakon mnogobrojnih i velikih promjena u 2016., u kojoj su se odvijale prve dvije faze reforme ustrojstva Suda Europske unije, 2017. godina bila je relativno stabilna.

Unatoč tomu, sastav Općeg suda dvaput je izmijenjen, stupanjem na dužnost C. Mac Eochaidha i G. De Baerea, šestog i sedmog suca imenovanih u sklopu druge faze reforme (kojom se predviđa da će raspuštanje Službeničkog suda i prenošenje nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između Unije i njezinih službenika biti popraćeno imenovanjem novih sedmero sudaca Općeg suda^{1/}) 8. lipnja 2017. odnosno 4. listopada 2017. Paradoksalno, druga faza reforme dovršena je prije prve faze (u kojoj je od 25. prosinca 2015. trebalo imenovati novih dvanaestero sudaca), u okviru koje se još mora imenovati dvanaesti sudac.

Na dan 31. prosinca 2017. Opći je sud, prema tome, bio sastavljen od predsjednika, potpredsjednika i 44 suca, raspoređenih u osam vijeća od pet sudaca i jedno vijeće od četiri suca (pri čemu sva ona redovito zasjedaju u sastavu od tri suca), do imenovanja i raspoređivanja posljednjeg suca iz prve faze reforme. Uz tih devet vijeća, s radom je nastavilo i žalbeno vijeće, nadležno za odlučivanje o žalbama protiv odluka Službeničkog suda koje su donesene do dana njegova raspuštanja 31. kolovoza 2016. To vijeće trebalo bi, vrlo vjerojatno, prestati s radom tijekom 2018. godine, nakon donošenja odluke u posljednjim još neriješenim predmetima po žalbi.

S druge strane, 2017. godina može se smatrati prvom punom godinom u kojoj je Opći sud mogao iskušati svoje novo ustrojstvo, namijenjeno tomu da mu omogući izvršenje povjerene mu zadaće uz ostvarenje više ambicioznih ciljeva: brzine, kvalitete, dosljednosti i, u konačnici, autoriteta njegove sudske prakse.

Vodeći računa o izazovu koji predstavlja uključivanje znatnog broja novih sudaca, rezultati u toj prvoj godini stvarne provedbe reforme mogu se ocijeniti vrlo zadovoljavajućima.

Unatoč podnošenju iznimno velike skupine povezanih predmeta u bankarskom i financijskom području (stotinjak predmeta), gotovo da je postignuta ravnoteža između broja novih i broja riješenih predmeta (917 novih, 895 riješenih predmeta^{2/}). Konkretno, produktivnost Općeg suda bitno je povećana (+140 riješenih predmeta u odnosu na 2016. godinu ili +18,5 %), nakon neizbježnog opadanja aktivnosti zbog trogodišnje zamjene sudaca i unutarnjeg preustroja povezanog s reformom. Ta će se produktivnost još povećati u 2018., godini tijekom koje bi Opći sud trebao ponovno dosegnuti svoj redovni ritam rada.

Iznad svega, trajanje postupaka, kao glavni pokazatelj učinkovitosti, ponovno se osjetno skratilo, uz prosjek od 16,3 mjeseca kada je riječ o predmetima u kojima je odluka donesena u obliku presude ili rješenja (ili –13 % u odnosu na 2016. godinu). Trend koji se zapaža u posljednjih pet godina (–40 % od 2013.) na taj je način bio iznimno naglašen, i to u svim područjima u kojima se vode sudski postupci.

Naposlijetku, valja naglasiti da se znatno povećao broj predmeta upućenih proširenom vijeću od pet sudaca (84 upućena predmeta, 29 u 2016.), što je jedan od oblika ustrojstva i načina rada koje je Opći sud odabrao kako

^{1/} Uredba (EU, Euratom) 2015/2422 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Protokola br. 3 o Statutu Suda Europske unije (SL 2015., L 341, str. 14.) i Uredba (EU, Euratom) 2016/1192 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o prijenosu na Opći sud nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između Europske unije i njezinih službenika (SL 2016., L 200, str. 137.)

^{2/} U taj broj nije uključeno 47 novih i 53 riješena predmeta pred sućem postupka privremene pravne zaštite.

bi ostvario cilj održanja kvalitete postavljen u okviru provedbe reforme. Na taj je način udio predmeta upućenih proširenom vijeću u odnosu na broj novih predmeta u 2017. dosegno gotovo 10 %, što je razlika u odnosu na prosječan udio upućivanja provedenih u razdoblju koje je prethodilo reformi ustrojstva Suda Unije (od 2010. do 2015.), koji je iznosio oko 1 %.

Bilo bi preuranjeno iz tih nekoliko statističkih podataka izvoditi konačne zaključke o učincima koji nas očekuju po završetku provedbe reforme, čija će se posljednja faza odvijati 1. rujna 2019. Međutim, oni pokazuju spremnost Općeg suda da što prije ubere sve njezine plodove, pružajući pojedincima mogućnosti koje ona nudi, u službi djelotvornog, brižljivog i kvalitetnog Unijina pravosuđa.

B/ SUDSKA PRAKSA OPĆEG SUDA U 2017.

TRENDOVI U SUDSKOJ PRAKSI OPĆEG SUDA U 2017.

Marc van der WOUDE, potpredsjednik

Jedan od važnih događaja koji su obilježili razvoj sudske prakse Općeg suda u 2017. vraćanje je prvostupanjskih sudskih postupaka o europskoj javnoj službi u njegovu nadležnost. U tom kontekstu Opći sud donio je više odluka koje se tiču fizičkih osoba zaposlenih u Unijinih institucijama, izjašnjavajući se, među ostalim, o poštovanju metoda izračuna plaće koje obvezuju upravu (presuda od 14. rujna 2017., *Bodson i dr./EIB*, T-504/16 i T-505/16, [EU:T:2017:603](#)) odnosno o njezinim obvezama u slučaju da zaprimi zahtjev za pomoć u vezi s uznemiravanjem (presuda od 24. travnja 2017., *HF/Parlament*, T-584/16, [EU:T:2017:282](#)).

Javna služba nije, međutim, jedino područje u kojem je Opći sud pozvan osigurati sudsku zaštitu interesa fizičkih osoba. Ta se zaštita nameće i u drugim područjima, poput onoga u kojem Unija donosi mjere ograničavanja. Opći sud je tako nastavio nadzirati mjere koje nameće Unija, osobito one donesene na temelju kaznenih postupaka koji se protiv fizičkih osoba osumnjičenih za pronevjeru javnih sredstava vode u trećim državama, poput Tunisa i Ukrajine (presuda od 7. srpnja 2017., *Azarov/Vijeće*, T-215/15, podnesena žalba¹, [EU:T:2017:479](#)). Pitanja sudske zaštite fizičkih osoba postavljaju se i u predmetima od potencijalnog interesa za svakog građanina Unije, poput onih koji se tiču prava na pristup dokumentima, koje se temelji na Uredbi br. 1049/2001², ili predmeta koji se odnose na prijedloge europskih građanskih inicijativa. Što se tiče potonjih, Opći je sud, s jedne strane, pojasnio da spomenute inicijative mogu obuhvaćati akte povezane s pregovorima o međunarodnim sporazumima (presuda od 10. svibnja 2017., *Efler i dr./Komisija*, T-754/14, [EU:T:2017:323](#)) te je, s druge strane, naglasio nužnost Komisijina pravilnog obrazlaganja odluka kojima se te inicijative odbijaju (presuda od 3. veljače 2017., *Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe/Komisija*, T-646/13, [EU:T:2017:59](#)).

Nadalje, moguće je zapaziti da su sudski postupci koji se u području gospodarskog prava vode pred Općim sudom sve različitiji. Nipošto se ne ograničavajući na pravo tržišnog natjecanja, ti se postupci razvijaju usporedno s ovlastima dodijeljenima različitim institucijama i agencijama Unije čija je zadaća daljnji razvoj unutarnjeg tržišta i monetarne politike. S tim u vezi, Opći sud je mogao, primjerice, nastaviti razvijati sudsku praksu u području bankarstva, precizirajući okvir bonitetnog nadzora što ga provodi Europska središnja banka (ESB), vodeći računa o ciljevima predmetnih propisa kojima se ESB-u nastoji dati uvid u sve rizike koji mogu utjecati na kreditnu instituciju i izbjeći podjela bonitetnog nadzora između te institucije i nacionalnih tijela (presude od 16. svibnja 2017., *Landeskreditbank Baden-Württemberg/ESB*, T-122/15, podnesena žalba³, [EU:T:2017:337](#) i od 13. prosinca 2017., *Crédit mutuel Arkéa/ESB*, T-52/16, [EU:T:2017:902](#)). Također se zamjećuje porast broja sudskih postupaka u području kontrole koncentracija, s obzirom na to da je doneseno više odluka povezanih s tom vrstom operacija, koje obično prate gospodarske cikluse (presude od 7. ožujka 2017., *United Parcel Service/Komisija*,

1/ Predmet C-530/17 P, *Azarov/Vijeće*

2/ Uredba (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije (SL 2001., L 145, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 16., str. 70.)

3/ Predmet C-450/17 P, *Landeskreditbank Baden-Württemberg*

T-194/13, podnesena žalba⁴, [EU:T:2017:144](#); od 26. listopada 2017., *Marine Harvest/Komisija*, T-704/14, podnesena žalba⁵, [EU:T:2017:753](#) i od 26. listopada 2017., *KPN/Komisija*, T-394/15, neobjavljena, [EU:T:2017:756](#)). K tome, sve veća složenost predmeta koji uključuju ekonomske ocjene dovodi, čini se, do jačeg nadzora poštovanja prava obrane. Osobito je ocijenjeno da poštovanje prava obrane zahtijeva da stranke na koje se koncentracija odnosi mogu istaknuti svoja stajališta o ekonometrijskom modelu kojim se Komisija koristila za potrebe donošenja odluke (presuda od 7. ožujka 2017., *United Parcel Service/Komisija*, T-194/13, podnesena žalba⁶, [EU:T:2017:144](#)).

Naposljetku, jedno važno pitanje koje se odnosi na više područja, a tiče se poštovanja razumnog roka u upravnim i sudskim postupcima, bilo je posebno naglašeno u više vrsta sudskih postupaka pred Općim sudom u 2017.

Kada je riječ o poštovanju tog roka kao načelu dobre uprave, Opći je sud podsjetio na sudsku praksu prema kojoj zahtjev za pomoć u slučaju uznemiravanja valja brzo obraditi (presuda od 24. travnja 2017., *HF/Parlament*, T-584/16, [EU:T:2017:282](#)). On je također pojasnio da se obrazloženje odluke o nepromaknuću dužnosnika mora dati najkasnije u trenutku odbijanja njegove žalbe i da nepoštovanje te obveze obrazlaganja može dovesti do stanja neizvjesnosti i osjećaja frustracije, koji opravdavaju dodjelu naknade štete (presuda od 26. listopada 2017., *Paraskevaidis/Cedefop*, T-601/16, [EU:T:2017:757](#)). Nadalje, Opći je sud zaključio da Komisija nije poštovala načelo razumnog roka time što je više od devet mjeseci – odnosno izvan razdoblja propisanog ranije važećim propisom – preispitivala zahtjev za otpust uvoznih carina, nakon što je on poništio prethodnu odluku o odbijanju tog zahtjeva (presuda od 11. prosinca 2017., *Léon Van Parys/Komisija*, T-125/16, [EU:T:2017:884](#)). Naposljetku, Opći je sud ocijenio da povreda razumnog roka koju su počinila tuniska tijela u sudskom postupku na kojem se temeljila odluka Vijeća da tužiteljevo ime zadrži na popisu osoba obuhvaćenih mjerama ograničavanja ne utječe nužno na njezinu nezakonitost, pri čemu je pojasnio da ta povreda ipak može nagnati Vijeće da izvrši potrebne provjere (presuda od 5. listopada 2017., *Mabrouk/Vijeće*, T-175/15, [EU:T:2017:694](#)).

Što se tiče poštovanja načela razumnog roka sudova Unije, Opći je sud u nizu od pet presuda (presude od 10. siječnja 2017., *Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Europska unija*, T-577/14, podnesena žalba⁷, [EU:T:2017:1](#); od 1. veljače 2017., *Aalberts Industries/Europska unija*, T-725/14, [EU:T:2017:47](#); od 1. veljače 2017., *Kendrion/Europska unija*, T-479/14, podnesena žalba⁸, [EU:T:2017:48](#); od 17. veljače 2017., *ASPLA i Armando Álvarez/Europska unija*, T-40/15, podnesena žalba⁹, [EU:T:2017:105](#) i od 7. lipnja 2017., *Guardian Europe/Europska unija*, T-673/15, podnesena žalba¹⁰, [EU:T:2017:377](#)) pojasnio pojam predugog trajanja sudskih postupaka u području prava zabranjenih sporazuma i precizirao okolnosti u kojima povreda spomenutog načela može dovesti do Unijine financijske odgovornosti. On je osobito ocijenio da ta povreda može dovesti do imovinske štete koja odgovara troškovima izdavanja bankovne garancije za razdoblje dulje od onoga koje se može smatrati razumnim i do neimovinske štete koja je rezultat neuobičajeno dugog stanja neizvjesnosti.

4/ Predmet C-265/17 P, *Komisija/United Parcel Service*

5/ Predmet C-10/18 P, *Marine Harvest/Komisija*

6/ Predmet C-265/17 P, *Komisija/United Parcel Service*

7/ Predmet C-138/17 P, *Europska unija/Gascogne Sack Deutschland i Gascogne* i predmet C-146/17 P, *Europska unija/Gascogne Sack Deutschland i Gascogne*

8/ Predmet C-150/17 P, *Europska unija/Kendrion*

9/ Predmet C-174/17 P, *ASPLA i Armando Álvarez/Europska unija* i predmet C-222/17 P, *ASPLA i Armando Álvarez/Europska unija*

10/ Predmet C-447/17 P, *Guardian Europe/Europska unija* i predmet C-479/17 P, *Guardian Europe/Europska unija*

I. SUDSKI POSTUPAK

Opći sud je 2017. bio u prilici izjasniti se, među ostalim, o širini nadležnosti suda Europske unije i o pojmu akta koji se može pobijati. On je također pojasnio uvjete za zastupanje stranke po odvjetniku.

1. NADLEŽNOST SUDA UNIJE

U predmetima u kojima su 28. veljače 2017. donesena rješenja **NF/Europsko vijeće** (T-192/16, podnesena žalba¹¹, [EU:T:2017:128](#)), **NG/Europsko vijeće** (T-193/16, podnesena žalba¹², [EU:T:2017:129](#)) i **NM/Europsko vijeće** (T-257/16, podnesena žalba¹³, [EU:T:2017:130](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o tužbama koje su tri tražitelja azila podnijela protiv sporazuma što su ga Europsko vijeće i Republika Turska navodno sklopili 18. ožujka 2016. kako bi odgovorili na migrantsku krizu do koje je došlo zbog situacije u Siriji. Prema tvrdnjama tužitelja, taj sporazum – koji je konkretiziran u obliku „Izjave EU-a i Turske”¹⁴, usvojene istog dana i popraćene priopćenjem za javnost Europskog vijeća – sklopljen je protivno pravilima UFEU-a koja se odnose na Unijino zaključivanje međunarodnih sporazuma.

Odlučujući o prigovoru nenadležnosti koji je Europsko vijeće, na temelju članka 130. Poslovnika Općeg suda, istaknulo primarno te podsjećajući da navedeni prigovor valja razmotriti prije prigovora nedopuštenosti koji je tuženik iznio podredno, Opći sud utvrđuje da tužitelji formalno zahtijevaju poništenje međunarodnog sporazuma. Međutim, on pojašnjava da se nadzor zakonitosti što ga sud Unije provodi nad aktima obuhvaćenima pravom međunarodnih ugovora može odnositi samo na akt kojim je institucija odlučila sklopiti navodni međunarodni sporazum o kojem je riječ, a ne na sporazum kao takav. Opći sud stoga zahtjev tužiteljâ tumači na način da je u biti usmjeren na poništenje akta kojim je Europsko vijeće odlučilo u ime Unije sklopiti sporazum s Republikom Turskom 18. ožujka 2016.

Nakon ispitivanja sadržaja „Izjave EU-a i Turske” i svih okolnosti u kojima je ona dana, Opći sud ocjenjuje da ta izjava nije akt Europskog vijeća ni akt neke druge institucije u kojem je odlučeno o sklapanju međunarodnog sporazuma s Republikom Turskom. U tom pogledu Opći sud naglašava da su se – unatoč, nažalost, dvoznačnoj formulaciji „Izjave EU-a i Turske”, kako je objavljena putem spornog priopćenja za javnost – predstavnici država članica sastali s turskim predsjednikom vlade 18. ožujka 2016. u prostorijama koje dijele Europsko vijeće i Vijeće Europske unije u svojstvu šefova država odnosno vlada navedenih država članica, kojom prilikom je usvojena „Izjava EU-a i Turske”. Opći sud stoga smatra da treba prihvatiti prigovor nenadležnosti koji je istaknulo Europsko vijeće.

11/ Predmet C-208/17 P, **NF/Europsko vijeće**

12/ Predmet C-209/17 P, **NG/Europsko vijeće**

13/ Predmet C-210/17 P, **NM/Europsko vijeće**

14/ Izjava kojom se željelo obavijestiti o rezultatima „trećeg sastanka iz studenoga 2015. posvećenog produbljivanju odnosa Turske i EU-a kao i rješavanju migracijske krize” između „članova Europskog vijeća” i „turskih sugovornika”.

2. POJAM AKTA KOJI SE MOŽE POBIJATI

U predmetu u kojem je 11. listopada 2017. doneseno rješenje *Guardian Glass España, Central Vidriera/Komisija* (T-170/16, [EU:T:2017:722](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o zahtjevu za poništenje odluke sadržane u dokumentu koji je Europska komisija uputila španjolskim tijelima. Spomenuti dokument odnosio se na Komisijinu ocjenu izjava koje je tužitelj dao spomenutim tijelima u vezi sa spojivošću s unutarnjim tržištem državne potpore koju je primio u obliku poreznih kredita. Do predmeta je došlo u okolnostima u kojima su španjolska tijela bila dužna ishoditi povrat državnih potpora dodijeljenih u spomenutom obliku na temelju programa potpora koji je Komisija proglasila nezakonitim. U odluci kojom se utvrđuje ta nezakonitost Komisija je pojasnila da se njezina ocjena odnosi na program potpora i da „ne dovodi u pitanje mogućnost da se pojedine potpore iz tog programa dodijeljene poduzetnicima proglaše spojivima s unutarnjim tržištem na temelju vlastitih svojstava, bilo u okviru naknadne odluke ili u skladu s pravilima o izuzeću”. Nakon Komisijine odluke, španjolska su tijela tužitelju uputila nalog za povrat sredstava.

Opći sud ocjenjuje da pobijani akt ne proizvodi obvezujuće pravne učinke koji bi mogli utjecati na tužiteljeve interese mijenjajući na bitan način njegovu pravnu situaciju i da se stoga ne može pobijati tužbom za poništenje.

Prije izvođenja tog zaključka, Opći je sud najprije podsjetio da se Komisija može, kada se susretne s programom potpora, kao što je to učinila u predmetnom slučaju, izjasniti o općenitim svojstvima programa o kojem je riječ, bez ispitivanja svakog pojedinačnog slučaja. Na predmetnoj je državi članici da prilikom provedbe Komisijine odluke provjeri pojedinačnu situaciju svakog poduzetnika na kojeg se povrat odnosi. Ako se država članica pritom suoči s nepredviđenim ili nepredvidljivim poteškoćama, mora se obratiti Komisiji na temelju obveze lojalne suradnje. Kada je riječ o Komisijinim dopisima koji se u okviru te prepiske dostavljaju nacionalnim tijelima, oni nemaju nikakav obvezujući doseg jer se u njima samo izražava njezino mišljenje o prihvatljivosti mjera izvršenja koje predlaže predmetna država članica sa stajališta prava Unije, s obzirom na teškoće s kojima se susrela.

Opći sud potom je napomenuo da se prepiska između španjolskih tijela i Komisije, kako to proizlazi iz pobijanog akta, odnosi na izvršenje odluke o proglašavanju potpore nezakonitom. Naime, u stadiju povrata te potpore navedena tijela razmatrala su je li uvjet koji se odnosi na njezin poticajni učinak ispunjen kada je riječ o tužitelju i s tim u vezi upitala su Komisiju o načinu na koji valja tumačiti taj uvjet, naveden u spomenutoj odluci. Autor pobijanog akta sastavio je taj akt i dostavio ga španjolskim tijelima kako bi odgovorio na to pitanje, pružajući im informacije o tumačenju uvjeta poticajnog učinka.

Nadalje, Opći sud odbio je tužiteljev argument prema kojem se Komisija, s obzirom na to da ju je Kraljevina Španjolska obavijestila o potpori, bila dužna izjasniti o njezinoj spojivosti prilikom donošenja odluke. U tom pogledu on ocjenjuje da sadržaj prepiske između španjolskih tijela i Komisije upućuje na to da su spomenuta tijela od potonje željela ishoditi određene informacije kako bi u očitovanjima koja su trebala dostaviti španjolskim sudovima mogla odgovoriti na pitanja postavljena u pogledu određenih korisnika koji osporavaju naloge za povrat, pri čemu se postupanje tih tijela ne može shvaćati na način da uključuje prijavu potpora isplaćenih tužitelju, što bi od Komisije zahtijevalo donošenje odluke na temelju Uredbe (EZ) br. 659/1999¹⁵. Naposljetku, Opći sud pojašnjava da percepcija pravnih učinaka pobijanog akta koju su mogla imati španjolska tijela, pod pretpostavkom da je potvrđena, ne može poslužiti za ocjenu dopuštenosti tužbe protiv tog akta.

^{15/} Uredba Vijeća (EZ) br. 659/1999 od 22. ožujka 1999. o utvrđivanju detaljnih pravila primjene članka [108. UFEU-a] (SL 1999., L 83, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 16.)

3. ZASTUPANJE PO ODVJETNIKU KOJI NIJE TREĆA OSOBA

U predmetu u kojem je 20. prosinca 2017. doneseno rješenje **BikeWorld/Komisija** (T-702/15, [EU:T:2017:834](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o tužbi za djelomično poništenje Komisijine odluke kojom je utvrđeno postojanje nezakonite potpore, nespojive s unutarnjim tržištem, koju je Savezna Republika Njemačka provela u korist trkaće staze Nürburgring. Iako formalno nije istaknula prigovor nedopuštenosti, Komisija se pozvala na apsolutnu zapreku vođenju postupka jer tužba ne ispunjava zahtjeve iz članaka 19. i 21. Statuta Suda Europske unije, s obzirom na to da je odvjetnik koji zastupa tužitelja jedan od njegovih dvaju partnera i da, prema tome, nije o njemu neovisan. S tim u vezi, tužitelj tvrdi da je njegov zastupnik u vrijeme podnošenja tužbe bio s njime povezan samo utoliko što je držao 10 % kapitala društva, ali da nije imao nikakvu ulogu u upravnom i financijskom upravljanju te da ga nije zastupao u svojstvu partnera, nego samo kao odvjetnik.

U tom pogledu Opći sud podsjeća na to da stranke koje nisu države članice, institucije Unije, države stranke Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru (EGP)¹⁶ koje nisu države članice i u tom sporazumu navedeno nadzorno tijelo Europskog udruženja za slobodnu trgovinu (EFTA) nisu – kada mu podnose tužbu – ovlaštene same postupati, nego se moraju koristiti uslugama treće osobe koja treba biti ovlaštena postupati pred sudovima države članice ili države koja je stranka Sporazuma o EGPu. Opći sud podsjeća na to da je, prema sudskoj praksi Suda, bit zahtjeva za zastupanje po trećoj osobi, s jedne strane, spriječiti privatne stranke da pred sudovima samostalno postupaju bez korištenja posrednika i, s druge strane, osigurati da pravne osobe brani zastupnik koji je dostatno od njih odvojen.

S obzirom na te kriterije, Opći sud ocjenjuje da su osobne odvjetnikove veze s tužiteljem i predmetom u trenutku podnošenja tužbe – osobito činjenica da je stekao 10 % tužiteljeva kapitala, nakon čega je postao jedan od dvaju njegovih jedinih partnera – bile takve prirode da su dovodile u opasnost mogućnost da on na najprikladniji mogući način ispuni svoju osnovnu ulogu suradnika u postupku. Prema mišljenju Općeg suda, tužitelj i njegov odvjetnik nisu ponudili nijedan argument, osobito u vezi s postojanjem apsolutne zapreke vođenju postupka na koju se pozvala Komisija, kojim bi se moglo dovesti u pitanje postojanje takve opasnosti u okolnostima ovog slučaja.

Opći sud zaključuje da je u trenutku podnošenja tužbe odvjetnik imao takve osobne veze s tužiteljem i s predmetom da mu je bila onemogućena dostatna odvojenost potrebna da bi ga mogao potpuno neovisno zastupati u smislu sudske prakse Suda, zbog čega je odbacio tužbu kao nedopuštenu.

II. INSTITUCIONALNO PRAVO

U predmetu u kojem je 3. veljače 2017. donesena presuda **Minority SafePack – one million signatures for diversity in Europe/Komisija** (T-646/13, [EU:T:2017:59](#)) Općem sudu podnesena je tužba za poništenje Komisijine odluke o odbijanju zahtjeva za registraciju prijedloga europske građanske inicijative (EGI) čiji je predmet bio pozvati Uniju na poboljšanje zaštite osoba koje pripadaju nacionalnim i jezičnim manjinama te na osnaživanje kulturne i jezične raznolikosti na njezinu području. U prilogu prijedlogu navedeno je jedanaest područja u kojima bi institucije Unije trebale razraditi prijedloge akata, u koju su svrhu ponuđene precizne naznake o vrstama akata čije je donošenje potrebno, njihovu sadržaju i odgovarajućim pravnim osnovama u UFEU-u. Komisija je u svojoj odluci ocijenila da samo neki od zahtijevanih akata mogu, pojedinačno gledano, biti obuhvaćeni njezinom ovlašću podnošenja

^{16/} Sporazum o Europskom gospodarskom prostoru od 2. svibnja 1992. (SL 1994., L 1, str. 3.)

prijedloga pravnog akta Unije, nakon čega je zaključila da registraciju valja u cijelosti odbiti, s obzirom na to da Uredba (EU) br. 211/2011¹⁷ ne predviđa djelomičnu registraciju prijedloga EGI-ja.

U tom pogledu Opći sud podsjeća na to da građanin koji je podnio prijedlog EGI-ja mora biti u mogućnosti shvatiti razloge zbog kojih ga Komisija nije registrirala. Stoga je na potonjoj, kojoj je upućen taj prijedlog, da ga ocijeni, ali i obrazloži odluku o odbijanju s obzirom na njezin utjecaj na djelotvorno ostvarivanje prava građana na podnošenje takvih prijedloga. U spornoj odluci Komisija ničim nije precizirala koji od jedanaest prijedloga pravnih akata navedenih u prilogu prijedlogu EGI-ja očito nije u okviru njezinih ovlasti na temelju kojih, prema vlastitom mišljenju, može podnijeti prijedlog pravnog akta Unije niti je ponudila bilo kakvo obrazloženje u prilog toj ocjeni, unatoč preciznim navodima organizatora inicijative koji se tiču vrste predloženih akata te njihove pravne osnove i sadržaja. U tim okolnostima Komisija u svakom slučaju nije organizatorima omogućila da utvrde koji se od prijedloga navedenih u prilogu prijedlogu EGI-ja o kojem je riječ, prema njezinu mišljenju, nalazi izvan okvira njezinih ovlasti i zbog kojih razloga. Slijedom navedenog, organizatori su bili spriječeni osporavati utemeljenost Komisijine ocjene, dok je Općem sudu onemogućen nadzor njezine zakonitosti.

Potonji stoga zaključuje da je pobijana odluka nedostatno obrazložena i da je, prema tome, valja poništiti, bez potrebe za utvrđivanjem je li Komisija usto trebala obrazložiti svoje tumačenje prema kojem nije moguće registrirati prijedlog EGI-ja ako dio predloženih mjera nije u okviru njezinih ovlasti.

U predmetu u kojem je 10. svibnja 2017. donesena presuda **Efler i dr./Komisija** (T-754/14, [EU:T:2017:323](#)) Opći sud bio je pozvan ispitati zakonitost Komisijine odluke o odbijanju registracije prijedloga EGI-ja naslovljenog „Stop TTIP“, čiji je predmet bio pozvati je da preporuči Vijeću ukidanje ovlaštenja koje joj je dalo za vođenje pregovora o „Transatlantskom partnerstvu za trgovinu i ulaganja“¹⁸ i da se, naposljetku, suzdrži od sklapanja „Sveobuhvatnog gospodarskog i trgovinskog sporazuma“¹⁹. Prema tome, u ovom se predmetu postavlja jedno novo pitanje: može li se prijedlog EGI-ja odnositi na akte u kojima Vijeće odlučuje da će ukinuti Komisijino ovlaštenje za vođenje pregovora radi sklapanja međunarodnog sporazuma s trećom zemljom i da neće odobriti njegovo potpisivanje odnosno da ga neće sklopiti. Komisija je u svojoj odluci istaknula da se prijedlog EGI-ja ne može odnositi na spomenute akte. Ona se poziva, s jedne strane, na pripremnu narav akta o pokretanju pregovora radi sklapanja međunarodnog sporazuma i nepostojanje njegovih pravnih učinaka izvan institucija te, s druge strane, na okolnost da pravni akti čije se usvajanje predlaže nisu potrebni „za provedbu Ugovorâ“.

Odbijajući Komisijine tvrdnje, Opći sud, kao prvo, smatra da se pojam pravnog akta u smislu članka 11. stavka 4. UFEU-a te članka 2. stavka 1. i članka 4. stavka 2. točke (b) Uredbe br. 211/2011 ne može, zbog nepostojanja suprotnih naznaka, shvatiti na način da obuhvaća samo konačne pravne akte Unije koji proizvode pravne učinke prema trećima. Naime, prema mišljenju Općeg suda, ni tekst navedenih odredaba ni njihov cilj ne opravdavaju zaključak da je odluka kojom se ovlašćuje na pokretanje pregovora radi sklapanja međunarodnog sporazuma – koja je donesena na temelju članka 207. stavaka 3. i 4. i članka 218. UFEU-a i koja očito predstavlja odluku u smislu članka 288. četvrtog stavka UFEU-a – isključena iz pojma pravnog akta za potrebe EGI-ja. Upravo suprotno, Opći sud napominje da načelo demokracije i cilj koji se posebno želi ostvariti mehanizmom EGI-ja, a sastoji se od unapređenja demokratskog djelovanja Unije, nalažu tumačenje pojma pravnog akta tako da on obuhvaća pravne akte poput odluke o pokretanju pregovora radi sklapanja međunarodnog sporazuma kojim se očito namjerava

^{17/} Uredba (EU) br. 211/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. veljače 2011. o građanskoj inicijativi (SL 2011., L 65, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 20., svezak 1., str. 31.)

^{18/} Odlukom od 14. lipnja 2013. Vijeće je ovlastilo Komisiju da pokrene pregovore sa Sjedinjenim Američkim Državama radi sklapanja sporazuma o slobodnoj trgovini, nazvanog „Transatlantsko partnerstvo za trgovinu i ulaganja“ (Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP))

^{19/} Odlukom od 27. travnja 2009. Vijeće je ovlastilo Komisiju da pokrene pregovore s Kanadom radi sklapanja sporazuma o slobodnoj trgovini, nazvanog „Sveobuhvatni gospodarski i trgovinski sporazum“ (Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA))

izmijeniti pravni poredak Unije. Opći sud smatra da bi stajalište prema kojem Vijeće i Komisija imaju dovoljno neizravnog demokratskog legitimiteta za donošenje pravnih akata koji ne proizvode pravne učinke prema trećima dovelo do znatnih ograničenja u korištenju mehanizma EGI-ja kao sredstva sudjelovanja građana Unije u njezinim zakonodavnim aktivnostima sklapanjem međunarodnih sporazuma. Osim toga, prema mišljenju Općeg suda, odluka o ukidanju ovlaštenja za pokretanje pregovora radi sklapanja međunarodnog sporazuma ne može se smatrati pripremnim aktom, već je sama po sebi konačne naravi, s obzirom na to da se njome okončavaju navedeni pregovori.

Kao drugo, Opći sud smatra da propisi koji se odnose na EGI nikako ne sugeriraju da građani ne mogu sudjelovati u sprečavanju donošenja pravnog akta. Naime, iako članak 11. stavak 4. UEU-a i članak 2. stavak 1. Uredbe br. 211/2011 propisuju da predviđeni pravni akt mora doprinijeti provedbi Ugovorâ, upravo se o tome radi kod akata koji imaju za cilj sprečavanje sklapanja međunarodnih sporazuma kojima se namjerava izmijeniti pravni poredak Unije.

U tom pogledu Opći sud ističe da sudjelovanje u demokratskom životu Unije koje se želi ostvariti mehanizmom EGI-ja očito uključuje mogućnost da se zatraži izmjena pravnih akata koji su na snazi odnosno njihovo potpuno ili djelomično povlačenje. Prema tome, nije nikako opravdano iz demokratske rasprave isključiti pravne akte kojima se namjerava povući odluka o davanju ovlaštenja za pokretanje pregovora radi sklapanja međunarodnog sporazuma i akte kojima je cilj spriječiti njegovo potpisivanje i sklapanje. Protivno stajalištu koje zastupa Komisija, ti akti neosporno proizvode samostalne pravne učinke na način da sprečavaju, prema potrebi, najavljenju izmjenju prava Unije. Ničim nije opravdano obvezivanje inicijatora prijedloga EGIja na to da sačekaju sklapanje sporazuma kako bi tek onda mogli osporavati njegovu prikladnost.

Osim toga, prema mišljenju Općeg suda, prijedlog EGI-ja ne predstavlja uplitanje u zakonodavni postupak koji je u tijeku, nego je izraz djelotvornog sudjelovanja građana Unije u njezinu demokratskom životu, pri čemu se ne dovodi u pitanje institucionalna ravnoteža koja se želi ostvariti Ugovorima.

U predmetu u kojem je 20. studenoga 2017. donesena presuda **Voigt/Parlament** (T-618/15, [EU:T:2017:821](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi protiv dviju odluka kojima je Europski parlament, s jedne strane, tužitelju odbio staviti na raspolaganje dvoranu radi održavanja konferencije za medije i, s druge strane, ruskim državljanima uskratio pristup svojim prostorijama. Tužitelj, izabran kao zastupnik u Parlamentu s liste jedne njemačke stranke, sudjelovao je na političkom forumu u Sankt Peterburgu (Rusija). Nastavno na taj forum, on je želio organizirati konferenciju za medije i radni sastanak u prostorijama Parlamenta uz sudjelovanje, među ostalim, na spomenutom radnom sastanku, članova i simpatizera ruske stranke Rodina. U međuvremenu Parlament je donio Rezoluciju 2015/2001 (INI)²⁰.

Ispitujući, kao prvo, dopuštenost tužbenog razloga koji se temelji na povredi članka 21. Povelje Europske unije o temeljnim pravima počinjenoj time što je odbijanje pristupa ruskih uzvanika Parlamentu uvjetovano diskriminacijom na osnovi njihova etničkog podrijetla ili državljanstva, Opći sud podsjeća na to da tužitelj nije ovlašten postupati u interesu zakonitosti ili institucija i da u prilog tužbi za poništenje može istaknuti samo prigovore koji se odnose na njega. Međutim, taj se zahtjev ne može shvatiti na način da sud Unije priznaje dopuštenost prigovora samo pod uvjetom da je povezan s osobnom situacijom tužitelja. Tužiteljevi prigovori zapravo su dopušteni ako se na njima može temeljiti neko poništenje koje bi mu moglo ići u korist. U predmetnom slučaju Opći sud ocjenjuje da je navodna diskriminacija gostiju iz Rusije na osnovi njihova državljanstva ili etničkog podrijetla mogla naštetiti i tužitelju jer im je on uputio poziv te s njima nije mogao u prostorijama Parlamenta održati radni sastanak koji je organizirao.

^{20/} Rezolucija Europskog parlamenta od 10. lipnja 2015. o stanju odnosa između Europske unije i Rusije (2015/2001(INI)) (SL 2016., C 407, str. 35.)

Razmatrajući potom osnovanost navedenog tužbenog razloga, Opći sud napominje da, ako je državljanstvo pravna i politička veza koja postoji između pojedinca i suverene države, pojam etničkog podrijetla proizlazi iz ideje da se društvene skupine identificiraju osobito zajednicom nacionalnosti, religije, jezika, kulturalnog i tradicijskog podrijetla i životne sredine. Kada je riječ o zabrani diskriminacije na osnovi etničkog podrijetla, Opći sud zapaža da je tužitelj istaknuo samo to da su njegovi gosti ruski državljani, pri čemu nije dokazao da je odluka kojom im se odbija pristup Parlamentu donesena zbog njihove pripadnosti određenoj etničkoj skupini. Što se tiče zabrane diskriminacije na osnovi državljanstva, Opći sud podsjeća na to da prilikom tumačenja Povelje o temeljnim pravima treba – u skladu s člankom 6. stavkom 1. trećim podstavkom UEU-a i njezinim člankom 52. stavkom 7. – uzeti u obzir objašnjenja koja se na nju odnose²¹. Prema tim objašnjenjima, članak 21. stavak 2. Povelje o temeljnim pravima „u skladu je s člankom 18. prvim stavkom [odgovara članku 18. prvom stavku] [UFEU-a] i mora se primijeniti u skladu s tim člankom”.

Slijedom navedenog, Opći sud smatra – uzimajući u obzir članak 18. prvi stavak UFEU-a i s njim povezanu sudsku praksu – da se članak 21. stavak 2. Povelje o temeljnim pravima odnosi samo na situacije koje ulaze u područje primjene prava Unije u kojima državljanin jedne države članice trpi diskriminirajuće postupanje u usporedbi s državljanima druge države članice isključivo na osnovi svojeg državljanstva, tako da se spomenuti članak ne primjenjuje u slučaju eventualne razlike u postupanju između državljana država članica i državljana trećih država. Stoga se tužitelj u pogledu gostiju iz Rusije ne može pozivati na povredu članka 21. stavka 2. Povelje o temeljnim pravima.

Ispitujući, naposljetku, tužbeni razlog koji se temelji na zlouporabi ovlasti, Opći sud presuđuje da Parlament nije dužan u svojim prostorijama promovirati političke aktivnosti stranaka iz trećih zemalja pa stoga ne mora primati njihove članove ili simpatizere kako bi im omogućio izražavanje stavova u tim prostorijama. Naime, struktura Ugovorâ i tekstovi usvojeni za njihovu provedbu kao i potreba jamčenja slobodnog izvršavanja ovlasti povjerenih Parlamentu imaju za posljedicu to da on nije mjesto gdje bi cjelokupna javnost imala u potpunosti pravo izražavati svoje stavove.

III. PRIMJENA PRAVILA O TRŽIŠNOM NATJECANJU NA PODUZETNIKE

1. DOPRINOSI SUDSKOJ PRAKSI U PODRUČJU PRIMJENE ČLANAKA 101. I 102. UFEU-A

U predmetu u kojem je 10. studenoga 2017. donesena presuda *Icap i dr./Komisija* (T-180/15, [EU:T:2017:795](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi za poništenje odluke u kojoj je Komisija ocijenila da su tužitelji sudjelovali u počinjenju šest povreda članka 101. UFEU-a koje su prethodno utvrđene u odluci iz 2013.²², manipuliranjem referentnim međubankovnim stopama London Interbank Offered Rate (LIBOR, međubankovna stopa koja se primjenjuje u

^{21/} Objašnjenja koja se odnose na Povelju o temeljnim pravima (SL 2007., C 303, str. 17.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 7., str. 120.)

^{22/} Odluka Komisije C (2013) 8602 final od 4. prosinca 2013. o postupku primjene članka [101. UFEU-a] i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet AT.39861 – Kamatne izvedenice denominirane u jenima)

Londonu) i Tokyo Interbank Offered Rate (TIBOR, međubankovna stopa koja se primjenjuje u Tokiju) na tržištu kamatnih izvedenica denominiranih u japanskim jenima. Ponašanja koja se tužiteljima stavljaju na teret sastojala su se od „omogućavanja” šest povreda: „povrede UBS/RBS iz 2007.”, „povrede UBS/RBS iz 2008.”, „povrede UBS/DB”, „povrede Citi/RBS”, „povrede Citi/DB” i „povrede Citi/UBS”. U odluci iz 2013., donesenoj primjenom postupka nagodbe iz članka 10.a Uredbe (EZ) br. 773/2004²³, kako je izmijenjena Uredbom (EZ) br. 622/2008²⁴, Citigroup Inc., Citigroup Global Markets Japan Inc. Deutsche Bank Aktiengesellschaft, UBS AG, UBS Securities Japan i The Royal Bank of Scotland (RBS) priznali su sudjelovanje u predmetnim povredama. Tužitelji su odabrali da neće sudjelovati u postupcima nagodbe. Slijedom navedenog, na njih je primijenjen redovni postupak i izrečena im je novčana kazna od 14 960 000 eura.

Ističući da je odgovornost tužitelja utvrđena na temelju njihova sudjelovanja u protutržišnom postupanju koje je Komisija kvalificirala kao „omogućavanje”, Opći sud najprije je ispitivao jesu li oni namjeravali vlastitim ponašanjem pridonijeti zajedničkim ciljevima svih sudionika, jesu li znali za stvarne postupke koje su dogovorili ili proveli ostali poduzetnici kako bi postigli taj cilj ili su ih mogli razumno predvidjeti i jesu li bili spremni snositi s tim povezan rizik. U tom pogledu tužitelji navode da Komisija nije u dovoljnoj mjeri dokazala postojanje njihova znanja o dogovoru između dotičnih banaka u okviru „povrede UBS/RBS iz 2007.”, „povrede UBS/RBS iz 2008.”, „povrede Citi/DB” i „povrede Citi/UBS”. Opći sud potvrdio je to stajalište isključivo u pogledu jedne od predmetnih povreda („povrede UBS/RBS iz 2008.”). Ocijenivši da Komisija nije ponudila dokaze koji u dovoljnoj mjeri potvrđuju da su tužitelji znali ili mogli razumno predvidjeti RBS-ovu ulogu u počinjenju povrede, Opći sud poništio je pobijanu odluku u dijelu koji se odnosi na njihovo sudjelovanje u toj povredi.

Kada je riječ o dokazivanju povreda i njihova trajanja, koje je zadatak Komisije, Opći sud podsjeća da – u okolnostima u kojima izvršenje sporazuma ili usklađena djelovanja zahtijevaju posebne pozitivne mjere – ta institucija ne može pretpostaviti da je zabranjeni sporazum izvršen ako ne postoji dokaz o donošenju tih mjera. Iz toga proizlazi da dokazivanje sudjelovanja tužiteljâ u jedinstvenim i kontinuiranim povredama i, prema tome, utvrđivanje njihove odgovornosti u svim razdobljima njihova počinjenja podrazumijeva Komisijino isticanje onih pozitivnih mjera tužiteljâ koje su, ako ne svakodnevne, onda barem dovoljno vremenski ograničene. U suprotnom, Komisija mora utvrditi postojanje jedinstvenih i ponovljenih povreda, pri čemu u utvrđena razdoblja počinjenja povrede ne smije uključiti, na štetu tužiteljâ, razdoblja za koja nema dokaza o njihovom sudjelovanju. S tim u vezi, Opći sud smatra da dokazi koje je ponudila Komisija ne mogu potvrditi cjelokupno razdoblje trajanja povreda utvrđeno za „povredu UBS/RBS iz 2007.”, „povredu Citi/RBS” i „povrede Citi/DB i Citi/UBS”.

Nadalje, Opći je sud bio pozvan izjasniti se o prigovoru tužiteljâ prema kojem je pobijanu odluku, donesenu 2015., trebalo poništiti zbog povrede načela pretpostavke nedužnosti koja je počinjena upućivanjem na njihova ponašanja u odluci iz 2013. S tim u vezi Opći sud naglašava da se – iako je to načelo dio članka 48. Povelje o temeljnim pravima, koja, u skladu s člankom 6. UEU-a, ima istu vrijednost kao i Ugovori – postupak nagodbe temelji na uredbi koju je donijela sama Komisija na osnovi članka 33. Uredbe (EZ) br. 1/2003²⁵ odnosno na Uredbi br. 622/2008 i da je fakultativan kako za Komisiju tako i za dotične poduzetnike. Međutim, uvjeti vezani uz poštovanje načela pretpostavke nedužnosti ne mogu se promijeniti zbog poštovanja ciljeva brzine i učinkovitosti postupka nagodbe, koliko god oni bili pohvalni. Na Komisiji je, nasuprot tomu, da svoj postupak nagodbe primijeni na način koji je u

23/ Uredba Komisije (EZ) br. 773/2004 od 7. travnja 2004. o postupcima koje Komisija vodi na temelju članaka [101. i 102. UFEU-a] (SL 2004., L 123, str. 18.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 298.)

24/ Uredba Komisije (EZ) br. 622/2008 od 30. lipnja 2008. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 773/2004 o provođenju postupaka nagodbe u kartelnim predmetima (SL 2008., L 171, str. 3.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 243.)

25/ Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101.] i [102. UFEU-a] (SL 2003., L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165. i ispravak SL 2016., L 173, str. 108.)

skladu s uvjetima članka 48. Povelje o temeljnim pravima. Na taj način navedeni „hibridni” postupak nagodbe mora se provesti uz poštovanje pretpostavke nedužnosti poduzetnika koji se odlučio ne nagoditi. Prema tome, u okolnostima u kojima Komisija ocijeni da se ne može izjasniti o odgovornosti poduzetnika koji su sudjelovali u nagodbi ako se pritom ne izjasni i o sudjelovanju u povredi poduzetnika koji je odlučio ne nagoditi se, ona mora poduzeti potrebne mjere – među kojima je i eventualno donošenje na isti datum odluka o svim poduzetnicima na koje se odnosi zabranjeni sporazum – koje omogućuju da se očuva navedena pretpostavka nedužnosti. Opći sud iz toga zaključuje da je Komisija povrijedila pretpostavku nedužnosti tužiteljâ prilikom donošenja odluke iz 2013. Međutim, on pojašnjava da ta povreda ne može imati izravan utjecaj na zakonitost pobijane odluke, uzimajući u obzir različitost i samostalnost postupaka koji su prethodili donošenju tih dviju odluka.

Naposljetku, Opći sud ističe da u pobijanoj odluci Komisija nije naznačila metodologiju koju je primijenila prilikom izračuna iznosa izrečenih novčanih kazni. On je stoga, zbog nedostatnog obrazloženja, poništio dio pobijane odluke u kojem su utvrđene te kazne.

U predmetu u kojem je 16. svibnja 2017. donesena presuda **Agria Polska i dr./Komisija** (T-480/15, podnesena žalba²⁶, [EU:T:2017:339](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi za poništenje Komisijine odluke kojom je odbijena pritužba tužiteljâ, društava koja djeluju u sektoru paralelne trgovine fitofarmaceutskim proizvodima, u vezi s povredama članka 101. i/ili 102. UFEU-a koje je navodno počinilo trinaest poduzetnika proizvođača i distributera tih proizvoda, uz pomoć ili posredovanjem četiriju strukovnih organizacija i jednog odvjetničkog ureda. Tužitelji su pred Komisijom istaknuli da su subjekti iz pritužbe prema njima provodili prakse kojima se povređuje pravo tržišnog natjecanja Unije. Prema njihovim navodima, te su prakse obično bile u obliku sporazuma i/ili usklađenih djelovanja među tim subjektima te su se sastojale od zlouporabe prijava koje su se usklađeno podnosile austrijskim i poljskim upravnim i kaznenim tijelima.

U tom pogledu Opći sud ističe da se članku 101. UFEU-a strogo protivi svako izravno ili neizravno stupanje u kontakt između gospodarskih subjekata čiji je cilj ili posljedica utjecati na ponašanje stvarnog ili potencijalnog konkurenta na tržištu ili takvom konkurentu otkriti ponašanje na tržištu za koje su se ti subjekti odlučili ili koje su namjeravali primijeniti. Ipak, gospodarski subjekti zadržavaju pravo na to da se inteligentno prilagode stvarnom ili očekivanom ponašanju svojih konkurenata. Stoga poduzetnici mogu, među ostalim, štiti svoje legitimne interese ako su njihovi konkurenti eventualno povrijedili primjenjive odredbe, kao što su to u ovom slučaju propisi o trgovini fitofarmaceutskim proizvodima. Komisija stoga nije počinila očitu pogrešku u ocjeni kada je u pobijanoj odluci zaključila da su subjekti iz pritužbe imali pravo obavijestiti nacionalna tijela o navodnim povredama primjenjivih propisa koje su počinili tužitelji i, prema potrebi, surađivati s tim tijelima u okviru nadzora koji provode.

S tim u vezi, Opći sud utvrđuje da su odluke o provedbi nadzora na temelju dokumenata ili na licu mjesta i o pokretanju upravnih i kaznenih postupaka protiv tužiteljâ pripisive navedenim nacionalnim tijelima koja djeluju u javnom interesu i čije su odluke u tom pogledu obuhvaćene njihovom diskrecijskom ovlašću. Opći sud smatra da ponašanje i odluke tijela država članica, a osobito njihova usklađivanja radi obavljanja zadataka nadziranja, nisu obuhvaćeni područjem primjene članaka 101. i 102. UFEU-a jer je cilj tih članaka urediti samo ponašanje poduzetnika. Osim toga, on isključuje mogućnost da se podnošenje pritužbi konkurenata protiv tužitelja obuhvati pojmom „zlouporaba regulatornih postupaka” ili „zlonamjerna tužba” u smislu presuda **ITT Promedia/Komisija**²⁷ i **AstraZeneca/Komisija**²⁸, osobito zbog diskrecijske ovlasti nacionalnih tijela da nakon podnošenja prijave donesu odluku o provođenju nadzora i/ili izricanju sankcija.

26/ Predmet C-373/17 P, **Agria Polska i dr./Komisija**

27/ Presuda od 17. srpnja 1998., T-111/96, [EU:T:1998:183](#)

28/ Presuda od 1. srpnja 2010., T-321/05, [EU:T:2010:266](#)

Naposljetku, Opći sud napominje da bi potvrđivanje stajališta tužitelja – prema kojem Komisija mora sustavno pokretati istragu ako nacionalno tijelo nadležno za tržišno natjecanje prethodno odbije, možda i pogrešno, pritužbu sličnu onoj koja joj je podnesena, zbog razloga povezanih sa zastarom – bilo protivno cilju članka 13. stavka 2. Uredbe br. 1/2003, a to je osigurati da u predmetu rješavaju tijela unutar europske mreže za zaštitu tržišnog natjecanja koja su za to najmjerodavnija. K tome, Opći sud podsjeća na to da postupak predviđen člankom 7. Uredbe br. 1/2003 nije povezan s utvrđivanjima eventualnih povreda što su ih počinila tijela država članica, uključujući sudska tijela, jer je to obuhvaćeno postupkom zbog povrede obveze iz članka 258. UFEU-a.

2. DOPRINOSI SUDSKOJ PRAKSI U PODRUČJU KONCENTRACIJA

U predmetu u kojem je 7. ožujka 2017. donesena presuda **United Parcel Service/Komisija** (T-194/13, podnesena žalba²⁹, [EU:T:2017:144](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi protiv odluke kojom je Komisija, primjenom članka 8. stavka 3. Uredbe (EZ) br. 139/2004³⁰, proglasila nespojivom s unutarnjim tržištem i sa Sporazumom o EGP-u koncentraciju između United Parcel Servicea, Inc. (UPS) i TNT Expressa NV (TNT), dvaju društava koja djeluju na tržištima međunarodnih usluga brze dostave malih paketa. Ta odluka temeljila se na utvrđenju da je UPS-ova kupnja TNT-a dovela do ograničavanja tržišnog natjecanja u petnaest država članica EGP-a u pogledu brze dostave malih paketa prema drugim europskim državama. Navedeno stjecanje u tim je državama članicama smanjilo broj važnih sudionika na spomenutom tržištu na tri ili čak samo na dva, katkad ostavljajući društvo DHL kao jedinu alternativu UPS-u. Prema Komisijinu mišljenju, koncentracija je stoga štetna za kupce zbog vjerojatnog rasta cijena do kojeg bi dovela.

U odgovoru na tužbeni razlog koji je istaknuo UPS, a koji se temeljio na povredi njegovih prava obrane, Opći sud podsjeća da poštovanje tih prava i osobito načela kontradiktornosti zahtijeva da se predmetnom poduzetniku tijekom upravnog postupka omogući da učinkovito iznese svoje stajalište o istinitosti i relevantnosti iznesenih činjenica i okolnosti kao i o dokumentima kojima se Komisija koristila u prilog svojim tvrdnjama. U tom pogledu Opći sud ističe da ekonometrijska analiza kojom se Komisija koristila u svojoj odluci počiva na modelu različitom od onoga o kojem se kontradiktorno raspravljalo u upravnom postupku. Naime, Komisija je analize o kojima se prethodno raspravljalo s tužiteljem izmijenila na način koji nije zanemariv. Imajući u vidu te izmjene, Opći sud smatra da je navedena institucija bila dužna prije donošenja pobijane odluke obavijestiti tužitelja o konačnom modelu ekonometrijske analize. Budući da je to propustila učiniti, povrijedila je tužiteljeva prava obrane. S obzirom na to da bi tužitelj, da nije bilo te postupovne nepravilnosti, imao priliku, iako neznatnu, bolje osigurati svoju obranu jer bi prije donošenja pobijane odluke raspolagao konačnom verzijom ekonometrijske analize koju je usvojila Komisija, Opći sud poništio je pobijanu odluku u cijelosti, ne razmatrajući ostale tužbene razloge koje je istaknuo tužitelj.

U predmetu u kojem je 26. listopada 2017. donesena presuda **KPN/Komisija** (T-394/15, neobjavljena, [EU:T:2017:756](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o zahtjevu za poništenje odluke kojom je Komisija proglasila nespojivom s unutarnjim tržištem koncentraciju čiji je cilj to da međunarodni operator kabela televizije Liberty Global plc stekne isključivu kontrolu nad društvom Ziggo NV. U prilog tužbi tužitelj je istaknuo, među ostalim, povredu

29/ Predmet C-265/17 P, **Komisija/United Parcel Service**

30/ Uredba Vijeća (EZ) br. 139/2004 od 20. siječnja 2004. o kontroli koncentracija (Uredba EZ o koncentracijama) između poduzetnika (SL 2004., L 24, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 5., str. 73.), kako je provedena Uredbom Komisije (EZ) br. 802/2004 od 7. travnja 2004. (SL 2004., L 133, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 5., str. 95.)

obveze obrazlaganja počinjenu time što Komisija nije obrazložila neprovođenje analize mogućih vertikalnih protutržišnih učinaka koncentracije na tržište *premium pay* sportskih TV kanala.

S tim u vezi Opći sud ističe da Komisija u pobijanoj odluci nije analizirala učinke koncentracije na potencijalno tržište veleprodajne opskrbe i prijma *premium pay* sportskih TV kanala, na kojem bi bila prisutna samo dva kanala – Sport1, u posjedu društva Liberty Global, i Fox Sports, u posjedu treće osobe. Iako se u pobijanoj odluci u više navrata navode Sport1 i Fox Sports, ona ne sadržava nikakvu analizu o vertikalnim učincima namjeravane koncentracije u slučaju da se tržište predmetnog proizvoda definira kao tržište veleprodajne opskrbe i prijma *premium pay* sportskih TV kanala. U tom pogledu Opći sud napominje da je Komisija priznala da se spomenuto tržište može dalje segmentirati prema tome je li riječ o filmskim ili sportskim TV kanalima. Ona je usto u pobijanoj odluci navela da to pitanje može „ostati otvoreno, s obzirom na to da bi ocjena namjeravane koncentracije bila jednaka”. Iz toga proizlazi da je Komisija ostavila otvorenim pitanje preciznog definiranja tržišta predmetnog proizvoda jer bi i u slučaju daljnjeg segmentiranja koncentracija mogla biti proglašena spojivom s unutarnjim tržištem jer nema problema za tržišno natjecanje.

Prema mišljenju Općeg suda, takav je pristup – koji se sastojao u tome da se pitanje preciznog definiranja predmetnog tržišta ostavi otvorenim – zahtijevao da Komisija objasni, makar i sažeto, razloge zbog kojih smatra da namjeravana koncentracija ne dovodi do problema za tržišno natjecanje, uključujući vertikalne učinke na potencijalno tržište veleprodajne opskrbe i prijma *premium pay* sportskih TV kanala, kako bi omogućila da se zainteresirani upoznaju s razlozima za takvo stajalište i da sud Unije izvrši nadzor nad njezinom ocjenom. Budući da pobijana odluka ne sadržava izričito obrazloženje u tom smislu, Opći sud zaključuje da ne udovoljava zahtjevima u pogledu obrazloženosti koji proizlaze iz članka 296. UFEU-a.

U predmetu u kojem je 26. listopada 2017. donesena presuda **Marine Harvest/Komisija** (T-704/14, podnesena žalba³¹, [EU:T:2017:753](#)) Opći sud bio je pozvan ispitati zakonitost odluke kojom je Komisija tužitelju izrekla novčanu kaznu zbog provođenja koncentracije protivno članku 4. stavku 1. i članku 7. stavku 1. Uredbe br. 139/2004.

Sporno je bilo tužiteljevo stjecanje kontrole nad društvom Morpol ASA do kojeg je došlo 18. prosinca 2012. Tužitelj je Komisiji 21. prosinca 2012. uputio zahtjev za imenovanje tima zaduženog za postupanje s njegovim spisom i obavijestio je da se neće koristiti svojim glasačkim pravima do donošenja njezine odluke. Nakon toga je 15. siječnja 2013. podnio obveznu ponudu za preuzimanje preostalih dionica društva Morpol. Nakon prijave te radnje 9. kolovoza 2013., Komisija ju je odobrila, uz određene uvjete, 30. rujna 2013. Dana 23. srpnja 2014. Komisija je donijela pobijanu odluku u kojoj je utvrdila da je tužitelj u razdoblju od 18. prosinca 2012. do 30. rujna 2013. proveo koncentraciju od značaja za cijelu Zajednicu prije nego što je ona priopćena i proglašena spojivom s unutarnjim tržištem, čime su povrijeđeni gorenavedeni članci. Predmet je dao priliku Općem sudu da pojasni tumačenje pravila koja se odnose na privremenu odgodu koncentracije na temelju članka 7. Uredbe br. 139/2004, pojma jedinstvene koncentracije, načela ne bis in idem i pravila o stjecaju povreda.

Kada je, kao prvo, riječ o tumačenju članka 7. Uredbe br. 139/2004, Opći sud najprije napominje da je tužitelj – s obzirom na to da je kontrolu nad društvom Morpol stekao zahvaljujući kupnji iz prosinca 2012. – načelno morao, na temelju članka 4. stavka 1. prvog podstavka i članka 7. stavka 1. Uredbe br. 139/2004, prijaviti spomenutu koncentraciju Komisiji prije njezine provedbe i ne provesti je prije nego što je ona proglasi spojivom s unutarnjim tržištem. Iako je tužitelj istaknuo da je moguće primijeniti izuzeće iz članka 7. stavka 2. Uredbe br. 139/2004, Opći sud s tim se ne slaže. S tim u vezi, on upozorava da – iako prvi primjer iz tog članka, koji se odnosi na ponudu za preuzimanje dioničkog društva, omogućuje u određenim okolnostima provedbu te ponude prije prijave i odobrenja, čak i ako ona predstavlja koncentraciju od značaja za cijelu Zajednicu – tekst te odredbe ne dopušta provedbu

privatnog stjecanja. Međutim, u predmetnom slučaju Komisija nije utvrdila da je tužitelj povrijedio članak 7. stavak 1. Uredbe br. 139/2004 provedbom ponude za preuzimanje dioničkog društva. Ona je utvrdila da je on povrijedio taj članak i članak 4. stavak 1. Uredbe br. 139/2004 stjecanjem iz prosinca 2012., koje je tomu prethodilo. Slijedom navedenog, u ovom se predmetu, s obzirom na njegov tekst, ne može primijeniti prvi primjer predviđen člankom 7. stavkom 2. Uredbe br. 139/2004. Kada je riječ o drugom primjeru iz te odredbe, to jest o provedbi koncentracije prilikom koje se kontrola stječe posredstvom više prodavatelja i nizom transakcija vrijednosnim papirima, Opći sud zaključuje da je u predmetnom slučaju tužitelj stekao kontrolu nad društvom Morpol posredstvom jednog jedinog prodavatelja i jedne transakcije vrijednosnim papirima, one iz prosinca 2012. Stoga kontrola nije stečena ni od više prodavatelja ni putem niza transakcija. Iz toga slijedi da, prema tekstu drugog primjera predviđenog člankom 7. stavkom 2. Uredbe br. 139/2004, ni on nije primjenjiv.

Kada je, nadalje, riječ o pojmu jedinstvene koncentracije, Opći sud ocjenjuje da on nije namijenjen primjeni u slučaju u kojem je isključiva *de facto* kontrola nad ciljnim društvom stečena samo od jednog prodavatelja putem samo jedne prve privatne transakcije, čak i ako nakon nje slijedi obvezna ponuda za preuzimanje dioničkog društva. Kada bi se prihvatilo tužiteljevo rasuđivanje – u skladu s kojim stjecanje kontrole putem samo jedne privatne transakcije, nakon koje slijedi obvezna ponuda za preuzimanje dioničkog društva, čini jedinstvenu koncentraciju – to bi dovelo do pretjeranog širenja područja primjene izuzeća iz članka 7. stavka 2. Uredbe br. 139/2004. Nadalje, Opći sud naglašava da to što Komisija može izricati stroge sankcije zbog povrede odredbe prava tržišnog natjecanja samo za sebe ne dovodi u pitanje činjenicu da odredbe koje predstavljaju odstupanje treba usko tumačiti. Čak i pod pretpostavkom da novčane kazne izrečene na temelju članka 14. Uredbe br. 139/2004 imaju kaznenopravnu narav, u ovom se slučaju ne može smatrati da je Komisija široko primijenila kazneno pravo na štetu optuženika. Naime, ona je samo odbila proširiti područje primjene izuzeća predviđenog u članku 7. stavku 2. Uredbe br. 139/2004 izvan njegova teksta.

Kada je, naposljetku, riječ o načelu ne bis in idem i pravilima o stjecaju povreda, Opći sud napominje da poduzetnik koji ne prijavi koncentraciju prije njezine provedbe, u skladu s člankom 4. stavkom 1. Uredbe br. 139/2004, povređuje zabranu njezina provođenja prije nego što je prijavljena i odobrena, propisanu u članku 7. stavku 1. te uredbe. Međutim, načelo ne bis in idem u ovom se slučaju ne primjenjuje jer je kazne izreklo isto tijelo u istoj odluci. S tim u vezi Opći sud pojašnjava da – kada se istim postupanjem krši više odredaba za čiju se povredu mogu izreći novčane kazne – pitanje mogu li se one izreći u istoj odluci nije obuhvaćeno načelom ne bis in idem, već načelima koja uređuju stjecaj povreda. U tom pogledu, iako je tužitelj istaknuo da, kada se radnja može podvesti pod više zakonskih odredaba, „primarno primjenjiva” odredba isključuje sve ostale, Opći sud napominje da zakonodavac nije definirao jednu povredu kao težu od druge, s obzirom na to da obje podliježu istoj gornjoj granici propisane kazne u skladu s člankom 14. stavkom 2. točkama (a) i (b) Uredbe br. 139/2004. Stoga se nijedna od tih odredaba ne može smatrati „primarno primjenjivom”. Posljedično, Opći sud zaključuje da je Komisija tužitelja osnovano kaznila za povredu obiju odredaba.

IV. DRŽAVNE POTPORE

1. DOPUŠTENOST

U predmetima u kojima su 6. travnja 2017. donesene presude **Regione autonoma della Sardegna/Komisija** (T-219/14, [EU:T:2017:266](#)) i **Saremar/Komisija** (T-220/14, [EU:T:2017:267](#)) Opći sud odlučivao je o dvjema tužbama za poništenje odluke kojom je Komisija proglasila nespojivima s unutarnjim tržištem mjere potpore koje je provela Autonomna pokrajina Sardinija u korist društva koje osigurava pružanje javne usluge pomorske kabotaže i naložila

njihov povrat. Navedena institucija tvrdila je da su zbog likvidacije spomenutog društva njegov pravni interes i pravni interes Autonomne pokrajine Sardinija prestali tijekom postupka.

Kada je, kao prvo, riječ o tužbi koju je predmetno društvo podnijelo u predmetu u kojem je 6. travnja 2017. donesena presuda **Saremar/Komisija** (T-220/14, [EU:T:2017:267](#)), Opći sud najprije je utvrdio da – s obzirom na to da eventualni gubitak tužiteljeve stranačke sposobnosti pitanje njegova pravnog interesa čini bespredmetnim – valja provjeriti je li on zadržao stranačku sposobnost tijekom postupka. U tom pogledu Opći sud smatra da tužitelj – imajući u vidu činjenicu da na temelju nacionalnog prava zadržava pravo poduzimanja pravnih radnji u svoje ime i sudjelovanja u sporovima kako bi zaštitio svoju imovinu – nije tijekom postupka izgubio stranačku sposobnost, bez obzira na likvidaciju. Osim toga, on napominje da je pobijana odluka, s obzirom na to da potpore dodijeljene tužitelju proglašava nespojivima i nezakonitima i nalaže njihov povrat, za tužitelja nepovoljna na dan podnošenja tužbe. Prema mišljenju Općeg suda, pobijana odluka nije prestala proizvoditi učinke u odnosu na tužitelja zbog činjenice da je nad njim provedena likvidacija. Naime, kao prvo, Autonomna pokrajina Sardinija i dalje mu ne može isplatiti dio sporne potpore koji još nije proveden. Kada je, kao drugo, riječ o već isplaćenom dijelu te potpore, tužiteljeva likvidacija ne dovodi u pitanje načelo njezina povrata, koji može, prema potrebi, poprimiti oblik unosa u popis obveza poduzetnika. Opći sud stoga zaključuje da tužiteljev pravni interes nije prestao tijekom postupka.

Nadalje, što se tiče tužbe koju je podnijela Autonomna pokrajina Sardinija u predmetu u kojem je 6. travnja 2017. donesena presuda **Regione autonoma della Sardegna/Komisija** (T-219/14, [EU:T:2017:266](#)), Opći sud ocjenjuje da ona ima aktivnu procesnu legitimaciju, s obzirom na to da, s jedne strane, pobijana odluka može izravno utjecati na njezina prava i obveze u pogledu spornih potpora i da su, s druge strane, one dodijeljene na njezinu inicijativu te u okviru njezinih vlastitih ovlasti. Kada je riječ o pravnom interesu Autonomne pokrajine Sardinije, Opći sud – nakon što je istaknuo da nije na njemu da odlučuje o podjeli nadležnosti između različitih nacionalnih tijela i o njihovim obvezama – zaključuje da je na datum podnošenja tužbe tužitelj mogao imati koristi od poništenja pobijane odluke, koje bi nužno izmijenilo njegov pravni položaj. Prema mišljenju Općeg suda, likvidacija predmetnog poduzetnika tijekom postupka ne može dovesti u pitanje taj zaključak i stoga ne dovodi do prestanka tužiteljeva pravnog interesa.

2. UPRAVNI POSTUPAK

U predmetu u kojem je 17. studenoga 2017. donesena presuda **Gmina Miasto Gdynia i Port Lotniczy Gdynia Kosakowo/Komisija** (T-263/15, [EU:T:2017:820](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi za poništenje niza odredaba Komisijine odluke o proglašavanju nespojivom s unutarnjim tržištem državne potpore koju je Republika Poljska provela u obliku javnog financiranja što su ga općine Gdynia (Poljska) i Kosakowo (Poljska) dodijelile u korist zračne luke GdyniaKosakowo. Financiranje je uključivalo dokapitalizaciju koju su provele spomenute općine, a koja je trebala pokriti troškove ulaganja (potpora za ulaganje) i početne troškove poslovanja zračne luke (operativna potpora). Pobijanom odlukom zamijenjena je prethodna odluka u kojoj je Komisija došla do istog zaključka, što je učinjeno zato što se tijekom postupaka privremene pravne zaštite koji su u međuvremenu pokrenuti pred Općim sudom pokazalo da je državna potpora koja je proglašena nespojivom s unutarnjim tržištem uključivala određena ulaganja koja, prema odluci o pokretanju postupka, ne čine državne potpore jer su u nadležnosti javne politike. Komisija je smatrala da nije potrebno pokretati formalni istražni postupak, s obzirom na to da je spis sadržavao sve elemente potrebne za ocjenjivanje predmetne mjere.

U tom pogledu Opći sud najprije podsjeća na to da iz članka 108. stavka 2. UFEU-a i članka 1. točke (h) Uredbe br. 659/1999 proizlazi da je Komisija u fazi istrage obvezna pozvati zainteresirane osobe, uključujući dotične poduzetnike i podržavna tijela, da podnesu svoja očitovanja. To pravilo ima narav postupovne pretpostavke.

Nadalje, odluka o pokretanju formalnog istražnog postupka treba zainteresiranim stranama omogućiti da učinkovito sudjeluju u tom postupku, tijekom kojeg će moći iznijeti svoje argumente. Komisija, točnije, treba u dovoljnoj mjeri utvrditi okvir svojeg ispitivanja, kako pravo zainteresiranih osoba da podnesu svoja očitovanja ne bi izgubilo smisao. U predmetnom slučaju i u odluci o pokretanju postupka i u prvotnoj odluci Komisija je ocijenila spojivost operativne potpore s obzirom na Smjernice za regionalne državne potpore³² te u okviru članka 107. stavka 3. točke (a) UFEU-a.

Međutim, Opći sud napominje da je u pobijanoj odluci Komisija u pogledu analize spojivosti operativne potpore primijenila drugi pravni sustav. Konkretno, za potrebe analize spojivosti potpore s unutarnjim tržištem Komisija se više nije oslanjala, kao što je to učinila u odluci o pokretanju postupka i u prvotnoj odluci, na Smjernice za regionalne državne potpore, nego na načela navedena u Smjernicama o državnim potporama zračnim lukama i zračnim prijevoznicima³³. Nadalje, Komisija je također napravila izmjenu u odstupanju koje je analizirano s obzirom na članak 107. stavak 3. UFEU-a, tako da se ono u pobijanoj odluci nalazi u području primjene članka 107. stavka 3. točke (c) UFEU-a, iako se u početku primjenjivao članak 107. stavak 3. točka (a) UFEU-a. Prema tome, Opći sud zaključuje da novi pravni režim koji Komisija primjenjuje u pobijanoj odluci sadržava bitne izmjene u odnosu na onaj koji je prije bio na snazi te koji je uzet u obzir u odluci o pokretanju postupka i u prvotnoj odluci.

Osim toga, Opći sud ističe da, čak i pod pretpostavkom da je povlačenje prvotne odluke dovelo do toga da je formalni istražni postupak ostao otvoren, zainteresirane osobe nisu bile u mogućnosti podnijeti svoja očitovanja. On naglašava da pravo zainteresiranih osoba na podnošenje očitovanja ima narav bitne postupovne pretpostavke, čija povreda, utvrđena u ovom slučaju, dovodi do poništenja akta koji je sadržava, pri čemu nije potrebno utvrđivati postojanje utjecaja na stranku koja se na nju poziva ni to da je upravni postupak mogao dovesti do drukčijeg ishoda. S tim u vezi, Opći sud pojašnjava da se ne smije dovesti u pitanje doseg očitovanja koja su zainteresirane strane mogle podnijeti. Naposljetku, on napominje da je Komisija – unatoč činjenici da se predmetna potpora zapravo sastoji od dviju vrsta financiranja, to jest od potpore za ulaganje i operativne potpore – općenito analizirala ta različita financiranja kako bi ih, među ostalim, kvalificirala kao državnu potporu. U tim uvjetima izreku pobijane odluke nije moguće tumačiti na način da se njome jasno razlikuju, s jedne strane, potpora za ulaganje i, s druge strane, operativna potpora.

3. USLUGE OD OPĆEG GOSPODARSKOG INTERESA

U predmetu u kojem je 1. ožujka 2017. donesena presuda **SNCM/ Komisija** (T-454/13, [EU:T:2017:134](#)) Opći se sud izjašnjavao o zakonitosti odluke kojom je Komisija kvalificirala kao državne potpore financijske naknade koje je Francuska Republika isplatila dvama francuskim pomorskim prijevoznicima na ime pružanja usluga pomorskog prijevoza na liniji Marseille – Korzika (Francuska) u razdoblju od 2007. do 2011. u okviru ugovora o pružanju javne usluge i kojom je proglasila nespojivima s unutarnjim tržištem naknade koje su isplaćivane jednom od tih društava za usluge koje je pružalo u razdobljima najvećeg prometnog opterećenja.

Opći sud najprije podsjeća na nužnost kumulativnog ispunjenja više kriterija u skladu s presudom **Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg**³⁴ – među kojima i onog da je poduzetniku korisniku potpore doista povjereno

32/ Smjernice za nacionalne regionalne potpore za 2007.–2013. (SL 2006., C 54, str. 13.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 139.)

33/ Smjernice o državnim potporama zračnim lukama i zračnim prijevoznicima (SL 2014., C 99, str. 3.)

34/ Presuda od 24. srpnja 2003., C-280/00, [EU:C:2003:415](#)

izvršavanje obveza javne usluge – kako bi se izbjegla kvalifikacija predmetne naknade kao državne potpore. Kada je riječ o tom kriteriju, Opći sud naglašava da države članice raspolažu širokom diskrecijskom ovlašću u pogledu definiranja što smatraju uslugom od općeg gospodarskog interesa (UOGI), zbog čega definiciju tih usluga u određenoj državi članici Komisija može dovesti u pitanje samo u slučaju očite pogreške. Međutim, s tim u vezi Opći je sud pojasnio da ovlast država članica da definiraju UOGI nije neograničena i ne može se arbitrarno izvršavati s jedinim ciljem da određeni sektor izuzme iz primjene pravila tržišnog natjecanja. Konkretno, kada postoje posebna pravila prava Unije kojima je uređeno definiranje sadržaja i opsega UOGIja, njima su države članice vezane pri izvršavanju te ovlasti. U predmetnom slučaju postojala su upravo takva pravila: odredbe Uredbe (EEZ) br. 3577/92³⁵. Opći sud stoga smatra da valja potvrditi Komisijin zaključak prema kojem je diskrecijska ovlast francuskih tijela ograničena tim odredbama.

Osim toga, Opći sud smatra da je na ovaj predmet u cijelosti moguće primijeniti obrazloženje Suda iz presude *Analir i dr.*³⁶, koje se temelji na tumačenju Uredbe br. 3577/92 u skladu s njezinim temeljnim ciljem, odnosno osiguravanjem slobodnog pružanja usluga pomorske kabotaže i stoga neprihvatanjem ograničenja te slobode osim u vrlo rijetkim slučajevima. Iz toga proizlazi da se u okolnostima poput onih o kojima je riječ nacionalna tijela ne mogu osloboditi obveze da dokažu nedostatak privatne inicijative jer se upravo na utvrđenju tog nedostatka, kao što to jasno proizlazi iz spomenute presude, temelji stvarna potreba za javnom uslugom.

V. INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO

1. SASTAV ŽALBENIH VIJEĆA NAKON VRAĆANJA NA PONOVO ODLUČIVANJE

U predmetu u kojem je 16. veljače 2017. donesena presuda *Antrax It/EUIPO – Vasco Group (Termosifoni za radijatore)* (T-828/14 i T-829/14, [EU:T:2017:87](#)) Opći sud bio je pozvan ispitati sukladnost članka 1.d Uredbe (EZ) br. 216/96³⁷ s obvezom nepristranosti uprave u smislu članka 11. Povelje o temeljnim pravima, s obzirom na to da se prvonavedenim člankom ne propisuje obveza izmjene sastava žalbenog vijeća kada mu se nakon poništenja njegove odluke predmet vrati na ponovno odlučivanje³⁸.

Opći sud zapaža da članak 1.d Uredbe br. 216/96 propisuje da, ako mjere potrebne za izvršavanje presude suda Unije kojom se u cijelosti ili djelomično poništava odluka žalbenog ili velikog vijeća uključuju ponovno razmatranje predmeta u kojem je donesena ta odluka, predsjedništvo odlučuje upućuje li se predmet vijeću koje je donijelo tu odluku, drugom vijeću ili velikom vijeću. Prilikom upućivanja predmeta drugom vijeću u njemu ne smije biti članova koji su sudjelovali u donošenju prvotne odluke. Ta se odredba ne primjenjuje na upućivanje predmeta velikom vijeću.

^{35/} Uredba Vijeća (EEZ) br. 3577/92 od 7. prosinca 1992. o primjeni načela slobode pružanja usluga u pomorskom prometu unutar država članica (pomorska kabotaža) (SL 1992., L 364, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 7., str. 17.)

^{36/} Presuda od 20. veljače 2001., C-205/99, [EU:C:2001:107](#)

^{37/} Uredba Komisije (EZ) br. 216/96 od 5. veljače 1996. o utvrđivanju pravila postupka žalbenih vijeća Ureda za usklađivanje na unutarnjem tržištu (žigovi i dizajni) (SL 1996., L 28, str. 11.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 116.)

^{38/} U pogledu te presude vidjeti također naknadno iznesena razmatranja u dijelu „3. Žigovi”.

Prema mišljenju Općeg suda, iz teksta te odredbe ne proizlazi da prilikom vraćanja predmeta žalbenom vijeću koje je donijelo poništenu odluku postoji obveza predsjedništva da u sastav tog vijeća ne uključi nijednog od članova koji su sudjelovali u njezinu donošenju. S tim u vezi valja navesti da je postupak pred žalbenim vijećima Ureda Europske unije za intelektualno vlasništvo (EUIPO) upravne, a ne sudske naravi. Opći sud podsjeća da je već presuđeno da se nijednom pravnom pravilu ni načelu ne protivi to da uprava istim službenicima povjeri preispitivanje predmeta radi izvršenja presude kojom je poništena odluka i da se ne može pod opće načelo, koje proizlazi iz dužnosti nepristranosti, podvesti to da upravno ili sudsko tijelo ima obvezu vraćanja predmeta drugom tijelu odnosno organu tog tijela koji je drukčije sastavljen.

Stoga valja zaključiti da time što je predsjedništvo vratilo predmet, u skladu s člankom 1.d Uredbe br. 216/96, istom žalbenom vijeću koje je prvotno odlučivalo, bez obveze njegova sastavljanja na drukčiji način, nije prekršena dužnost nepristranosti uprave u smislu članka 41. stavka 1. Povelje o temeljnim pravima.

2. ŽIG EUROPSKE UNIJE

a. Širina i narav nadzora što ga provode žalbena vijeća

U predmetu u kojem je 6. travnja 2017. donesena presuda **Nanu-nana Joachim Hoepp/EUIPO – Fink (NANA FINK)** (T-39/16, [EU:T:2017:263](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o zakonitosti odluke prvog žalbenog vijeća EUIPO-a o odbijanju tužiteljeve žalbe protiv odluke Odjela za prigovore kojom je samo djelomično prihvaćen njegov zahtjev. U prilog tužbi tužitelj ističe da je žalbeno vijeće propustilo odlučiti o pojedinim proizvodima za koje je prigovor odbijen. Ta okolnost, prema njegovu mišljenju, treba dovesti do poništenja pobijane odluke. Predmet je Općem sudu dao priliku da se, među ostalim, osvrne na posljedice propuštanja žalbenog vijeća da odluči o cijeloj žalbi koja mu je podnesena.

Opći sud napominje da se tužiteljeva žalba pred žalbenim vijećem odnosila na cjelokupnu odluku Odjela za prigovore, utoliko što je njome prigovor odbijen, i smatra da je žalbeno vijeće – propustivši odlučiti o žalbi koja mu je podnesena u dijelu koji se odnosio na odbijanje prigovora u pogledu „plemenitih metala i njihovih legura” – povrijedilo obvezu odlučivanja u sporu koji se pred njim vodi, proizišlu iz Uredbe (EZ) br. 207/2009³⁹ (zamijenjene Uredbom (EU) 2017/1001⁴⁰), posebno njezin članak 64. stavak 1. prvu rečenicu (koji je postao članak 71. stavak 1. prva rečenica Uredbe 2017/1001). Opći sud pojašnjava da tu obvezu treba shvatiti na način da je žalbeno vijeće dužno u cijelosti odlučiti o svakom dijelu podnesenog mu zahtjeva te ga prihvatiti, odbaciti kao nedopuštenog ili odbiti kao neosnovanog. Budući da povreda te obveze može utjecati na sadržaj odluke žalbenog vijeća, riječ je o bitnoj postupovnoj pretpostavci na čiju povredu Opći sud pazi po službenoj dužnosti.

U predmetu u kojem je 21. lipnja 2017. donesena presuda **GP Joule PV/EUIPO – Green Power Technologies (GPTech)** (T-235/16, [EU:T:2017:413](#)) Opći sud našao je za shodno podsjetiti na opseg diskrecijske ovlasti kojom raspolažu žalbena vijeća EUIPO-a kada uzimaju u razmatranje dokaze u prilog prigovoru koji nisu podneseni u za to propisanom roku. Tužitelj prigovara žalbenom vijeću da nije uzelo u obzir dokaz koji je prvi put pred njim podnesen, a koji potvrđuje da je on stjecatelj licencije za dva ranija žiga na kojima se temelji prigovor, čime je potvrdilo odluku

^{39/} Uredba Vijeća (EZ) br. 207/2009 od 26. veljače 2009. o žigu Zajednice (SL 2009., L 78, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 226.)

^{40/} Uredba (EU) 2017/1001 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. lipnja 2017. o žigu Europske unije (SL 2017., L 154, str. 1.)

Odjela za prigovore kojom je on odbijen kao neosnovan na temelju pravila 20. stavka 1. Uredbe (EZ) br. 2868/95⁴¹ (koji je postao članak 8. stavak 1. i članak 7. Delegirane uredbe (EU) 2017/1430⁴²) zbog toga što podnositelj nije pravodobno dokazao da je ovlašten podnijeti ga.

Opći sud napominje da je Uredbom br. 207/2009 izričito predviđeno da žalbeno vijeće – prilikom ispitivanja žalbe podnesene protiv odluke Odjela za prigovore – ima, na temelju pravila 50. stavka 1. trećeg podstavka Uredbe br. 2868/95 i članka 76. stavka 2. Uredbe br. 207/2009 (koji je postao članak 95. stavak 2. Uredbe 2017/1001), diskrecijsku ovlast odlučiti o tome hoće li uzeti u obzir dodatne ili dopunske dokaze i činjenice koji nisu predloženi u roku što ga je odredio Odjel za prigovore. Međutim, on pojašnjava da se pravilo 50. Uredbe br. 2868/95 ne može tumačiti na način da proširuje diskrecijske ovlasti žalbenih vijeća na nove dokaze, već to čini samo u odnosu na dokaze nazvane „dodatnima” ili „dopunskima” koji dopunjuju relevantne dokaze podnesene u određenom roku.

U predmetnom slučaju, budući da tužitelj u roku koji je EUIPO odredio nije dostavio nijedan dokaz o tome da ima ovlast za podnošenje prigovora, takav dokaz, koji se prvi put podnosi žalbenom vijeću, ne može se smatrati „dodatnim” ili „dopunskim” u smislu pravila 50. stavka 1. trećeg podstavka Uredbe br. 2868/95 i članka 76. stavka 2. Uredbe br. 207/2009. Osim toga, čak i pod pretpostavkom da se dokaz koji je tužitelj prvi put podnio pred žalbenim vijećem može kvalificirati kao „dodatni” ili „dopunski”, žalbeno vijeće pravilno se koristilo svojom diskrecijskom ovlašću na temelju članka 76. stavka 2. Uredbe br. 207/2009. Prema tome, ono je s pravom moglo odbiti uzeti u razmatranje spomenuti dokaz, podnesen nakon isteka rokova koje je u tu svrhu odredio Odjel za prigovore, zato što to ne opravdavaju okolnosti u kojima je došlo do tužiteljeva nepravodobnog podnošenja tog dokaza, ne ispitujući pritom je li on relevantan i dostatan.

Pitanje diskrecijske ovlasti žalbenih vijeća prilikom uzimanja u razmatranje dokaza u prilog prigovoru koji nisu podneseni u propisanom roku bilo je također u središtu predmeta u kojem je 12. listopada 2017. donesena presuda **Moravia Consulting/EUIPO – Citizen Systems Europe (SDC-554S)** (T-316/16, [EU:T:2017:717](#)). U predmetnom slučaju tužitelj – koji je podnio prigovor protiv prijave za registraciju žiga na temelju navodnog ranijeg prava koje postoji u državi članici i koje proizlazi iz neregistriranog verbalnog žiga – nije ponudio nikakav dokaz u vezi s primjenjivim nacionalnim zakonodavstvom, zbog čega je Odjel za prigovore odbio njegov prigovor. Tužitelj je informacije u vezi s relevantnim nacionalnim zakonodavstvom o žigovima dostavio naknadno, u stadiju postupka pred žalbenim vijećem.

U tom pogledu Opći sud podsjeća da – iako pravilo 50. stavak 1. treći podstavak Uredbe br. 2868/95 predviđa da u slučaju podnošenja žalbe protiv odluke Odjela za prigovore žalbeno vijeće ograničava njezino ispitivanje na dokaze i činjenice podnesene u roku koji odredi Odjel za prigovore, osim ako ne smatra da se u obzir moraju uzeti „dodatni” i „dopunski” dokazi i činjenice sukladno članku 76. stavku 2. Uredbe br. 207/2009 – spomenuto pravilo ne može se tumačiti na način da proširuje diskrecijske ovlasti žalbenih vijeća na nove dokaze.

Međutim, u predmetnom slučaju u okviru postupka povodom prigovora tužitelj nije podnio ni najmanji dokaz u vezi sa sadržajem nacionalnog prava u za to određenom roku te nije iznio legitimne razloge koji bi opravdali njegovo postupanje. K tome, jedini dokument koji je tužitelj podnio da bi dokazao postojanje, valjanost i opseg zaštite ranijeg neregistriranog žiga ne sadržava nikakve informacije u vezi s uporabom ranijeg žiga na koji se poziva ili u vezi s uvjetima koji se zahtijevaju na temelju nacionalnog zakonodavstva. U tim okolnostima Opći sud

^{41/} Uredba Komisije (EZ) br. 2868/95 od 13. prosinca 1995. o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 40/94 o žigu Zajednice (SL 1995., L 303, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 84.)

^{42/} Delegirana uredba Komisije (EU) 2017/1430 od 18. svibnja 2017. o dopuni Uredbe Vijeća (EZ) br. 207/2009 o žigu Europske unije i kojom se stavlja izvan snage uredba Komisije (EZ) br. 2868/95 i (EZ) br. 216/96 (SL 2017., L 205, str. 1.)

ocjenjuje da tužiteljevo upućivanje na odredbe nacionalnog zakonodavstva do kojeg je prvi put došlo pred žalbenim vijećem nije ni „dodatni” ni „dopunski” dokaz u odnosu na one koji su podneseni pred Odjelom za prigovore. Žalbeno vijeće stoga nije počinilo pogrešku kada je zaključilo da nema diskrecijsku ovlast prihvatiti dokaze koji su mu prvi put podneseni jer su nepravodobni.

b. Izvanugovorna odgovornost

U predmetu u kojem je 17. veljače 2017. donesena presuda **Novar/EUIPO** (T-726/14, [EU:T:2017:99](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o tužiteljevu zahtjevu za naknadu imovinske štete koju je navodno pretrpio snošenjem odvjetničkih troškova u okviru postupka po žalbi protiv odluke EUIPO-ova Odjela za prigovore, za koju smatra da je protivna, među ostalim, pravilu 19. stavku 2. točki (a) Uredbe br. 2868/95 (koji je postao članak 7. stavak 2. točka (a) Delegirane uredbe 2017/1430).

Nakon što je podsjetio da se za nastanak izvanugovorne odgovornosti Unije zbog nezakonitog postupanja njezinih institucija ili tijela moraju ispuniti tri kumulativna uvjeta – nezakonitost postupanja koje se stavlja na teret, stvarnost pretrpljene štete i postojanje uzročne veze između navodnog postupanja i istaknute štete – Opći sud je najprije ispitivao postoji li uzročna veza između navodno nezakonitog EUIPO-ova postupanja i štete koja je istaknuta u predmetu.

S tim u vezi Opći sud podsjeća da iz ustaljene sudske prakse proizlazi da – kada u predsudskoj fazi postupka nije nužno zastupanje putem odvjetnika ili savjetnika – ne postoji uzročna veza između navodne štete, tj. troškova takvog zastupanja, i postupanja koje se eventualno stavlja na teret instituciji ili tijelu Unije. Naime, iako se zainteresiranim osobama ne može zabraniti da već u toj fazi postupka osiguraju savjete odvjetnika, radi se o njihovu vlastitom izboru koji se ne može pripisati odnosnoj instituciji ili tijelu. Opći sud ističe da u predmetnom slučaju iz članka 92. Uredbe br. 207/2009 (koji je postao članak 119. Uredbe 2017/1001) proizlazi da odvjetničko zastupanje pred odjelima EUIPO-a nije obvezno za stranku poput tužitelja. Iz toga Opći sud zaključuje da su troškovi odvjetnika koje je snosio tužitelj rezultat njegova vlastitog izbora i ne mogu se izravno pripisati EUIPO-u. Dakle, ne postoji uzročna veza između navodno nezakonitog postupanja EUIPO-a i odvjetničkih troškova koje je tužitelj pretrpio u okviru žalbenog postupka.

c. Apsolutni razlozi za odbijanje

U predmetu u kojem je donesena presuda od 21. lipnja 2017., **M/S. Indeutsch International/EUIPO – Crafts Americana Group (Prikaz ponavljajućih krivulja između dviju usporednih crta)** (T-20/16, [EU:T:2017:410](#)) bila je riječ o zahtjevu za proglašavanje ništavim žiga koji se sastoji od ponovljenog geometrijskog uzorka, a za koji je zatražena registracija u pogledu „igala za pletenje” i „igala za kačkanje”. Žalbeno vijeće prihvatilo je žalbu podnesenu protiv odluke Odjela za poništaje kojom je ta registracija odbijena. Prema mišljenju žalbenog vijeća, osporavani žig nema razlikovni karakter u smislu članka 7. stavka 1. točke (b) Uredbe br. 207/2009 (koji je postao članak 7. stavak 1. točka (b) Uredbe 2017/1001). U središtu predmeta nalazilo se pitanje može li se žalbeno vijeće u okviru ocjene razlikovnog karaktera žiga valjano osloniti na osporavani žig ne kako je registriran, nego na oblike u kojima se prema njegovoj ocjeni taj žig stvarno rabio.

S tim u vezi Opći sud podsjeća da, s obzirom na nužne zahtjeve pravne sigurnosti koje štiti registar žigova Europske unije, ispitivanje razlikovnog karaktera žiga valja provesti vodeći računa o žigu kako je registriran odnosno kakav je u prijavi za registraciju, neovisno o načinima njegove uporabe. Opći sud naglašava da bi primjena članaka 7. i 8. Uredbe br. 207/2009 (potonji je postao članak 8. Uredbe 2017/1001) na način da se žigovi Europske unije ne

uzimaju u obzir kako su prijavljeni ili registrirani, nego kao što se rabe, zanijemala funkciju navedenog registra kao jamca sigurnosti koja mora okruživati točnu narav prava koja treba štititi. S obzirom na ta razmatranja, kada se prijavljeni ili registrirani žig sastoji od dvodimenzionalnog ili trodimenzionalnog prikaza proizvoda koji označuje, njegov razlikovni karakter ovisi o pitanju odstupa li on znatno od norme ili običaja sektora i zato može ispuniti svoju osnovnu funkciju označivanja podrijetla proizvoda. Budući da je riječ o žigovima koji se sastoje od oblika konkretnog proizvoda, a ne apstraktnog oblika koji prikazuju, nadležno tijelo ima mogućnost utvrditi njihove bitne značajke ispitivanjem samog proizvoda. U predmetnom slučaju osporavani žig, kako je registriran, ima obilježja apstraktnog geometrijskog oblika koji sačinjava ponavljajući uzorak koji se sastoji od dviju usporednih crta koje zatvaraju jasno određene ponavljajuće krivulje, sve u crno-bijelom. Opći sud iz navedenog zaključuje da u okolnostima predmetnog slučaja oslanjanje na činjenicu da se na površini tužiteljevih proizvoda pojavljuje uzorak u obliku višebojnih ponavljajućih krivulja kako bi se ispitao razlikovni karakter njihova izgleda u smislu članka 7. stavka 1. točke (b) Uredbe br. 207/2009, umjesto da se to ispitivanje temelji na osporavanom žigu kako je registriran, nije dio postupka utvrđivanja njegovih bitnih značajki, nego predstavlja njihovu znatnu izmjenu. On stoga zaključuje da je došlo do povrede članka 7. stavka 1. točke (b) Uredbe br. 207/2009.

U predmetu u kojem je 14. prosinca 2017. donesena presuda **bet365 Group/EUIPO – Hansen (BET365)** (T-304/16, [EU:T:2017:912](#)) Opći sud bio je pozvan ispitati zakonitost odluke EUIPO-ova petog žalbenog vijeća kojom se negira to da je verbalni znak BET365, čiju je registraciju zatražio tužitelj, uporabom stekao razlikovni karakter na znatnom dijelu relevantnog područja na kojem ga nije imao.

Nakon što je podsjetio da se, u skladu s člankom 7. stavcima 2. i 3. Uredbe br. 207/2009 (koji je postao članak 7. stavci 2. i 3. Uredbe 2017/1001), ne može isključiti proširivanje primjene stjecanja razlikovnog karaktera uporabom u jednoj državi članici na drugu državu članicu, pod uvjetom da objektivni i vjerodostojni elementi omogućuju donošenje zaključka da su tržišta usporediva što se tiče percepcije koju relevantna javnost ima o osporavanom žigu, Opći je sud najprije ocijenio da žalbeno vijeće nije počinilo pogrešku kada je zaključilo da se ispitivanje stjecanja razlikovnog karaktera osporavanog žiga uporabom trebalo ograničiti samo na one države članice Unije u kojima je velik dio potrošača govorio ili razumio engleski i stoga shvaćao značenje izraza „bet365”. Međutim, on smatra da je žalbeno vijeće pogrešno iz relevantnog područja izuzelo Cipar i Maltu, s obzirom na to da se u spomenutim zemljama engleski u velikoj mjeri govori i razumije i da su one na datum podnošenja prijave za registraciju osporavanog žiga već bile članice Europske zajednice.

Nadalje, Opći sud je napomenuo da stjecanje razlikovnog karaktera žiga uporabom ne znači nužno da je ona bila samostalna, nego može proizići i iz njegove uporabe kao dijela drugog registriranog žiga ili zajednički s njim, pod uvjetom da u obama slučajevima ostvarena uporaba dovodi do toga da zainteresirana javnost proizvode ili usluge označene ispitivanim žigom percipira kao da potječu od određenog poduzetnika koji ih rabi kao dio drugog žiga ili zajedno s drugim žigom. Prema tome, nema razloga smatrati da različite uporabe elementa „bet365” nisu primjerene za dokazivanje stjecanja razlikovnog karaktera osporavanog žiga uporabom, to više što je potonji verbalni žig, za koji se u biti ne mogu predvidjeti svi prikazi i uporabe, pod uvjetom da potonji proizlaze iz uporabe osporavanog znaka kao žiga.

K tome, Opći sud smatra da je žalbeno vijeće počinilo pogrešku koja se tiče prava kada je na općenit način potvrdilo da uporaba osporavanog žiga kao naziva internetske stranice nije mogla predstavljati uporabu znaka kao žiga. Prema njegovu mišljenju, razumno je smatrati da – osim u slučaju pojedinih novih igrača i kladitelja koji stječu svoja prva iskustva – klijent koji se spaja na tužiteljevu internetsku stranicu na adresi „www.bet365.com” to ne čini slučajno i da osporavani žig ili žigove koji se iz njega izvode upotrebljava za označivanje usluga koje nudi tužitelj, za razliku od usluga njegovih konkurenata, na isti način kao i klijent koji ulazi u trgovinu koja nosi znak koji odgovara žigu proizvoda ili usluga koje traži i koje se ondje prodaju. Informacije poput određenog broja spajanja na tužiteljevu internetsku stranicu, njezin poredak po broju posjeta u različitim zemljama ili broj pretraživanja osporavanog žiga ili njegovih izvedenica na internetskim pretraživačima podaci su kojima se može dokazivati

stjecanje razlikovnog karaktera osporavanog žiga uporabom. Isto vrijedi i za dijelove tužiteljeve internetske stranice ili drugih internetskih stranica na različitim jezicima na kojima se pojavljuju osporavani žig ili njegove izvedenice, pod uvjetom da se količinom podnesenih dokaza može pokazati značajna uporaba osporavanog znaka kao žiga. Osim toga, Opći sud naglašava da pojavljivanje elementa „bet365” u sportskim novinama ili u novinama specijaliziranim za igre i klađenje – primjerice u vezi s koeficijentima, usporedbom predloženih usluga različitih ponuditelja ili u okviru sponzorstva sportskih događaja kojima se podupire klađenje – jasno pokazuje njegovu uporabu kao žiga za označivanje podrijetla predloženih ili navedenih usluga, za njihovo razlikovanje od usluga tužiteljevih konkurenata te, prema potrebi, za njihovu promociju. Iz toga slijedi da je žalbeno vijeće počinilo pogrešku u pravnoj kvalifikaciji iznesenih mu činjenica time što je isključilo mogućnost da novinski isječci koje je podnio tužitelj, ili barem jedan njihov dio, upućuju na uporabu osporavanog znaka kao žiga.

Naposlijetku, Opći sud ističe da, s obzirom na činjenicu da su osporavani žig i njegove izvedenice jedini koje je tužitelj rabio kao žigove kojima se na općenit način omogućavalo prepoznavanje njegovih usluga igara na sreću i klađenja, ako se iznosi koje je stekao – odnosno ostvareni promet i iznosi od uloga ili reklamnih ulaganja – mogu razumno pripisati ponajprije igrama na sreću i klađenju, moraju se uzeti u obzir za te usluge. Žalbeno je vijeće stoga također počinilo pogrešku u pravnoj kvalifikaciji činjenica time što je te podatke isključilo iz elemenata svoje ocjene. U tim okolnostima, uzimajući u obzir kriterije za ocjenu stjecanja razlikovnog karaktera osporavanog žiga uporabom, a s obzirom, s jedne strane, na različite pogreške koje se tiču prava ili pravne kvalifikacije činjenica i, s druge strane, na mnogobrojne dokaze koje je tužitelj podnio žalbenom vijeću i koji su mogli korisno pridonijeti eventualnom dokazivanju da je osporavani žig uporabom stekao razlikovni karakter na relevantnom području, ali ih žalbeno vijeće u tom smislu nije uzelo u obzir, Opći sud zaključuje da pobijana odluka nije dovoljno potkrijepljena valjanim razlozima kojima bi se mogla opravdati njezina izreka što se tiče usluga igara na sreću i klađenja.

d. Relativni razlozi za odbijanje

U predmetu u kojem je 7. prosinca 2017. donesena presuda **Coca-Cola/EUIPO – Mitico (Master)** (T-61/16, [EU:T:2017:877](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi protiv odluke EUIPO-ova četvrtog žalbenog vijeća kojom je odbijena žalba na odluku Odjela za prigovore o odbijanju prigovora podnesenog protiv prijave za registraciju figurativnog znaka Master kao žiga. Ta odluka nastavlja se na presudu **Coca-Cola/OHIM – Mitico (Master)**⁴³, kojom je Opći sud poništio prvu odluku žalbenog vijeća kojom je odbijena žalba protiv odluke Odjele za prigovore o odbijanju prigovora. Opći sud bio je u prilici, među ostalim, izjasniti se – u okviru ocjene „opasnosti od parazitizma” ranijeg žiga – s jedne strane, o uzimanju u obzir uporabe izvan Unije žiga za koji je podnesena prijava, s obzirom na načelo teritorijalnosti, i, s druge strane, o mogućnosti podnošenja dokaza o toj opasnosti na temelju logičkih zaključaka.

Kada je, kao prvo, riječ o uzimanju u obzir uporabe izvan Unije žiga za koji je podnesena prijava, Opći sud podsjeća da načelo teritorijalnosti u pravu žigova podrazumijeva to da je pravo države – ili zajednice država – u kojoj je zatražena zaštita žiga ono koje određuje uvjete te zaštite. Budući da je intervenijent podnio prijavu za registraciju žiga Europske unije, pravo Unije, konkretno Uredba br. 207/2009, ono je koje na temelju načela teritorijalnosti određuje uvjete te zaštite. Prema mišljenju Općeg suda, načelo teritorijalnosti u pravu žigova ni na koji način ne isključuje uzimanje u obzir uporabe izvan Unije žiga za koji je zatražena registracija kako bi se izveo logičan zaključak o izglednoj komercijalnoj uporabi tog žiga u Uniji, a u svrhu utvrđivanja postoji li vjerojatnost nepoštenog korištenja ugledom ranijeg žiga Europske unije na njezinu području, u smislu članka 8. stavka 5. Uredbe br. 207/2009 (koji je postao članak 8. stavak 5. Uredbe 2017/1001). Iz toga slijedi da se u ovom predmetu načelu teritorijalnosti ne protivi uzimanje u obzir dokaza o stvarnoj komercijalnoj uporabi prijavljenog žiga Master (u kombinaciji s pojmom „cola”)

43/ Presuda od 11. prosinca 2014., T-480/12, [EU:T:2014:1062](#)

u Siriji i na Bliskom istoku, poput izvadaka s internetske stranice „www.mastercola.com”, koja je izrađena uglavnom na arapskom jeziku, radi utvrđivanja vjerojatnosti da će se uporabom tog žiga u Uniji u njoj nepošteno iskorištavati ugled ranijih četiriju žigova Europske unije Coca-Cola.

Kada je, kao drugo, riječ o ocjeni logičkih zaključaka o opasnosti parazitizma u Uniji, Opći sud smatra da se na temelju prijave za registraciju žiga Europske unije može izvesti logički zaključak da njegov nositelj namjerava nuditi svoje proizvode ili usluge u Uniji. U predmetnom slučaju on naglašava da je logično pretpostaviti da će intervenijent, ako ishodi registraciju žiga za koji je ona zatražena, izmijeniti svoju internetsku stranicu u skladu s takvom namjerom nuđenja svojih proizvoda s tim žigom u Uniji. Naime, internetska stranica „www.mastercola.com” nije nepromjenjiva i može se izmijeniti radi obraćanja potrošačima u Uniji, osobito dodavanjem sadržaja na jednom ili više njezinih službenih jezika. Budući da ne postoje posebni dokazi u vezi s intervenijentovim poslovnim planovima u Uniji, Opći sud ocjenjuje da izvaci s internetske stranice „www.mastercola.com” koje je podnio tužitelj i koji se odnose na stvarnu uporabu izvan Unije žiga za koji je intervenijent zatražio registraciju mogu omogućiti prima facie zaključak da postoji buduća i nehipotetska vjerojatnost nepoštenog iskorištavanja u Uniji. Opći sud također ističe da nije nevažno to što intervenijent nije podnio nikakav poseban dokaz u vezi s eventualnim poslovnim planovima u Uniji različitim od onih u trećim zemljama. Slijedom navedenog, Opći sud zaključuje da se na temelju stvarne uporabe žiga za koji je intervenijent zatražio registraciju, s namjernom i posebno odabranom prezentacijom izvan Unije, može izvesti logički zaključak o postojanju ozbiljne opasnosti da će se žig za koji je zatražena registracija upotrebljavati na isti način unutar Unije kao u trećim zemljama, to više što je intervenijent izričito zatražio registraciju tog žiga radi njegove uporabe na njezinu području.

U predmetu u kojem je 11. prosinca 2017. donesena presuda *JT/EUIPO – Carrasco Pirard (QUILAPAYÚN)* (T-249/15, [EU:T:2017:885](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi za poništenje podnesenoj protiv odluke EUIPO-ova žalbenog vijeća kojom je ukinuta odluka Odjela za prigovore i prigovor odbijen zato što tužitelj nije dokazao da je „stvarni” nositelj ranijeg žiga na kojem se zasnivao prigovor. Povod tom predmetu bio je postupak povodom prigovora koji se temeljio na ranijem neregistriranom figurativnom žigu (QUILAPAYÚN) i koji je podnesen protiv prijave za registraciju žiga istovjetnog tom žigu. Predmet je bio prilika da Opći sud razmotri potpuno novo pitanje: je li svojstvo zajedničkog nositelja žiga dovoljno za podnošenje prigovora.

Prema mišljenju Općeg suda, iz članka 8. stavka 1. točaka (a) i (b) i članka 8. stavka 2. točke (c) Uredbe br. 207/2009 (koji su postali članak 8. stavak 1. točke (a) i (b) i članak 8. stavak 2. točka (c) Uredbe 2017/1001), iz članka 41. stavka 1. točke (a) Uredbe br. 207/2009 (koji je postao članak 46. stavak 1. točka (a) Uredbe 2017/1001) te iz pravila 19. stavka 2. i pravila 20. stavka 1. Uredbe br. 2868/95 proizlazi da prilikom podnošenja prigovora, u smislu članka 8. stavka 1. Uredbe br. 207/2009, na temelju dobro poznatog žiga, u smislu članka 8. stavak 2. točke (c) navedene uredbe, njegov podnositelj mora dokazati da je žig dobro poznat u državi članici u smislu članka 6.a Pariške konvencije za zaštitu industrijskog vlasništva⁴⁴ te da je on njegov nositelj. U tom pogledu Opći sud podsjeća da dokaz toga da je netko nositelj neregistriranog žiga podliježe posebnim uvjetima. Tužitelj ne može, primjerice, podnijeti potvrdu da je prijavio odnosno registrirao žig na kojem se temelji prigovor da bi dokazao da je nositelj tog žiga. On mora dokazati da je uporabom ranijeg neregistriranog žiga nad njim stekao prava.

Osim toga, prema mišljenju Općeg suda, ni iz jedne gorenavedene odredbe ne proizlazi da podnositelj prigovora, na temelju članka 8. stavka 2. točke (c) Uredbe br. 207/2009, treba dokazati da je „isključivi” nositelj ranijeg neregistriranog dobro poznatog žiga na kojem temelji svoj prigovor. Iz odredaba članka 41. Uredbe br. 207/2009 te pravila 19. stavka 2. i pravila 20. stavka 1. Uredbe br. 2868/95 proizlazi da je podnositelj prigovora dužan dokazati da je stekao dovoljna prava na raniji neregistrirani dobro poznati žig, u smislu članka 8. stavka 2. točke (c) Uredbe br. 207/2009, da bi ga se smatralo nositeljem tog žiga, što ne podrazumijeva da treba dokazati da je bio njegov

44/ Pariška konvencija za zaštitu industrijskog vlasništva od 20. ožujka 1883., kako je revidirana i izmijenjena

isključivi nositelj. K tome, pravilo 15. stavak 1. Uredbe br. 2868/95 (koje je postalo članak 2. stavak 1. Delegirane uredbe 2017/1430) propisuje da, „[a]ko raniji žig ima više nositelja (suvlasnici) ili ako ranije pravo može ostvarivati više osoba, prigovor mogu podnijeti bilo koji ili svi nositelji ili ovlaštene osobe“, što omogućuje svakom zajedničkom nositelju ranijeg žiga da podnese prigovor na registraciju prijavljenog žiga.

U predmetnom slučaju Opći sud ističe da – kad bi se zahtijevalo isključivo pravo nad ranijim žigom – ni tužitelj ni podnositelj prijave ne bi mogli podnijeti prigovor tomu da osporavani žig registrira treća osoba, osim ako bi se tomu zajednički protivili jer su svi nositelji tog znaka. Međutim, to što je tužitelj stekao prava na raniji neregistrirani žig omogućuje mu da podnese prigovor na registraciju prijavljenog žiga, neovisno o pitanju jesu li i drugi, među kojima su i podnositelj prijave, također stekli prava na taj žig zato što su ga rabili, što su oni također mogli učiniti. U tim okolnostima Opći sud smatra da je žalbeno vijeće počinilo pogrešku koja se tiče prava kad je od tužitelja zahtijevalo da dokaže da je isključivi nositelj ranijeg žiga a da nije ispitalo je li dovoljno da je on njegov zajednički nositelj.

3. DIZAJNI

U predmetu u kojem je 16. veljače 2017. donesena presuda **Termosifoni za radijatore** (T-828/14 i T-829/14, [EU:T:2017:87](#))⁴⁵ Opći sud bio je u prilici dati pojašnjenja u pogledu datuma u odnosu na koji valja ispitati individualni karakter dizajna i utvrditi eventualno postojanje zasićenja stanja tehnike, u smislu članka 6. stavka 1. Uredbe (EZ) br. 6/2002⁴⁶. Tužitelj tvrdi da je žalbeno vijeće počinilo pogrešku u odabiru trenutka u odnosu na koji je ocjenjivalo zasićenje stanja tehnike time što se odlučilo za datum donošenja pobijanih odluka, iako je to, prema njegovu mišljenju, trebalo učiniti s obzirom na trenutak podnošenja prijave za registraciju osporavanih dizajna.

U tom pogledu Opći sud napominje da, u skladu s člankom 6. stavkom 1. Uredbe br. 6/2002, individualni karakter osporavanog dizajna valja ispitati i moguće postojanje zasićenja stanja tehnike utvrditi upravo na datum podnošenja prijave za registraciju osporavanog dizajna. Slijedom navedenog, on zaključuje da je žalbeno vijeće počinilo pogrešku koja se tiče prava u pogledu datuma ocjene eventualnog postojanja zasićenja stanja tehnike.

U predmetu u kojem je 13. lipnja 2017. donesena presuda **Ball Beverage Packaging Europe/EUIPO – Crown Hellas Can (Limenke)** (T-9/15, [EU:T:2017:386](#)) Opći sud bio je u prilici pružiti korisna pojašnjenja o naravi postupka registracije dizajna Zajednice, pojmu „proizvod“ u smislu članka 3. točke (a) Uredbe br. 6/2002 i opsegu opisa osporavanog dizajna sadržanog u prijavi za registraciju u skladu s člankom 36. stavkom 3. točkom (a) te uredbe.

Opći sud najprije ističe da – s obzirom na to da je određivanje predmeta zaštite osporavanog dizajna dio materijalnopravnog ispitivanja njegove registracije – eventualno EUIPO-ovo zauzimanje stajališta o tom pitanju tijekom postupka registracije ne može obvezivati žalbeno vijeće, s obzirom na u osnovi formalnu i sumarnu narav EUIPO-ova nadzora tijekom tog postupka.

Opći sud potom je odbio prigovor o pogrešnoj ocjeni žalbenog vijeća prema kojoj osporavani dizajn, to jest prikaz triju limenki različitih veličina, ne čini proizvod u smislu članka 3. točke (a) Uredbe br. 6/2002. U tom pogledu Opći sud zapaža da predmet dizajna može biti samo jedinstven predmet jer se u navedenom članku izričito spominje vanjski izgled „proizvoda“. Osim toga, on pojašnjava da skupina proizvoda može predstavljati „proizvod“ u smislu

^{45/} U pogledu te presude vidjeti također prethodno iznesena razmatranja u dijelu „V. Intelektualno vlasništvo – 1. Sastav žalbenih vijeća nakon vraćanja na ponovno odlučivanje“.

^{46/} Uredba Vijeća (EZ) br. 6/2002 od 12. prosinca 2001. o dizajnu Zajednice (SL 2002., L 3, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 24., str. 45.)

gorenavedene odredbe ako se oni estetski podudaraju, ako su funkcionalno povezani i ako se obično prodaju kao jedinstven proizvod. Opći sud stoga je u predmetnom slučaju ocijenio očitim to da tri limenke prikazane na osporavanom dizajnu ne ispunjavaju zajedničku funkciju u smislu da ne ispunjavaju funkciju koju ne može ispuniti svaka od njih pojedinačno, kao što je to, primjerice, slučaj s priborom za jelo ili šahovskom pločom i šahovskim figurama.

Naposljetku, Opći sud napominje da opis koji se eventualno nalazi u prijavi za registraciju ne može utjecati na materijalnopravna razmatranja koja se odnose na novost ili individualni karakter predmetnog dizajna. Prema mišljenju Općeg suda, taj opis ne može utjecati ni na odgovor na pitanje o predmetu zaštite tog dizajna, koje je nedvojbeno povezano s razmatranjima koja se odnose na njegovu novost ili individualni karakter.

4. BILJNE VRSTE

U predmetu u kojem je 23. studenoga 2017. donesena presuda **Aurora/CPVO – SESVanderhave (M 02205)** (T-140/15, [EU:T:2017:830](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi za poništenje odluke žalbenog vijeća Ureda Zajednice za biljne sorte (CPVO) o odbijanju zahtjeva za proglašenje ništavim oplemenjivačkog prava na biljnu sortu Zajednice dodijeljenog za sortu šećerne repe M 02205. Spomenuti zahtjev temeljio se na činjenici da navedena sorta ne ispunjava uvjet „različitosti” u smislu članka 7. stavka 1. Uredbe (EZ) br. 2100/94⁴⁷.

Kao prvo, Opći sud podsjeća na to da CPVO raspolaže širokom marginom prosudbe kada je riječ o proglašenju ništavim oplemenjivačkog prava. Stoga samo ozbiljne sumnje u to jesu li prilikom provođenja ispitivanja predviđenog Uredbom 2100/94 bili ispunjeni u njoj predviđeni relevantni uvjeti mogu opravdati ponovno ispitivanje sorte kojoj je dodijeljeno oplemenjivačko pravo putem postupka za proglašenje ništavosti na temelju članka 20. spomenute uredbe. Prema mišljenju Općeg suda, iz relevantnih pravila proizlazi da ocjene izražajnosti koje su navedene u usporednom prikazu različitosti, na temelju kojih se utvrđuje različitost svojstva sorte kandidata, moraju odgovarati ocjenama prikupljenima tijekom dvaju godišnjih usporednih uzgojnih ciklusa sorti provedenih nakon podnošenja zahtjeva za dodjeljivanje oplemenjivačkog prava na biljnu sortu Zajednice za tu sortu kandidata. S tim u vezi, Opći sud ističe da se u predmetnom slučaju tužitelj mogao s pravom pozvati na mnoge pogreške u usporednom prikazu različitosti, koji je opetovano mijenjan. On stoga smatra da je tužitelj žalbenom vijeću podnio dokaze o bitnim činjenicama koji su dostatni da izazovu ozbiljnu sumnju u to jesu li podaci koji su korišteni za jednu od dviju referentnih sorti preuzeti iz službenog opisa te sorte.

Kao drugo, Opći sud podsjeća na to da se u postupku pred žalbenim vijećem primjenjuje načelo ispitivanja činjenica po službenoj dužnosti i da je ono vezano načelom dobre uprave, u skladu s kojim je na njemu da pažljivo i nepristrano ispita sve činjenične i pravne elemente koji su relevantni u konkretnom slučaju pred njim. U tom pogledu Opći sud ističe da žalbeno vijeće u trenutku donošenja pobijane odluke mora biti uvjereno da raspolaže svim relevantnim elementima – odnosno osobito rezultatima usporednih uzgoja sorti – kako bi moglo prosuditi je li različitost svojstva sorte M 02205 ocijenjena u skladu s primjenjivim tehničkim pravilima. CPVO je priznao da u trenutku donošenja pobijane odluke žalbeno vijeće nije raspolagalo tim rezultatima. Opći sud stoga zaključuje da žalbeno vijeće – time što nije provelo odgovarajuće ispitivanje kako bi se uvjerilo da je različitost sorte M 02205 utvrđena na temelju podataka koji proizlaze iz usporednih uzgoja sorti – nije pravilno ispunilo svoje obveze.

^{47/} Uredba Vijeća (EZ) br. 2100/94 od 27. srpnja 1994. o oplemenjivačkim pravima na biljnu sortu Zajednice (SL 1994., L 227, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 3., svezak 24., str. 3.)

VI. ZAJEDNIČKA VANJSKA I SIGURNOSNA POLITIKA – MJERE OGRANIČAVANJA

Kao i prethodne godine, i 2017. obilovala je postupcima koji se odnose na mjere ograničavanja u području zajedničke vanjske i sigurnosne politike (ZVSP). Više odluka zaslužuje osobitu pozornost.

1. UKRAJINA

U predmetu u kojem je 15. lipnja 2017. donesena presuda *Kiselev/Vijeće* (T-262/15, [EU:T:2017:392](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o uvrštenju ravnatelja nacionalne novinske agencije Ruske Federacije, imenovanog predsjedničkim dekretom, na popis osoba obuhvaćenih mjerama ograničavanja s obzirom na djelovanja kojima se podrivaju ili ugrožavaju teritorijalna cjelovitost, suverenitet i neovisnost Ukrajine jer je riječ o središnjoj osobi vladine propagande kojom se podržava raspoređivanje ruskih snaga u Ukrajini.

Nakon što je utvrdio da su predmetne mjere ograničavanja u skladu s izuzećima o sigurnosti iz članka 99. točke 1. podtočke (d) Sporazuma o partnerstvu i suradnji između Europskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane, i Ruske Federacije, s druge strane⁴⁸, Opći sud posebno je razmotrio je li došlo do povrede tužiteljeva prava na slobodu izražavanja time što je na njega primijenjen kriterij za uvrštenje iz mjerodavnih odredaba prava Unije⁴⁹ koji se odnosi na osobe koje aktivno podupiru djelovanja ili politike kojima se podrivaju ili ugrožavaju teritorijalna cjelovitost, suverenitet i neovisnost Ukrajine odnosno stabilnost ili sigurnost u toj državi.

Naglašavajući da svako ograničenje slobode izražavanja mora biti propisano zakonom, Opći sud najprije ističe da su predmetne mjere ograničavanja utvrđene u aktima koji imaju ponajprije opći doseg te se, kao prvo, temelje na jasnim osnovama u pravu Unije, odnosno na članku 29. UEU-a i članku 215. UFEU-a, i, kao drugo, dostatno su obrazložene u pogledu svojeg dosega i razloga koji opravdavaju njihovu primjenu na tužitelja. Naime, prema mišljenju Općeg suda, imajući u vidu važnost uloge medija u suvremenom društvu, osobito onih u području audiovizualnih usluga, moglo se predvidjeti da široka medijska potpora djelovanjima i politikama ruske vlade kojima se destabilizira Ukrajina, a koju kroz iznimno popularne emisije pruža osoba koja je dekretom predsjednika imenovana direktorom nacionalne novinske agencije Ruske Federacije, može biti obuhvaćena kriterijem utemeljenim na konceptu „aktivne potpore“, iako ograničenja slobode izražavanja koja iz toga proizlaze poštuju ostale uvjete koji se zahtijevaju da bi bila zakonita.

Kada je, kao drugo, riječ o tome ostvaruje li se donesenim mjerama ograničavanja cilj od općeg interesa koji priznaje Unija, Opći sud napominje da tim mjerama, osobito primjenom dotičnog kriterija koji se odnosi na aktivnu

^{48/} Sporazum o partnerstvu i suradnji između Europskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane, i Ruske Federacije, s druge strane (SL 1997., L 327, str. 3.). Treba napomenuti da navedena odredba predviđa iznimku na koju se stranka može jednostrano pozvati da bi poduzela mjere koje smatra nužnima za zaštitu ključnih sigurnosnih interesa, osobito „u vrijeme rata ili ozbiljne međunarodne napetosti koja predstavlja ratnu prijetnju, ili radi ispunjavanja obveza koje je prihvatila da bi se očuvali mir i međunarodna sigurnost“.

^{49/} Članak 1. stavak 1. točka (a) i članak 2. stavak 1. točka (a) Odluke Vijeća 2014/145/ZVSP od 17. ožujka 2014. o mjerama ograničavanja s obzirom na djelovanja kojima se podrivaju ili ugrožavaju teritorijalna cjelovitost, suverenitet i neovisnost Ukrajine (SL 2014., L 78, str. 16), kako je izmijenjena, i članak 3. stavak 1. točka (a) Uredbe Vijeća (EU) br. 269/2014 od 17. ožujka 2014. o mjerama ograničavanja u odnosu na djelovanja koja podrivaju ili ugrožavaju teritorijalnu cjelovitost, suverenost i neovisnost Ukrajine (SL 2014., L 78, str. 6.), kako je izmijenjena.

potporu, Vijeće želi izvršiti pritisak na ruske vlasti kako bi one okončale djelovanja i politike kojima se destabilizira Ukrajina, što odgovara jednom od ciljeva ZVSP-a.

Kada je, kao treće i posljednje, riječ o nužnosti i proporcionalnosti mjera ograničavanja, Opći sud podsjeća na svoju sudsku praksu i sudsku praksu Suda u pogledu načela proporcionalnosti i ograničenja slobode izražavanja te osobito na načela koja su u tom smislu razvijena u sudskoj praksi Europskog suda za ljudska prava. S tim u vezi, on ističe da se tužitelj prilikom izvršavanja novinarskih zadaća, koje se ne mogu odvojiti od onih direktora ruske novinske agencije, više puta izjašnjavao o situaciji koju je ruska vlada prouzročila u Ukrajini. Prema mišljenju Općeg suda, opće je poznato da djelovanja i politike ruske vlade kojima se destabilizira Ukrajina uživaju široku medijsku pokrivenost u Rusiji i da se pomoću propagande ruskom narodu često predstavljaju kao potpuno opravdane. U tim okolnostima, a s obzirom na dokaze kojima Vijeće raspolaže kada je riječ o tužiteljevima izjavama, donošenje mjera ograničavanja kojima je obuhvaćen zbog širenja propagande u korist djelovanja i politika ruske vlade kojima se destabilizira Ukrajina ne može se smatrati neproporcionalnim ograničavanjem njegove slobode izražavanja. Nadalje, zapažajući da je tužitelj državljanin treće države, Ruske Federacije, u kojoj boravi i obavlja profesionalnu aktivnost, Opći sud ocjenjuje da predmetne mjere ograničavanja – u okviru kojih se tužitelju zabranjuje ulazak na državno područje država članica odnosno prelazak preko njega te zamrzavaju njegova financijska sredstva u Uniji – ne ugrožavaju bit njegove slobode izražavanja, osobito o okviru njegove profesionalne aktivnosti u sektoru medija u zemlji u kojoj boravi i radi.

U predmetu u kojem je 7. srpnja 2017. donesena presuda **Azarov/Vijeće** (T--215/15, podnesena žalba⁵⁰ [EU:T:2017:479](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi bivšeg ukrajinskog predsjednika vlade protiv akata Vijeća o zadržavanju njegova imena na popisu osoba obuhvaćenih mjerama ograničavanja koje se odnose na subjekte za koje je utvrđeno da su odgovorni za zlouporabu ukrajinskih državnih sredstava⁵¹. Tužitelj je, među ostalim, tvrdio da je Vijeće počinilo očitu pogrešku u ocjeni kada je odlučilo produljiti predmetne mjere ograničavanja, s obzirom na to da pobijani akti sadržavaju tek vrlo neodređena i kratka obrazloženja. Prema tome, Vijeće je, prema njegovu mišljenju, trebalo ponuditi konkretnije dodatne informacije.

U tom pogledu Opći sud podsjeća na to da Vijeće nije obvezno po službenoj dužnosti i sustavno provoditi svoje istrage ili obavljati provjere s ciljem dobivanja dodatnih pojašnjenja kada svoju odluku temelji na elementima koje su podnijele vlasti treće zemlje za donošenje mjera ograničavanja prema osobama iz tih zemalja protiv kojih se ondje vode sudski postupci. Opći sud pojašnjava da u predmetnom slučaju Vijeće treba provjeriti, s jedne strane, u kojoj se mjeri na temelju dokumenata na kojima namjerava utemeljiti odluku može utvrditi da, kao što se to navodi u razlozima uvrštenja tužiteljeva imena na odnosni popis, ukrajinske vlasti protiv njega vode kazneni postupak zbog djela koja mogu predstavljati zlouporabu državnih sredstava i, s druge strane, da se na temelju tih postupaka tužiteljeva djela mogu kvalificirati u skladu s gorenavedenim relevantnim kriterijem. To će biti slučaj samo ako spomenute provjere ne dovedu do toga da Vijeće mora obaviti dodatne provjere. Međutim, na Vijeću je da ocijeni, s obzirom na okolnosti slučaja, potrebu provođenja dodatnih provjera, posebice traženja od ukrajinskih vlasti da dostave dodatne dokaze ako su oni već podneseni nedostatni ili nedosljedni. Osim toga, u okviru mogućnosti podnošenja očitovanja, koja se mora dodijeliti odnosnim osobama, glede razloga koje Vijeće namjerava prihvatiti za zadržavanje njihova imena na odnosnom popisu, te osobe mogu iznijeti takve dokaze, odnosno oslobađajuće dokaze, koji zahtijevaju da Vijeće provede dodatne provjere.

50/ Predmet C-530/17 P, **Azarov/Vijeće**

51/ Odluka Vijeća (ZVSP) 2015/364 od 5. ožujka 2015. o izmjeni Odluke 2014/119/ZVSP o mjerama ograničavanja usmjerenima protiv određenih osoba, subjekata i tijela s obzirom na stanje u Ukrajini (SL 2015., L 62, str. 25.) i Provedbena uredba Vijeća (EU) br. 2015/357 o provedbi Uredbe (EU) br. 208/2014 o mjerama ograničavanja usmjerenima protiv određenih osoba, subjekata i tijela s obzirom na stanje u Ukrajini (SL 2015., L 62, str. 1.)

Kad je riječ o argumentu izvedenom iz presude **LTTE/Vijeće**⁵² prema kojem potonja institucija mora, prije nego što se osloni na odluku tijela treće države, pažljivo provjeriti osigurava li relevantno zakonodavstvo te države zaštitu prava obrane i prava na djelotvornu sudsku zaštitu jednakovrijednu onoj koja se jamči na razini Unije, Opći sud najprije napominje da su se u predmetu u kojem je donesena spomenuta presuda mjere ograničavanja temeljile na Zajedničkom stajalištu 2001/931/ZVSP⁵³, usvojenom u okviru borbe protiv terorizma, kojim se uspostavlja mehanizam u skladu s kojim Vijeće može uvrstiti osobu na popis za zamrzavanje financijskih sredstava na temelju odluke koju je donijelo nacionalno tijelo, prema potrebi, treće države.

Međutim, u predmetnom slučaju postojanje prethodne odluke ukrajinskih vlasti nije jedan od kriterija za donošenje odnosnih mjera ograničavanja, s obzirom na to da sudski postupci koje su pokrenula navedena tijela predstavljaju samo činjeničnu osnovu na kojoj se temelje te mjere.

Kao drugo, Opći sud naglašava da u svakom slučaju postoji velika razlika između mjera ograničavanja koje se odnose na borbu protiv terorizma i onih koje ulaze u okvir suradnje između Unije, s jedne strane, i novih vlasti trećih zemalja, u ovom slučaju Ukrajine, s druge strane. Naime, borba protiv terorizma, kojoj Vijeće doprinosi donošenjem mjera ograničavanja u odnosu na određene osobe ili subjekte, ne mora se nužno odvijati u okviru suradnje s vlastima treće države u kojoj je došlo do promjene režima koji je Vijeće odlučilo podržati, kako je to bilo u predmetnom slučaju.

Na taj način, kada bi izrazito politički odabir Vijeća – koji se sastoji od suradnje s novim ukrajinskim vlastima kako bi im omogućio, među ostalim, da povrate možebitno zloupotrijebljena državna sredstva „s ciljem konsolidacije i podrške vladavini prava” u Ukrajini – bio uvjetovan time da Ukrajinska Država zajamči, odmah nakon promjene režima, razinu zaštite temeljnih prava jednaku onoj koju nudi Unija i njezine države članice, povrijedila bi se široka diskrecijska ovlast Vijeća glede definiranja općih kriterija za određivanje kruga osoba na koje se mogu odnositi mjere ograničavanja, a u svrhu podrške tim novim vlastima.

U izvršavanju te široke diskrecijske ovlasti Vijeće mora stoga biti slobodno smatrati da, nakon promjene režima, ukrajinske vlasti zaslužuju podršku jer unapređuju demokratski život i poštovanje vladavine prava u Ukrajini u odnosu na situaciju koja je ondje prije prevladavala i da se jedna od mogućnosti za konsolidaciju i podršku vladavini prava sastoji od zamrzavanja imovine osoba koje su identificirane kao odgovorne za zlouporabu ukrajinskih državnih sredstava. Stoga bi samo ako se politička odluka Vijeća da podrži novi ukrajinski režim, uključujući i suradnjom koja proizlazi iz odnosnih mjera ograničavanja, pokaže očito pogrešnom, posebice zbog činjenice da se temeljna prava u toj zemlji nakon promjene režima sustavno krše, mogući nedostatak podudarnosti između zaštite temeljnih prava u Ukrajini i one koja postoji u Uniji mogao utjecati na zakonitost zadržavanja tih mjera u odnosu na tužitelja.

2. REPUBLIKA TUNIS

U predmetu u kojem je 6. listopada 2017. donesena presuda **Mabrouk/Vijeće** (T-175/15, [EU:T:2017:694](#)) Opći sud bio je pozvan odlučiti o zahtjevu za poništenje odluka kojima je Vijeće zadržalo tužiteljevo ime na popisu osoba

^{52/} Presuda od 16. listopada 2014., T-208/11 i T-508/11, [EU:T:2014:885](#)

^{53/} Zajedničko stajalište Vijeća 2001/931/ZVSP od 27. prosinca 2001. o primjeni posebnih mjera u borbi protiv terorizma (SL 2001., L 344, str. 93.)

obuhvaćenih mjerama ograničavanja protiv određenih osoba i subjekata s obzirom na stanje u Tunisu⁵⁴. U prilog tužbi tužitelj se pozvao, među ostalim, na to da su tuniska tijela povrijedila načelo suđenja u razumnom roku u okviru sudskog postupka na kojem se temeljila odluka Vijeća o zadržavanju njegova imena na spomenutom popisu i na to da je sâmo Vijeće povrijedilo njegovo pravo na suđenje u razumnom roku.

S tim u vezi, s jedne strane, Opći sud ističe da je na tuniskim sudovima da donesu odluku o eventualnoj povredi načela suđenja u razumnom roku u okviru sudskog postupka koji se vodi protiv tužitelja. Međutim, on zapaža da je poštovanje načela vladavine prava i ljudskih prava kao i ljudskog dostojanstva obvezno za svako djelovanje Unije, što uključuje i područje ZVSPa. Načelo suđenja u razumnom roku sastavni je dio prava na pošteno suđenje koje je zaštićeno odredbama većeg broja pravno obvezujućih instrumenata međunarodnog prava. Nadalje, pobijane odluke donesene su u okviru politike podrške Tunisu koja se temelji na ciljevima promicanja poštovanja ljudskih prava i pravne države. Opći sud iz toga zaključuje da Vijeće provodi potrebne provjere kada postoje objektivni, vjerodostojni, precizni i suglasni dokazi koji mogu potaknuti legitimne sumnje u to poštuju li tuniska tijela tužiteljevo pravo na suđenje u razumnom roku. Međutim, on smatra da taj uvjet u predmetnom slučaju nije ispunjen.

S druge strane, Opći sud odbija tužiteljev argument koji se temelji na tvrdnji da je Vijeće povrijedilo članak 47. Povelje o temeljnim pravima jer je ugrozilo njegovo pravo na suđenje u razumnom roku ne poduzevši potrebne mjere kako bi spriječio da trajanje sudskog postupka u Tunisu koji se vodi protiv njega prijeđe taj rok. Prema mišljenju Općeg suda, članak 47. Povelje o temeljnim pravima primjenjiv je samo na sudski nadzor što ga sudovi Unije provode u vezi sa spornim zamrzavanjem imovine. Suprotno tomu, nije ga moguće primijeniti ni na sudski postupak u Tunisu, koji nije obuhvaćen pravom Unije, ni na pobijanu odluku, koja ne potječe od suda niti je po svojem predmetu sudske naravi. Opći sud pojašnjava da, čak i pod pretpostavkom da se ta argumentacija može tumačiti na način da se temelji na povredi načela dobre uprave, tužitelj – s obzirom na to da nije dokazao da je sudski postupak u Tunisu prešao razuman rok – u svakom slučaju nije mogao dokazati da je sâmo zamrzavanje njegove imovine u Uniji trajalo predugo.

Kada je riječ o tužiteljevu argumentu prema kojem je Vijeće počinilo očite pogreške u ocjeni razvoja procesa demokratizacije u Tunisu i potrebe donošenja mjera ograničavanja protiv tuniskih državljana odgovornih za zlouporabu tuniskih državnih sredstava, Opći sud podsjeća na to da Vijeće u tom području ima široku diskrecijsku ovlast, tako da samo očita neprikladnost mjere koja je donesena u tom području može utjecati na njezinu zakonitost. Određen broj pravnih, ustavnih i izbornih događaja koje je istaknuo tužitelj ne dokazuje da je Vijeće počinilo očitu pogrešku u ocjeni procesa demokratske tranzicije u Tunisu. Naime, iako ti događaji upućuju na napredak, ne omogućavaju zaključak o tome da je očito da je taj proces dovršen, s obzirom na to da je on osobito ovisan o konsolidaciji pravne države i o demokratskim postignućima novog tuniskog ustava. U svakom slučaju, Opći sud naglašava da eventualno stavljanje izvan snage spornih mjera ograničavanja može ovisiti samo o rezultatu sudskih postupaka na kojima se temelje, a ne na rezultatima procesa demokratske tranzicije u Tunisu, s obzirom na to da je podrška tom procesu samo krajnji cilj politike u čiji okvir ulazi navedeno zamrzavanje imovine, a ne i dodatni uvjet za njegovo zadržavanje.

^{54/} Odluka Vijeća 2011/72/ZVSP od 31. siječnja 2011. o mjerama ograničavanja protiv određenih osoba i subjekata s obzirom na stanje u Tunisu (SL 2011., L 28, str. 62.), Odluka Vijeća (ZVSP) 2015/157 od 30. siječnja 2015. o izmjeni Odluke 2011/72 (SL 2015., L 26, str. 29.) i Odluka Vijeća (ZVSP) 2016/119 od 28. siječnja 2016. o izmjeni Odluke 2011/72 (SL 2016., L 23, str. 65.)

VII. EKONOMSKA, SOCIJALNA I TERITORIJALNA KOHEZIJA

Predmet u kojem je 4. svibnja 2017. donesena presuda *Green Source Poland/Komisija* (T-512/14, [EU:T:2017:299](#)) bio je prilika da Opći sud razmotri potpuno novo pitanje dopuštenosti tužbe koju je podnio poduzetnik odgovoran za provedbu velikog projekta protiv Komisijine odluke u kojoj državi članici nije potvrđen financijski doprinos Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) tom velikom projektu.

Kada je, kao prvo, riječ o prvom kriteriju izravnog utjecaja, tomu da sporna Unijina mjera izravno proizvodi učinke na pravnu situaciju pojedinca, Opći sud ističe da iz relevantnih odredaba Uredbe (EZ) br. 1083/2006⁵⁵ proizlazi da se samo u okviru odnosa između Komisije i države članice odvijaju operacije na temelju kojih Komisija ocjenjuje i potvrđuje hoće li država članica dobiti financijski doprinos iz EFRRa za veliki projekt. To je u skladu s činjenicom da je, prema sudskoj praksi, pomoć iz EFRR-a zamišljena kao sustav između Komisije i države članice. K tome, iz spomenutih odredaba proizlazi da su države članice odgovorne za odabir operacija, uključujući velike projekte. Komisija ne provodi nikakav odabir velikih projekata koje su podnositelji zahtjeva predložili nacionalnim tijelima, nego u odnosu na države članice jedino i isključivo ocjenjuje sukladnost i doprinos tih projekata koje su nacionalna tijela već odabrala i dostavila joj da potvrdi ili ne potvrdi financijski doprinos iz EFRRa. U tom pogledu Opći sud pojašnjava da se rasuđivanje iz presude *Conorzio gruppo di azione locale „Murgia Messapica”/Komisija*⁵⁶ ne može prenijeti na predmetni slučaj jer odabir projekata nije provela Komisija, nego je on isključivo na nacionalnim tijelima.

Osim toga, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, to što je u odluci o dodjeli financijske pomoći Unije iz EFRR-a subjekt naznačen kao tijelo odgovorno za provedbu projekta ne znači da je on sam nositelj prava na navedenu pomoć. Država članica je ta koju se kao adresata odluke o dodjeli financijske pomoći iz EFRRa treba smatrati nositeljicom prava na navedenu pomoć. To je tim više relevantno kad pomoć iz EFRR-a još nije bila dodijeljena državi članici te je time odnos između subjekta imenovanog odgovornim za provedbu projekta, koji je odgovoran za zahtjev za pomoć, ili korisnika pomoći EFRR-a i pomoći EFRR-a još neizravniji.

Kada je riječ o uskraćivanju potrebnih sredstava za provedbu projekta, nemogućnosti njegova nastavka i obvezi snošenja gubitaka koji proizlaze iz već nastalih izdataka – na što se poziva tužitelj – Opći sud ocjenjuje da te posljedice, pod pretpostavkom da su utvrđene, ne proizlaze iz same pobijane odluke ili iz odredaba prava Unije kojima se nastoje urediti učinci te odluke, nego iz posljedica koje su joj u okviru ugovora o dodjeli subvencije za provedbu projekta pripisali nacionalna tijela i tužitelj. Naime, posljedice i obveze koje proizlaze iz tog ugovora umetnute su između pravnog položaja tužitelja i pobijane odluke. Prema tome, tužitelj se, u skladu s mjerodavnim nacionalnim pravom, mogao pred nadležnim nacionalnim sudom usprotiviti raskidu ugovora ili povratu koji su nacionalna tijela na temelju njega zatražila, ističući nevaljanost pobijane odluke.

Kada je, kao drugo, riječ o drugom kriteriju izravnog utjecaja, tomu da se spornom Unijinom mjerom ne daje nikakva diskrecijska ovlast njezinim adresatima koji su zaduženi za njezinu provedbu, Opći sud utvrđuje da provedba države članice pobijane odluke ne dovodi, na temelju same pobijane odluke ili odredaba prava Unije kojima se nastoji urediti njezin učinak, ni do kakve posljedice za tužitelja jer su njezini učinci ograničeni samo na

^{55/} Uredba Vijeća (EZ) br. 1083/2006 od 11. srpnja 2006. o utvrđivanju općih odredaba o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu i Kohezijskom fondu i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1260/1999 (SL 2006., L 210, str. 25.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 14., svezak 2., str. 120.)

^{56/} Presuda od 19. svibnja 1994., T-465/93, [EU:T:1994:56](#)

odnose između Unije, osobito EFRRa, i spomenute države članice. U tim okolnostima Opći sud zaključuje da pobijana odluka izravno ne utječe na tužitelja jer proizvodi učinke samo u pravnim odnosima između Komisije i dotične države članice.

VIII. ZAŠTITA ZDRAVLJA

U predmetu u kojem je 26. siječnja 2017. donesena presuda **GGP Italy/Komisija** (T-474/15, [EU:T:2017:36](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi za poništenje Komisijine odluke kojom je, u skladu s Direktivom 2006/42/EZ⁵⁷, neopravdanom ocijenjena mjera latvijskih tijela koja se odnosila na stavljanje na tržište kosilice koju je proizveo tužitelj. Taj predmet – smješten u kontekst direktiva nazvanih „direktivama novog pristupa“, čiji je cilj olakšati slobodno kretanje robe usklađivanjem temeljnih zahtjeva u području zaštite zdravlja i sigurnosti radnika – bio je prilika da Opći sud pojasni, među ostalim, širinu Komisijina nadzora prilikom primjene zaštitne klauzule predviđene u članku 11. Direktive 2006/42 i narav mjera koje se u tom pogledu mogu donositi. Latvijska tijela ocijenila su da predmetna kosilica ne poštuje bitne zahtjeve navedene u Direktivi 2006/42 jer nije u skladu s mjerodavnom verzijom usklađene norme iz 2010. S druge strane, tužitelj je istaknuo da je ona u skladu s verzijom te norme iz 2006., na koju se, prema njegovu mišljenju, bilo moguće pozivati do 31. kolovoza 2013., zbog čega model stavljen na tržište do tog datuma uživa pretpostavku o sukladnosti s bitnim zahtjevima iz Direktive 2006/42.

Kada je, kao prvo, riječ o širini Komisijina nadzora, Opći sud podsjeća na to da u okviru donošenja odluke na temelju članka 11. stavka 3. Direktive 2006/42 Komisija nije dužna provoditi nadzor svih aspekata zakonitosti nacionalnih mjera koje dovode do primjene zaštitne klauzule predviđene u navedenom članku. U tom se pogledu u članku 20. Direktive 2006/42 izrijekom navode „dostupni pravni lijekovi prema zakonu koji je na snazi u [dotičnoj] državi članici“, što upućuje, s jedne strane, na to da se on odnosi na nacionalne mjere donesene na temelju Direktive i da, s druge strane, nadzor tih mjera provode nacionalni sudovi. Stoga tim člankom nije stvorena obveza za Komisiju. U okviru provedbe članka 11. stavka 3. Direktive 2006/42, zadaća je Komisije, kao prvo, provjeriti jesu li, s pravnog i činjeničnog stajališta, korisne mjere o kojima ju je obavijestila država članica opravdane da bi se izbjeglo to da stroj, kako je to navedeno u stavku 1. spomenutog članka, ugrozi zdravlje i sigurnost osoba odnosno, gdje je to slučaj, domaćih životinja, imovine ili okoliša. Osim toga, Opći sud smatra da se ništa ne protivi tomu da se „korisne mjere“ koje država članica mora donijeti i dostaviti Komisiji na temelju zaštitne klauzule predviđene u članku 11. Direktive 2006/42 donesu u obliku mjera koje nisu jednostrane ili mjera koje nisu neposredno obvezujuće. Stoga, kao što je to u konkretnom slučaju, obavijest o činjenici da je nakon pokretanja postupka nacionalnog tijela distributer poduzeo dobrovoljne mjere povlačenja s tržišta i nestavljanja proizvoda na tržište predstavlja obavijest o korisnoj mjeri koja može dovesti do donošenja Komisijine odluke na temelju članka 11. stavka 3. Direktive 2006/42.

Kada je, kao drugo, riječ o pravnom učinku mjerodavne verzije usklađene norme iz 2006., Opći sud pojašnjava da na temelju članka 7. Direktive 2006/42 Komisijina objava upućivanja na usklađenu normu u Službenom listu Europske unije daje potonjoj pravni učinak koji omogućuje proizvođačima strojeva ili njihovim zastupnicima da se pozovu na pretpostavku o sukladnosti s temeljnim zahtjevima navedenima u spomenutoj direktivi i uređenima objavljenom usklađenom normom. Sustav takvih objava sustav je općih akata institucija Unije. Prema mišljenju Općeg suda, članak 7. Direktive 2006/42 odnosi se bez ograničenja na usklađene norme čija je uputa bila predmet objave u Službenom listu, pri čemu se njegov doseg i sadržaj ne ograničavaju na usklađene norme čija je uputa

^{57/} Direktiva 2006/42/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 17. svibnja 2006. o strojevima i o izmjeni Direktive 95/16/EZ (preinaka) (SL 2006., L 157, str. 24.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 74.)

objavljena na temelju te direktive. Ta odredba stoga ne dopušta zaključak da su objave uputa usklađenih normi koje su izvršene na temelju Direktive 98/37/EZ⁵⁸ prešutno stavljene izvan snage istodobno kada i potonja. Iz toga slijedi da usklađene norme čije su upute objavljene na temelju Direktive 98/37 ulaze u područje primjene članka 7. Direktive 2006/42 sve do izričitog stavljanja izvan snage odluke kojom im je dana pravna snaga, na kojoj se temelji pretpostavka o sukladnosti s temeljnim zdravstvenim i sigurnosnim zahtjevima propisanim u direktivi koja se primjenjuje u vrijeme stavljanja na tržište ili u uporabu odnosnog stroja, to jest u vrijeme objave njihovih uputa u Službenom listu. Prema tome, Opći sud zaključuje da je pravilna tužiteljeva tvrdnja prema kojoj predmetna kosilica uživa pretpostavku o sukladnosti s temeljnim zdravstvenim i sigurnosnim zahtjevima navedenima u Direktivi 2006/42.

IX. CARINSKA UNIJA

U predmetu u kojem je 11. prosinca 2017. donesena presuda **Léon Van Parys/Komisija** (T-125/16, [EU:T:2017:884](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi protiv Komisijine odluke kojom je odbijen zahtjev za otpust uvoznih carina što ga je podnijelo društvo uvoznik banana iz Ekvadora. Ta je odluka donesena nakon što je u presudi **Firma Van Parys/Komisija**⁵⁹ djelomično poništena prethodna odluka te institucije u kojoj je ona ocijenila da otpust uvoznih carina na temelju članka 239. Uredbe (EEZ) br. 2913/92⁶⁰ nije opravdan u odnosu na tužitelja. Opći je sud, naime, smatrao da Komisija nije dokazala tužiteljevo postupanje s nepažnjom. Nakon te presude Komisija je ocijenila potrebnim ishoditi dodatne informacije od carinskih tijela te je izvjestila tužitelja o posljedičnom produljenju devetomjesečnog roka iz članka 907. Uredbe (EEZ) br. 2454/93⁶¹ za odlučivanje o zahtjevu za otpust carina za razdoblje koje je proteklo do primitka spomenutih informacija. Komisija je nakon toga donijela pobijanu odluku kojom odbija tužiteljev zahtjev za spomenuti otpust. U okviru tužbe tužitelj je osporavao način na koji je Komisija izvršila presudu **Firma Van Parys/Komisija**⁶². Konkretno, on je tvrdio da, pod pretpostavkom da je Komisija imala na raspolaganju razuman rok za izvršenje te presude, ona ni u kojem slučaju nije smjela prekoračiti novi prekluzivni rok od devet mjeseci predviđen člankom 907. Uredbe br. 2454/93.

Što se tiče tužbenog razloga koji se temelji na povredi načela dobre uprave, Opći sud najprije utvrđuje da nakon presude **Firma Van Parys/Komisija**⁶³ članak 907. Uredbe br. 2454/93 više nije bio primjenjiv u okviru ponovno pokrenutog postupka radi donošenja pobijane odluke kojom je trebalo zamijeniti prethodno donesenu, s obzirom na to da je u skladu sa sudsom praksom primjenjiv samo razuman rok. S obzirom na narav mjera koje treba poduzeti i okolnosti svojstvene predmetnom slučaju, Komisija nije poštovala razuman rok za vođenje postupka koji je prethodio donošenju pobijane odluke. U tom pogledu dovoljno je utvrditi da bi – čak i pod pretpostavkom da su zahtjevi za pružanje informacija koje je Komisija uputila nacionalnim carinskim tijelima bili takve naravi da

58/ Direktiva 98/37/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. lipnja 1998. o usklađivanju zakonodavstava država članica o strojevima (SL 1998., L 207, str. 1.)

59/ Presuda od 19. ožujka 2013., T-324/10, [EU:T:2013:136](#)

60/ Uredba Vijeća (EEZ) br. 2913/92 od 12. listopada 1992. o Carinskom zakoniku Zajednice (SL 1992., L 302, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 2., svezak 2., str. 110.)

61/ Uredba Komisije (EEZ) br. 2454/93 od 2. srpnja 1993. o utvrđivanju odredaba za provedbu Uredbe Vijeća (EEZ) br. 2913/92 o Carinskom zakoniku Zajednice (SL 1993., L 253, str. 1.)

62/ Presuda od 19. ožujka 2013., T-324/10, [EU:T:2013:136](#)

63/ Presuda od 19. ožujka 2013., T-324/10, [EU:T:2013:136](#)

prekinu rok od devet mjeseci, što ne može biti slučaj jer se mehanizam predviđen člankom 907. Uredbe br. 2454/93 nije mogao ponovno primijeniti – bilo proteklo više od deset mjeseci od zaprimanja odgovora tih tijela i donošenja pobijane odluke. Prema mišljenju Općeg suda, nijedna mjera koju je Komisija bila dužna donijeti ili koju je donijela ne može opravdati protek takvog roka. Iako je točno da je presuda **Firma Van Parys/Komisija**⁶⁴ obvezala Komisiju na ponovno ispitivanje elemenata spisa, Opći sud smatra da ni na koji način ne proizlazi da je Komisija nakon te presude sastavila novi spis ni da je, *a fortiori*, istaknula ili otkrila nove činjenične elemente.

Kada je riječ o pitanju može li prekoračenje razumnog roka dovesti do poništenja pobijane odluke, Opći sud napominje da je svrha Uredbe br. 2454/93 osobito pojasniti određena pravila kako bi se postigla veća pravna sigurnost prilikom njihove primjene, kako to proizlazi iz njezinih uvodnih izjava, i da je ona predviđjela stroge rokove koje moraju poštovati i podnositelj zahtjeva i Komisija u cilju odlučivanja o zahtjevu za otpust uvoznih carina. S tim u vezi, Opći sud, s jedne strane, ističe da iz članka 907. Uredbe br. 2454/93 proizlazi da se – unatoč postojanju mogućnosti da se devetomjesečni rok kojim Komisija raspolaže za donošenje svoje odluke pod određenim uvjetima prekine – odluka o zahtjevu za otpust carina mora donijeti u roku utvrđenom člankom 907. drugim stavkom Uredbe br. 2454/93, pri čemu je precizirano da na temelju njezina članka 909. nedonošenje odluke u tom roku obvezno znači da je nadležno carinsko tijelo prihvatilo zahtjev. S druge strane, on naglašava da – iako je u ovom slučaju Komisija postupila u okviru Uredbe br. 2454/93 – to što je njezina odluka donesena prekoračenjem devetomjesečnog prekluzivnog roka iz članka 907. spomenute uredbe, uključujući i prekide, znači da je carinsko tijelo prihvatilo tužiteljev zahtjev. Opći sud zaključuje da je točno da uspostavljeni sustav, i osobito rok od devet mjeseci predviđen člankom 907. Uredbe br. 2454/93, Komisiju više nije obvezivao u okviru postupka pokrenutog na temelju članka 266. UFEU-a. Međutim, on napominje da je Komisija donošenjem pobijane odluke izvan razumnog roka zanemarila jamstva predviđena Uredbom br. 2454/93 i tužitelja lišila njezina korisnog učinka, mogućnosti da ishodi odluku u propisanim rokovima i jamstva da će u slučaju poštovanja tih rokova ona biti povoljna. Komisija je na taj način povrijedila načelo razumnog roka, što u okolnostima koje su svojstvene ovom predmetu predstavlja razlog za poništenje pobijane odluke.

X. DAMPING

U predmetu u kojem je 1. lipnja 2017. donesena presuda **Changmao Biochemical Engineering/Vijeće** (T-442/12, [EU:T:2017:372](#)) Opći sud odlučivao je o zahtjevu za poništenje Provedbene uredbe (EU) br. 626/2012⁶⁵ u dijelu koji se primjenjuje na tužitelja, društvo sa sjedištem u Kini koje proizvodi i izvozi vinsku kiselinu. Unijine institucije tužitelju su tijekom početnog ispitnog postupka prvotno odobrile tretman tržišnog gospodarstva, ali su mu ga pobijanom uredbom uskratile tijekom privremene revizije ispitnog postupka. Tužitelj je tvrdio da se pobijanom uredbom povređuje članak 11. stavak 3. Osnovne uredbe⁶⁶ jer se okolnosti između početnog ispitnog postupka i privremene revizije nisu znatno i trajno promijenile. S tim u vezi Opći sud bio je pozvan izjasniti se, među ostalim, o tome trebaju li institucije u okviru privremene revizije utvrditi objektivnu promjenu činjeničnih okolnosti ili mogu dati drukčiju ocjenu na temelju prethodno postojećih činjenica promatranih u svjetlu novih argumenata i dokaza što su ih iznijele stranke.

^{64/} Presuda od 19. ožujka 2013., T-324/10, [EU:T:2013:136](#)

^{65/} Provedbena uredba Vijeća (EU) br. 626/2012 od 26. lipnja 2012. o izmjeni Provedbene uredbe (EU) br. 349/2012 o uvođenju konačne antidampinške pristojbe na uvoz vinske kiseline podrijetlom iz Narodne Republike Kine (SL 2012., L 182, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 127., str. 170.)

^{66/} Uredba Vijeća (EZ) br. 1225/2009 od 30. studenoga 2009. o zaštiti od dampinškog uvoza iz zemalja koje nisu članice Europske zajednice (SL 2009., L 343, str. 51.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 30., str. 202.)

Opći sud podsjeća na to da na temelju članka 11. stavka 3. Osnovne uredbe Komisija može prilikom provedbe ispitnih postupaka u okviru privremene revizije, među ostalim, razmotriti jesu li se znatno promijenile okolnosti u pogledu dampinga i štete ili postižu li se postojećim mjerama željeni rezultati u uklanjanju prethodno utvrđene štete prema članku 3. spomenute uredbe. U tom pogledu uzima se u obzir konačno utvrđivanje svih relevantnih i propisno dokumentiranih dokaza.

U predmetnom slučaju Opći sud ističe kako se čini da je Vijeće izmijenilo ocjenu, iako se okolnosti na kojima se ona temelji nisu nužno promijenile, te je zaključilo da nisu ispunjeni uvjeti iz članka 2. stavka 7. točke (c) Osnovne uredbe za dodjeljivanje statusa tržišnog gospodarstva. S tim u vezi Opći sud pojašnjava da institucije u okviru retrospektivne i prospektivne analize koju moraju provesti mogu izmijeniti svoju ocjenu okolnosti. Naime, bilo bi nelogično da su institucije dužne primjenjivati članak 2. stavak 7. točku (c) Osnovne uredbe na način koji je očito pogrešan s obzirom na dokaze podnesene u okviru privremene revizije, i to samo zato što je primjena bila takva tijekom početnog ispitnog postupka. Budući da se u predmetnom slučaju ocjena dana u pobijanoj uredbi zasniva na činjeničnim okolnostima koje su trajne naravi i nisu privremene, a osobito na poremećaju cijene benzena i izostanku povrata 17 % poreza na dodanu vrijednost (PDV) na izvoz benzena, Opći sud ocjenjuje da pobijana uredba nije suprotna članku 11. stavku 3. Osnovne uredbe.

Predmet u kojem je 10. listopada 2017. donesena presuda **Kolachi Raj Industrial/Komisija** (T-435/15, podnesena žalba⁶⁷, [EU:T:2017:712](#)) bila je prilika da Opći sud pojasni svoju sudsku praksu u području antidampinških mjera, i to u pogledu zahtjeva za primjenu članka 13. stavka 2. Osnovne uredbe, odredbe koja utvrđuje uvjete pod kojima se postupak sastavljanja smatra izbjegavanjem važećih mjera. Tužitelj je prijavio kupnju dijelova bicikala podrijetlom sa Šri Lanke i iz Kine da bi ih nakon toga sastavio u Pakistanu. Komisija je kao nedovoljno uvjerljive odbila „obrasce A” potvrde o podrijetlu što su ih izdala tijela na Šri Lanci i koja je dostavio tužitelj te je analogijom primijenila kriterije iz članka 13. stavka 2. točke (b) Osnovne uredbe da bi provjerila podrijetlo tih dijelova, uzimajući u obzir troškove njihove proizvodnje.

Kao prvo, da bi pojasnio ulogu pojmova „iz” i „podrijetlo” prilikom tumačenja članka 13. stavka 2. Osnovne uredbe, Opći sud oslonio se na presudu **Starway/Vijeće**⁶⁸, na temelju koje zaključuje da – iako je, općenito, dovoljno pozvati se na „izvor” dijelova korištenih za postupke sastavljanja konačnog proizvoda radi primjene članka 13. stavka 2. točke (b) Osnovne uredbe – u slučaju da postoji sumnja, može se pokazati potrebnim provjeriti jesu li dijelovi „iz” treće zemlje zapravo podrijetlom iz neke druge. Nadalje, oslanjajući se na različite jezične verzije Osnovne uredbe, Opći sud pojašnjava da pojam „iz” u smislu članka 13. stavka 2. točke (a) Osnovne uredbe treba tumačiti na način da upućuje na predmetne uvoze i stoga na zemlju izvoza.

Kao drugo, Opći sud navodi da, iako „obrasci A” potvrde o podrijetlu imaju dokaznu vrijednost u vezi s podrijetlom robe na koju se odnose, ona nije apsolutna. Naime, takva potvrda koju je izdala treća zemlja ne obvezuje nadležna tijela Unije kada je riječ o podrijetlu tih proizvoda na način da bi ih sprečavala da to podrijetlo provjere na druge načine, kada postoje objektivne, ozbiljne i podudarne indicije koje dovode u sumnju stvarno podrijetlo tih proizvoda za koje su izdane te potvrde. S tim u vezi iz sudske prakse proizlazi da bi naknadne provjere uglavnom bile beskorisne kada bi korištenje takvim potvrdama moglo samo po sebi opravdati dodjeljivanje otpusta carina. Nadalje, Opći sud naglašava da iz članka 6. stavka 8. Osnovne uredbe proizlazi da, osim u slučaju nesuradnje, točnost podataka koje su dostavile zainteresirane stranke i na kojima Komisija namjerava utemeljiti svoje nalaze treba provjeriti u mjeri u kojoj je moguće. Stoga ta odredba opravdava ne samo mogućnost već i dužnost Komisije

67/ Predmet C-709/17 P, **Komisija/Kolachi Raj Industrial**

68/ Presuda od 26. rujna 2000., T-80/97, [EU:T:2000:216](#)

da provjeri dokumente koji su joj podneseni. Ta se obveza izvršava u području antidampinških mjera bez utjecaja na posebne postupke koji su s tim u vezi predviđeni u korist carinskih tijela.

Kao treće i posljednje, Opći sud ocjenjuje da je Komisija, time što je „analogijom” primijenila članak 13. stavak 2. točku (b) Osnovne uredbe, zapravo ispitala izbjegavaju li se proizvodnjom dijelova bicikala na Šri Lanci antidampinške mjere koje se odnose na bicikle podrijetlom iz Kine, što, međutim, nije bilo predmet ispitnog postupka. Naime, iz samog teksta članka 13. stavka 2. točke (b) Osnovne uredbe proizlazi da se ona primjenjuje na „postupke sastavljanja”, pri čemu se pravilo o 60 % iz tog članka tako primjenjuje na ukupnu vrijednost dijelova „sastavljenoga proizvoda”. Međutim, nije sporno da u ovom slučaju predmet ispitnog postupka nisu bili „postupci sastavljanja” bicikala na Šri Lanci niti se on na bilo koji način odnosio na bicikle „sastavljene” u toj zemlji. Nadalje, članak 13. stavak 2. Osnovne uredbe nije pravilo o podrijetlu pa se ne može primijeniti „analogijom” da bi se utvrdilo podrijetlo proizvoda, to više što su kriteriji iz te odredbe u bitnome drukčiji od onih u vezi s pravilima o podrijetlu. Iz toga proizlazi da je u predmetnom slučaju Komisija počinila pogrešku koja se tiče prava kada je analogijom primijenila članak 13. stavak 2. Osnovne uredbe.

XI. NADZOR FINANCIJSKOG SEKTORA

U presudi od 16. svibnja 2017., *Landeskreditbank Baden-Württemberg/ESB* (T-122/15, podnesena žalba⁶⁹, [EU:T:2017:337](#)) Opći sud potvrdio je zakonitost odluke kojom je Europska središnja banka (ESB) na temelju odredbe članka 6. stavka 4. Osnovne uredbe⁷⁰ razvrstala tužitelja – investicijsku i razvojnu banku savezne zemlje Baden-Württemberg (Njemačka) – kao „značajnog subjekta”. To razvrstavanje imalo je za posljedicu podvrgavanje spomenute banke izravnom jedinstvenom nadzoru ESB-a, a ne nadzoru podijeljenom s jedinstvenim nadzornim mehanizmom (SSM), što tužitelj osporava.

Kao prvo, Opći sud ističe da iz strukture Osnovne uredbe proizlazi da je Vijeće dodijelilo ESB-u isključivu nadležnost u pogledu zadaća predviđenih u članku 4. stavku 1. spomenute uredbe. On ocjenjuje da je jedini cilj članka 6. Osnovne uredbe omogućiti u okviru SSM-a decentraliziranu provedbu te nadležnosti od strane nacionalnih tijela, pod nadzorom ESB-a, u odnosu na manje značajne subjekte i u pogledu zadaća navedenih u članku 4. stavku 1. točkama (b), (d) i (i) navedene uredbe.

Kao drugo, Opći sud naglašava da iz članka 6. stavka 4. drugog podstavka Osnovne uredbe proizlazi da se razvrstavanje institucije kao „značajne” može isključiti u „posebnim okolnostima”, pri čemu taj pojam treba, u skladu s člankom 70. stavkom 2. Okvirne uredbe o SSM-u⁷¹, usko tumačiti. S tim u vezi, budući da se u članku 70. stavku 1. spomenute uredbe upućuje na „posebne činjenične okolnosti koje razvrstavanje nadziranog subjekta kao značajnog čine neprikladnim, uzimajući u obzir ciljeve i načela [Osnovne uredbe]”, nužno se misli samo na slučaj u kojem bi se ciljevi Osnovne uredbe teže postigli kada bi izravni bonitetni nadzor, kao posljedicu razvrstavanja subjekta kao „značajnog”, provodio ESB, a ne nacionalna tijela. S druge strane, iz doslovnog tumačenja članka 70. stavka 1. Okvirne uredbe o SSM-u ne proizlazi da „značajni subjekt” treba razvrstati u „manje značajni” zato što

^{69/} Predmet C-450/17 P, *Landeskreditbank Baden-Württemberg*

^{70/} Uredba Vijeća (EU) br. 1024/2013 od 15. listopada 2013. o dodjeli određenih zadaća ESB-u u vezi s politikama bonitetnog nadzora kreditnih institucija (SL 2013., L 287, str. 63.)

^{71/} Uredba (EU) br. 468/2014 ESB-a od 16. travnja 2014. o uspostavljanju okvira za suradnju unutar SSM-a između ESB-a i nacionalnih nadležnih tijela te s nacionalnim imenovanim tijelima (Okvirna uredba o SSM-u) (SL 2014., L 141, str. 1.)

bi se ciljevi Osnovne uredbe mogli postići izravnim nadzorom nacionalnih tijela u okviru SSM-a na isti način kao i nadzorom koji provodi samo ESB.

Kao treće i posljednje, Opći sud pojašnjava da tumačenje članka 70. stavka 1. Okvirne uredbe o SSM-u u skladu sa zahtjevima načela supsidijarnosti i proporcionalnosti također ne može dovesti do takvog zaključka. Budući da nacionalna tijela djeluju na osnovi SSMA u okviru decentralizirane provedbe isključive nadležnosti Unije, jedina nadležnost na koju može utjecati izravan bonitetni nadzor ESBa jest načelna nadležnost država članica za provedbu prava Unije u svojem pravnom poretku, koja je utvrđena u članku 291. stavku 1. UFEU-a. Međutim, zadržavanje te nadležnosti ne može podrazumijevati tumačenje članka 70. stavka 1. Okvirne uredbe o SSMu na način da u pogledu institucije koja je razvrstana kao značajna s obzirom na kriterije utvrđene u članku 6. stavku 4. Osnovne uredbe nalaže provjeru od slučaja do slučaja mogu li se njezini ciljevi isto tako postići izravnim nadzorom nacionalnih tijela. Naime, takvo bi ispitivanje bilo u izravnoj suprotnosti s dvama elementima koji imaju temeljnu ulogu u logici članka 6. stavka 4. Osnovne uredbe, to jest, s jedne strane, s načelom da značajne institucije nadzire isključivo ESB i, s druge strane, s postojanjem preciznih alternativnih kriterija za razvrstavanje financijske institucije kao značajne. Opći sud stoga je zaključio da je ESB osnovano kvalificirao tužitelja kao „značajni subjekt” te je odbio tužbu.

U predmetu u kojem su 13. prosinca 2017. donesene presude *Crédit mutuel Arkéa/ESB* (T-712/15, [EU:T:2017:900](#)) i *Crédit mutuel Arkéa/ESB* (T-52/16, [EU:T:2017:902](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o tužbama podnesenima protiv odluke ESB-a od 5. listopada 2015. kojom se utvrđuju bonitetni zahtjevi za grupu Crédit Mutuel i odluke ESB-a od 4. prosinca 2015. kojom se utvrđuju novi bonitetni zahtjevi za tu grupu i za subjekte koji je čine. Tužitelj je osporavao korištenje konsolidiranog bonitetnog nadzora grupe Crédit mutuel, koji je provodio ESB, putem Confédération nationale du Crédit mutuel (CNCM), s obrazloženjem da nije riječ o kreditnoj instituciji, da „grupa Crédit mutuel” ne postoji i da mu ESB nije smio nametnuti zahtjeve dodatnog regulatornog kapitala.

Kada je riječ o tužbi podnesenoj protiv odluke od 5. listopada 2015., Opći sud smatra da tužitelj zadržava pravni interes za njezino osporavanje kako bi izbjegao da moguće poništenje odluke kojom je ona stavljena izvan snage ne dovede do toga da ona ponovno proizvodi učinke. Naime, u slučaju da odluka od 4. prosinca 2015. bude poništena, stranke bi bile vraćene u položaj u kojem su bile prije njezina stupanja na snagu, koji bi tako bio ponovno uređen pobijanom odlukom.

Kada je riječ o dvjema tužbama podnesenima protiv odluka od 5. listopada 2015. i 4. prosinca 2015., Opći sud napominje da, radi poštovanja ciljeva Osnovne uredbe, članak 2. stavak 21. točku (c) Okvirne uredbe o SSMu i uvjete predviđene člankom 10. stavkom 1. Uredbe (EU) br. 575/2013⁷², na koji upućuje, treba tumačiti uzimajući u obzir namjeru zakonodavca da ESBu omogući sveobuhvatan pregled svih rizika koji mogu utjecati na kreditnu instituciju kao i da izbjegne podjelu bonitetnog nadzora između ESBa i nacionalnih tijela. Što se tiče cilja svojstvenog članku 10. stavku 1. Uredbe br. 575/2013, Opći sud napominje da se ta uredba tiče bonitetnih zahtjeva za kreditne institucije. S tim u vezi, cilj koji se nastoji postići člankom 10. stavkom 1. Uredbe br. 575/2013 jasno proizlazi iz njegova teksta. On se sastoji od mogućnosti nadležnog tijela da od primjene određenih zahtjeva predviđenih tom uredbom u potpunosti ili djelomično izuzme jednu ili više kreditnih institucija koje se nalaze u istoj državi članici te koje su stalno povezane sa središnjim tijelom koje ih nadzire, a koje ima sjedište u toj državi. Isto tako, članak 10. stavak 2. Uredbe br. 575/2013 dopušta da se središnje tijelo izuzme od primjene istih bonitetnih zahtjeva na pojedinačnoj osnovi. Međutim, u ovom predmetu uvjeti iz članka 10. stavka 1. Uredbe br. 575/2013 ne primjenjuju se na temelju potonje radi toga da se ocijeni mogućnost izuzimanja od ispunjavanja zahtjeva na pojedinačnoj osnovi, nego se primjenjuju zbog upućivanja koje je u članku 2. stavku 21. točki (c) Okvirne uredbe

^{72/} Uredba (EU) br. 575/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva i o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012 (SL 2013., L 176, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 13., str. 3.)

o SSMu izvršeno radi provjere postoji li nadzirana grupa. Iz toga slijedi da su u predmetnom slučaju samo ciljevi članka 2. stavka 21. točke (c) Okvirne uredbe o SSMu relevantni u pogledu njezina tumačenja, unatoč njezinu upućivanju na članak 10. stavak 1. Uredbe br. 575/2013.

Kada je, najprije, riječ o tome da CNCM nema svojstvo kreditne institucije, Opći sud ocjenjuje da iz Unijinih propisa u području bonitetnog nadzora ne proizlazi da pojam „središnje tijelo” treba razumjeti tako da uključuje svojstvo kreditne institucije. Nadalje, Opći sud smatra da Crédit mutuel, putem CNCM-a, ispunjava sve uvjete predviđene Unijinim propisima u području bonitetnog nadzora da bi se kvalificirao kao „grupa” u smislu tih propisa. Naposljetku, Opći sud zaključuje da ESB nije počinio pogrešku kada se oslonio na mogućnost tužiteljeva izlaska iz grupe Crédit mutuel da bi mu nametnuo obvezu dodatnih regulatornih sredstava.

Odbijajući na taj način tužiteljeve argumente u vezi s nepostojanjem svojstva kreditne institucije CNCM-a, nepostojanjem grupe podvrgnute bonitetnom nadzoru u smislu članka 2. stavka 21. točke (c) Okvirne uredbe o SSM-u i članka 10. Uredbe br. 575/2013 i nemogućnošću nametanja obveze dodatnih regulatornih sredstava, Opći sud odbio je obje tužbe u cijelosti.

XII. JAVNA NABAVA KOJU PROVODE UNIJINE INSTITUCIJE

U predmetu u kojem je 4. srpnja 2017. donesena presuda *European Dynamics Luxembourg i dr./Agencija Europske unije za željeznice* (T-392/15, [EU:T:2017:462](#)) Opći sud bio je pozvan precizirati doseg, s jedne strane, načela slobode dokazivanja i slobodne ocjene dokaza u pravu Unije i, s druge strane, naručiteljeve obveze obrazlaganja prilikom ocjenjivanja da se prihvaćena ponuda ne čini iznimno niskom.

Kao prvo, Opći sud podsjeća na to da je načelo koje prevladava u pravu Unije u području dokazivanja načelo slobodne ocjene dokaza i da ono ima za posljedicu načelo slobode dokazivanja koje strankama pruža mogućnost da pred sud Unije podnesu sve dokaze pribavljene na zakonit način koje smatraju relevantnima za potkrepljivanje svojih stavova. Načela slobodne ocjene dokaza i slobode dokazivanja moraju se, međutim, uskladiti s temeljnim načelima prava Unije kao što su pravo na pravično suđenje i jednakost oružja. Na taj način slobodna ocjena dokaza mora se uskladiti s pravom svake stranke da brani svoje interese neovisno o svim vanjskim utjecajima, a osobito neovisno o utjecaju javnosti, i da uživa zaštitu od neprimjerene uporabe postupovnih dokumenata. Opći sud zaključuje da iz načela slobodne ocjene dokaza proizlazi da stranka pred Općim sudom u načelu ima pravo pozvati se na dokumente podnesene tijekom drugog sudskog postupka u kojem je bila stranka. Osim toga, suglasnost stranke od koje potječe taj dokument ne može biti preduvjet dopuštenosti za dokument koji proizlazi iz drugog predmeta pred Općim sudom. Naime, iako suglasnost stranke od koje potječe dokument može biti relevantan element za ocjenu primjerenosti njegove uporabe, obveza pribavljanja te suglasnosti prije podnošenja dokumenta Općem sudu, pod prijetnjom nedopuštenosti, pruža stranci od koje on potječe mogućnost da ga isključi, oduzimajući pritom Općem sudu mogućnost da odluči o primjerenosti njegove uporabe i stoga ispuni svoju obvezu da svakoj stranci u razumnoj mjeri omogući iskazivanje svojeg stajališta, uključujući i dokaze, u uvjetima koji je ne stavljaju u očito nepovoljniji položaj u odnosu na protivnika, što je osnova načela jednakosti oružja. Stoga je na Općem sudu da u svakom pojedinom slučaju uravnoteži, s jedne strane, slobodu dokazivanja i, s druge strane, zaštitu od neprimjerene uporabe dokumenata stranaka u sudskim postupcima.

Budući da je tuženik u predmetnom slučaju osporavao to što su tužitelji podnijeli presliku izvješća odbora za evaluaciju Europske agencije za lijekove (EMA), Opći sud utvrđuje da su tužitelji posjedovali to izvješće zbog činjenice da su podnijeli ponudu slijedom poziva na dostavu ponuda koji se odnosio na javnu nabavu što ju je

organizirala EMA i da su, kao neuspješni ponuditelji, zahtijevali obrazloženje odbijanja svoje ponude. Prema tome, tužitelji su to izvješće pribavili na zakonit način. To što je spomenuto izvješće bilo postupovni dokument u predmetu koji je doveo do presude Općeg suda i to što tužitelji nisu ishodili EMAinu suglasnost za njegovo korištenje u ovom predmetu ne dopušta da se njegova uporaba ocijeni kao neprimjerena. Osim toga, imajući u vidu sadržaj tog dokumenta i slobodu dokazivanja tužiteljâ, EMA nije mogla valjano odbiti njegovo otkrivanje tuženiku. Slijedom navedenog, odbaciti podnošenje tog dokumenta kao nedopušteno bilo bi protivno dobrom sudovanju jer bi se bez valjanog razloga ograničila tužiteljeva sloboda dokazivanja.

Kao drugo, Opći sud naglašava da javni naručitelj ocjenjuje postojanje iznimno niskih ponuda u dvije faze. U prvoj fazi on mora ocijeniti „čine” li se podnesene ponude iznimno niskima, odnosno sadržavaju li naznake koje bi potaknule sumnje u tom pogledu. To je osobito slučaj kada je ponuđena cijena u podnesenoj ponudi znatno niža od cijena u ostalim podnesenim ponudama ili od uobičajene tržišne cijene. Ako podnesene ponude ne sadržavaju takve naznake i stoga se ne pokazuju iznimno niskima, javni naručitelj može nastaviti s ocjenom ponuda i dodjelom ugovora o javnoj nabavi. Suprotno tomu, ako takva sumnja postoji, naručitelj mora u drugoj fazi provesti provjeru sastava ponude kako bi se uvjerio da ona nije iznimno niska. Budući da obvezu obrazlaganja valja ocjenjivati osobito s obzirom na primjenjiva pravna pravila, postojanje tog ispitivanja u dvije faze utječe na opseg obveze obrazlaganja javnog naručitelja. Na taj način, kad javni naručitelj prihvati određenu ponudu, on ne mora – prilikom davanja odgovora na sve zahtjeve za obrazloženjem koji su podneseni na temelju članka 113. stavka 2. Financijske uredbe⁷³ – izričito naznačiti razloge zbog kojih mu se ponuda koju je prihvatio ne čini iznimno niskom. Naime, kada javni naručitelj prihvati navedenu ponudu, on time prešutno, ali nužno smatra da ne postoje naznake o tome da je ona neuobičajeno niska. O tim se razlozima, međutim, mora obavijestiti onog neuspješnog ponuditelja koji je to izričito zatražio.

XIII. ARBITRAŽNA KLAUZULA

U predmetu u kojem je 4. srpnja 2017. donesena presuda *Systema Teknolotzis/Komisija* (T-234/15, [EU:T:2017:461](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi korisnika projekta koji financira Unija protiv Komisijine odluke koja čini izvršnu ispravu za povrat neosnovano uplaćenih iznosa. Komisija je tvrdila da je tužiteljev zahtjev nedopušten jer je pobijana odluka potvrđujuća u odnosu na ranija odbijanja da se tužitelju odobri olakšanje plaćanja.

Opći sud podsjeća na to da se, kada postoji ugovor koji veže tužitelja s jednom od Unijinih institucija, sudu Unije može podnijeti tužba na temelju članka 263. UFEU-a samo ako pobijani akt proizvodi obvezujuće pravne učinke koji su izvan ugovornih odnosa kojima su stranke vezane i koji uključuju izvršavanje ovlasti tijela javne vlasti dodijeljenih instituciji ugovornici kao upravnom tijelu. Kada bi sud Unije bio nadležan za odlučivanje o poništenju akata ugovornog karaktera, postojala bi opasnost ne samo da članak 272. UFEU-a, koji omogućuje uspostavu sudske nadležnosti Unije na temelju arbitražne klauzule, postane bespredmetan već i da se, u slučaju da ugovor ne sadržava takvu klauzulu, spomenuta sudska nadležnost proširi izvan granica određenih člankom 274. UFEU-a, koji nacionalnim sudovima dodjeljuje opću nadležnost za odlučivanje u sporovima u kojima je Unija jedna od stranaka.

Odluka koja je izvršna isprava u smislu članka 299. UFEU-a, poput one u predmetnom slučaju, akt je koji se može pobijati u smislu članka 263. UFEU-a tako da se njezina osnovanost može osporavati samo pred sudom koji

^{73/} Uredba (EU, Euratom) br. 966/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o financijskim pravilima koja se primjenjuju na opći proračun Unije i o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ, Euratom) br. 1605/2002 (SL 2012., L 298., str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 7., str. 248.)

odlučuje o poništenju. Opći sud smatra da to osobito vrijedi kada je odluka koja je izvršna isprava donesena u svrhu naplate tražbine iz ugovora koji je sklopila institucija. Naime, donošenje odluke koja je izvršna isprava predstavlja izvršavanje isključivih ovlasti javne vlasti Komisije i konačno utvrđuje njezinu volju da nastavi naplatu svojih potraživanja.

Opći sud najprije napominje da je za kvalificiranje pobijane odluke kao isključivo potvrđujuće važno osobito to da se raniji Komisijini akti mogu kvalificirati kao odluke protiv kojih je moguće podnijeti tužbu za poništenje. Komisijina odbijanja da odobri olakšanje plaćanja, koja čine ranije akte u ovom predmetu, ne proizvode obvezujuće pravne učinke izvan ugovornih odnosa između Komisije i tužitelja. Nadalje, ona ne podrazumijevaju izvršavanje javnih ovlasti dodijeljenih Komisiji. Stoga ih nije moguće kvalificirati kao ranije odluke u smislu sudske prakse o isključivo potvrđujućem aktu. Naposljetku, ne može se raditi o zaobilaženju roka za tužbu za poništenje jer predmetna odbijanja ulaze u ugovorne odnose između Komisije i tužitelja i jer osporavanja pred sudom Unije ugovornih prava i obveza, na temelju članka 272. UFEU-a, nisu podložna istom roku za tužbu. Prema tome, pogrešna je Komisijina tvrdnja da je tužiteljev zahtjev nedopušten.

XIV. PRISTUP DOKUMENTIMA INSTITUCIJA

U 2017. Opći sud bio je u prilici donijeti više važnih presuda u području pristupa dokumentima. Među ostalim, izjašnjavao se o uvjetima za pristup dokumentima koji se nalaze u spisu upravnog postupka o zlouporabi vladajućeg položaja te za pristup dokumentima koje je sastavila država članica u okviru postupka zbog povrede obveze. Opći sud također je dao pojašnjenja u vezi sa zahtjevom za pristup dokumentima koje posjeduje Europska agencija za kemikalije (ECHA) u okviru postupka povodom zahtjeva za davanje autorizacije za uporabu kemijske tvari i u vezi sa zahtjevom za pristup dokumentima koji se odnose na zahtjeve za ponudu za sve grupe navedene u pozivu na nadmetanje.

1. DOKUMENTI KOJI SE NALAZE U SPISU UPRAVNOG POSTUPKA KOJI SE TIČE ZLOUPORABE VLADAJUĆEG POLOŽAJA

U predmetu u kojem je 28. ožujka 2017. donesena presuda **Deutsche Telekom/Komisija** (T-210/15, [EU:T:2017:224](#)) Opći sud bio je pozvan ispitati zakonitost odluke kojom je Komisija odbila tužiteljev zahtjev za pristup svim dokumentima koji se nalaze u spisu istrage o zlouporabi vladajućeg položaja koja je protiv njega pokrenuta. Komisija se odbila spomenuti zahtjev oslanjajući se na postojanje opće pretpostavke u skladu s kojom bi otkrivanje takvih dokumenata načelno ugrozilo zaštitu komercijalnih interesa predmetnih poduzetnika kao i zaštitu svrhe istrage.

Opći sud smatra da sudsku praksu koja se odnosi na opću pretpostavku priznatu u području pristupa dokumentima koji se nalaze u upravnom spisu sastavljenom u okviru postupka u vezi sa zabranjenim sporazumom treba po analogiji i zbog istovjetnih razloga primjenjivati na pristup dokumentima koji se nalaze u upravnom spisu sastavljenom u okviru postupka zbog zlouporabe vladajućeg položaja. Na temelju te sudske prakse Komisija ima pravo pretpostaviti a da nije pojedinačno i konkretno ispitala svaki od tih dokumenata da bi njihovo otkrivanje u načelu ugrozilo zaštitu svrhe inspekcija i istraga i zaštitu komercijalnih interesa poduzetnika koji su stranke u postupku, bilo da se radi o dokumentima koje je Komisija razmijenila sa strankama u postupku ili s trećim osobama ili o internim dokumentima koje je sastavila radi vođenja predmetnog postupka.

Prema mišljenju Općeg suda, kada je riječ o postupcima primjene članka 102. UFEU-a, ta opća pretpostavka može proizlaziti iz odredaba uredbi br. 1/2003 i 773/2004, koje posebice uređuju pravo pristupa dokumentima iz Komisijinih spisa vezanih za te postupke. Naime, opći pristup, na temelju Uredbe (EZ) br. 1049/2001⁷⁴, dokumentima što su ih Komisija i dotične stranke odnosno treće osobe razmijenile u postupku primjene članka 102. UFEU-a ugrozio bi ravnotežu koju je zakonodavac Unije želio osigurati uredbama br. 1/2003 i 773/2004 između obveze predmetnih poduzetnika da Komisiji dostave eventualno komercijalno osjetljive informacije i jamstva pojačane zaštite tako dostavljenih informacija Komisiji na temelju zahtjeva profesionalne i poslovne tajne. Nadalje, napominjući da, s obzirom na narav zaštićenih interesa, valja zaključiti da se postojanje opće pretpostavke nameće neovisno o pitanju odnosi li se zahtjev za pristup na postupak istrage koji je već okončan ili na postupak koji je u tijeku, Opći sud odbio je tužbu u ovom predmetu.

2. DOKUMENTI KOJE JE DRŽAVA ČLANICA SASTAVILA U OKVIRU POSTUPKA ZBOG POVREDE OBVEZE

Predmet u kojem je 28. travnja 2017. donesena presuda **Gameart/Komisija** (T-264/15, [EU:T:2017:290](#)) bio je prilika da Opći sud razmotri potpuno novo pitanje mogu li se dokumenti koje je država članica sastavila u okviru postupka zbog povrede obveze smatrati dokumentima koji potječu iz jedne od institucija u smislu članka 5. Uredbe br. 1049/2001, tako da je ona nadležna za odlučivanje o zahtjevu za pristup dokumentima koji joj je prosljedila država članica na temelju drugog stavka te odredbe. Povod predmetu bio je tužiteljev zahtjev podnesen poljskom ministarstvu vanjskih poslova da mu se odobri pristup dokumentima koji se odnose na postupak što ga Komisija vodi u vezi s povredom prava Unije počinjenom poljskim propisima o igrama na sreću. Predmet zahtjeva bile su, među ostalim, preslike dopisa koje je u vezi s tim postupkom Republika Poljska uputila Komisiji, a koje su se nalazile u posjedu spomenutog ministarstva. Nakon što joj je ministarstvo prosljedilo taj zahtjev, Komisija je odbila pristup predmetnim dokumentima, oslanjajući se, među ostalim, na izuzeće iz članka 4. stavka 2. treće alineje Uredbe br. 1049/2001, koje se odnosi na zaštitu svrhe inspekcija, istraga i revizija. Osporavajući to odbijanje, tužitelj je istaknuo da Komisija nije nadležna za donošenje odluke o njegovu zahtjevu za pristup spornim dokumentima, koji ne ulaze u područje primjene Uredbe br. 1049/2001. Prema njezinu mišljenju, članak 5. drugi stavak te uredbe ne može se primijeniti na te dokumente jer se odnosi samo na one koji potječu od institucija Unije.

U tom pogledu Opći sud ističe da – osim u slučajevima posebno predviđenima člankom 5. Uredbe br. 1049/2001 i kada to nalaže obveza lojalne suradnje predviđena u članku 4. stavku 3. UFEU-a – zahtjevi za pristup dokumentima koje čuvaju nacionalna tijela, uključujući i onda kada potječu od institucija Unije, i dalje su uređeni nacionalnim pravilima primjenjivima na navedena tijela, pri čemu ih odredbe Uredbe br. 1049/2001 ne zamjenjuju. Opći sud napominje da člankom 5. Uredbe br. 1049/2001 nije predviđena mogućnost upućivanja Komisiji zahtjeva za pristup dokumentima koji potječu iz jedne od država članica. Naime, iz teksta te odredbe izričito proizlazi da je njezino materijalno područje primjene ograničeno na dokumente „koji potječu” iz institucija Unije. Prema tome, Komisija nije bila nadležna za odlučivanje o zahtjevu za pristup spornim dokumentima.

Taj zaključak ne može se dovesti u pitanje argumentom koji su istaknuli Komisija i intervenijenti, a prema kojem je navedena institucija nadležna za ispitivanje zahtjeva za pristup dokumentima koji potječu iz Republike Poljske jer ih je čuvala u smislu članka 2. stavka 3. Uredbe br. 1049/2001. Da bi Komisija bila nadležna za donošenje odluke kojom se odobrava ili uskraćuje pristup dokumentu koji čuva, ona mora zaprimiti zahtjev za pristup tom dokumentu

^{74/} Uredba (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije (SL 2001., L 145, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 16., str. 70.)

koji je pod uvjetima predviđenima u članku 2. stavku 4. i članku 6. Uredbe br. 1049/2001 uredno podnijela bilo koja fizička ili pravna osoba iz njezina članka 2. stavaka 1. i 2. ili koji je država članica uredno prosljedila pod uvjetima predviđenima u članku 5. navedene uredbe. Treba utvrditi da u ovom slučaju takav zahtjev Komisiji nisu uredno podnijeli ni tužitelj ni Republika Poljska.

3. DOKUMENTI KOJE POSJEDUJE ECHA U OKVIRU POSTUPKA POVODOM ZAHTEVA ZA DAVANJE AUTORIZACIJE ZA UPORABU KEMIJSKE TVARI

U predmetu u kojem je 13. siječnja 2017. donesena presuda **Deza/ECHA** (T-189/14, [EU:T:2017:4](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi za poništenje odluka kojima je ECHA odobrila trećim osobama pristup određenim informacijama sadržanima u spisu što ga je podnio tužitelj u okviru postupka koji je predviđen Uredbom (EZ) br. 1907/2006⁷⁵, a odnosi se na zahtjev za davanje autorizacije za uporabu kemijske tvari. U prilog tužbi tužitelj se pozvao, među ostalim, na postojanje opće pretpostavke povjerljivosti informacija iznesenih u okviru spomenutog postupka, propisane u navedenoj uredbi.

S tim u vezi Opći sud napominje da se, za razliku od situacija za koje su Sud i Opći sud potvrdili primjenu opće predmnjeve o uskraćivanju pristupa dokumentima, Uredbom br. 1907/2006 izričito uređuje njezin odnos s Uredbom br. 1049/2001. Naime, članak 118. Uredbe br. 1907/2006 propisuje da se Uredba br. 1049/2001 primjenjuje na dokumente u ECHA-inu posjedu. On ne uređuje na restriktivan način uporabu dokumenata iz spisa koji se odnose na postupak za davanje autorizacije uporabe kemikalije. Prema tome, opća pretpostavka o uskraćivanju pristupa predmetnim dokumentima ne proizlazi iz odredaba Uredbe br. 1907/2006. Stoga se ne može prihvatiti da, u okviru postupka za davanje autorizacije predviđenog Uredbom br. 1907/2006, dokumente koji su dostavljeni ECHA-i valja u cijelosti smatrati očito obuhvaćenima izuzećem koje se odnosi na zaštitu komercijalnih interesa podnositelja zahtjeva za autorizaciju. Iako je to izuzeće, ovisno o slučaju, primjenjivo na određene dokumente koji su dostavljeni ECHA-i, to nije nužno slučaj sa svim dokumentima ili s cjelokupnim njihovim sadržajem. U najmanju ruku, na ECHA-i je da se u to uvjeri konkretnim i stvarnim ispitivanjem svakog dokumenta, kao što to zahtijeva članak 4. stavak 2. prva alineja Uredbe br. 1049/2001.

Nadalje, Opći sud podsjeća da – iako se načelo najšireg mogućeg javnog pristupa dokumentima načelno mora poštovati kad je riječ o dokumentima koje čuva ECHA – ono je podložno određenim ograničenjima na temelju razloga javnog ili privatnog interesa. Međutim, on ocjenjuje da se u predmetnom slučaju ne čini da je otkrivanje spornih informacija koje čine samo jedan skup opisnih podataka dostupnih javnosti dovoljno za ugrožavanje zaštite tužiteljevih komercijalnih interesa. Prema mišljenju Općeg suda, samo ako su tužiteljeve ocjene učinjene tijekom kompilacije imale dodanu vrijednost – to jest ako su se sastojale, primjerice, od novih znanstvenih zaključaka ili razmatranja o novoj inventivnoj strategiji koja poduzetniku može donijeti komercijalnu prednost pred konkurentima – one mogu spadati u komercijalne interese čija je zaštita osigurana člankom 4. stavkom 2. Uredbe br. 1049/2001

^{75/} Uredba (EZ) br. 1907/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. prosinca 2006. o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju kemikalija (REACH) i osnivanju Europske agencije za kemikalije te o izmjeni Direktive 1999/45/EZ i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EEZ) br. 793/93 i Uredbe Komisije (EZ) br. 1488/94 kao i Direktive Vijeća 76/769/EEZ i direktiva Komisije 91/155/EEZ, 93/67/EEZ, 93/105/EZ i 2000/21/EZ (SL 2006., L 396, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 23., str. 3.)

4. DOKUMENTI KOJI SE ODNOSI NA ZAHTEJEVE ZA PONUDU ZA SVE GRUPE NAVEDENE U POZIVU NA NADMETANJE

U predmetu u kojem je 14. prosinca 2017. donesena presuda *Evropaïki Dynamiki/Parlament* (T-136/15, [EU:T:2017:915](#)) Opći sud bio je pozvan ispitati zakonitost odluke kojom je Parlament odbio tužiteljev zahtjev za ostvarivanje pristupa njegovim dokumentima koji se odnose na zahtjeve za ponudu za sve grupe navedene u pozivu na nadmetanje koji je objavila ta institucija. Parlament je odbio spomenuti zahtjev oslanjajući se, među ostalim, na izuzeće od prava na pristup koje se odnosi na zaštitu komercijalnih interesa.

Kada je riječ o toj iznimci, Opći sud najprije ističe da se – iako je točno da je Sud priznao postojanje opće pretpostavke povjerljivosti koja se u više predmetnih slučajeva primjenjuje na određene kategorije dokumenata zbog njihove prirode, uključujući ponude ponuditelja u okviru provedbe javne nabave⁷⁶ – što se tiče zahtjeva za dostavu ponude, opća pretpostavka o ugrožavanju komercijalnih interesa ne može temeljiti ni na sudskoj praksi koja se odnosi na pristup ponudama ponuditelja ni, općenitije, na argumentaciji analognoj onoj iz presude *Komisija/Technische Glaswerke Ilmenau*⁷⁷, koja se odnosi na postupak nadzora državnih potpora, odnosno iz presude *Komisija/Éditions Odile Jacob*⁷⁸, koja se odnosi na koncentracije. Naime, predmeti u kojima su donesene te dvije presude imaju zajedničku značajku, odnosno postojanje, u posebnom propisu različitom od Uredbe br. 1049/2001, pravila koja precizno ograničavaju pristup spisu odnosno zatraženim dokumentima, kako u pogledu osoba tako i s obzirom na samu informaciju. Međutim, za razliku od poziva na nadmetanje i obavijesti o dodjeli ugovora, zahtjev za dostavu ponude koji je sastavio naručitelj prilikom izvršenja okvirnog ugovora nije predmet nikakve posebne odredbe Financijske uredbe ili Delegirane uredbe (EU) br. 1268/2012⁷⁹, koja definira odnosno precizno ograničuje u sebi sadržane informacije koje naručitelj mora ili može priopćiti ponuditeljima ili drugim kandidatima. Ne može se, dakle, smatrati da Financijska uredba i Delegirana uredba sadržavaju precizna pravila za priopćavanje informacija sadržanih u zahtjevima za ponudu koje je sastavio naručitelj prilikom izvršenja okvirnog ugovora.

Kao drugo, Opći sud naglašava da se, s obzirom na prirodu i predmet zahtjeva za ponudu što ga je sastavio naručitelj prilikom izvršenja okvirnog ugovora, ne može smatrati da takav dokument sadržava gospodarske i tehničke elemente svojstvene suugovaratelju ili da navodi njegova posebna znanja. Nasuprot tomu, zahtjev za ponudu koji je sastavio naručitelj, a ne njegovi suugovaratelji, općenito sadržava opis zadaća za koje naručitelj želi da se izvrše na temelju okvirnog ugovora koji je potpisao sa suugovarateljem. Načelno tek u odgovoru na taj zahtjev za ponudu on dostavlja detalje o uslugama za koje smatra da može pružiti naručitelju, profil stručnjaka koje mu može staviti na raspolaganje i cijenu usluga. Osim toga, Parlament ne može tvrditi da zahtjevi za ponudu ugrožavaju njegove vlastite interese jer mogu otkriti njegov „profil kupca” na tržištu. Slijedom toga, Parlament se ne može pozvati na izuzeće od prava na pristup predviđeno u članku 4. stavku 2. prvoj alineji Uredbe br. 1049/2001, koje se odnosi na zaštitu komercijalnih interesa, kako bi odbio provođenje konkretnog i pojedinačnog ispitivanja dokumenata za koje je zatražen pristup.

Kada je, nadalje, riječ o pitanju može li se priznati pravo na odstupanje od obveze konkretnog i pojedinačnog ispitivanja predmetnih dokumenata zbog nerazumnog radnog opterećenja, Opći sud smatrao je shodnim provjeriti

^{76/} Vidjeti u tom smislu presude od 29. siječnja 2013., *Cosepuri/EFSA*, T-339/10 i T-532/10, [EU:T:2013:38](#), t. 101. i od 21. rujna 2016., *Secolux/Komisija*, T-363/14, [EU:T:2016:521](#), t. 59.

^{77/} Presuda od 29. lipnja 2010., C-139/07 P, [EU:C:2010:376](#)

^{78/} Presuda od 28. lipnja 2012., C-404/10 P, [EU:C:2012:393](#)

^{79/} Delegirana uredba Komisije (EU) br. 1268/2012 od 29. listopada 2012. o pravilima za primjenu Financijske uredbe (SL 2012., L 362, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 9., str. 183.)

jesu li u predmetnom slučaju ispunjena tri kumulativna uvjeta razvijena u sudskoj praksi, odnosno, kao prvo, je li radno opterećenje koje je potrebno za konkretno i pojedinačno ispitivanje traženih dokumenata nerazumno, kao drugo, je li se Parlament pokušao dogovoriti s tužiteljem i, kao treće, je li konkretno predvidio alternativna rješenja konkretnom i pojedinačnom ispitivanju traženih dokumenata. Opći sud zaključuje da se u vrlo specifičnim okolnostima ovog slučaja, s obzirom na potrebno radno opterećenje, prijedlog koji je osmislio Parlament i tužiteljev stav, spomenuta institucija može pozvati na nerazumno radno opterećenje kako bi odbila konkretno i pojedinačno ispitivanje svih traženih dokumenata a da pritom nije obvezna, s obzirom na to da nema drugih raspoloživih mogućnosti, u svojoj odluci detaljno navesti razloge zbog kojih one također podrazumijevaju nerazumno radno opterećenje. Parlament je slijedom toga mogao u potpunosti odbiti pristup tim dokumentima a da pritom nije bilo potrebno pozvati ga da podnese primjerak dokumenata koji su stvarno ispitani.

XV. JAVNA SLUŽBA

Godina 2017. obilovala je sudskom praksom u području javne službe.

U predmetu u kojem je 24. travnja 2017. donesena presuda **HF/Parlament** (T-584/16, [EU:T:2017:282](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o zahtjevu za poništenje odluke Parlamenta o tome da tužitelju kao članu ugovornog osoblja za pomoćne poslove ne produlji ugovor.

U tom pogledu Opći sud ocjenjuje da, kako bi se odluka tijela Europskog parlamenta ovlaštenog za sklapanje ugovora o radu (u daljnjem tekstu: TOSUR) koja se odnosi na produljenje tog ugovora mogla smatrati donesenom, ona mora biti rezultat preispitivanja interesa službe i interesa zainteresiranog člana osoblja što ga provodi TOSUR, pri čemu potonji mora donijeti novu ocjenu u pogledu uvjeta prvotnog ugovora u kojem je predviđen datum njegova isteka. Na taj način odluka u tom smislu može se pripisati upravi samo u slučaju da je donesena u za to posebno predviđenom postupku ili na zahtjev koji je zainteresirani član osoblja podnio na temelju članka 90. stavka 1. Pravilnika o osoblju za dužnosnike Europske unije (u daljnjem tekstu: Pravilnik o osoblju), kao njime obuhvaćen subjekt.

Osim toga, Opći sud napominje da se, u situaciji u kojoj TOSUR odluči – pod uvjetom da je to predviđeno u Uvjetima zaposlenja ostalih službenika Europske unije (u daljnjem tekstu: RAA) – da se neće koristiti mogućnošću koju ima na temelju RAA-a da produlji ugovor o radu članu privremenog osoblja, ta odluka o neproduljenju ugovora može donijeti tek nakon što je zainteresiranoj osobi omogućeno da učinkovito iznese svoje stajalište, ako je potrebno i putem jednostavne obavijesti TOSUR-a o njegovoj namjeri nekorištenja spomenutom mogućnošću te o razlozima zbog kojih to čini, i to u okviru razmjene u usmenom ili pisanom obliku, čak i za kraće razdoblje. Tu razmjenu mora pokrenuti TOSUR, na kojem je teret dokazivanja. Opći sud zaključuje da je u predmetnom slučaju TOSUR povrijedio tužiteljevo pravo na saslušanje. Međutim, on smatra da, čak i da je tužitelj bio službeno saslušan prije donošenja pobijane odluke, s obzirom na elemente koje je istaknuo u sudskoj fazi postupka, to ne bi omogućilo drukčiji ishod u pogledu produljenja njegova ugovora.

U predmetu u kojem je 24. travnja 2017. donesena presuda **HF/Parlament** (T-570/16, [EU:T:2017:283](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi protiv navodne prešutne odluke uprave (u predmetnom slučaju Parlamentova TOSUR-a) o odbijanju zahtjeva za pomoć u smislu članka 24. Pravilnika o osoblju podnesenog zbog uznemiravanja. Predmet je bio prilika da Opći sud pojasni doseg odluke o pokretanju upravne istrage povodom tog zahtjeva, podnesenog na temelju članka 90. stavka 1. Pravilnika o osoblju, u skladu s kojim uprava ima rok od četiri mjeseca da odgovori na spomenuti zahtjev.

Nakon što je podsjetio na sudsku praksu prema kojoj uprava mora žurno postupiti u slučaju postojanja prima facie dokaza o uznemiravanju kako bi rasvijetlila navedene činjenice⁸⁰, Opći sud napominje da, kada TOSUR ne odgovori na zahtjev za pomoć u roku od četiri mjeseca predviđenom u članku 90. stavku 1. Pravilnika o osoblju, može se smatrati da je to tijelo donijelo prešutnu odluku o odbijanju zahtjeva za pomoć. U tom slučaju valja pretpostaviti da spomenuto tijelo nije smatralo da elementi podneseni u prilog zahtjevu za pomoć predstavljaju dovoljan prima facie dokaz postojanja navedenih činjenica, u ovom slučaju u vezi s navodnom povredom članka 12.a Pravilnika o osoblju, zbog kojih bi nastala obveza pomoći.

Međutim, Opći sud ističe da se takva situacija razlikuje od one u predmetnom slučaju, u kojem je, kao odgovor na zahtjev za pomoć, TOSUR ocijenio da ima dovoljno prima facie dokaza koji opravdavaju potrebu otvaranja upravne istrage kako bi se utvrdilo jesu li navedene činjenice stvarno predstavljale uznemiravanje ili spolno uznemiravanje u smislu članka 12.a Pravilnika o osoblju. U takvoj je situaciji nužno da se spomenuta istraga provede do kraja kako bi uprava, na temelju nalaza izvješća o istrazi, mogla zauzeti konačno stajalište o tom pitanju, koje bi joj omogućilo ili da odbaci zahtjev za pomoć ili osobito da, kada su navodne činjenice dokazane i ulaze u područje primjene članka 12.a Pravilnika o osoblju, pokrene stegovni postupak s ciljem, ako je to potrebno, primjene stegovnih sankcija protiv navodnog uznemiravatelja. Prema mišljenju Općeg suda, sama je svrha upravne istrage potvrditi ili opovrgnuti postojanje uznemiravanja u smislu članka 12.a Pravilnika o osoblju. Prema tome, TOSUR ne može prejudicirati ishod istrage te se od njega očekuje upravo to da ne zauzme stajalište, čak i implicitno, o postojanju navodnog uznemiravanja dok ne dobije rezultate upravne istrage. S tim u vezi Opći sud pojašnjava da je uprava i dalje obvezna provesti upravnu istragu do kraja, neovisno o tome je li navodno uznemiravanje u međuvremenu prestalo, čak i kada je podnositelj zahtjeva za pomoć ili navodni uznemiravatelj napustio instituciju. Međutim, budući da Pravilnik o osoblju, suprotno odredbama tih propisa u stegovnom području, ne sadržava posebne odredbe glede roka u kojem uprava mora provesti upravnu istragu, među ostalim u vezi s uznemiravanjem, okolnost da je upravna istraga, pokrenuta kao odgovor na zahtjev za pomoć u roku od četiri mjeseca od podnošenja tog zahtjeva, i dalje u tijeku nakon isteka tog roka ne omogućuje da se upravi pripiše implicitna odluka kojom bi tijelo nadležno za sklapanje ugovora zanijekalo postojanje činjenica navedenih u zahtjevu za pomoć ili kojom bi se smatralo da one ne predstavljaju uznemiravanje u smislu članka 12.a Pravilnika o osoblju.

U predmetu u kojem je 14. rujna 2017. donesena presuda **Bodson i dr./EIB** (T-504/16 i T-505/16, [EU:T:2017:603](#)) Opći sud bio je pozvan ispitati zahtjev tužiteljâ, službenikâ Europske investicijske banke (EIB), za poništenje odluka sadržanih u obračunima plaća za veljaču 2013. i sljedeće mjesece, kojima su na tužitelje primijenjene odluka Upravnog vijeća EIB-a od 18. prosinca 2012. i odluka Upravljačkog odbora EIB-a od 29. siječnja 2013. Konkretno, tužitelji su u formi prigovora iznijeli tvrdnju da su spomenute odluke, koje se primjenjuju u spornim obračunima plaća, nezakonite. Ta nezakonitost, prema njihovu mišljenju, počiva na činjenici da se njima onemogućava primjena metode ustanovljene odlukom Upravnog vijeća EIB-a od 22. rujna 2009., a čija je primjena predviđena u trajanju od sedam godina i prema kojoj je godišnje usklađivanje ljestvice osnovnih plaća rezultat izračuna koji se temeljio na stopi inflacije u Luksemburgu.

U tom pogledu Opći sud najprije napominje da je EIB – iako nije osporavao činjenicu da bi primjena metode iz 2009. dovela do povećanja ljestvice osnovnih plaća značajnijeg od onoga koje je stvarno primijenjeno na tužitelje – istaknuo, među ostalim, da ta metoda nije obvezujuće naravi i da je u svakom slučaju izmijenjena odlukama koje se osporavaju u okviru prigovora nezakonitosti.

Međutim, Opći sud odbija ta dva argumenta. Kada je, kao prvo, riječ o obvezujućoj naravi metode iz 2009., on podsjeća na to da EIB raspolaže diskrecijskom ovlašću za određivanje i jednostranu izmjenu elemenata naknade

^{80/} Presude od 26. siječnja 1989., *Koutchoumoff/Komisija*, 224/87, [EU:C:1989:38](#), t. 15. i 16.; od 25. listopada 2007., *Lo Giudice/Komisija*, T-154/05, [EU:T:2007:322](#), t. 136. i od 6. listopada 2015., *CH/Parlament*, F-132/14, [EU:F:2015:115](#), t. 87.

svojem osoblju i, prema tome, za odlučivanje o ljestvici osnovnih plaća tog osoblja i za njezino ažuriranje. Unatoč tome, Opći sud naglašava da EIB u okviru svoje diskrecijske ovlasti može odlučiti unaprijed utvrditi, najprije i za određeno razdoblje, kriterije za određivanje, a zatim redovno ažuriranje ljestvice osnovnih plaća svojeg osoblja i na taj se način obvezati poštovati te kriterije prilikom godišnjeg usklađivanja navedene ljestvice tijekom tog razdoblja. S obzirom na spomenute kriterije, Opći sud ocjenjuje da se EIB donošenjem odluke od 22. rujna 2009. samostalno obvezao da će tijekom njezina važenja, odnosno sedam godina, u izvršavanju svojih diskrecijskih ovlasti poštovati metodu iz 2009. On se stoga ne može u okviru godišnjeg usklađivanja ljestvice osnovnih plaća svojeg osoblja pozivati na marginu prosudbe koja prekoračuje kriterije utvrđene tom metodom.

Kada je, kao drugo, riječ o izmjeni metode iz 2009. odlukama koje se pobijaju prigovorom, Opći sud zapaža da odluka od 18. prosinca 2012. ne samo da ne sadržava nijednu odredbu kojom se stavlja izvan snage, ukida ili izmjenjuje odluka kojom se ustanovljuje metoda iz 2009. nego ničim na nju ne upućuje. Osim toga, on naglašava da su te dvije odluke, iako ih je donijelo isto tijelo u istom postupku, po naravi različite i imaju različite predmete. Naime, odluka od 22. rujna 2009., iako je usvojena u okviru izrade proračuna za 2010. godinu, regulatorne je i višegodišnje naravi, s obzirom na to da predviđa metodu kojom se za više godina uređuje godišnje usklađivanje jednog od elemenata primitaka osoblja, odnosno ljestvice osnovnih plaća. Nasuprot tomu, odluka od 18. prosinca 2012. akt je u bitnome proračunske naravi kojim se donosi EIB-ov operativni plan za razdoblje od 2013. do 2015. godine, kojim se u tom okviru određuje stopa povećanja proračuna troškova osoblja za zaposleno osoblje za određenu godinu, u ovom slučaju 2013., i za koji se ne tvrdi da sadržava regulatorne odredbe koje se odnose na primitke osoblja EIB-a. Opći sud ocjenjuje da se u tim okolnostima ne može smatrati da je odlukom od 18. prosinca 2012. izmijenjena metoda iz 2009. Isto vrijedi – zbog istih razloga i to više što potječe od Upravljačkog odbora, a ne od Upravnog vijeća – i za odluku od 29. siječnja 2013.

Opći sud stoga zaključuje da je odlukama od 18. prosinca 2012. i 29. siječnja 2013. povrijeđena odluka od 22. rujna 2009., zbog čega su one nezakonite. To vrijedi i za odluke sadržane u obračunima plaća tužitelja za veljaču 2013. i sljedeće mjesece, koje se temelje na spomenutim odlukama.

U presudi od 26. listopada 2017., *Paraskevaidis/Cedefop* (T-601/16, [EU:T:2017:757](#)) Opći sud izjašnjavao se o tužbi koja je podnesena radi, s jedne strane, poništenja odluke direktora Europskog centra za razvoj strukovnog osposobljavanja (Cedefop) od 4. studenoga 2015. o nepromaknuću tužitelja u razred AD 12 na temelju postupka promaknuća za 2015. i, s druge strane, naknade štete koju je tužitelj navodno pretrpio zbog te odluke. Tužitelj je tvrdio, među ostalim, da pobijana odluka ne sadržava obrazloženje. U tom smislu on ističe da se, s jedne strane, navedena odluka svodi na popis imena promaknutih dužnosnika i da, s druge strane, s obzirom na implicitnost odbijanja njegove žalbe, ne sadržava ni najmanji element obrazloženja.

Opći sud podsjeća da, iako tijelo za imenovanje (u daljnjem tekstu: TZI) nije dužno obrazložiti odluku o promaknuću ni s obzirom na njezina primatelja ni s obzirom na kandidate koji nisu promaknuti, ono mora obrazložiti odluku o odbijanju žalbe koju je na temelju članka 90. stavka 2. Pravilnika o osoblju podnio kandidat koji nije promaknut, pri čemu se to obrazloženje treba podudarati s obrazloženjem odluke protiv koje je žalba podnesena. Na taj način obrazloženje valja ponuditi najkasnije prilikom odbijanja žalbe. Osim toga, Opći sud napominje da odluku treba smatrati u dovoljnoj mjeri obrazloženom ako je donesena u kontekstu poznatom zainteresiranoj osobi, što joj omogućuje da razumije doseg mjere koja se na nju odnosi. Međutim, s obzirom na važnost obveze obrazlaganja u odnosu na prava obrane, kontekst odluke o nepromaknuću koja je implicitno potvrđena po žalbi može se samo iznimno smatrati početkom obrazloženja navedene odluke. Na taj način početak obrazloženja ne može postojati u nedostatku bilo kakve naznake TZI-ja koja se odnosi na posebnu tužiteljevu situaciju i usporedbe njegove zasluge sa zaslugama drugih dužnosnika koji ispunjavaju uvjete za promaknuće, s obzirom na kriterije iz članka 45. Pravilnika o osoblju.

U predmetnom slučaju Opći sud smatra da postojanje elemenata kritike u tužiteljevim izvješćima i u pojedinim, katkad vrlo starim porukama elektroničke i zemaljske pošte koje se na njega odnose sami za sebe potonjem ne omogućuju da shvati način na koji su kriteriji iz članka 45. Pravilnika o osoblju primijenjeni na njegovu situaciju, opravdavajući, na temelju usporedbe zasluga dužnosnika koji ispunjavaju uvjete za promaknuće u postupku promaknuća za 2015., odluku o njegovu nepromaknuću. Naprotiv, tek nakon podnošenja tužbe sudu tužitelj je mogao shvatiti – čitajući pojašnjenja sadržana u Cedefopovu odgovoru na nju – na koji su način kritike kojima je bio izložen uzete u obzir prilikom primjene kriterija za ocjenu zasluga u postupku promaknuća, predviđenih u članku 45. Pravilnika o osoblju, na njegovu situaciju. Iz toga slijedi da se kontekst pobijane odluke ne može smatrati njezinim obrazloženjem, bilo ono i nepotpuno. Slijedom navedenog, Opći sud poništio je pobijanu odluku zbog potpunog nepostojanja obrazloženja, s obzirom na to da se spomenuta nezakonitost nije mogla ispraviti u stadiju sudskog postupka.

Što se tiče zahtjeva za naknadu štete za koju tužitelj tvrdi da mu je nastala donošenjem pobijane odluke, Opći sud ocjenjuje da – s obzirom na to da spomenutoj odluci nedostaje obrazloženje i da je zbog toga valja poništiti – on ne može ocjenjivati njezinu utemeljenost ispitivanjem tužbenih razloga koji se odnose na njezinu unutarnju nezakonitost i ne može zaključiti da postoji sigurna šteta koja je rezultat tužiteljeva nepromaknuća. Što se tiče dijela neimovinske štete nastale zbog nedostatka obrazloženja pobijane odluke, Opći sud smatra da je tužitelj stavljen u stanje nesigurnosti u pogledu razloga svojeg nepromaknuća dugo nakon isteka roka u kojem je trebao dobiti odgovor na žalbu, što ga je prisililo na pokretanje sudskog postupka kako bi dobio pojašnjenja u tom pogledu. Osjećaji nepravde, nerazumijevanja odnosno frustracije koji su se zbog toga pojavili kod tužitelja prouzročili su mu posebnu neimovinsku štetu koja se ne može odgovarajuće naknaditi samim poništenjem pobijane odluke. U tim okolnostima Opći sud, ocjenjujući pretrpljenu štetu ex æquo et bono, smatra da je iznos od 2000 eura odgovarajuća odšteta za dio neimovinske štete na koji se poziva tužitelj, a koji je nastao zbog nepostojanja obrazloženja pobijane odluke.

U predmetu u kojem je 5. prosinca 2017. donesena presuda **Tuerck/Komisija** (T-728/16, [EU:T:2017:865](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o zahtjevu za poništenje odluke Komisije o potvrđivanju prijenosa u mirovinski sustav Europske unije mirovinskih prava koja je tužiteljica stekla prije nego što je stupila u službu Unije. Predmet je dao priliku Općem sudu da pruži pojašnjenja u pogledu načina izračuna kapitala koji valja uzeti u obzir za potrebe priznavanja u mirovinskom sustavu Unije mirovinskih prava koja je dužnosnik prethodno stekao u nacionalnom sustavu.

Tužiteljica je ponajprije istaknula da Komisijin Ured za upravljanje individualnim materijalnim pravima i njihovu isplatu (PMO) nije imao pravo, kao što je to učinio, odbiti jednostavnu kamatnu stopu od 3,1 % od kapitala koji je prenio Deutsche Rentenversicherung Bund (Savezna agencija za mirovinsko osiguranje, Njemačka) za svaku godinu proteklu od datuma podnošenja zahtjeva za prijenos sredstava do stvarnog datuma prijenosa. U tom pogledu tužiteljica tvrdi da se prema članku 7. stavku 1. općih provedbenih odredaba članaka 11. i 12. Priloga VIII. Pravilniku o osoblju⁸¹ odbitak iznosa povećanja vrijednosti kapitala od datuma podnošenja zahtjeva za prijenos sredstava do stvarnog datuma prijenosa može provesti „paušalno” samo pod pretpostavkom da tijelo pred kojim su stečena ranija mirovinska prava ne može priopćiti njihovu vrijednost na datum zaprimanja zahtjeva za prijenos. Međutim, prema tužiteljčinu mišljenju, nacionalno tijelo doista je priopćilo PMO-u vrijednost njezinih mirovinskih prava na datum zaprimanja njezina zahtjeva za prijenos sredstava.

Opći sud ocjenjuje da iz jasnog i preciznog teksta primjenjivih odredaba, tj. članka 11. stavka 2. Priloga VIII. Pravilniku o osoblju i članka 7. stavka 1. općih provedbenih odredaba članaka 11. i 12. Priloga VIII. Pravilniku o osoblju,

^{81/} Opće odredbe za provedbu članaka 11. i 12. Priloga VIII. Pravilniku o osoblju, usvojenih Odlukom Komisije C(2011.) 1278 od 3. ožujka 2011., koja je objavljena u Upravnim obavijestima br. 17-2011 od 28. ožujka 2011.

proizlazi da se odluke o priznavanju godina mirovinskog staža temelje na iznosu prenosive kapitalizirane vrijednosti na datum zaprimanja zahtjeva, koji su nadležna nacionalna ili međunarodna tijela priopćila TZI-ju, nakon što se prema potrebi odbije iznos povećanja vrijednosti kapitala od datuma zaprimanja zahtjeva do stvarnog datuma prijenosa. Iz spomenutih odredaba usto proizlazi da se jednostavna kamatna stopa od 3,1 % odbija od ažuriranog kapitala koji je stvarno prenesen samo u slučaju da nadležno nacionalno ili međunarodno tijelo ne može priopćiti vrijednost mirovinskih prava na datum zaprimanja zahtjeva. Opći sud stoga zaključuje da, pod pretpostavkom da su nadležna nacionalna ili međunarodna tijela TZI-ju priopćila vrijednost mirovinskih prava na datum zaprimanja zahtjeva, on ne može provesti odbitak na tom iznosu i stoga se godine mirovinskog staža moraju izračunati na osnovi njegove cjelokupne visine. Prema mišljenju Općeg suda, jedini odbitak koji propisuje Pravilnik o osoblju odbitak je iznosa povećanja vrijednosti kapitala od datuma podnošenja zahtjeva za prijenos sredstava do stvarnog prijenosa kapitalizirane vrijednosti ažurirane na taj datum. U svakom slučaju, nije na Komisiji da određuje ili da „ažurira” iznos kapitalizirane vrijednosti stvarno stečenih mirovinskih prava stečenih na datum zaprimanja zahtjeva za prijenos sredstava, na temelju prethodnih aktivnosti odnosno dužnosnika. Slijedom navedenog, Komisija je počinila pogrešku koja se tiče prava time što je na ažurirani kapital koji je stvarno prenesen primijenila odbitak jednostavne kamatne stope od 3,1 % za svaku završenu godinu od datuma podnošenja zahtjeva za prijenos sredstava do datuma stvarnog prijenosa, iako je u posebnim okolnostima ovog predmeta nacionalni zdravstveni osiguravatelj o kojem je riječ tužitelju mogao priopćiti vrijednost mirovinskih prava koja je stekao na datum zaprimanja zahtjeva.

U predmetu u kojem je 13. prosinca 2017. donesena presuda **Arango Jaramillo i dr./EIB** (T-482/16 RENV, [EU:T:2017:901](#)) Opći sud bio je pozvan razmotriti zahtjev tužiteljâ usmjeren ponajprije na poništenje odluka EIB-a, sadržanih u njihovim obračunima plaća za veljaču 2010., o povećanju njihovih doprinosa u mirovinski sustav. Budući da se govori o pojmu „razuman rok” za podnošenje tužbe koji se primjenjuje na sporove između EIBa i njegovih djelatnika, taj predmet nastavlja se na predmet u kojem je donesena presuda **Réexamen Arango Jaramillo i dr./EIB**⁸², kojom je Sud ukinuo presudu **Arango Jaramillo i dr./EIB**⁸³. Prema mišljenju Suda, potonja je utjecala na jedinstvo prava Europske unije time što je pojam „razuman rok” protumačen kao rok u trajanju od tri mjeseca čije prekoračenje automatski ima za posljedicu nepravodobnost tužbe i, prema tome, njezinu nedopuštenost, pri čemu sud Unije nije dužan uzeti u obzir okolnosti predmetnog slučaja.

U tom pogledu Opći sud najprije podsjeća da – iako nijedan tekst prava Unije ne sadržava navode o roku za podnošenje tužbe koji se primjenjuje na sporove između EIBa i njegovih djelatnika – usklađivanje između, s jedne strane, prava na djelotvornu sudsku zaštitu i, s druge strane, zahtjeva za pravnom sigurnošću nalaže da se ti sporovi iznesu pred sud Unije u razumnom roku. Ispitujući potom može li se smatrati da je tužba podnesena u tom roku, Opći sud ocjenjuje da – uzimajući u obzir, s jedne strane, posebne okolnosti slučaja i, s druge strane, sudsku praksu kojom je u korist tužitelja uspostavljena čvrsta presumpcija razumnosti okvirnog roka od tri mjeseca za podnošenje tužbe, produljenog za deset dana zbog udaljenosti – tužbu tužiteljâ podnesenu u roku od tri mjeseca i jedanaest dana valja smatrati podnesenom u razumnom roku. Nadalje, Opći sud pojašnjava da se tromjesečni rok, kako proizlazi iz sudske prakse, produljen za deset dana zbog udaljenosti, ne može primjenjivati u ovom slučaju kao prekluzivni rok, nego može samo poslužiti kao relevantno mjerilo usporedbe. S tim u vezi, on zaključuje da EIB nije iznio nikakav argument kojim bi dokazao da je prekoračenje spomenutog roka za jedan dan (odnosno samo nekoliko sekundi u noći s 25. na 26. svibnja 2010.) dovoljno da on više ne bi bio „razuman”, na način da bi ta razlika mogla stvarno ugroziti zahtjev pravne sigurnosti, u skladu s kojim akti koje donesu tijela Unije nakon proteka određenog roka postaju konačni.

^{82/} Presuda od 28. veljače 2013., C-334/12 RX-II, [EU:C:2013:134](#)

^{83/} Presuda od 19. lipnja 2012., T-234/11 P, [EU:T:2012:311](#)

XVI. SPOROVI O NAKNADI ŠTETE

U predmetima u kojima su donesene presude od 10. siječnja 2017., *Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Europska unija* (T-577/14, podnesena žalba⁸⁴, [EU:T:2017:1](#)), od 1. veljače 2017., *Aalberts Industries/Europska unija* (T-725/14, [EU:T:2017:47](#)), od 1. veljače 2017., *Kendrion/Europska unija* (T-479/14, podnesena žalba⁸⁵, [EU:T:2017:48](#)) i od 17. veljače 2017., *ASPLA i Armando Álvarez/Europska unija* (T-40/15, podnesena žalba⁸⁶, [EU:T:2017:105](#)) Opći sud odlučivao je o zahtjevima utemeljenima na članku 268. UFEU-a za naknadu štete koju su tužitelji navodno pretrpjeli zbog prekomjernog trajanja postupka pred Općim sudom u okviru različitih predmeta koji se odnose na primjenu članka 101. UFEU-a.

Opći sud najprije podsjeća na to da uspostava Unijine izvanugovorne odgovornosti ovisi o ispunjenju skupa uvjeta, odnosno nezakonitosti ponašanja koje se pripisuje dotičnoj instituciji, stvarnog nastanka štete i postojanja uzročne veze između tog ponašanja i istaknute štete.

Kada je riječ o prvom uvjetu, Opći sud u presudi od 10. siječnja 2017., *Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Europska unija* (T-577/14, podnesena žalba⁸⁷, [EU:T:2017:1](#)) ocjenjuje da je pravo na suđenje u razumnom roku povrijeđeno zbog prekomjernog trajanja postupka u predmetima u kojima su donesene presude *Groupe Gascogne/Komisija i Sachsa Verpackung/Komisija*⁸⁸. Naime, u tim predmetima postupak je trajao gotovo pet godina i devet mjeseci, što se nije moglo opravdati nijednom okolnošću koja je svojstvena navedenim predmetima. Konkretno, Opći sud ističe da je u području tržišnog natjecanja, koje pokazuje viši stupanj složenosti u odnosu na druge vrste postupaka, načelno primjereno trajanje od petnaest mjeseci između, s jedne strane, završetka pisanog dijela postupka i, s druge strane, otvaranja njegova usmenog dijela. U predmetnim postupcima između tih dvaju stadija protekle su tri godine i deset mjeseci, odnosno 46 mjeseci. Međutim, Opći sud smatra da se usporednim postupanjem u povezanim predmetima može opravdati produljenje postupka, ali samo po jedan mjesec za svaki takav predmet. Na taj način u predmetima o kojima je riječ usporedno postupanje povodom dvanaest tužbi podnesenih protiv iste Komisijine odluke opravdava produljenje postupka za 11 mjeseci. Opći sud iz toga zaključuje da je trajanje od 26 mjeseci (15 mjeseci, uvećano za 11 mjeseci) između završetka pisanog dijela postupka i otvaranja njegova usmenog dijela primjereno za postupanje u tim predmetima, s obzirom na to da stupanj njihove činjenične, pravne i postupovne složenosti ne opravdava prihvaćanje duljeg trajanja. Iz toga, prema mišljenju Općeg suda, slijedi da je razdoblje od 46 mjeseci od završetka pisanog dijela postupka do otvaranja usmenog dijela postupka neopravdano razdoblje nedjelovanja od 20 mjeseci u svakom od dvaju predmeta o kojima je riječ. Prema tome, postupkom provedenim u predmetima u kojima su donesene presude *Groupe Gascogne/Komisija i Sachsa Verpackung/Komisija*⁸⁹ povrijeđen je članak 47. drugi stavak Povelje o temeljnim pravima jer je on trajao 20 mjeseci dulje od razumnog roka za suđenje, što predstavlja dovoljno ozbiljnu povredu pravnog pravila Unije kojim se pojedincima dodjeljuju prava.

84/ Predmeti C-138/17 P, *Europska unija/Gascogne Sack Deutschland i Gascogne* i C-146/17 P, *Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Europska unija*

85/ Predmet C-150/17 P, *Europska unija/Kendrion*

86/ Predmet C-174/17 P, *Europska unija/ASPLA i Armando Álvarez* te predmet C-222/17 P, *ASPLA i Armando Álvarez/Europska unija*

87/ Predmeti C-138/17 P, *Europska unija/Gascogne Sack Deutschland i Gascogne* i C-146/17 P, *Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Europska unija*

88/ Presude od 16. studenoga 2011., T-72/06, neobjavljena, [EU:T:2011:671](#) i od 16. studenoga 2011., T-79/06, neobjavljena, [EU:T:2011:674](#)

89/ Presude od 16. studenoga 2011., T-72/06, neobjavljena, [EU:T:2011:671](#) i od 16. studenoga 2011., T-79/06, neobjavljena, [EU:T:2011:674](#)

Nakon zaključivanja po analogiji, osobito u pogledu razdoblja od završetka pisanog dijela postupka do otvaranja usmenog dijela postupka, Opći sud je u presudama od 1. veljače 2017., **Kendrion/Europska unija** (T-479/14, podnesena žalba⁹⁰, [EU:T:2017:48](#)) i od 17. veljače 2017., **ASPLA i Armando Álvarez/Europska unija** (T-40/15, podnesena žalba⁹¹, [EU:T:2017:105](#)) došao do istog zaključka kada je riječ o postupku koji se vodio u predmetima u kojima je donesena presuda **Kendrion/Komisija**⁹², s jedne strane, i presude **ASPLA/Komisija i Álvarez/Komisija**⁹³, s druge strane.

Suprotno tomu, u presudi od 1. veljače 2017., **Aalberts Industries/Europska unija** (T-725/14, [EU:T:2017:47](#)) Opći sud odbacio je postojanje povrede razumnog roka za suđenje u predmetu u kojem je donesena presuda **Aalberts Industries i dr./Komisija**⁹⁴. Priznajući da je trajanje postupka u tom predmetu, više od četiri godine i tri mjeseca, na prvi pogled bilo vrlo dugo, Opći sud naglašava da se razumnost roka za suđenje mora ocjenjivati s obzirom na specifične okolnosti svakog pojedinog predmeta, a osobito s obzirom na značaj spora za odnosnu osobu, složenost predmeta, ponašanje stranaka, naknadna postupovna pitanja i postupanje nadležnih tijela. On smatra da je ukupno trajanje postupka u predmetu o kojem je riječ opravdano s obzirom na specifične okolnosti navedenog predmeta i osobito s obzirom na njegovu činjeničnu i pravnu složenost, ponašanje stranaka i nepostojanje neobjašnjenog razdoblja nedjelovanja u svakoj fazi postupka u tom predmetu.

Kada je riječ o drugom uvjetu za nastanak Unijine odgovornosti, Opći sud u presudama od 10. siječnja 2017., **Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Europska unija** (T-577/14, podnesena žalba⁹⁵, [EU:T:2017:1](#)) i od 1. veljače 2017., **Kendrion/Europska unija** (T-479/14, podnesena žalba⁹⁶, [EU:T:2017:48](#)) ocjenjuje da su tužitelji dokazali postojanje stvarne i izvjesne imovinske štete nastale plaćanjem troškova bankovne garancije u razdoblju koje odgovara prekoračenju razumnog roka za suđenje. Osim toga, Opći sud smatra da su tužitelji pretrpjeli neimovinsku štetu.

Kada je, naposljetku, riječ o trećem uvjetu, Opći sud presuđuje da je on također ispunjen jer postoji dovoljno izravna uzročna veza između povrede razumnog roka za suđenje i troškova bankovne garancije koje su platili tužitelji u razdoblju koje odgovara prekoračenju spomenutog roka. Nadalje, on pojašnjava da je povreda razumnog roka za suđenje mogla dovesti tužitelje u stanje neizvjesnosti izraženije od one koju inače uzrokuje sudski postupak. To produljeno stanje neizvjesnosti nužno je utjecalo na planiranje odluka koje treba donijeti i na upravljanje tih društava te stoga predstavlja neimovinsku štetu koju također valja naknaditi. Opći sud stoga je dodijelio tužiteljima naknadu štete koja odgovara iznosu podmirenih troškova bankovne garancije te im je naknadio neimovinsku štetu pretrpljenu zbog produljenog stanja neizvjesnosti u kojem su se nalazili.

Pitanje popravljivanja štete koja je navodno pretrpljena zbog prekomjernog trajanja postupka također je bilo povod presudi od 7. lipnja 2017., **Guardian Europe/Europska unija** (T-673/15, podnesena žalba⁹⁷, [EU:T:2017:377](#)). Bila je

90/ Predmet C-150/17 P, **Europska unija/Kendrion**

91/ Predmeti C-174/17 P, **Europska unija/ASPLA i Armando Álvarez** i C-222/17 P, **ASPLA i Armando Álvarez/Europska unija**

92/ Presuda od 16. studenoga 2011., T-54/06, neobjavljena, [EU:T:2011:667](#)

93/ Presude od 16. studenoga 2011., T-76/06, neobjavljena, [EU:T:2011:672](#) i od 16. studenoga 2011., T-78/06, neobjavljena, [EU:T:2011:673](#)

94/ Presuda od 24. ožujka 2011., T-385/06, [EU:T:2011:114](#)

95/ Predmeti C-138/17 P, **Europska unija/Gascogne Sack Deutschland i Gascogne** i C-146/17 P, **Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Europska unija**

96/ Predmet C-150/17 P, **Europska unija/Kendrion**

97/ Predmeti C-447/17 P, **Europska unija/Guardian Europe** i C-479/17 P, **Guardian Europe/Europska unija**

riječ o trajanju postupka pred Općim sudom u predmetu koji se odnosio na primjenu članka 101. UFEU-a i u kojem je donesena presuda **Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija**⁹⁸.

Prihvativši obrazloženje analogno onomu iz presude od 10. siječnja 2017., **Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Europska unija** (T-577/14, podnesena žalba⁹⁹, [EU:T:2017:1](#)), Opći sud utvrđuje da je postupkom koji se vodio u predmetu Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija povrijeđen članak 47. drugi stavak Povelje o temeljnim pravima jer je za 26 mjeseci prekoračen razuman rok za suđenje, što predstavlja dovoljno ozbiljnu povredu pravnog pravila Unije kojim se pojedincima dodjeljuju prava. Prema mišljenju Općeg suda, postoji dovoljno izravna uzročna veza između povrede razumnog roka za suđenje u predmetu o kojem je riječ i štete koju je pretrpio tužitelj prije donošenja presude u tom predmetu, a koja se sastojala od plaćanja troškova bankovne garancije tijekom razdoblja koje odgovara prekoračenju tog razumnog roka. Stoga je tužitelju dodijeljena naknada štete u iznosu od 654 523,43 eura na ime imovinske štete koja mu je uzrokovana povredom razumnog roka za suđenje u spomenutom predmetu.

U predmetu u kojem je 7. lipnja 2017. donesena presuda- **Guardian Europe/Europska unija** (T-673/15, podnesena žalba¹⁰⁰, [EU:T:2017:377](#)) Opći sud bio je usto pozvan izjasniti se o tužiteljevu zahtjevu za popravljjanje štete koja mu je navodno nastala povredom načela jednakog postupanja počinjenom u odluci u kojoj mu je Komisija izrekla novčanu kaznu za povredu pravila o tržišnom natjecanju¹⁰¹ i u presudi **Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija**¹⁰².

Kada je, kao prvo, riječ o postojanju dovoljno ozbiljne povrede načela jednakog postupanja počinjene u odluci kojom je Komisija tužitelju izrekla novčanu kaznu za povredu pravila o tržišnom natjecanju, Opći sud ocjenjuje da tužitelj ne može valjano tvrditi da troškovi bankovne garancije koje je platio proizlaze izravno iz nezakonitosti te odluke. Naime, šteta za koju on tvrdi da postoji izravna je i uvjerljiva posljedica njegova vlastitog izbora da nakon donošenja odluke ne ispuni svoju obvezu plaćanja novčane kazne u cijelosti. Stoga je odbačeno postojanje dovoljno izravne uzročne veze između navodne dovoljno ozbiljne povrede načela jednakog postupanja počinjene u navedenoj odluci i plaćanja troškova bankovne garancije. Nadalje, Opći sud pojašnjava da iz dokumenata koje je tužitelj dostavio proizlazi da on nije osobno snosio trošak povezan s plaćanjem novčane kazne izrečene odlukom o kojoj je riječ. Tužitelj stoga očito nije mogao tvrditi da je pretrpio stvarnu i odredivu štetu koja se sastoji od razlike između, s jedne strane, kamata koje je Komisija platila na dio iznosa novčane kazne za koji je Sud u presudi **Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija**¹⁰³ konačno presudio da je neopravdan te, s druge strane, prihoda koje je on mogao ostvariti da je predmetni iznos uložio u svoje djelatnosti, umjesto da ga je platio Komisiji. Što se tiče navodno pretrpljene neimovinske štete, Opći sud ocjenjuje da – čak i pod pretpostavkom da je navodno dovoljno ozbiljnom povredom načela jednakog postupanja počinjenom u Komisijinoj odluci nanesena šteta tužiteljevu ugledu, što nije dokazano – valja utvrditi da je, s obzirom na narav i težinu te povrede, neimovinska

98/ Presuda od 27. rujna 2012., **Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija**, T-82/08, [EU:T:2012:494](#)

99/ Predmeti C-138/17 P, **Europska unija/Gascogne Sack Deutschland i Gascogne** i C-146/17 P, **Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Europska unija**

100/ Predmeti C-447/17 P, **Europska unija/Guardian Europe** i C-479/17 P, **Guardian Europe/Europska unija**

101/ Odluka Komisije C (2007) 5791 *final* od 28. studenoga 2007. o postupku primjene članka [101. UFEU-a] i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet COMP/39165 – Ravno staklo)

102/ Presuda od 27. rujna 2012., T-82/08, [EU:T:2012:494](#)

103/ Presuda od 12. studenoga 2014., C-580/12 P, [EU:C:2014:2363](#)

šteta koju je on pretrpio bila dovoljno naknađena poništenjem navedene odluke i smanjenjem iznosa novčane kazne koje je Sud izrekao u presudi **Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija**¹⁰⁴.

Kada je, kao drugo, riječ o navodnoj povredi načela jednakog postupanja u presudi od 27. rujna 2012., **Guardian Industries i Guardian Europe/Komisija** (T-82/08, [EU:T:2012:494](#)), Opći ističe da se Unijina odgovornost ne može uspostaviti zbog sadržaja sudske odluke koju nije donio sud Unije koji odlučuje u zadnjem stupnju i koja je stoga mogla biti predmet žalbe. Osim toga, on naglašava da je u predmetnom slučaju pogrešku koja je počinjena u presudi Općeg suda ispravio Sud, nakon što je tužitelj iskoristio pravni lijek. Opći sud pojašnjava da ta ocjena ne utječe na tužiteljevu mogućnost da u iznimnim slučajevima zahtijeva Unijinu odgovornost zbog ozbiljnih nepravilnosti, osobito postupovne ili upravne naravi, koje utječu na djelovanje suda Unije. Međutim, tužitelj nije isticao takve nepravilnosti u predmetnom slučaju, koji se odnosio na sadržaj sudske odluke. Slijedom navedenog, odbijen je zahtjev za popravljjanje navodne štete koja je uzrokovana tobože ozbiljnom povredom načela jednakosti postupanja.

XVII. ŽALBE

Među odlukama koje je u 2017. donijelo žalbeno vijeće Općeg suda dvije presude zaslužuju osobitu pozornost.

Kao prvo, u presudi od 17. lipnja 2017., **Ruiz Molina/EUIPO** (T-233/16 P, [EU:T:2017:435](#)) Opći je sud ocijenio da nema nikakvih prepreka povlačenju nezakonitog ili zakonitog upravnog akta koji glede svojeg korisnika predstavlja akt koji na njega ponajprije negativno utječe, ali k tome i stvara prava u njegovu korist, ako nisu povrijeđena legitimna očekivanja tog korisnika i načelo pravne sigurnosti. U predmetnom slučaju, nakon što je utvrdio da je odluka o raskidu tužiteljeva ugovora za člana privremenog osoblja ponajprije upravni akt koji na njega negativno utječe, ali i da stvara prava u njegovu korist, Opći sud je presudio da je on, potpisavši protokol o ponovnom rasporedu, dao suglasnost na povlačenje odluke o raskidu. Slijedom navedenog, povlačenje o kojem je riječ provedeno je u skladu s načelom legitimnih očekivanja navedenog člana osoblja i načelom pravne sigurnosti. Stoga je Službenički sud s pravom smatrao da je odluka o raskidu bila povučena. Osim toga, što se tiče pravnih posljedica spomenutog povlačenja – s obzirom na to da se smatra da odluka o raskidu nije nikada postojala – Službenički je sud pravilno ocijenio da je ponovni raspored člana osoblja imao za učinak njegovo retroaktivno vraćanje na radno mjesto koje je imao na datum raskida ugovora za člana privremenog osoblja sklopljenog na određeno vrijeme, a ne drugo produljenje tog ugovora.

Kao drugo, u presudi od 7. prosinca 2017., **Missir Mamachi di Lusignano i dr./Komisija** (T-401/11 P-RENV-RX, [EU:T:2017:874](#)) Opći sud najprije je ocijenio da, u slučaju kad je institucija odgovorna za povredu obveze zaštite kojom se pridonijelo nastanku konkretne štete, a čije je sprečavanje bilo cilj navedene obveze, valja smatrati da ta povreda, čak i ako se ne može smatrati jedinim uzrokom štete, može dovoljno izravno pridonijeti njezinu nastanku. Na taj način sud može smatrati da predvidljivo ili nepredvidljivo djelo treće osobe ne može dovesti do prekida uzročne veze niti činiti okolnost kojom se institucija u potpunosti oslobađa svoje odgovornosti ako su nastanku iste štete pridonijela dva uzroka, odnosno svjesna povreda institucije i djelo treće osobe. S obzirom na ta razmatranja, Opći je sud, postupajući u svojstvu žalbenog suda, utvrdio da je u predmetnom slučaju, s jedne strane, Službenički sud – ne počinivši time pogrešku koja se tiče prava – u bitnome primijenio teoriju istovjetnosti uvjeta i da, s druge strane, Komisija nije dovela u pitanje uzročnu vezu koju je taj sud utvrdio u prvostupanjskoj presudi između njezine povrede i pretrpljene štete. Opći je sud stoga smatrao da Službenički sud nije počinio pogrešku koja se tiče prava kada je presudio da, u slučaju pogreške koja se sastoji od povrede obveze zaštite

^{104/} Presuda od 12. studenoga 2014., C-580/12 P, [EU:C:2014:2363](#)

koja je pridonijela nastanku konkretne štete čije je sprečavanje bilo cilj navedene obveze, čak i ako se ne može smatrati da je institucija glavna odgovorna za štetu, potonju treba smatrati supočiniteljem štete. Kao drugo, Opći je sud ocijenio da iz prava država članica proizlazi zajedničko opće načelo prema kojem, u okolnostima koje su slične onima u ovom slučaju, nacionalni sud priznaje odgovornost *in solidum* supočinitelja iste štete, pri čemu smatra pravičnom činjenicu da nije na osobi kojoj je nanesena šteta da, s jedne strane, utvrdi udio štete za koji je odgovoran pojedini supočinitelj i, s druge strane, snosi rizik od moguće insolventnosti jednoga od njih. S obzirom na ta razmatranja, Opći je sud utvrdio da je Službenički sud počinio pogrešku koja se tiče prava time što je Komisijin udio u naknadi imovinske štete koju je pretrpjelo četvero djece preminulog dužnosnika, žrtve povrede obveze zaštite, ograničio na 40 %. Opći sud stoga je naložio Komisiji *in solidum* plaćanje iznosa od tri milijuna eura, od kojeg se odbijaju davanja utvrđena Pravilnikom o osoblju za koja se smatra da su dio tog iznosa koji je isplaćen ili koji treba isplatiti na račun četvero djece preminulog dužnosnika. Kao treće, Opći je sud presudio da iz pravâ država članica ne proizlazi zajedničko opće načelo prema kojem bi u okolnostima koje su slične onima u ovom slučaju nacionalni sud naknadio navodnu neimovinsku štetu koju je pretrpio preminuli dužnosnik. Kao četvrto, Opći je sud ocijenio da iz pravâ država članica proizlazi zajedničko opće načelo prema kojem, u okolnostima koje su slične onima u ovom slučaju, postojanje sustava kojim se osigurava automatsko isplaćivanje naknada pravnim sljednicima preminulog dužnosnika ne sprečava da oni, ako smatraju da pretrpljene štete nisu pokrivene ili nisu u potpunosti pokrivene navedenim sustavom, također ostvare naknadu svoje neimovinske štete podnošenjem tužbe pred nacionalnim sudom. U tom pogledu iz pravâ država članica također proizlazi zajedničko opće načelo prema kojem se pretrpljena neimovinska šteta ne može dvaput naknađivati. Stoga je na sudu da provjeri u kojoj se mjeri sustavom kojim se osigurava automatsko plaćanje naknada u potpunosti, djelomično ili uopće pokriva neimovinska šteta koju su pretrpjeli pravni sljednici, prije nego što utvrdi iznos naknade navedene štete. Naposljetku, iz pravâ država članica proizlazi da se načelo odgovornosti *in solidum*, primjenjivo na imovinsku štetu u okolnostima koje su slične onima u ovom slučaju, primjenjuje i na neimovinsku štetu. Opći je sud presudio da iznesena razmatranja vrijede i za pretke preminulog dužnosnika.

XVIII. ZAHTJEVI ZA PRIVREMENU PRAVNU ZAŠTITU

Općem sudu 2017. podneseno je 47 zahtjeva za privremenu pravnu zaštitu, što je znatno više u odnosu na broj zahtjeva podnesenih 2016. (34). Jednako tako, znatno je porastao broj donesenih rješenja i zaključenih predmeta. U 2017. doneseno je 56 rješenja¹⁰⁵, u odnosu na 25 u 2016., dok su zaključena 53 predmeta, u odnosu na 20 u 2016. U osam predmeta Opći sud donio je rješenje o prekidu postupka na temelju članka 157. stavka 2. Poslovnika.

Donesena rješenja pokrivaju širok spektar tema, među kojima ponajprije pravo tržišnog natjecanja i državnih potpora (četiri predmeta), mjere ograničavanja (osam predmeta), postupke javne nabave (šest predmeta) i institucionalno pravo (jedanaest predmeta). Kada je riječ o sudskim postupcima u području institucionalnog

^{105/} Taj broj odgovara ukupnom broju rješenja koje je donio sudac privremene pravne zaštite, pri čemu se ne uzimaju u obzir rješenja o obustavi postupka/brisanju, ali se ubrajaju rješenja na temelju članka 157. stavka 2. Poslovnika i rješenja koja je donio potpredsjednik Općeg suda, koji zamjenjuje njegova predsjednika u skladu s odredbama članka 157. stavka 4. i članka 11. Poslovnika, to jest rješenja od 10. travnja 2017., *Exaa Abwicklungsstelle für Energieprodukte/ACER* (T-123/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:277](#)), od 21. travnja 2017., *Post Telecom/EIB* (T-158/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:281](#)) i od 26. rujna 2017., *Wall Street Systems UK/ESB* (T-579/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:668](#)) – podnesena žalba, predmet C-576/17 P(R), *Wall Street Systems UK/ESB*.

prava, valja istaknuti da se relativno izražen broj predmeta bavi statusnim pitanjima članova Europskog parlamenta¹⁰⁶ i financiranjem zaklada odnosno europskih stranaka¹⁰⁷.

Predsjednik Općeg suda prihvatio je dva zahtjeva za suspenziju izvršenja, rješenjima od 18. svibnja 2017., **RW/Komisija** (T-170/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:351](#))¹⁰⁸ i od 25. kolovoza 2017., **Malta/Komisija** (T-653/16 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:583](#)).

Rješenjem od 18. svibnja 2017., **RW/Komisija** (T-170/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:351](#))¹⁰⁹ predsjednik Općeg suda naložio je suspenziju izvršenja Komisijine odluke kojom je tužitelj, dužnosnik u dobi od 63 godine, na temelju članka 42.c Pravilnika o osoblju upućen na dopust u interesu službe i istodobno umirovljen po sili zakona.

Članak 42.c unesen je u Pravilnik o osoblju u okviru njegovih posljednjih izmjena Uredbom (EU, Euratom) br. 1023/2013¹¹⁰. Nakon razmatranja uvjeta koji se odnosi na *fumus boni iuris*, predsjednik Općeg suda zaključuje da je tužitelj dokazao postojanje važnog pravnog spora čije rješenje nije odmah očito i zahtijeva dubinsko ispitivanje u okviru postupka o meritumu. Naime, na prvi pogled i članak 42.c Pravilnika o osoblju i opća struktura odredaba kojima se uređuju umirovljenje i konačan prestanak službe idu u prilog tumačenju članka 42.c Pravilnika o osoblju u skladu s kojim dužnosnik koji je već navršio najnižu dob za umirovljenje u skladu s člankom 23. Priloga XIII. tom pravilniku ne može biti upućen na dopust u interesu službe i istodobno umirovljen po sili zakona.

Rješenjem od 25. kolovoza 2017., **Malta/Komisija** (T-653/16 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:583](#)) predsjednik Općeg suda naložio je suspenziju izvršenja Komisijine odluke kojom je ona na temelju Uredbe br. 1049/2001, a na ponovni zahtjev Greenpeacea, odobrila pristup dokumentima koji potječu od Republike Malte, a odnose se na ribolov plavoperajne tune.

Nakon razmatranja uvjeta koji se odnosi na *fumus boni iuris*, predsjednik Općeg suda zaključuje da je Republika Malta dokazala postojanje važnog pravnog i činjeničnog spora čije rješenje nije odmah očito i zahtijeva dubinsko ispitivanje u okviru postupka o meritumu.

U svojoj analizi predsjednik Općeg suda najprije je odbio Komisijin argument prema kojem su tužbeni razlozi Republike Malte nedopušteni jer se ne odnose na materijalna izuzeća od pristupa dokumentima navedena u članku 4. stavcima 1. i 3. Uredbe br. 1049/2001. U tom pogledu predsjednik Općeg suda podsjeća na to da bi Komisijino stajalište dovelo do toga da bi njezine odluke u području pristupa dokumentima u velikoj mjeri izbjegle sudski nadzor i da bi takav rezultat na prvi pogled bio teško spojiv s ustaljenom sudskom praksom Suda prema kojoj je Unija Unija prava u kojoj su svi akti njezinih institucija podvrgnuti nadzoru usklađenosti, među ostalim, s Ugovorima, općim načelima prava kao i temeljnim pravima.

^{106/} Rješenja od 16. veljače 2017., **Troszczynski/Parlament**, T-626/16 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:92](#); od 16. veljače 2017., **Le Pen/Parlament**, T-140/16 R II, neobjavljeno, [EU:T:2017:93](#); od 16. veljače 2017., **Gollnisch/Parlament**, T-624/16 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:94](#); od 6. travnja 2017., **Le Pen/Parlament**, T-86/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:270](#); od 26. lipnja 2017., **Jalkh/Parlament**, T-27/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:431](#) i od 26. lipnja 2017., **Jalkh/Parlament** T-26/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:432](#)

^{107/} Rješenja od 14. ožujka 2017., **ADDE/Parlament**, T-48/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:170](#) i od 4. srpnja 2017., **Institute for Direct Democracy in Europe/Parlament**, T-118/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:465](#)

^{108/} Žalba je odbačena rješenjem od 10. siječnja 2018., **Komisija/RW** (C-442/17 P(R), neobjavljeno, [EU:C:2018:6](#))

^{109/} *Ibid.*

^{110/} Uredba (EU, Euratom) br. 1023/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2013. o izmjeni Pravilnika o osoblju za dužnosnike Europske unije i Uvjeta zaposlenja ostalih službenika Europske unije (SL 2013., L 287, str. 15.)

Kada je riječ o prigovoru koji se temelji na povredi članka 113. Uredbe (EZ) br. 1224/2009¹¹¹ u pogledu dijela dokumenata obuhvaćenih pobijanom odlukom, predsjednik Općeg suda utvrđuje da ta odredba ne sadržava nikakvo upućivanje na Uredbu br. 1049/2001 i da u svojim stavcima 2. i 3. određuje da se podaci koji se razmjenjuju između država članica i Komisije ne smiju prenositi drugim osobama osim onih čija funkcija u državama članicama ili institucijama Unije zahtijeva pristup tim podacima te da se mogu upotrebljavati samo u svrhe predviđene tom uredbom. Predsjednik Općeg suda iz toga zaključuje da način usklađivanja uredaba br. 1224/2009 i 1049/2001 nije odmah očit, što osobito vrijedi s obzirom na činjenicu da je članak 113. Uredbe br. 1224/2009 sektorsko pravilo koje je usvojeno nekoliko godina nakon stupanja na snagu Uredbe br. 1049/2001.

Kada je riječ o argumentu koji se temelji na tvrdnji da Komisija nije s dužnom pažnjom ispitala doseg zahtjeva za pristup dokumentima i da je u stadiju ponovljenog zahtjeva identificirala njime obuhvaćen 121 dokument, predsjednik Općeg suda zaključuje da se ne može isključiti da bi slanje svih dokumenata koji potječu od Republike Malte, a tiču se plavoperajne tune, bilo izvan dosega zahtjeva za pristup dokumentima i stoga ističe postojanje važnog činjeničnog spora čije rješenje nije odmah očito i zahtijeva dubinsko ispitivanje koje ne može provesti sudac postupka privremene pravne zaštite, nego mora biti predmet postupka o meritumu.

Među predmetima u kojima je odbijen zahtjev za privremenu pravnu zaštitu osobito valja spomenuti niz predmeta koji se tiču zapošljavanja asistenata članova Parlamenta i predmete koji se odnose na prodaju na dražbi transportnih kapaciteta plinovoda OPAL.

U predmetima u kojima su 16. veljače 2017. donesena rješenja *Troszczynski/Parlament* (T-626/16 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:92](#)), *Le Pen/Parlament* (T-140/16 R II, neobjavljeno, [EU:T:2017:93](#)) i *Gollnisch/Parlament* (T-624/16 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:94](#))¹¹², a 6. travnja 2017. rješenje *Le Pen/Parlament* (T-86/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2017:270](#)), članovi Parlamenta zatražili su suspenziju izvršenja odluka njegova glavnog tajnika u kojima je naložen povrat neosnovano primljenih iznosa troškova parlamentarne pomoći prijebojem: mjesečnim ustezanjem 50 % parlamentarne naknade, mjesečnim ustezanjem 100 % naknade za opće troškove i ustezanjem 50 % dnevnica.

Kako bi dokazali da je ispunjen uvjet hitnosti, tužitelji su tvrdili, među ostalim, da im povrat prijebojem ne dopušta učinkovito i neovisno izvršavanje parlamentarnog mandata.

Predsjednik Općeg suda odbio je četiri zahtjeva za privremenu pravnu zaštitu utvrđujući da nije dokazano da se spomenutim ustezanjima ugrožava učinkovito izvršavanje mandata zastupnika u Europskom parlamentu na način koji zahtijeva hitnost. U tom pogledu on je istaknuo da iz pravila koja se primjenjuju na zastupnike i iz prakse Parlamenta proizlazi da povrat prijebojem treba provesti osiguravajući ravnotežu između, s jedne strane, obveze institucije da povрати neosnovano primljene iznose i, s druge strane, obveze zadržavanja mogućnosti da dotični zastupnik učinkovito izvršava svoj mandat. U tim okolnostima činjenica da je Parlament započeo s provedbom povrata prijebojem ne može se sama za sebe smatrati činom koji može ugroziti učinkovito i neovisno izvršavanje zastupničkih mandata tužiteljâ.

Što se tiče mjesečnog ustezanja 50 % parlamentarne naknade, predsjednik Općeg suda potom ističe da tužitelji nisu objasnili na koji način navedeno smanjenje naknade dovodi do toga da su spriječeni u izvršavanju ukupnosti

^{111/} Uredba Vijeća (EZ) br. 1224/2009 od 20. studenoga 2009. o uspostavi sustava kontrole Zajednice za osiguranje sukladnosti s pravilima zajedničke ribarstvene politike, o izmjeni uredbi (EZ) br. 847/96, (EZ) br. 2371/2002, (EZ) br. 811/2004, (EZ) br. 768/2005, (EZ) br. 2115/2005, (EZ) br. 2166/2005, (EZ) br. 388/2006, (EZ) br. 509/2007, (EZ) br. 676/2007, (EZ) br. 1098/2007, (EZ) br. 1300/2008, (EZ) br. 1342/2008 i o stavljanju izvan snage uredbi (EEZ) br. 2847/93, (EZ) br. 1627/94 i (EZ) br. 1966/2006 (SL 2009., L 343, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 4., svezak 1., str. 113.)

^{112/} Žalba je odbačena rješenjem od 6. srpnja 2017., *Gollnisch/Parlament* (C-189/17 P(R), neobjavljeno, [EU:C:2017:528](#)).

svojih parlamentarnih zadaća. Kada je riječ o mjesečnom ustezanju 100 % naknade za opće troškove, predsjednik Općeg suda utvrđuje da predmetni zastupnici (Jean-Marie Le Pen, Bruno Gollnisch i Marine Le Pen) nisu tvrdili da je paušalni iznos u stvarnosti dijelom prikriveni oblik plaće. Na taj način činjenica da zastupnici smiju zatražiti povrat stvarno podmirenih troškova – kako bi se zajamčilo nepostojanje prepreka učinkovitom izvršavanju njihovih mandata – ne može dovesti do zaključka da mjesečno ustezanje 100 % naknade za opće troškove ugrožava učinkovito izvršavanje zastupničkog mandata. Jednako tako, polazeći od činjenice da zastupnici smiju zatražiti povrat stvarno podmirenih troškova, predsjednik Općeg suda zaključuje da ni ustezanje 50 % dnevnica ne ugrožava učinkovito izvršavanje mandata zastupnika u Europskom parlamentu.

U predmetima u kojima su 21. srpnja 2017. donesena rješenja *Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo/Komisija* (T-130/17 R, [EU:T:2017:541](#)), *Poljska/Komisija* (T-883/16 R, [EU:T:2017:542](#)) i *PGNiG Supply & Trading/Komisija* (T-849/16 R, [EU:T:2017:544](#)) predsjednik Općeg suda razmatrao je zahtjeve za suspenziju izvršenja Komisijine odluke da na tržištu ponudi 50 % neiskorištenih kapaciteta plinovoda OPAL – kopnenog dijela plinovoda Nord Stream 1 na istoku – kojim se prirodni plin prenosi preko Baltičkog mora iz Rusije u Zapadnu Europu.

Nakon što je utvrdio da se dva ugovora koja je sklopilo društvo Gazprom – ugovor o transportu prirodnog plina poljskom dionicom plinovoda Yamal-Europe u svrhu opskrbe tržišta zapadne Europe (uključujući poljsko tržište) i ugovor o isporukama prirodnog plina sklopljen s društvom PGNiG Supply & Trading GmbH – primjenjuju do 2020. odnosno do kraja 2022. godine, predsjednik Općeg suda zaključio je da su iskorištavanje transportnih kapaciteta poljske dionice plinovoda Yamal-Europe i Gazpromove isporuke na poljsko tržište na prvi pogled osigurani do kraja tog razdoblja. Prema tome, čak i kada bi izvjesnost štete koju navode Republika Poljska i dva društva tužitelja bila dovoljno dokazana, do nje ne bi došlo prije isteka spomenutih ugovora. S obzirom na prosječno trajanje postupaka pred Općim sudom, presude o meritumu u tim predmetima on će vjerojatno donijeti tijekom 2019.

Kada je riječ o argumentu prema kojem pobijana odluka dopušta sklapanje privatnopravnih ugovora poništavanje kojih više ne bi bilo moguće čak i u slučaju njezina naknadnog poništenja, predsjednik Općeg suda istaknuo je da u takvom slučaju na raspolaganju stoje pravni lijekovi protiv moguće provedbe tih akata.

Slijedom navedenog, predsjednik Općeg suda odbio je zahtjeve za suspenziju izvršenja, s obzirom na to da tužitelji nisu podnijeli ozbiljan dokaz da ne mogu čekati ishod po tužbama u glavnim postupcima o meritumu a da pritom ne pretrpe tešku i nepopravljivu štetu.

C/ AKTIVNOST TAJNIŠTVA OPĆEG SUDA U 2017.

Emmanuel COULON, tajnik Općeg suda

Smješteno u središte sudske uprave, tajništvo Općeg suda i ove je godine bilo u službi suda koji se mijenja. Opći sud povećava se i preoblikuje u skladu s reformom ustrojstva Suda Europske unije čiji je cilj do 2019. udvostručiti broj sudaca Općeg suda u tri uzastopne faze¹. Sudski postupci pred Općim sudom sve su različiti i u određenim aspektima sve složeniji. U tim je okolnostima tajništvo izvelo promjene koje mu omogućuju da nastavi izvršavanje povjerenih mu zadaća i uspješno provede prve dvije faze reforme.

Rezultati u 2017. godini pozitivni su za Opći sud. Izazovi postavljeni prvim dvjema fazama reforme ostvareni su. Iako je broj novih predmeta (917) i dalje za nekoliko jedinica veći od broja zaključenih (895), što ima za posljedicu porast broja neriješenih predmeta (1508), trajanje postupaka nastavlja se skraćivati, a kvaliteta donesenih odluka ostaje na istoj razini, o čemu svjedoči postotak odluka koje je Sud u cijelosti ili djelomično ukinuo.

Predano tomu da, kao sudionik u radu Općeg suda, na optimalan način upotrijebi 72 proračunske stavke kojima raspolaže od 1. siječnja 2016., tajništvo je pridonijelo tom uspjehu te je sa zadovoljstvom zaključeno da je na kraju 2017. godine ispunilo zadaće koje su mu povjerili propisi i Opći sud, poštujući zahtjeve pravičnog suđenja.

Tajništvo je, naime, Općem sudu i ove godine pružalo odlučujuću sudsku i upravnu podršku:

- skrbeći se za nesmetano odvijanje postupaka i uredno vođenje spisa;
- osiguravajući komunikaciju sudaca sa zastupnicima stranaka;
- aktivno pomažući sucima i njihovim suradnicima;
- upravljajući poslovima Općeg suda pod nadzorom njegova predsjednika i uz podršku službi Suda Europske unije.

Taj rezultat nedvojbeno je plod hvalevrijednog truda žena i muškaraca koji rade u tajništvu. Njegovo osoblje, svakodnevno ustrajući u svojoj predanosti, svu svoju energiju ulaže u koristan rad koji obavlja zajedno s drugim akterima.

Tajništvo je svoje aktivnosti izvršavalo predano, s vidnim osjećajem za opći interes, nastojanjem da pruži uzornu podršku pravosuđu i stalnom brigom za optimalno trajanje sudskih postupaka. Ono je, među ostalim, uvijek nastojalo obraditi postupovne akte u primjerenom roku te je nastavilo razvijati sustav koji omogućava da se odrede postupci čije je trajanje predugo i da se na to upozore osobe koje bi taj nedostatak mogle ispraviti.

^{1/} Uredba (EU, Euratom) 2015/2422 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Protokola br. 3 o Statutu Suda Europske unije (SL 2015., L 341, str. 14.) i Uredba (EU, Euratom) 2016/1192 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o prijenosu na Opći sud nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između Europske unije i njezinih službenika (SL 2016., L 200, str. 137.)

I. ORGANIZACIJSKI UČINCI STUPANJA NA DUŽNOST NOVIH DVOJE SUDACA

Na temelju druge faze reforme, 2017. imenovano je i stupilo na dužnost novih dvoje sudaca Općeg suda. Time je dovršena spomenuta druga faza, koja uključuje imenovanje dodatnih sedam sudaca Općeg suda i prenošenje nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između Europske unije i njezinih službenika na Opći sud. Što se tiče imenovanja suca koji još nedostaje da bi kolegij sudaca brojio 47 članova, kako je to predviđeno člankom 48. Protokola o Statutu Suda Europske unije, do njega će doći naknadno na temelju prve faze².

Irski i belgijski sudac imenovani su 29. ožujka odnosno 6. rujna 2017. te su prisegnuli 8. lipnja odnosno 4. listopada 2017. Nakon tih imenovanja broj sudaca Općeg suda povećao se s 44 na 46.

Bez obzira na to što je dolazak spomenute dvojice sudaca neusporediv s onim nova 22 suca tijekom 2016., valjalo je poduzeti određene mjere kako bi se oni i njihovi suradnici uspješno uključili u rad.

Nakon spomenutih stupanja na dužnost, Opći sud rasporedio je nove suce u vijeća, uspostavio novi sustav dodjeljivanja predmeta i ponovno ih raspodijelio sucima. U skladu s Poslovníkom, tajništvo je obavijestilo stranke u dotičnim predmetima i u Službenom listu Europske unije objavilo odluke o rasporedu sudaca u vijećima Općeg suda³. Posljedično, prilikom svakog raspodjeljivanja predmeta ažuriralo je sve interne baze podataka.

Stupanje na dužnost i smještaj novih sudaca i članova njihovih kabineta u za to uređene prostore također su zahtijevali vrlo intenzivnu upravnu podršku tajništva. Ona se istodobno očitovala u pripremnim radnjama zajedno sa službama Suda Europske unije, u odgovarajućem prihvatu i smještaju dotičnih osoba te u stroгом praćenju zapošljavanja osoblja.

II. ZADAĆA PODRŠKE OPĆEM SUDU

Kontekst

Svoju zadaću sudske podrške tajništvo je u 2017. ispunilo tako što je obradilo 917 akata kojima se pokreće postupak. S 98 predmeta – od kojih većina pripada nizu predmeta u kojima se osporava zakonitost odluka o programu sanacije što ga je donijela španjolska banka Banco Popular Español, SA – sudski postupci u bankarskom i financijskom sektoru protekle su godine bili drugi po važnosti, nakon postupaka u području intelektualnog vlasništva (298 predmeta). S 86 predmeta, broj novih predmeta u području javne službe manji je u odnosu na prethodne godine (167 novih predmeta u 2015. i 117 novih predmeta u 2016.⁴). Svako od tih triju područja

2/ Na dan 31. prosinca 2017. još nije imenovan jedan od dodatnih dvanaest sudaca čije je imenovanje predviđeno u okviru prve faze reforme.

3/ Odluke Općeg suda od 8. lipnja 2017. (SL 2017., C 213, str. 2.) i od 4. listopada 2017. (SL 2017., C 382, str. 2.) o rasporedu sudaca u vijećima

4/ Tijekom 2015. tužbe u području javne službe podnosile su se Službeničkom sudu. U 2016. one su se tom sudu podnosile do njegova raspuštanja, nakon čega se, počevši od 1. rujna 2016., podnose Općem sudu.

(od ukupno 45, u kojima trenutačno postoje neriješeni predmeti) ima određene posebne značajke koje su zahtijevale specifično postupanje tajništva u protekloj godini.

Nadalje, tajništvo je upisalo 55 070 postupovnih akata u upisnik, na 22 jezika postupka (od 24 predviđena Poslovníkom), obradilo 4449 podnesaka (osim tužbi) u neriješenim predmetima, izvršavalo odluke sudskih vijeća u obliku mjera upravljanja postupkom odnosno mjera izvođenja dokazâ te pripremio 1485 sudskih obavijesti u Službenom listu Europske unije.

Iako, naravno, nije moguće na ovom mjestu iznijeti sve podatke koji daju uvid u količinu posla što ga je obavilo tajništvo Općeg suda, navođenje jednog njihova dijela, osobito statističkih podataka, dovoljno je da posvjedoči o razini njegova radnog opterećenja:

- 9756 podnesenih postupovnih akata uključuje 565 zahtjeva za intervenciju (najveći broj u povijesti institucije) i 212 zahtjeva za povjerljivo postupanje u odnosu na stranke ili u odnosu na javnost;
- arhivi predmeta u kojima je postupak u tijeku čine 652 dužna metra spisa;
- podneseno je više kolektivnih tužbi, koje katkad uključuju 1000 ili više tužitelja, što je od tajništva zahtijevalo provjere širokih razmjera;
- vođenje postupaka u skupinama ili nizovima predmeta istodobno je zahtijevalo suradnju unutar sâmog tajništva, s obzirom na višejezičnost postupka, te suradnju sa sudskim vijećima prilikom postupanja po zahtjevima za produljenje rokova, spajanje, intervenciju i eventualno za povjerljivo postupanje u svakom od tih predmeta;
- tajništvo je osiguralo podršku na raspravama u 390 predmeta, pri čemu su se neke od njih odvijale cijeli dan ili tijekom više dana;
- služba tajništva osigurana je prigodom 405 konferencija vijeća;
- određene su ili naložene stotine mjera upravljanja postupkom i deseci mjera izvođenja dokazâ, među ostalim, u pogledu dostave dokumenata za koje je zatraženo povjerljivo postupanje.

Osim toga, logističkom podrškom koju je tajništvo pružalo u različitim oblicima (pomoć u koordiniranju, uređivanje dokumentacije, obavješćavanje o postupovnoj sudskoj praksi, upravljanje računalnim sustavima, priprema statistike) i ove je godine Općem sudu omogućeno da djeluje u najboljim mogućim uvjetima, osobito pridonošenjem kvaliteti odluka predsjednika i sudskih vijeća te pomaganjem potpredsjedniku u ostvarivanju zadaće koja se sastoji u brizi za usklađenost sudske prakse, koju mu je Opći sud povjerio u rujnu 2016.

Digitalizacija stadijâ sudskog postupka

U sklopu ostvarivanja zadaće sudske podrške, tajništvo je i u protekloj godini bilo u mogućnosti ubirati plodove digitalizacije gotovo svih stadija sudskog postupka, uključujući unutarnju komunikaciju s kabinetima sudaca i vanjsku komunikaciju sa zastupnicima stranaka. Proces digitalizacije usto je u 2017. proširen na prenošenje spisa postupka pred žalbenim vijećem Ureda Europske unije za intelektualno vlasništvo (EUIPO). K tome, dostava informacija unaprijedena je tijekom protekle godine stavljanjem na raspolaganje osuvremenjene inačice računalne aplikacije „Elektronički spis“ za potrebe predmeta.

Spomenuta digitalizacija nesumnjivo je omogućila da se tajništvo, u interesu svih, rastereti repetitivnih zadaća, dajući mu priliku ne samo da u većoj mjeri individualizira odgovore koji se od njega očekuju nego i da svoje resurse usredotoči na pitanja koja su toga doista vrijedna.

Što se tiče komunikacije tajništva s kabinetima sudaca Općeg suda, još jednom valja istaknuti uspjeh predajnih obrazaca u elektroničkom obliku⁵, na kraju treće pune godine njihove primjene. Interni su postupci pojednostavnjeni, metode rada racionalizirane, ostvarene su uštede sredstava i vremena zahvaljujući neposrednosti komunikacije između tajništva i kabineta sudaca. Digitalizacija je usto omogućila savršeno praćenje komunikacije i kvantificiranje aktivnosti. U 2017. tajništvo je uputilo 12 930 obrazaca kabinetima u okviru tekućih postupaka. Taj podatak sam za sebe pokazuje snažno intenziviranje komunikacije između tajništva i kabineta, s obzirom na to da je broj obrazaca 19 % veći u odnosu na 2016. godinu.

Komunikacija sa zastupnicima stranaka trenutačno se uglavnom odvija putem računalne aplikacije e-Curia⁶, koja je zajednička dvjema sastavnicama institucije. Postotak podnesaka upućenih tim putem od puštanja u rad aplikacije u studenome 2011. ne prestaje rasti, baš kao ni broj odvjetnika i agenata s korisničkim računom. U 2017. godini 83 % podnesaka predano je Općem sudu elektroničkim putem (u odnosu na 76 % u 2016.), što odgovara količini od 805 768 stranica⁷.

Sve države članice i 3707 odvjetnika i agenata trenutačno raspolažu korisničkim računom e-Curia.

Iako je uspjeh računalne aplikacije e-Curia nedvojben, 17 % postupovnih akata koji se i dalje podnose u papirnatom obliku ne dopušta ostvarivanje svih njezinih praktičnih koristi, osobito izbjegavanjem paralelnog vođenja spisa u papirnatom i elektroničkom obliku. Valja zapaziti da je u 2017. godini, nakon pouke tajništva, Jedinostveni sanacijski odbor (SRB) pristao na to da zatraži otvaranje korisničkog računa za navedenu aplikaciju i na taj način omogućio dostavu više stotina postupovnih akata elektroničkim putem.

Nastavlja se razvoj aplikacije e-Curia, ali je napredak i dalje spor. Stoga će Opći sud u 2018. poduzeti odlučne mjere kako bi se ostvario cilj 100-postotnog podnošenja postupovnih dokumenata tim putem.

Primjena postupovnih mehanizama iz 2015.

Godina 2017. bila je druga puna godina primjene Poslovnika koji je stupio na snagu 1. srpnja 2015.

Postavljeni ciljevi pojednostavnjivanja i racionalizacije mogu se objektivno smatrati postignutima. Postupovni instrumenti koji su Općem sudu stavljeni na raspolaganje u 2015. koriste se u punoj mjeri te se pokazuju savršeno prikladnima za posebnosti sudskih postupaka koji se pred njim vode.

Među rezultatima vrijednima spomena nalaze se:

- nastavak znatnog smanjenja broja rješenja koje priprema tajništvo (317 u odnosu na 521 u 2015.)⁸, bez obzira na veći broj tekućih predmeta;
- češće odlučivanje o izravnim tužbama u obliku presude bez održavanja rasprave⁹ – ta je mogućnost iskorištena u 54 navrata (u predmetima o intelektualnom vlasništvu u 152 navrata);

^{5/} Komunikacija između tajništva i kabineta sudaca Općeg suda odvija se u obliku predajnih obrazaca čija je svrha obavještanje o odluci nadležnog tijela o postupovnom pitanju ili primitak te odluke. Spomenuti obrasci od studenoga 2014. koriste se u digitaliziranom obliku.

^{6/} Odluka Općeg suda od 14. rujna 2011. o podnošenju i dostavi postupovnih akata putem aplikacije e-Curia (SL 2011., C 289, str. 9.)

^{7/} Uz takav bi se rast broj stranica postupovnih akata podnesenih Općem sudu u 2017. približio milijunu.

^{8/} Od 1. srpnja 2015. pojedine odluke koje su se prije donosile u obliku rješenja (prekid i nastavak postupka, spajanje predmeta, intervencija države članice ili institucije bez povjerljivog postupanja) donose se u obliku jednostavne odluke koja se unosi u spis predmeta.

^{9/} Prije 1. srpnja 2015. mogućnost odlučivanja presudom bez održavanja rasprave bila je predviđena samo u predmetima o intelektualnom vlasništvu i u postupcima po žalbi protiv odluka Službeničkog suda.

- potvrda činjenice da je novi jezični režim u predmetima o intelektualnom vlasništvu znatno smanjio broj intervencija tajništva i broj odluka predsjednika vijeća te je doveo gotovo do nestanka očitovanja o jeziku postupka (22 u odnosu na 279 u 2015.);
- utvrđenje da nepostojanje druge razmjene podnesaka u predmetima o intelektualnom vlasništvu nije dovelo do povećanja broja zahtjeva za održavanjem rasprave, što je pridonijelo kraćem prosječnom trajanju postupaka u tim predmetima u kojima se odlučuje presudom.

Nadalje, pravilo prema kojem nije moguće odlučiti o zahtjevu za intervenciju dok Opći sud ne zauzme stav o tuženikovu prigovoru nedopuštenosti ili nenadležnosti oslobodilo je taj sud potrebe odlučivanja o znatnom broju zahtjeva te vrste nakon što je prigovor prihvaćen. Naposljetku, u jednom posve drugom području, onom javne službe, Opći je sud pokrenuo velik broj postupaka mirnog rješavanja sporova, od kojih su neki bili uspješni.

Suprotno tomu, valja istaknuti da se ponovno povećao postotak tužbi koje treba dopuniti jer ne udovoljavaju formalnim zahtjevima, nakon što je sa zadovoljstvom utvrđeno njegovo smanjenje u 2016., pri čemu su uključene sve kategorije predmeta.

Stalna podrška koju je nemoguće brojčano izraziti

Tajništvo je u svojem svakodnevnom radu surađivalo sa svim sudskim vijećima i s osobljem kabineta sudaca koji ih čine. Potonji su tako i ove godine mogli računati na stalnu raspoloživost službenika tajništva i iskoristiti njihovo iskustvo u pogledu tehnike odvijanja postupka. Zapaža se da je povećanje broja sudaca i njihovih suradnika, do kojeg je došlo provedbom reforme, imalo za učinak znatno povećanje broja internih zahtjeva upućenih tajništvu. Dokazujući svoju fleksibilnost, ono je istodobno nastavilo težiti sinergiji i učinkovitosti te se prilagođavati okolnostima i usavršavati svoje metode rada.

Naposljetku, posredstvom svojih predstavnika, tajništvo nastavlja pružati podršku odboru Općeg suda nadležnom za postupovna pitanja te drugim odborima i forumima, prema potrebi ili naravi posla.

III. ZADAĆA UPRAVNE PODRŠKE

Kao administrativna služba, tajništvo je i u ovoj godini odgovaralo na različite zahtjeve koji su mu upućeni izvana. U koordinaciji s mnogim drugim administrativnim službama institucije poduzete su mjere s ciljem:

- usklađivanja s novim normativnim zahtjevima namijenjenima očuvanju okoliša (sustav „EMAS” – Eco-Management and Audit Scheme) putem različitih aktivnosti promicanja svijesti i niza vrlo konkretnih radnji, osobito prekida distribucije u papirnatom obliku dokumenata koje je sastavilo tajništvo (statistike i sudski kalendar) u korist elektroničke distribucije;
- davanja punog korisnog učinka mehanizmu uspostavljenom radi zaštite krajnje osjetljivih podataka koji se dostavljaju u predmetima pred Općim sudom (podaci čije bi priopćavanje moglo ugroziti sigurnost Unije ili jedne odnosno više njezinih država članica ili vođenje njihovih međunarodnih odnosa;
- brige o poštovanju propisa o zaštiti osobnih podataka.

Nadalje, način rada tajništva i praćenje predmeta koje ono osigurava zaokupili su pažnju Europskog revizorskog suda u okviru postupka ispitivanja uspješnosti u upravljanju predmetima na Sudu Europske unije. Revizori su osobito provjeravali osiguravaju li primjenjivi postupci učinkovito postupanje u predmetima i može li se dodatno

ubrzati njihovo rješavanje. Revizorski sud u rujnu 2017. usvojio je posebno izvješće te ga dostavio Europskom parlamentu i Vijeću Europske unije, koji su o njemu raspravljali.

Među preporučenim poboljšanjima Revizorski sud iznio je mogućnost uvođenja integriranog informatičkog sustava kojim će se poduprijeti upravljanje predmetima. U tom pogledu Sud Europske unije u svojim je očitovanjima istaknuo da prihvaća preporuku da razmotri ili čak uspostavi integrirani informatički sustav – s obzirom na posebnosti rada Suda i obilježja svakog od sudova koji ga sačinjavaju. Tajništvo Općeg suda sa svoje je strane služba podrške koja nastoji privesti kraju digitalizaciju sudskog postupka kako bi iskoristila sve planirane prednosti tog procesa. Stoga će i u 2018. u tom smislu surađivati sa službama Suda Europske unije i nastaviti s naporima prema integriranom upravljanju predmetima i osuvremenjivanju sustava komunikacije sa strankama.

Nadalje, tajništvo je provodilo različite oblike suradnje u duhu dijaloga i otvorenosti. Tako je u listopadu 2017., nastavno na kontakte s tajništvom EUIPO-ovih žalbenih vijeća koji su započeli u lipnju 2014., organiziran sastanak predstavnika dvaju tajništava i predstavnika službi zaduženih za nove tehnologije. Taj je sastanak za dotične službe značio ne samo zasnivanje mnogobrojnih i korisnih kontakata nego i dovršetak projekata dogovorenih tijekom prethodnih sastanaka i definiranje budućih tema za raspravu.

U istom duhu, tajništvo je crpilo inspiraciju od drugih sudova. U tom smislu posjet delegacije tajništva Općeg suda tajništvu Europskog suda za ljudska prava omogućio je bolje razumijevanje načina rada potonjeg, osobito s obzirom na informatičke alate kojima raspolaže.

Naposljetku, tajništvo je po svojoj naravi služba kojoj se obraćaju zastupnici stranaka, odvjetnici i agenti država članica i institucija, s kojima održava izravan i svakodnevni dijalog.

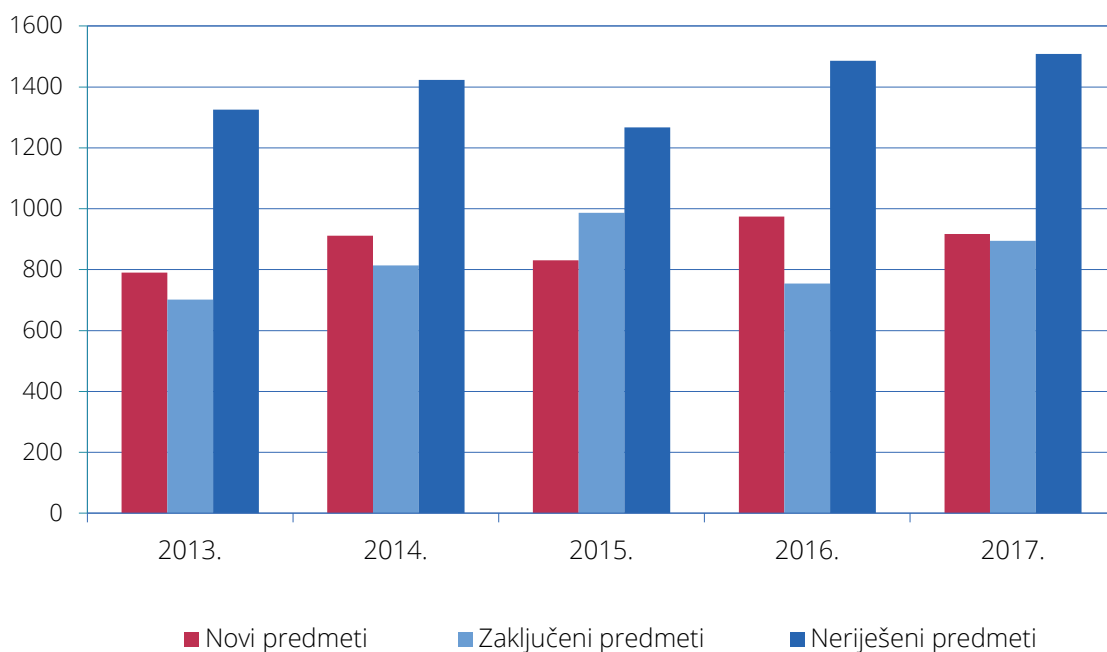
Moguće je predvidjeti da će se njegovo radno opterećenje povećati zbog povećanja broja sudaca u 2016. i 2017., razvoja sudskih postupaka i broja tekućih predmeta, bez obzira na posljedice mogućeg prenošenja nadležnosti Suda na Opći sud koje, čini se, nije isključeno u izvješću dostavljenom 14. prosinca 2017. Europskom parlamentu, Vijeću i Komisiji¹⁰. Tajništvo će se stoga i dalje ustrojavati i prilagođavati kako bi nesmetano dočekalo buduće izazove.

^{10/} Izvješće o mogućim promjenama u podjeli nadležnosti za odlučivanje o prethodnim pitanjima iz članka 267., sastavljeno u skladu s člankom 3. stavkom 2. Uredbe 2015/2422

D/SUDSKA STATISTIKA OPĆEG SUDA

I. Opća aktivnost Općeg suda – Novi, zaključeni i neriješeni predmeti (2013.-2017.)	195
II. Novi predmeti – Vrste postupaka (2013.-2017.)	196
III. Novi predmeti – Vrste pravnog sredstva (2013.-2017.)	197
IV. Novi predmeti – Predmet pravnog sredstva (2013.-2017.)	198
V. Zaključeni predmeti – Vrste postupaka (2013.-2017.)	199
VI. Zaključeni predmeti – Predmet pravnog sredstva (2017.)	200
VII. Zaključeni predmeti – Predmet pravnog sredstva (2013.-2017.)	201
VIII. Zaključeni predmeti – Sastav suda (2013.-2017.)	202
IX. Zaključeni predmeti – Trajanje postupaka u mjesecima (2013.-2017.)	203
X. Trajanje postupaka u mjesecima (2013.-2017.)	204
XI. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Vrste postupaka (2013.-2017.)	205
XII. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Predmet pravnog sredstva (2013.-2017.)	206
XIII. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Sastav suda (2013.-2017.)	207
XIV. Razno – Postupci privremene pravne zaštite (2013.-2017.)	208
XV. Razno – Ubrzani postupci (2013.-2017.)	209
XVI. Razno – Odluke Općeg suda protiv kojih je Sudu podnesena žalba (1990.-2017.)	210
XVII. Razno – Podjela žalbi podnesenih Sudu prema vrsti postupka (2013.-2017.)	211
XVIII. Razno – Ishodi žalbenih postupaka pred Sudom (2017.)	212
XIX. Razno – Ishodi žalbenih postupaka pred Sudom (2013.-2017.)	213
XX. Razno – Opći trend (1989.-2017.)	214
XXI. Djelatnost tajništva Općeg suda (2015.-2017.)	215
XXII. Načini predaje postupovnih akata pred Općim sudom	216
XXIII. Broj stranica podnesenih putem e-Curije (2013.-2017.)	217
XXIV. Obavijesti u Službenom listu Europske unije (2013.-2017.)	218
XXV. Broj predmeta u kojima je održana rasprava (2013.-2017.)	219

I. OPĆA AKTIVNOST OPĆEG SUDA – NOVI, ZAKLJUČENI I NERIJEŠENI PREDMETI (2013.-2017.)^{1 2}

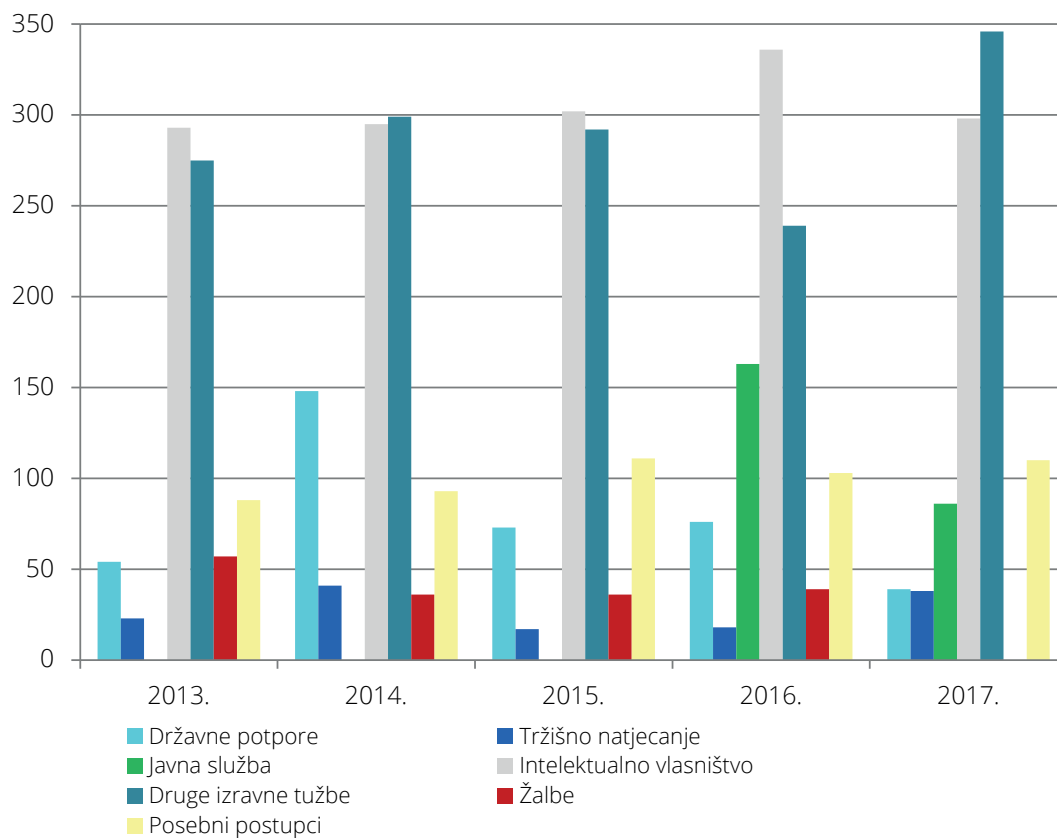

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Novi predmeti	790	912	831	974	917
Zaključeni predmeti	702	814	987	755	895
Neriješeni predmeti	1325	1423	1267	1486	1508

1/ Ako nije drukčije naznačeno, ova tablica i tablice na sljedećim stranicama uzimaju u obzir posebne postupke. „Posebnim postupcima” smatraju se: prigovor protiv presude zbog ogluhe (članak 41. Statuta Suda; članak 166. Poslovnika Općeg suda); prigovor trećeg (članak 42. Statuta Suda; članak 167. Poslovnika Općeg suda); tumačenje presuda i rješenja (članak 43. Statuta Suda; članak 168. Poslovnika Općeg suda); ponavljanje postupka (članak 44. Statuta Suda; članak 169. Poslovnika Općeg suda); zahtjev za besplatnu pravnu pomoć (članak 148. Poslovnika Općeg suda); ispravci presuda i rješenja (članak 164. Poslovnika Općeg suda); propust Općeg suda da odluči (članak 165. Poslovnika Općeg suda) i spor o troškovima čiju je naknadu moguće tražiti (članak 170. Poslovnika Općeg suda).

2/ Osim ako nije drukčije naznačeno, ova tablica i tablice na sljedećim stranicama ne uzimaju u obzir postupke privremene pravne zaštite.

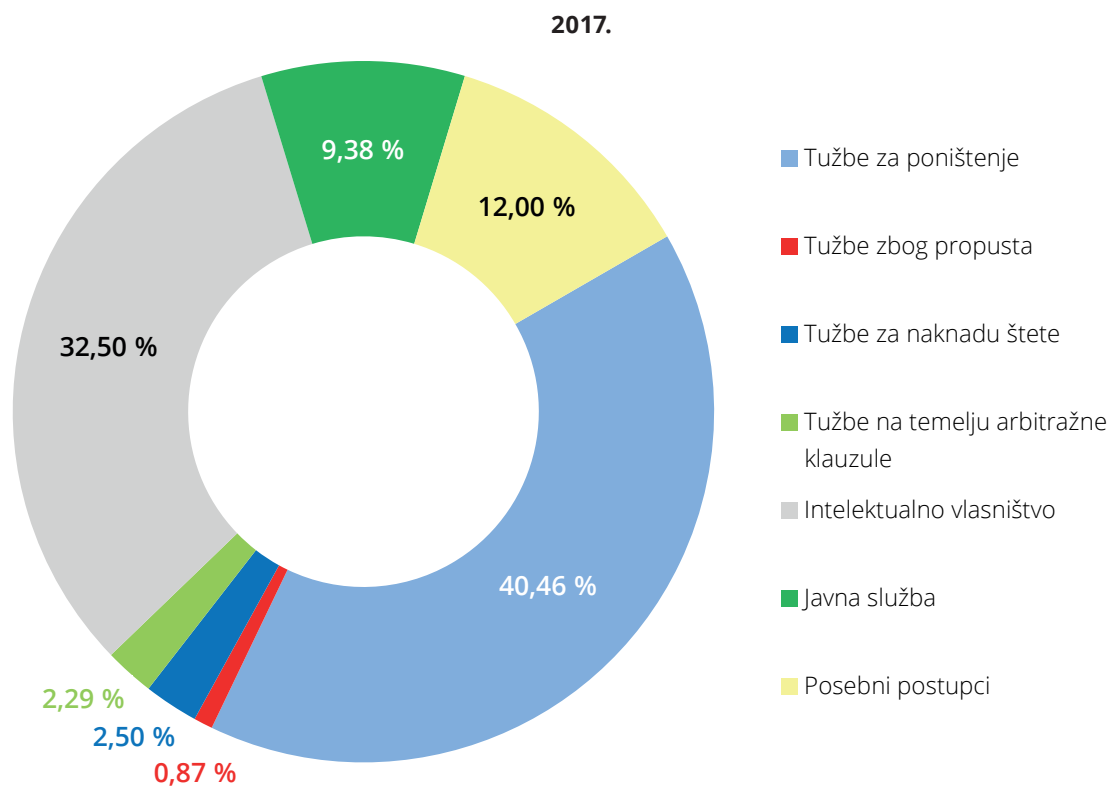
II. NOVI PREDMETI – VRSTE POSTUPAKA (2013.-2017.)

	2013.	2014.	2015.	2016. ¹	2017.
Druge izravne tužbe	275	299	292	239	346
Državne potpore	54	148	73	76	39
Intelektualno vlasništvo	293	295	302	336	298
Javna služba				163	86
Posebni postupci	88	93	111	103	110
Tržišno natjecanje	23	41	17	18	38
Žalbe	57	36	36	39	
Ukupno	790	912	831	974	917

1/ 1. rujna 2016. 123 službenička predmeta i 16 posebnih postupaka iz tog područja premješteno je na Opći sud.

III. NOVI PREDMETI – VRSTE PRAVNOG SREDSTVA (2013.-2017.)

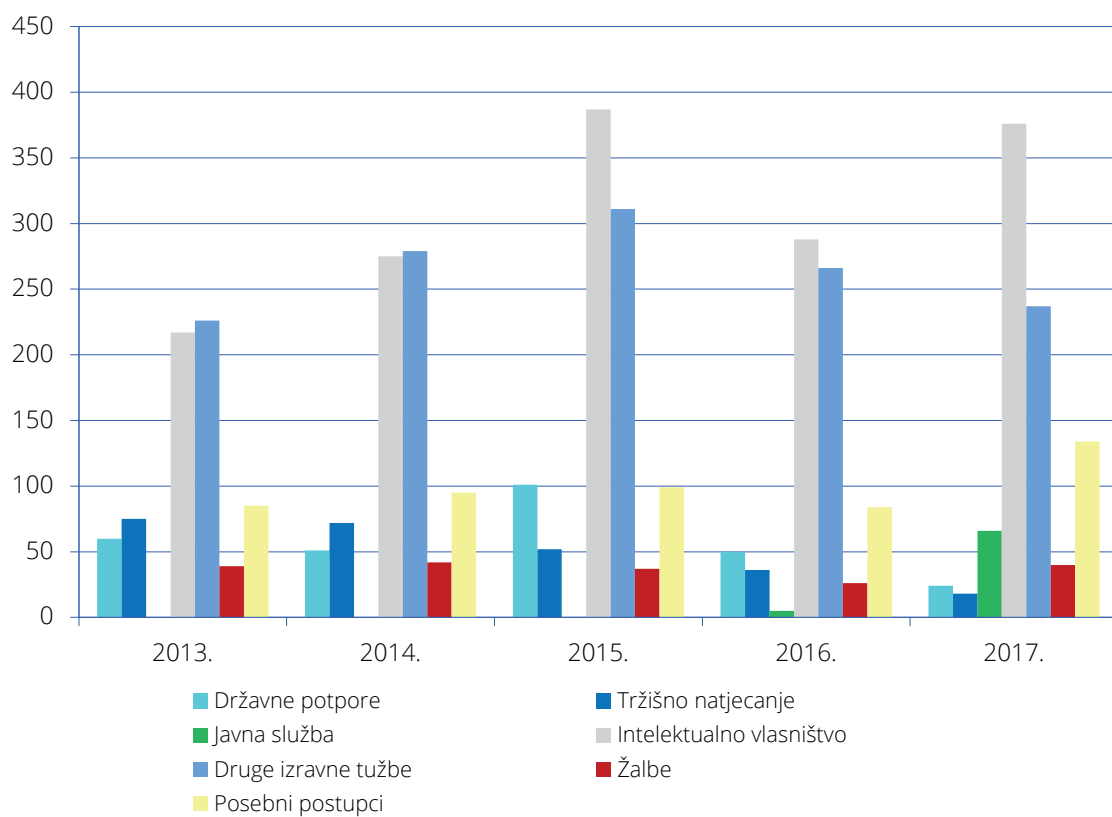

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Tužbe za poništenje	319	423	332	297	371
Tužbe zbog propusta	12	12	5	7	8
Tužbe za naknadu štete	15	39	30	19	23
Tužbe na temelju arbitražne klauzule	6	14	15	10	21
Intelektualno vlasništvo	293	295	302	336	298
Javna služba				163	86
Žalbe	57	36	36	39	
Posebni postupci	88	93	111	103	110
Ukupno	790	912	831	974	917

IV. NOVI PREDMETI – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2013.-2017.)

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Arbitražna klauzula	6	14	15	10	21
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	1	8		3	1
Državljanstvo Unije		1			
Državne potpore	54	148	73	76	39
Ekonomska i monetarna politika	15	4	3	23	98
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	3	3	5	2	3
Energija	1	3	3	4	8
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)		4	7	4	5
Industrijska politika		2			
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	294	295	303	336	298
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	5	2	10	8	2
Javna nabava	15	16	23	9	19
Javno zdravlje	5	11	2	6	5
Kultura	1			1	
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	41	69	55	28	27
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport	2		3	1	
Okoliš	11	10	5	6	8
Oporezivanje	1	1	1	2	1
Područje slobode, sigurnosti i pravde	6	1		7	
Poljoprivreda	27	15	37	20	22
Pravo društava		1	1		
Pravo institucija	44	67	53	52	65
Približavanje zakonodavstava	13		1	1	5
Pridruživanje prekomorskih zemalja i područja	1				
Pristup dokumentima	20	17	48	19	25
Pristupanje novih država	1				
Promet	5	1			
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	12	3	5	6	10
Sloboda poslovnog nastana		1			
Slobodno kretanje kapitala			2	1	
Slobodno kretanje osoba			1	1	1
Slobodno kretanje robe	1		2	1	
Slobodno pružanje usluga		1		1	
Socijalna politika		1		1	
Socijalna sigurnost radnika migranata	1				
Transeuropske mreže	3				2
Trgovinska politika	23	31	6	17	14
Tržišno natjecanje	23	41	17	18	38
Turizam	2				
Vanjsko djelovanje Europske unije		2	1	2	2
Zajednička ribarstvena politika	3	3		1	2
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	2			1	
Zapošljavanje	2				
Zaštita potrošača	1	1	2	1	
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	645	777	684	669	721
Posebni postupci	88	93	111	103	110
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	57	42	36	202	86
SVEUKUPNO	790	912	831	974	917

V. ZAKLJUČENI PREDMETI – VRSTE POSTUPAKA (2013.-2017.)

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Druge izravne tužbe	226	279	311	266	237
Državne potpore	60	51	101	50	24
Intelektualno vlasništvo	217	275	387	288	376
Javna služba				5	66
Posebni postupci	85	95	99	84	134
Tržišno natjecanje	75	72	52	36	18
Žalbe	39	42	37	26	40
Ukupno	702	814	987	755	895

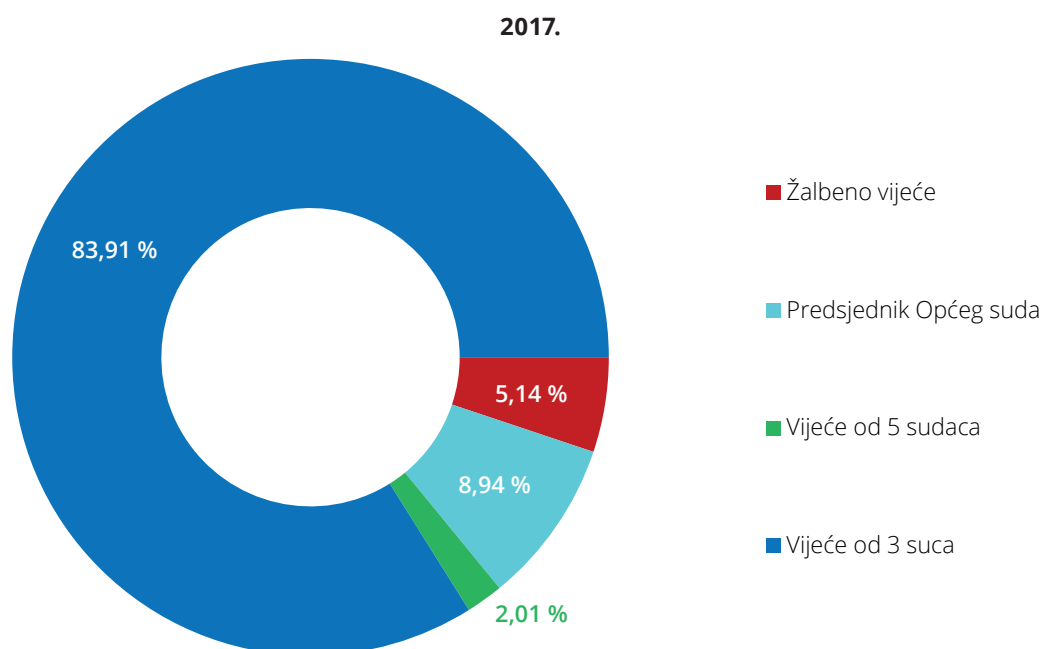
VI. ZAKLJUČENI PREDMETI – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2017.)

	Presude	Rješenja	Ukupno
Arbitražna klauzula	11	6	17
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	3	2	5
Državne potpore	13	11	24
Ekonomska i monetarna politika	3	3	6
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	2	10	12
Energija	1	2	3
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)	2	3	5
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	272	104	376
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	5	7	12
Javna nabava	12	4	16
Javno zdravlje		3	3
Kultura		1	1
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	22	4	26
Okoliš		3	3
Oporezivanje		3	3
Područje slobode, sigurnosti i pravde		5	5
Poljoprivreda	14	7	21
Pravo institucija	25	29	54
Približavanje zakonodavstava		2	2
Pristup dokumentima	7	7	14
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	3	1	4
Slobodno kretanje osoba		2	2
Trgovinska politika	13	2	15
Tržišno natjecanje	11	7	18
Vanjsko djelovanje Europske unije	1	3	4
Zajednička ribarstvena politika		2	2
Zaštita potrošača	1		1
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	421	233	654
Posebni postupci	1	133	134
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	70	37	107
SVEUKUPNO	492	403	895

VII. ZAKLJUČENI PREDMETI – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2013.-2017.) (PRESUDE I RJEŠENJA)

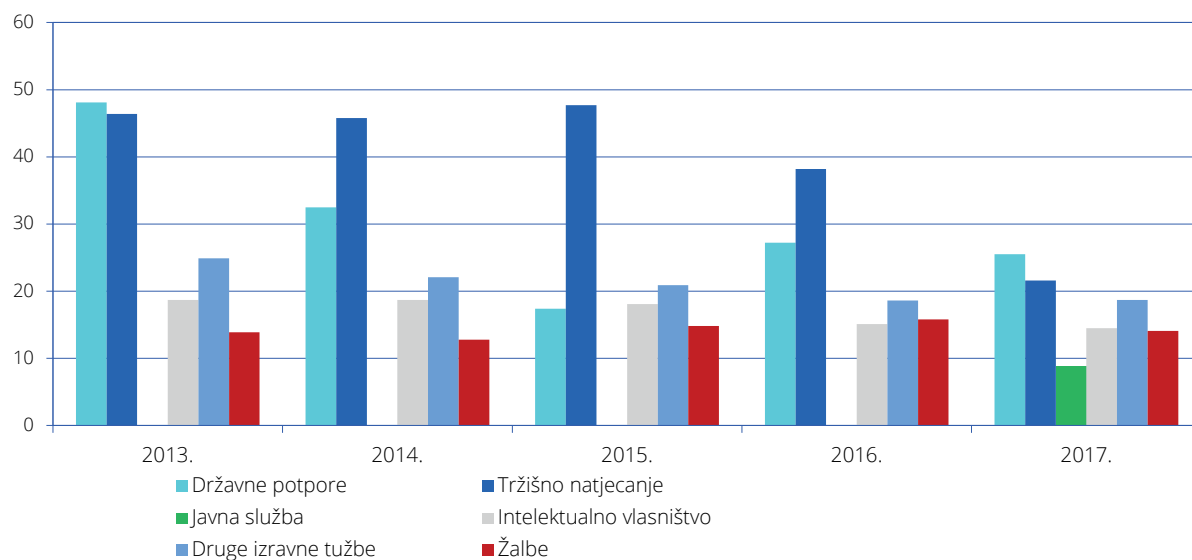
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Arbitražna klauzula	8	10	2	17	17
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	9	6	4	3	5
Državljanstvo Unije		1			
Državne potpore	59	51	101	50	24
Ekonomska i monetarna politika	1	13	9	2	6
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	14	1	6	1	12
Energija	1	3	1	3	3
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)			5	1	5
Industrijska politika			2		
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	218	275	388	288	376
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	4	1	2	6	12
Javna nabava	21	18	22	20	16
Javno zdravlje	4	10	15	3	3
Kultura				1	1
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	40	68	60	70	26
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport	1	2		1	
Okoliš	6	10	18	4	3
Oporezivanje		2	1		3
Područje slobode, sigurnosti i pravde	7	1			5
Poljoprivreda	16	15	32	34	21
Pravo društava			1		
Pravo institucija	35	33	58	46	54
Približavanje zakonodavstva		13		1	2
Pridruživanje prekomorskih zemalja i područja		1			
Pristup dokumentima	19	23	21	13	14
Pristupanje novih država			1		
Promet		3	3		
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	6	3	9	8	4
Sloboda poslovnog nastana			1		
Slobodno kretanje kapitala			2	1	
Slobodno kretanje osoba			1		2
Slobodno kretanje robe	1		2	1	
Slobodno pružanje usluga		1		1	
Socijalna politika	4			1	
Socijalna sigurnost radnika migranata	1				
Transeuropske mreže		1		2	
Trgovinska politika	19	18	24	21	15
Tržišno natjecanje	75	72	52	36	18
Turizam	1	1			
Vanjsko djelovanje Europske unije	2		2		4
Zajednička ribarstvena politika	2	15	3	2	2
Zajednička vanjska i sigurnosna politika		2	1		
Zapošljavanje	2				
Zaštita potrošača			2	1	1
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	576	673	851	638	654
Ukupno Ugovor o EZUČ-u	1				
Posebni postupci	85	95	99	84	134
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	40	46	37	33	107
SVEUKUPNO	702	814	987	755	895

VIII. ZAKLJUČENI PREDMETI – SASTAV SUDA (2013.-2017.)

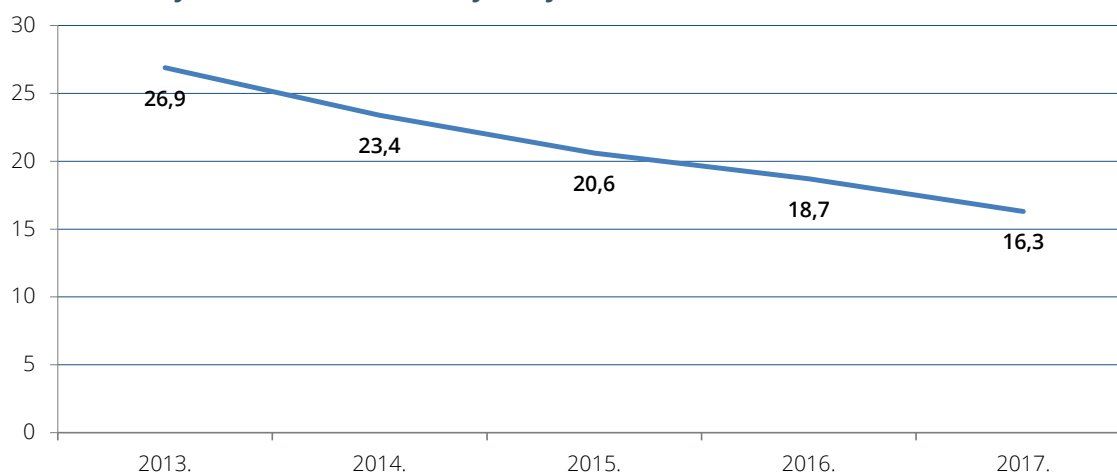
	2013.			2014.			2015.			2016.			2017.		
	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno
Žalbeno vijeće	13	47	60	21	32	53	23	14	37	25	13	38	29	17	46
Predsjednik Općeg suda		38	38		46	46		44	44		46	46		80	80
Vijeće od 5 sudaca	7	1	8	9	7	16	8	3	11	10	2	12	13	5	18
Vijeće od 3 suca	378	218	596	398	301	699	538	348	886	408	246	654	450	301	751
Sudac pojedinac							1	8	9	5		5			
Ukupno	398	304	702	428	386	814	570	417	987	448	307	755	492	403	895

IX. ZAKLJUČENI PREDMETI – TRAJANJE POSTUPAKA U MJESECIMA (2013.-2017.)¹ (PRESUDE I RJEŠENJA)

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Druge izravne tužbe	24,9	22,1	20,9	18,6	18,7
Državne potpore	48,1	32,5	17,4	27,2	25,5
Intelektualno vlasništvo	18,7	18,7	18,1	15,1	14,5
Javna služba					8,9
Tržišno natjecanje	46,4	45,8	47,7	38,2	21,6
Žalbe	13,9	12,8	14,8	15,8	14,1
Svi predmeti	26,9	23,4	20,6	18,7	16,3

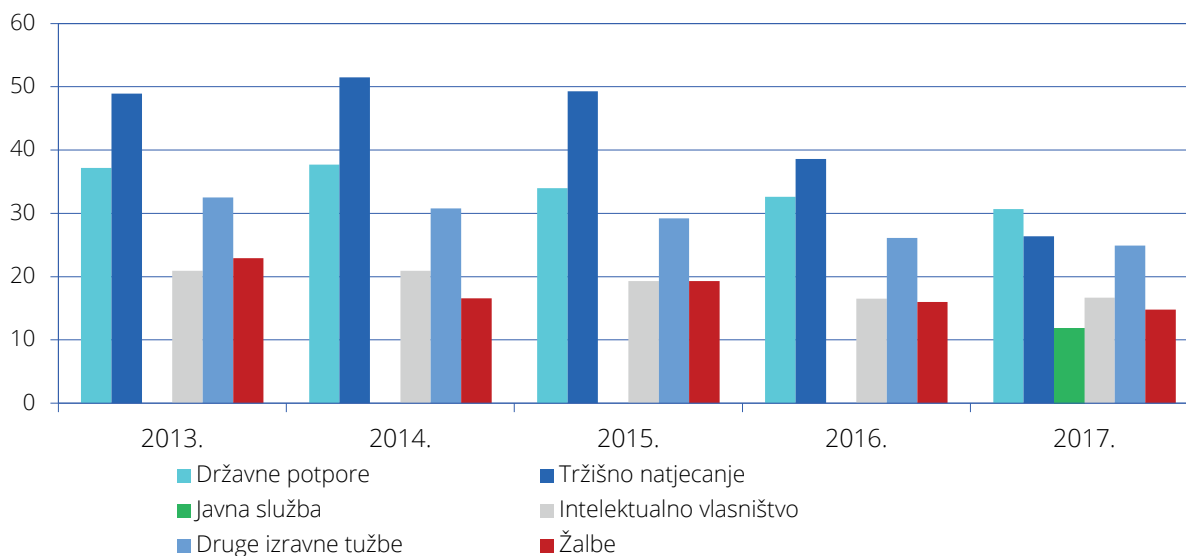
TRAJANJE POSTUPAKA (U MJESECIMA) SVI PREDMETI RIJEŠENI PRESUDOM ILI RJEŠENJEM

1/ Trajanje se izražava u mjesecima i desetinama mjeseca. Izračun prosječnog trajanja postupaka ne uzima u obzir: predmete u kojima je donesena međupresuda; posebne postupke, žalbe na odluke o privremenoj pravnoj zaštiti i o zahtjevima za intervenciju; službeničke predmete prebačene na Opći sud 1. rujna 2016. Prosječno trajanje postupka u službeničkim predmetima prebačenima na Opći sud 1. rujna 2016., i u kojima je Opći sud odlučio presudom ili rješenjem, iznosi 19,7 mjeseci (uzimajući u obzir razdoblje pred Službeničkim sudom i pred Općim sudom).

X. TRAJANJE POSTUPAKA U MJESECIMA (2013.-2017.)¹

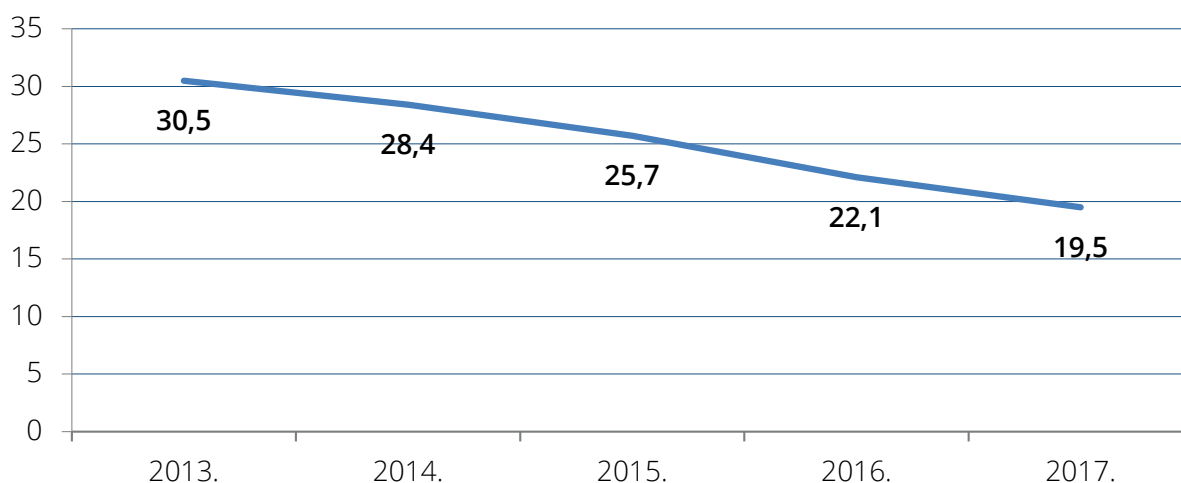
(PRESUDE)

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Druge izravne tužbe	32,5	30,8	29,2	26,1	24,9
Državne potpore	37,2	37,7	34	32,6	30,7
Intelektualno vlasništvo	20,9	20,9	19,3	16,5	16,7
Javna služba					11,9
Tržišno natjecanje	48,9	51,5	49,3	38,6	26,4
Žalbe	22,9	16,6	19,3	16	14,8
Svi predmeti	30,5	28,4	25,7	22,1	19,5

TRAJANJE POSTUPAKA (U MJESECIMA)

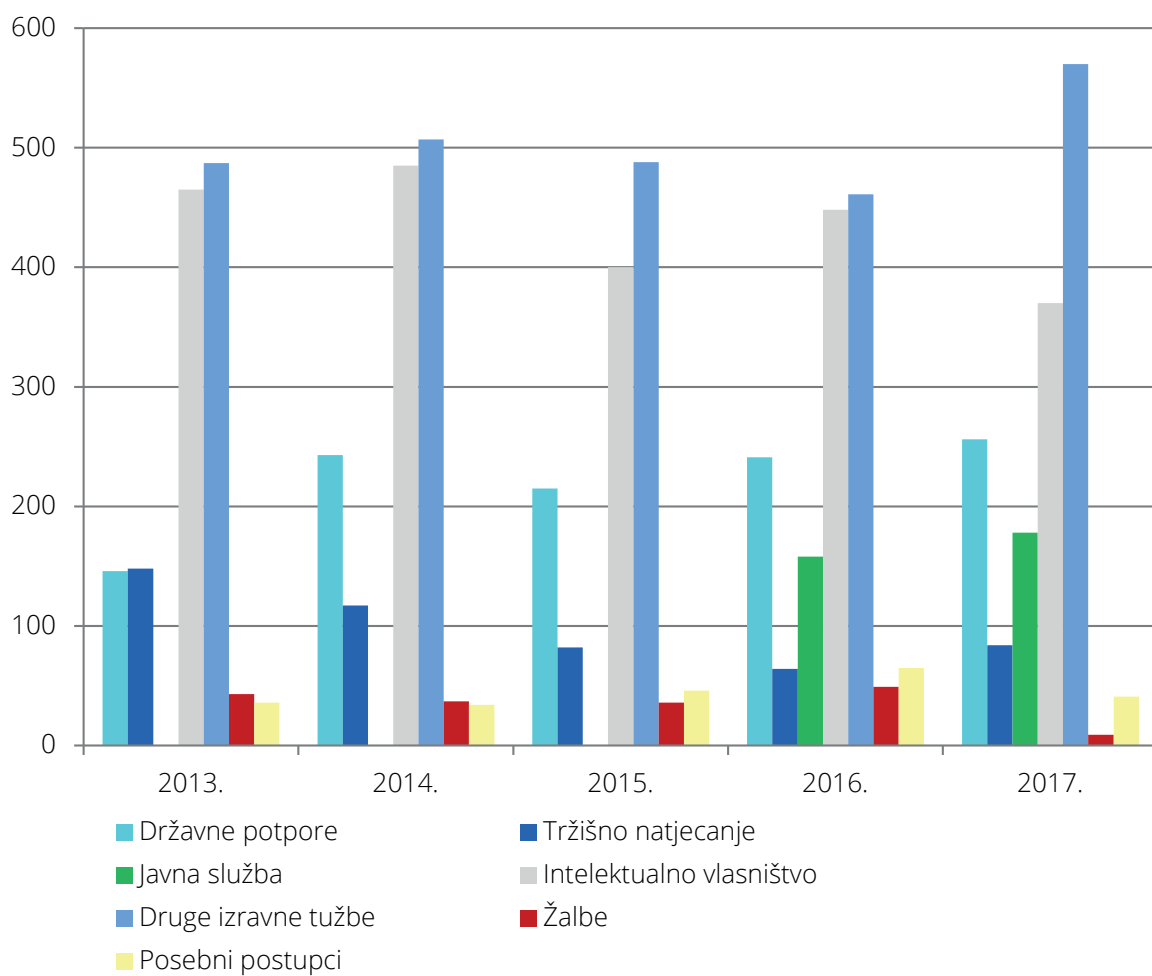
SVI PREDMETI RIJEŠENI PRESUDOM

1/ Trajanje se izražava u mjesecima i desetinama mjeseca. Izračun prosječnog trajanja postupaka ne uzima u obzir: predmete u kojima je donesena međupresuda; posebne postupke, žalbe na odluke o privremenoj pravnoj zaštiti i o zahtjevima za intervenciju; službeničke predmete prebačene na Opći sud 1. rujna 2016.

Prosječno trajanje postupka u službeničkim predmetima prebačenima na Opći sud 1. rujna 2016., i u kojima je Opći sud odlučio presudom, iznosi 21 mjesec (uzimajući u obzir razdoblje pred Službeničkim sudom i pred Općim sudom).

XI. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA – VRSTE POSTUPAKA (2013.-2017.)

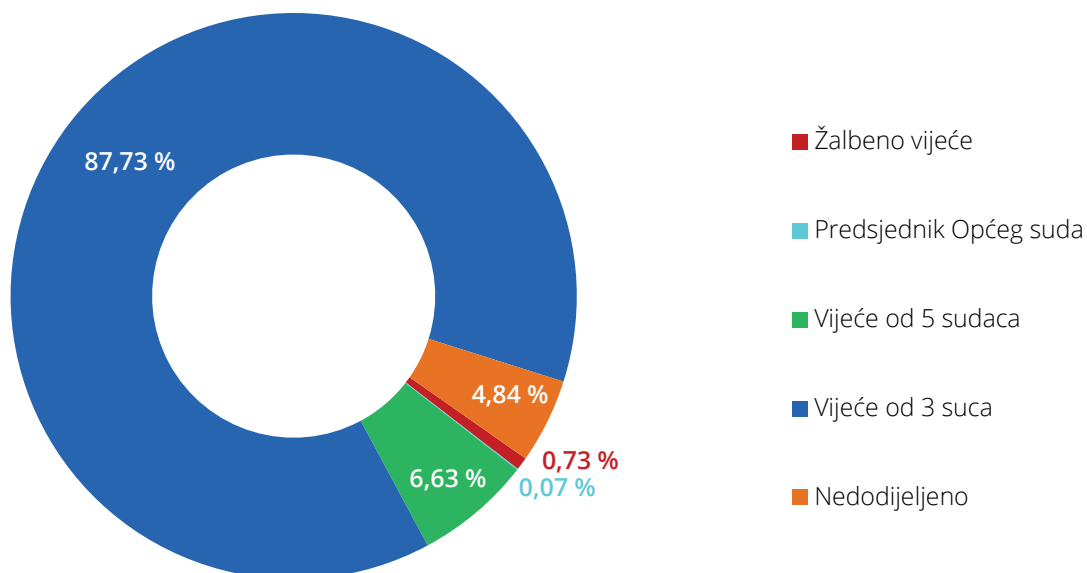
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Druge izravne tužbe	487	507	488	461	570
Državne potpore	146	243	215	241	256
Intelektualno vlasništvo	465	485	400	448	370
Javna služba				158	178
Posebni postupci	36	34	46	65	41
Tržišno natjecanje	148	117	82	64	84
Žalbe	43	37	36	49	9
Ukupno	1325	1423	1267	1486	1508

XII. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2013.-2017.)

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Arbitražna klauzula	13	17	30	23	27
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	7	9	5	5	1
Državne potpore	146	243	215	241	256
Ekonomska i monetarna politika	18	9	3	24	116
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	13	15	14	15	6
Energija	1	1	3	4	9
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)	1	5	7	10	10
Industrijska politika		2			
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	465	485	400	448	370
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	8	9	17	19	9
Javna nabava	36	34	35	24	27
Javno zdravlje	16	17	4	7	9
Kultura	1	1	1	1	
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	107	108	103	61	62
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport	2		3	3	3
Okoliš	18	18	5	7	12
Oporezivanje	1			2	
Područje slobode, sigurnosti i pravde				7	2
Poljoprivreda	51	51	56	42	43
Pravo društava		1	1	1	1
Pravo institucija	50	84	79	85	96
Približavanje zakonodavstva	13		1	1	4
Pridruživanje prekomorskih zemalja i područja	1				
Pristup dokumentima	38	32	59	65	76
Pristupanje novih država	1	1			
Promet	5	3			
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	14	14	10	8	14
Sloboda poslovnog nastana		1			
Slobodno kretanje osoba				1	
Socijalna politika		1	1	1	1
Transeuropske mreže	3	2	2		2
Trgovinska politika	45	58	40	36	35
Tržišno natjecanje	148	117	82	64	84
Turizam	1				
Vanjsko djelovanje Europske unije	1	3	2	4	2
Zajednička ribarstvena politika	17	5	2	1	1
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	3	1		1	1
Zaštita potrošača	1	2	2	2	1
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	1245	1349	1182	1213	1280
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	44	40	39	208	187
Posebni postupci	36	34	46	65	41
SVEUKUPNO	1325	1423	1267	1486	1508

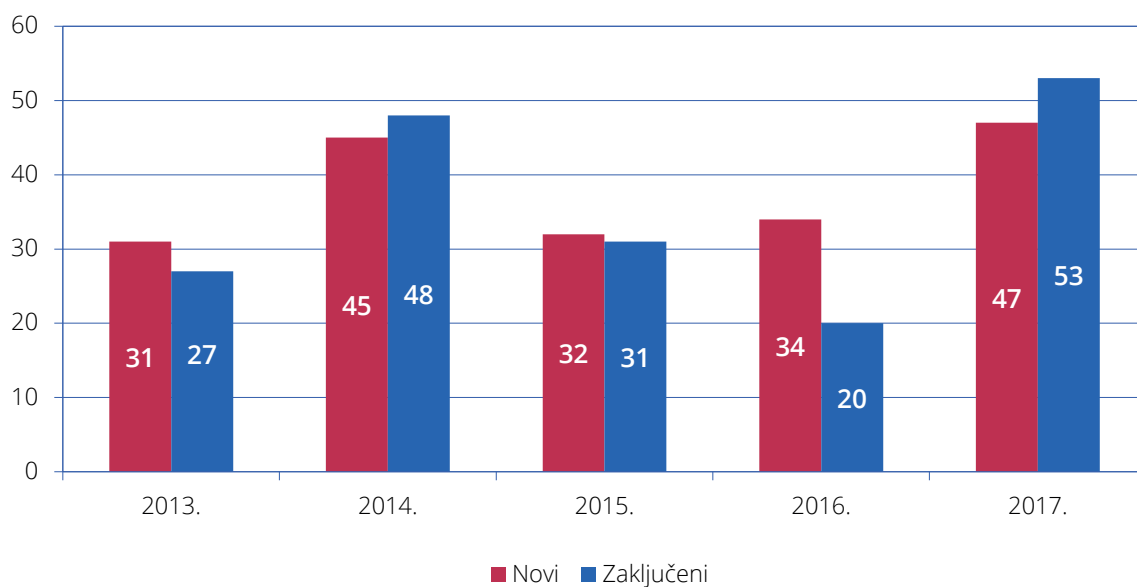
XIII. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA – SASTAV SUDA (2013.-2017.)

2017.

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Žalbeno vijeće	51	37	48	51	11
Predsjednik Općeg suda	1	1	12	12	1
Vijeće od 5 sudaca	12	15	6	23	100
Vijeće od 3 suca	1146	1272	1099	1253	1323
Sudac pojedinac			1		
Nedodijeljeno	115	98	101	147	73
Ukupno	1325	1423	1267	1486	1508

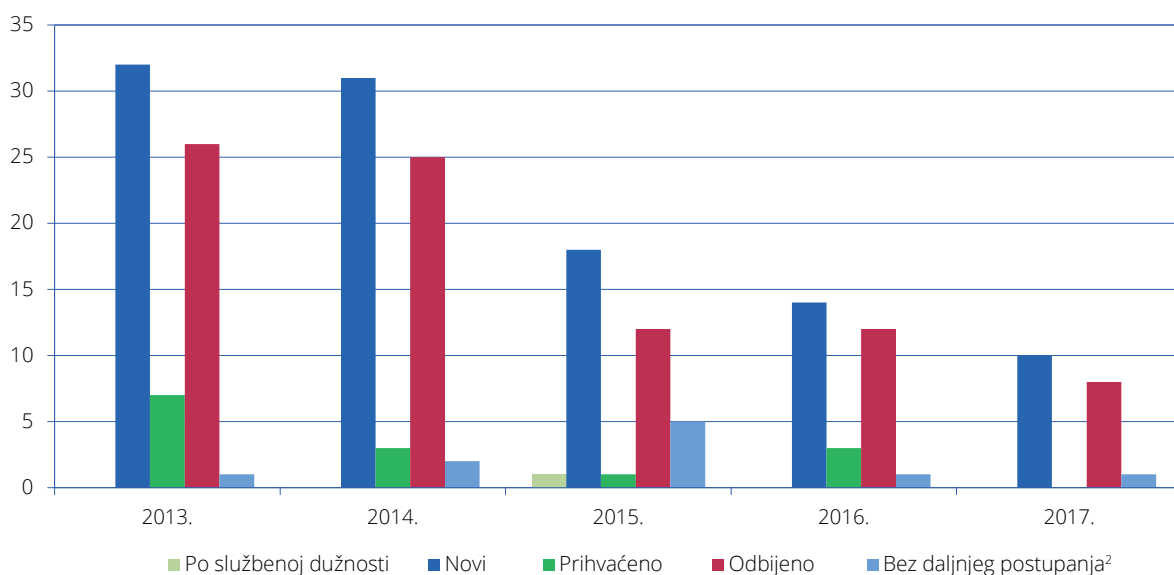
XIV. RAZNO – POSTUPCI PRIVREMENE PRAVNE ZAŠTITE (2013.-2017.)

2017.

	Novi postupci privremene pravne zaštite	Zaključeni postupci privremene pravne zaštite	Ishod postupka		
			Prihvaćeno	Brisanje predmeta/ Obustava postupka	Odbijeno
Arbitražna klauzula	1	3			3
Državne potpore	4	2			2
Ekonomska i monetarna politika		1			1
Energija	2	4			4
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)	1				
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir		1		1	
Javna nabava	6	6			6
Javno zdravlje	2	1		1	
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	8	8			8
Okoliš	1	1			1
Oporezivanje	1	1		1	
Poljoprivreda	3				
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	2	3	1		2
Pravo institucija	8	11			11
Pristup dokumentima	2	2	1	1	
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	1	3			3
Tržišno natjecanje	2	3		1	2
Zajednička ribarstvena politika	3	3			3
Ukupno	47	53	2	5	46

XV. RAZNO – UBRZANI POSTUPCI (2013.-2017.)¹

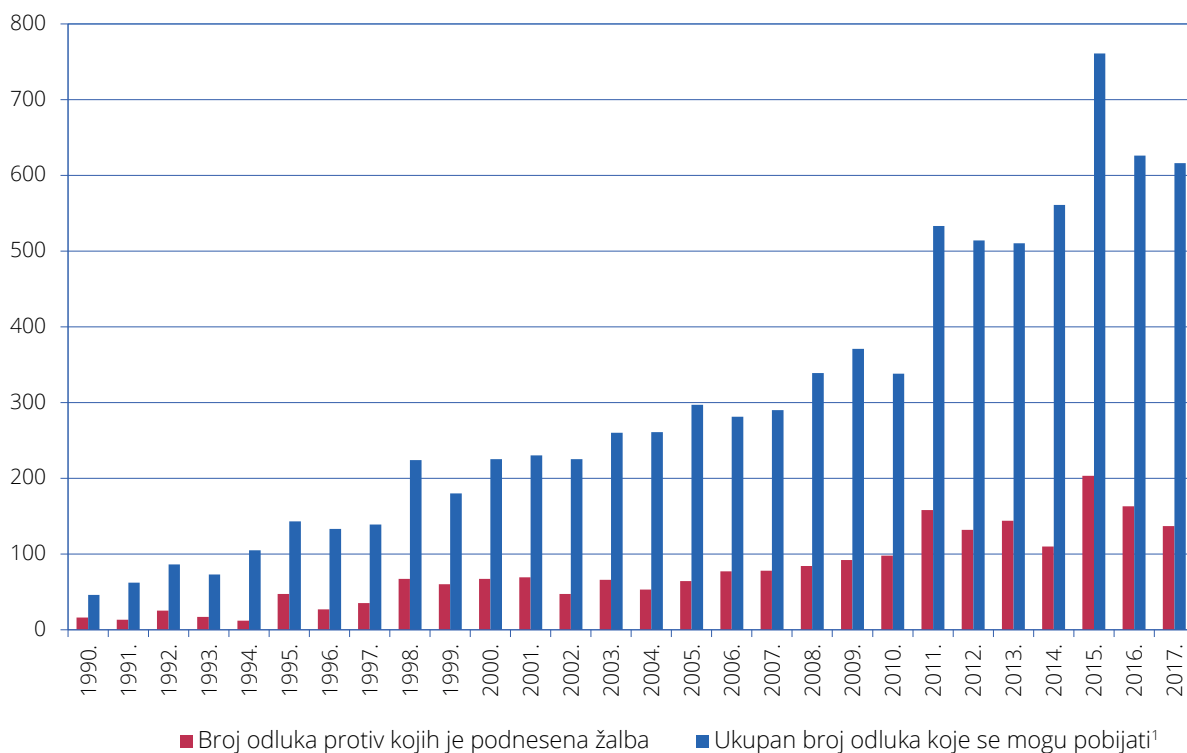

	2013.				2014.				2015.				2016.				2017.			
	Po službenoj dužnosti				Po službenoj dužnosti				Po službenoj dužnosti				Po službenoj dužnosti				Po službenoj dužnosti			
	Novi	Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja²	Novi	Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja²	Novi	Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja²	Novi	Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja²	Novi	Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja²
Državne potpore					13	2	10		3	2				2						
Ekonomska i monetarna politika									1	1										
Energija	1	1																		
Javna nabava	2	1			1	2			1	1		1	1	1			1	1		
Javno zdravlje	1	2			3	1	1	1					1	1						
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	4	4			9	9			4	4			1	1						
Okoliš	5	5			1					1										
Područje slobode, sigurnosti i pravde													3	3						
Poljoprivreda	1	1							1	1										
Pravilnik o osoblju za dužnosnike									1	1			1	1			1	1		
Pravo institucija					1		1		2		2		2	2			5	4	1	
Pristup dokumentima	1	1			2	2			2	2			2	2			2	1		
Slobodno kretanje kapitala									2		2									
Slobodno kretanje robe													1		1					
Trgovinska politika	15	2	14	1									1	1						
Tržišno natjecanje	2	2			1	1							1	1			1	1		
Vanjsko djelovanje Europske unije									1	1										
Ukupno	32	7	26	1	31	3	25	2	1	18	1	12	5	14	3	12	1	10	8	1

1/ Ubrzano postupanje u predmetu pred Općim sudom moguće je odrediti na zahtjev jedne od glavnih stranaka, te, od 1. srpnja 2015., po službenoj dužnosti.

2/ U kategoriju „bez daljnjeg postupanja“ pripadaju sljedeći slučajevi: povlačenje zahtjeva, odustanak te predmeti u kojima je odlučeno rješenjem i prije donošenja odluke o zahtjevu za ubrzani postupak.

XVI. RAZNO – ODLUKE OPĆEG SUDA PROTIV KOJIH JE SUDU PODNESENA ŽALBA (1990.-2017.)

	Broj odluka protiv kojih je podnesena žalba	Ukupan broj odluka koje se mogu pobijati ¹	Postotak odluka protiv kojih je podnesena žalba
1990.	16	46	35 %
1991.	13	62	21 %
1992.	25	86	29 %
1993.	17	73	23 %
1994.	12	105	11 %
1995.	47	143	33 %
1996.	27	133	20 %
1997.	35	139	25 %
1998.	67	224	30 %
1999.	60	180	33 %
2000.	67	225	30 %
2001.	69	230	30 %
2002.	47	225	21 %
2003.	66	260	25 %
2004.	53	261	20 %
2005.	64	297	22 %
2006.	77	281	27 %
2007.	78	290	27 %
2008.	84	339	25 %
2009.	92	371	25 %
2010.	98	338	29 %
2011.	158	533	30 %
2012.	132	514	26 %
2013.	144	510	28 %
2014.	110	561	20 %
2015.	203	761	27 %
2016.	163	626	26 %
2017.	137	616	22 %

1/ Ukupan broj odluka koje se mogu pobijati – presude, rješenja u postupku privremene pravne zaštite i rješenja o odbijanju intervencije te sva rješenja kojima se završava postupak, osim onih o brisanju i ustupanju predmeta – kojima je istekao rok za žalbu ili protiv kojih je žalba podnesena.

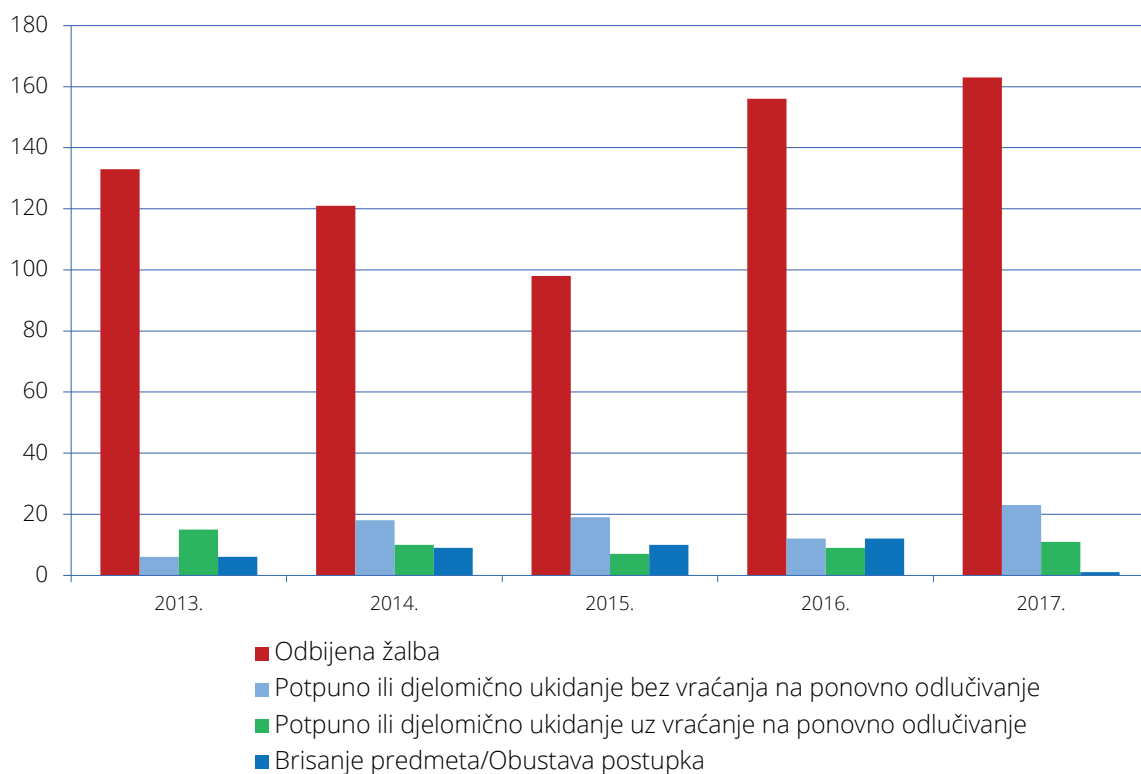
**XVII. RAZNO –
PODJELA ŽALBI PODNESENIH SUDU PREMA
VRSTI POSTUPKA (2013.-2017.)**

	2013.			2014.			2015.			2016.			2017.		
	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %
Druge izravne tužbe	62	202	31 %	47	231	20 %	85	290	29 %	75	253	30 %	61	236	26 %
Državne potpore	16	52	31 %	15	77	19 %	22	75	29 %	23	56	41 %	8	25	32 %
Intelektualno vlasništvo	38	183	21 %	33	209	16 %	64	333	19 %	48	276	17 %	52	298	17 %
Javna služba													8	37	22 %
Posebni postupci													3	3	100 %
Tržišno natjecanje	28	73	38 %	15	44	34 %	32	61	52 %	17	41	41 %	5	17	29 %
Žalbe								2							
Ukupno	144	510	28 %	110	561	20 %	203	761	27 %	163	626	26 %	137	616	22 %

**XVIII. RAZNO –
ISHODI ŽALBENIH POSTUPAKA PRED SUDOM (2017.)
(PRESUDE I RJEŠENJA)**

	Odbijena žalba	Potpuno ili djelomično ukidanje bez vraćanja na ponovno odlučivanje	Potpuno ili djelomično ukidanje uz vraćanje na ponovno odlučivanje	Brisanje predmeta/ Obustava postupka	Ukupno
Državne potpore	15	5	3	1	24
Ekonomska i monetarna politika	1				1
Energija			1		1
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)	3				3
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	39	2	1		42
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	2				2
Javna nabava		1			1
Javno zdravlje	3	1			4
Načela prava Unije	1				1
Okoliš	1				1
Poljoprivreda	8	1	2		11
Postupak	3				3
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	1				1
Pravo institucija	17	2			19
Približavanje zakonodavstva	1				1
Pristup dokumentima	8	1			9
Promet	1				1
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	6				6
Trgovinska politika	8	4			12
Tržišno natjecanje	36	6	3		45
Zajednička ribarstvena politika	1				1
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	7		1		8
Zaštita potrošača	1				1
Ukupno	163	23	11	1	198

XIX. RAZNO –
ISHODI ŽALBENIH POSTUPAKA PRED SUDOM (2013.-2017.)
(PRESUDE I RJEŠENJA)

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Odbijena žalba	133	121	98	156	163
Potpuno ili djelomično ukidanje bez vraćanja na ponovno odlučivanje	6	18	19	12	23
Potpuno ili djelomično ukidanje uz vraćanje na ponovno odlučivanje	15	10	7	9	11
Brisanje predmeta/Obustava postupka	6	9	10	12	1
Ukupno	160	158	134	189	198

XX. RAZNO –
OPĆI TREND (1989.-2017.)
NOVI, ZAKLJUČENI I NERIJEŠENI PREDMETI

	Novi predmeti ¹	Zaključeni predmeti ²	Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca
1989.	169	1	168
1990.	59	82	145
1991.	95	67	173
1992.	123	125	171
1993.	596	106	661
1994.	409	442	628
1995.	253	265	616
1996.	229	186	659
1997.	644	186	1117
1998.	238	348	1007
1999.	384	659	732
2000.	398	343	787
2001.	345	340	792
2002.	411	331	872
2003.	466	339	999
2004.	536	361	1174
2005.	469	610	1033
2006.	432	436	1029
2007.	522	397	1154
2008.	629	605	1178
2009.	568	555	1191
2010.	636	527	1300
2011.	722	714	1308
2012.	617	688	1237
2013.	790	702	1325
2014.	912	814	1423
2015.	831	987	1267
2016.	974	755	1486
2017.	917	895	1508
Ukupno	14 374	12 866	

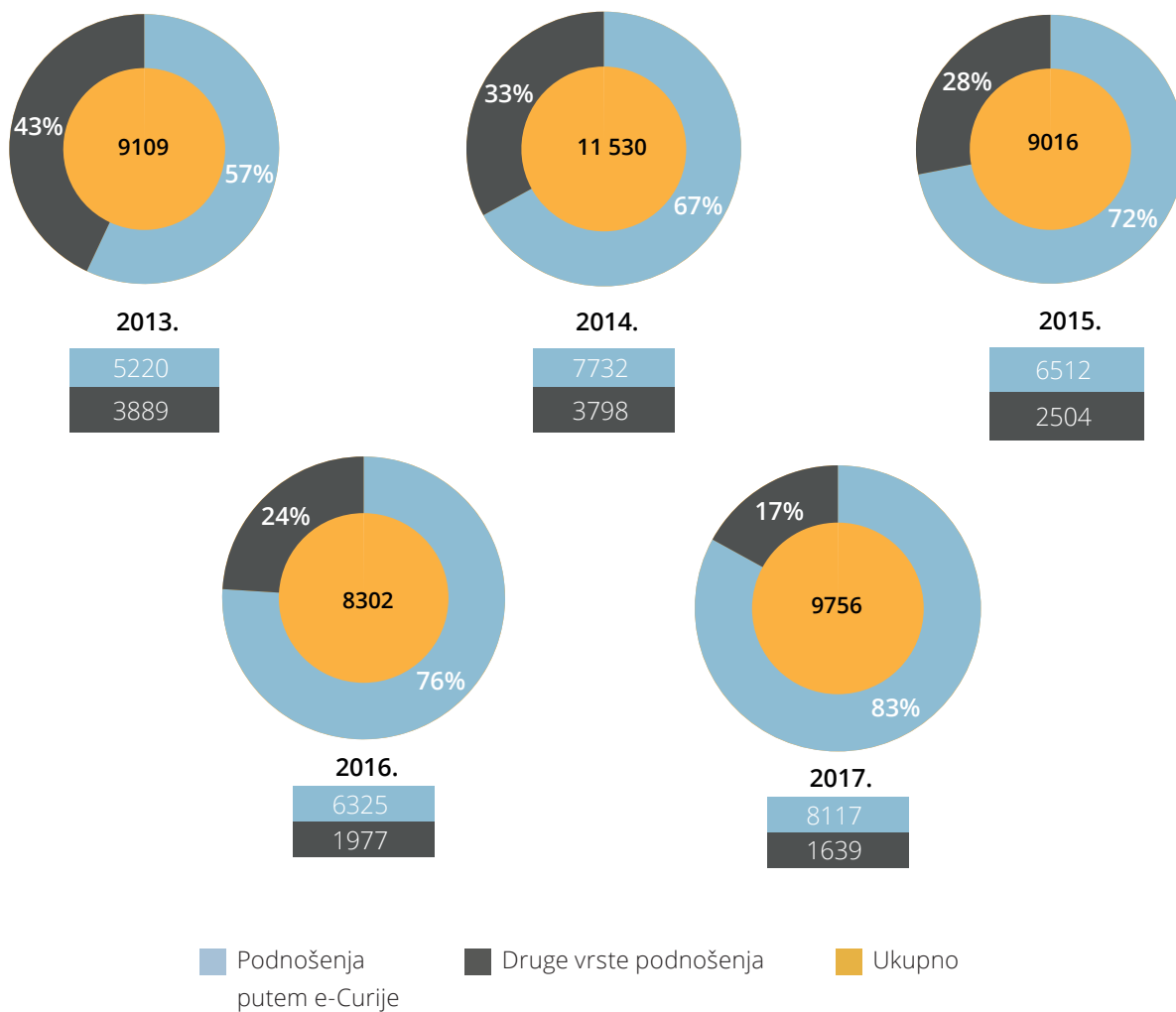
- 1/ 1989.: Sud je 153 predmeta ustupio na odlučivanje novoosnovanom Općem sudu.
 1993.: Sud je 451 predmet ustupio na odlučivanje Općem sudu, kao posljedica prvog proširenja njegovih nadležnosti.
 1994.: Sud je 14 predmeta ustupio na odlučivanje Općem sudu, kao posljedica drugog proširenja njegovih nadležnosti.
 2004.-2005.: Sud je 25 predmeta ustupio na odlučivanje Općem sudu, kao posljedica trećeg proširenja njegovih nadležnosti.
 2016.: 1. rujna 2016. 139 predmeta koji se odnose na službenike premješteno je na Opći sud.
- 2/ 2005.-2006.: Opći sud ustupio je 118 predmeta na odlučivanje novoosnovanom Službeničkom sudu.

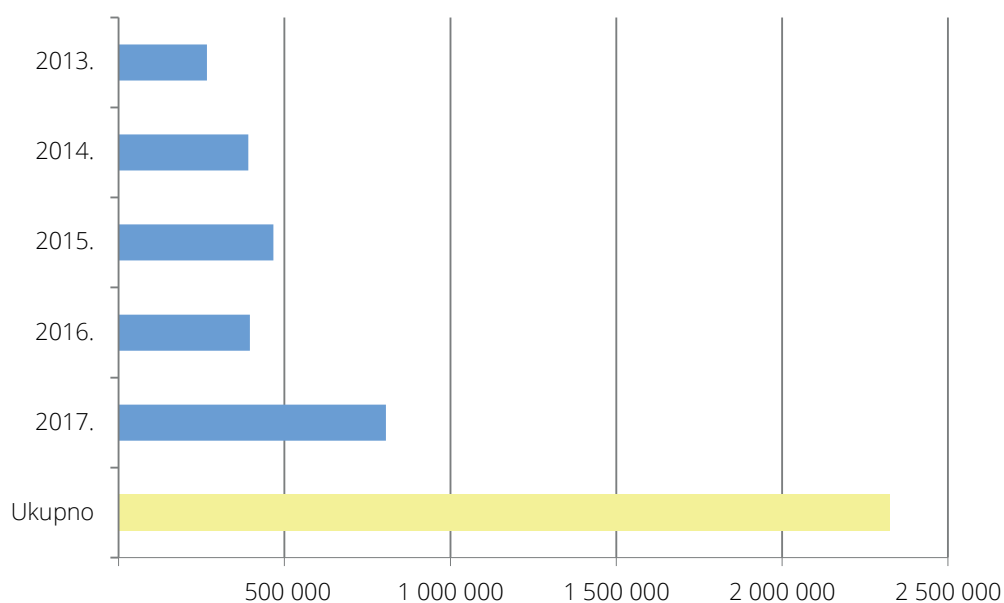
XXI. DJELATNOST TAJNIŠTVA OPĆEG SUDA (2015.-2017.)

Vrsta intervencije	2015.	2016.	2017.
Broj postupovnih akata upisanih u upisnik tajništva ¹	46 432	49 771	55 070
Broj tužbi kojima se pokreće postupak ²	831	835	917
Broj službeničkih predmeta premještenih na Opći sud ³	–	139	–
Stopa otklanjanja nedostataka tužbi kojima se pokreće postupak ⁴	42,50 %	38,20 %	41,20 %
Broj podnesaka (bez tužbi)	4484	3879	4449
Broj zahtjeva za intervenciju	194	160	565
Broj zahtjeva za povjerljivo postupanje (s podacima sadržanima u postupovnim aktima) ⁵	144	163	212
Nacrti rješenja koje je pripremio tajništvo ⁶ (očita nedopuštenost prije dostave, prekid/nastavak, spajanje predmeta, spajanje prigovora nedopuštenosti s meritornom raspravom, neosporena intervencija, brisanje, obustava postupka u predmetima iz intelektualnog vlasništva, ponovno otvaranje usmenog dijela postupka i ispravak)	521	241	317
Broj konferencija vijeća (sa službom tajništva)	303	321	405
Broj raspravnih zapisnika i utvrđenja objava presuda	873	637	812

- 1/ Taj je broj pokazatelj opsega posla službe jer svaki podnesak koji ulazi ili izlazi mora biti upisan u registar. Broj postupovnih akata upisanih u upisnik treba vrednovati s obzirom na narav postupaka u nadležnosti suda. S obzirom na to da je broj stranaka u izravnim tužbama ograničen (tužitelj, tuženik i, ako je prikladno, intervenijent/i), dostave se obavljaju samo njima.
- 2/ Svaki zaprimljeni podnesak (uključujući i tužbu) mora biti upisan u registar, priložen u spis, u slučaju potrebe ispravljen, dostavljen uredima sudaca zajedno s pripadajućim obrascem, povremeno detaljno obrazloženim, te potom eventualno preveden i naposljetku dostavljen strankama.
- 3/ 1. rujna 2016.
- 4/ Ako tužba kojom se pokreće postupak (a isto vrijedi i za sve ostale podneske) ne poštuje određene odredbe, tajništvo pristupa otklanjanju nedostataka, u skladu s pravilima postupka.
- 5/ Broj zahtjeva za povjerljivo postupanje nema veze s brojem podataka sadržanih u jednom ili više podnesaka kojima se traži povjerljivo postupanje.
- 6/ Od 1. srpnja 2015., kada je stupio na snagu novi Poslovnik Općeg suda, određene odluke koje su se do tada donosile u obliku rješenja (prekid/nastavak, spajanje predmeta, intervencija bez povjerljivosti države članice ili institucije) donose se u obliku obične odluke priložene u spis predmeta.

XXII. NAČINI PREDAJE POSTUPOVNIH AKATA PRED OPĆIM SUDOM

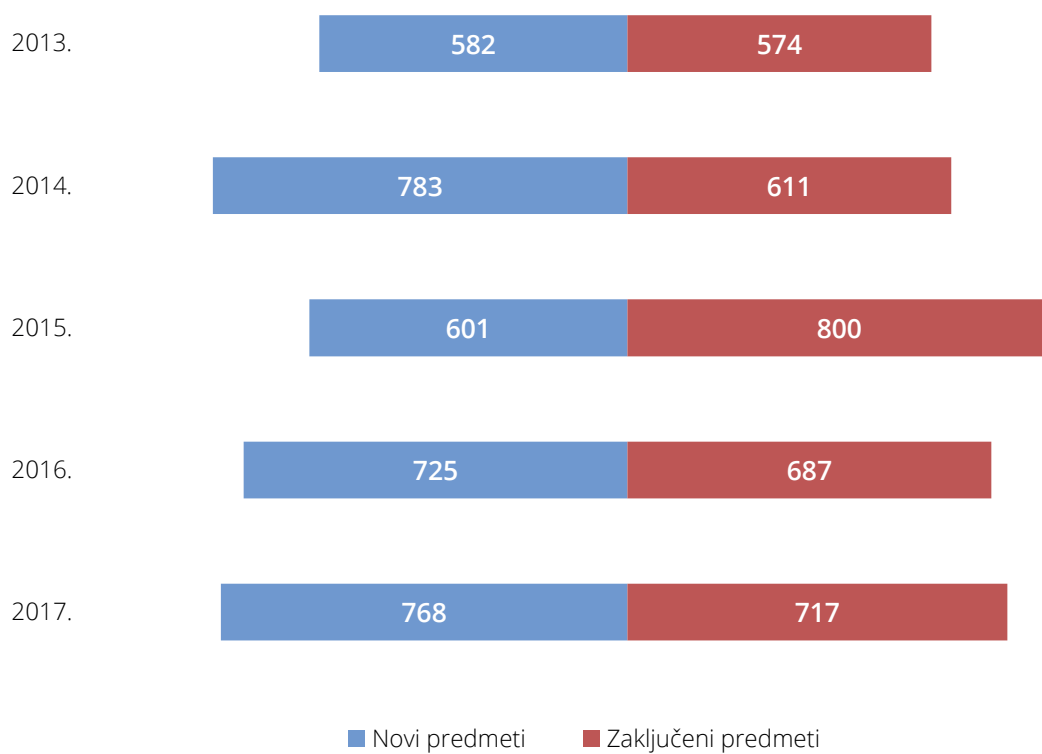

XXIII. BROJ STRANICA PODNESENIH PUTEM E-CURIJE (2013.-2017.)¹

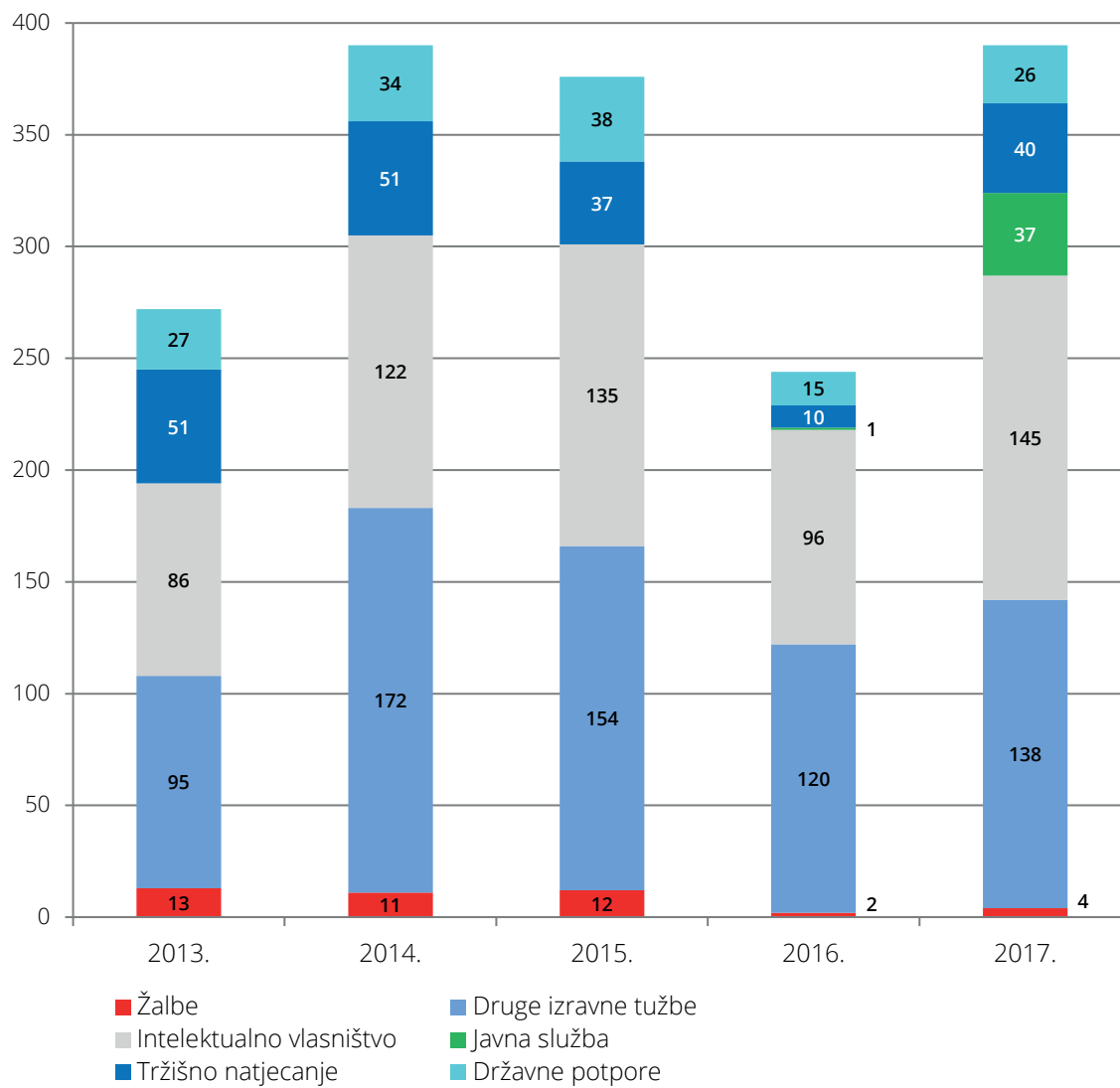
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	Ukupno
Broj stranica podnesenih putem e-Curije	266 048	39 892	466 875	396 072	805 768	2 325 655

1/ Za godine 2013. do 2016. podaci ne sadrže broj stranica akata kojima se pokreće postupak.

XXIV. OBAVIJESTI U SLUŽBENOM LISTU EUROPSKE UNIJE (2013.-2017.)

XXV. BROJ PREDMETA U KOJIMA JE ODRŽANA RASPRAVA (2013.-2017.)

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Ukupno	272	390	376	244	390

E/ SASTAV OPĆEG SUDA

(Protokolarni red na dan 31. prosinca 2017.)

Prvi red, slijeva nadesno:

Sutkinja I. Labucka, predsjednik vijeća A. M. Collins, predsjednik vijeća G. Berardis, predsjednik vijeća H. Kanninen, predsjednik vijeća M. Prek, potpredsjednik Općeg suda M. van der Woude, predsjednik Općeg suda M. Jaeger, predsjednica vijeća I. Pelikánová, predsjednik vijeća S. Frimodt Nielsen, predsjednik vijeća D. Gratsias, predsjednica vijeća V. Tomljenović, predsjednik vijeća S. Gervasoni, sudac S. Papasavvas

Drugi red, slijeva nadesno:

Suci C. Iliopoulos, L. Madise, V. Kreuschitz, E. Buttigieg, J. Schwarcz i A. Dittrich, sutkinja M. Kancheva, suci E. Bieliūnas, I. Ulloa Rubio, I. S. Forrester i L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín

Treći red, slijeva nadesno:

Suci P. Nihoul i R. Barents, sutkinja I. Reine, sudac P. G. Xuereb, sutkinja N. Póltorak, suci V. Valančius, D. Spielmann i Z. Csehi, sutkinja A. Marcoulli, suci F. Schalin, E. Perillo i R. da Silva Passos

Četvrti red, slijeva nadesno:

Suci G. De Baere, A. Kornezov i J. Passer, sutkinja O. Spineanu-Matei, suci J. Svenningsen, B. Berke i U. Öberg, sutkinje M. J. Costeira i K. Kowalik-Bańczyk, sudac C. Mac Eochaidh, tajnik E. Coulon

1. PROMJENE U SASTAVU OPĆEG SUDA U 2017.

Emmanuel Coulon, tajnik Općeg suda od 6. listopada 2005., čiji je mandat istjecao 5. listopada 2017., ponovno je imenovan na tu dužnost 16. studenoga 2016. za razdoblje od 6. listopada 2017. do 5. listopada 2023.

SVEČANA SJEDNICA ODRŽANA 8. LIPNJA 2017.

Predstavnici vlada država članica Europske unije odlukom od 29. ožujka 2017. imenovali su Colma Mac Eochaidha sucem Općeg suda za razdoblje od 2. travnja 2017. do 31. kolovoza 2019.

Na Sudu je 8. lipnja 2017. održana svečana sjednica u povodu davanja prisege i stupanja na dužnost tog novog suca Općeg suda.

SVEČANA SJEDNICA ODRŽANA 4. LISTOPADA 2017.

Predstavnici vlada država članica Europske unije odlukom od 6. rujna 2017. imenovali su Geerta de Baerea sucem Općeg suda za razdoblje od 15. rujna 2017. do 31. kolovoza 2022.

Na Sudu je 4. listopada 2017. održana svečana sjednica u povodu davanja prisege novog suca pozvanog da stupi na dužnost.

2. PROTOKOLARNI RED

OD 1. SIJEČNJA 2017. DO 8. LIPNJA 2017.

M. JAEGER, predsjednik
 M. van der WOUDE, potpredsjednik
 I. PELIKÁNOVÁ, predsjednica vijeća
 M. PREK, predsjednik vijeća
 S. FRIMODT NIELSEN, predsjednik vijeća
 H. KANNINEN, predsjednik vijeća
 D. GRATSIAS, predsjednik vijeća
 G. BERARDIS, predsjednik vijeća
 V. TOMLJENović, predsjednica vijeća
 A. M. COLLINS, predsjednik vijeća
 S. GERVASONI, predsjednik vijeća
 I. LABUCKA, sutkinja
 S. PAPASAVVAS, sudac
 A. DITTRICH, sudac
 J. SCHWARCZ, sudac
 M. KANCHEVA, sutkinja
 E. BUTTIGIEG, sudac
 E. BIELIŪNAS, sudac
 V. KREUSCHITZ, sudac
 I. ULLOA RUBIO, sudac
 L. MADISE, sudac
 I. S. FORRESTER, sudac
 C. ILIOPOULOS, sudac
 L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sudac
 D. SPIELMANN, sudac
 V. VALANČIUS, sudac
 Z. CSEHI, sudac
 N. PÓŁTORAK, sutkinja
 A. MARCOULLI, sutkinja
 P. G. XUEREB, sudac
 F. SCHALIN, sudac
 I. REINE, sutkinja
 E. PERILLO, sudac
 R. BARENTS, sudac
 R. da SILVA PASSOS, sudac
 P. NIHOUL, sudac
 B. BERKE, sudac
 J. SVENNINGSSEN, sudac
 U. ÖBERG, sudac
 O. SPINEANU-MATEI, sutkinja
 M. J. COSTEIRA, sutkinja
 J. PASSER, sudac
 K. KOWALIK-BAŃCZYK, sutkinja
 A. KORNEZOV, sudac

 E. COULON, tajnik

OD 8. LIPNJA 2017. DO 4. LISTOPADA 2017.

M. JAEGER, predsjednik
 M. van der WOUDE, potpredsjednik
 I. PELIKÁNOVÁ, predsjednica vijeća
 M. PREK, predsjednik vijeća
 S. FRIMODT NIELSEN, predsjednik vijeća
 H. KANNINEN, predsjednik vijeća
 D. GRATSIAS, predsjednik vijeća
 G. BERARDIS, predsjednik vijeća
 V. TOMLJENović, predsjednica vijeća
 A. M. COLLINS, predsjednik vijeća
 S. GERVASONI, predsjednik vijeća
 I. LABUCKA, sutkinja
 S. PAPASAVVAS, sudac
 A. DITTRICH, sudac
 J. SCHWARCZ, sudac
 M. KANCHEVA, sutkinja
 E. BUTTIGIEG, sudac
 E. BIELIŪNAS, sudac
 V. KREUSCHITZ, sudac
 I. ULLOA RUBIO, sudac
 L. MADISE, sudac
 I. S. FORRESTER, sudac
 C. ILIOPOULOS, sudac
 L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sudac
 D. SPIELMANN, sudac
 V. VALANČIUS, sudac
 Z. CSEHI, sudac
 N. PÓŁTORAK, sutkinja
 A. MARCOULLI, sutkinja
 P. G. XUEREBA, sudac
 F. SCHALIN, sudac
 I. REINE, sutkinja
 E. PERILLO, sudac
 R. BARENTS, sudac
 R. da SILVA PASSOS, sudac
 P. NIHOUL, sudac
 B. BERKE, sudac
 J. SVENNINGSSEN, sudac
 U. ÖBERG, sudac
 O. SPINEANU-MATEI, sutkinja
 M. J. COSTEIRA, sutkinja
 J. PASSER, sudac
 K. KOWALIK-BAŃCZYK, sutkinja
 A. KORNEZOV, sudac
 C. MAC ECHÁIDH, sudac

 E. COULON, tajnik

OD 4. LISTOPADA 2017. DO 31. PROSINCA 2017.

M. JAEGER, predsjednik
M. van der WOUDE, potpredsjednik
I. PELIKÁNOVÁ, predsjednica vijeća
M. PREK, predsjednik vijeća
S. FRIMODT NIELSEN, predsjednik vijeća
H. KANNINEN, predsjednik vijeća
D. GRATSIAS, predsjednik vijeća
G. BERARDIS, predsjednik vijeća
V. TOMLJENović, predsjednica vijeća
A. M. COLLINS, predsjednik vijeća
S. GERVASONI, predsjednik vijeća
I. LABUCKA, sutkinja
S. PAPASAVVAS, sudac
A. DITTRICH, sudac
J. SCHWARCZ, sudac
M. KANCHEVA, sutkinja
E. BUTTIGIEG, sudac
E. BIELIŪNAS, sudac
V. KREUSCHITZ, sudac
I. ULLOA RUBIO, sudac
L. MADISE, sudac
I. S. FORRESTER, sudac
C. ILIOPOULOS, sudac
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sudac
D. SPIELMANN, sudac
V. VALANČIUS, sudac
Z. CSEHI, sudac
N. PÓŁTORAK, sutkinja
A. MARCOULLI, sutkinja
P. G. XUEREB, sudac
F. SCHALIN, sudac
I. REINE, sutkinja
E. PERILLO, sudac
R. BARENTS, sudac
R. da SILVA PASSOS, sudac
P. NIHOUL, sudac
B. BERKE, sudac
J. SVENNINGSSEN, sudac
U. ÖBERG, sudac
O. SPINEANU-MATEI, sutkinja
M. J. COSTEIRA, sutkinja
J. PASSER, sudac
K. KOWALIK-BAŃCZYK, sutkinja
A. KORNEZOV, sudac
C. MAC ECHÁIDH, sudac
G. DE BAERE, sudac

E. COULON, tajnik

3. BIVŠI ČLANOVI OPĆEG SUDA

(prema redoslijedu stupanja na dužnost)

SUCI

Donal Patrick Michael BARRINGTON (1989.-1996.) (†)
 Antonio SAGGIO (1989.-1998.), predsjednik (1995.-1998.) (†)
 David Alexander Ogilvy EDWARD (1989.-1992.)
 Heinrich KIRSCHNER (1989.-1997.) (†)
 Christos YERARIS (1989.-1992.)
 Romain Alphonse SCHINTGEN (1989.-1996.)
 Cornelis Paulus BRIËT (1989.-1998.)
 José Luis da CRUZ VILAÇA (1989.-1995.), predsjednik (1989.-1995.)
 Bo VESTERDORF (1989.-2007.), predsjednik (1998.-2007.)
 Rafael GARCÍA-VALDECASAS Y FERNÁNDEZ (1989.-2007.)
 Jacques BIANCARELLI (1989.-1995.)
 Koen LENAERTS (1989.-2003.)
 Christopher William BELLAMY (1992.-1999.)
 Andreas KALOGEROPOULOS (1992.-1998.)
 Virpi TIILI (1995.-2009.)
 Pernilla LINDH (1995.-2006.)
 Josef AZIZI (1995.-2013.)
 André POTOCKI (1995.-2001.)
 Rui Manuel GENS de MOURA RAMOS (1995.-2003.)
 John D. COOKE (1996.-2008.)
 Jörg PIRRUNG (1997.-2007.)
 Paolo MENGOZZI (1998.-2006.)
 Arjen W. H. MEIJ (1998.-2010.)
 Mihalis VILARAS (1998.-2010.)
 Nicholas James FORWOOD (1999.-2015.)
 Hubert LEGAL (2001.-2007.)
 Maria Eugénia MARTINS de NAZARÉ RIBEIRO (2003.-2016.)
 Franklin DEHOUSSE (2003.-2016.)
 Ena CREMONA (2004.-2012.)
 Ottó CZÚCZ (2004.-2016.)
 Irena WISZNIEWSKA-BIAŁECKA (2004.-2016.)
 Daniel ŠVÁBY (2004.-2009.)
 Vilenas VADAPALAS (2004.-2013.)
 Küllike JÜRIMÄE (2004.-2013.)
 Verica TRSTENJAK (2004.-2006.)
 Enzo MOAVERO MILANESI (2006.-2011.)
 Nils WAHL (2006.-2012.)
 Teodor TCHİPEV (2007.-2010.)
 Valeriu M. CIUCĂ (2007.-2010.)
 Santiago SOLDEVILA FRAGOSO (2007.-2013.)
 Laurent TRUCHOT (2007.-2013.)
 Kevin O'HIGGINS (2008.-2013.)

Andrei POPESCU (2010.-2016.)

Carl WETTER (2013.-2016.)

PREDSJEDNICI

José Luis da CRUZ VILAÇA (1989.-1995.)

Antonio SAGGIO (1995.-1998.)

Bo VESTERDORF (1998.-2007.)

TAJNIK

Hans JUNG (1989.-2005.) (†)

CVRIA

SUD
EUROPSKE UNIJE